

**Міністерство освіти і науки України
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»**

Краківська академія імені Анджея Фрича Моджевського (Польща)
Університет прикладних наук імені Яноша Кодолані (Угорщина)
Великопольська соціально-економічна академія –
Академія прикладних наук (Польща)
Akademia Regum Civilium – Університет політичних
та соціальних наук (Чехія)
Європейський інститут подальшої освіти (Словаччина)
Університет економіки в Бидгощі (Польща)
Полонійна академія в Ченстохові (Польща)
Університет Бат Спа (Велика Британія)
Університет Томаса Бата (Чехія)

ІННОВАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКИ І ТЕХНІКИ У XXI СТОЛІТТІ:

Збірник тез наукових доповідей учасників
Міжнародної науково-практичної конференції до 30-річчя
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Частина I

**19 жовтня 2023 року
м. Рівне, Україна**

УДК 001(05)
I 66
DOI

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
(Протокол № 2 від 28 вересня 2023 року)*

Організаційний комітет конференції:

Голова організаційного комітету:

Дем'янчук Віталій Анатолійович – доктор юридичних наук, професор, академік ААПН, ректор Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»

Заступники голови організаційного комітету:

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, президент Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»

Мединська Наталія Миколаївна – доктор філологічних наук, доцент, проректор з наукової роботи Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука»

Члени організаційного комітету:

Гончаров Юрій – доктор економічних наук, професор; **Груба Таміла** – доктор педагогічних наук, професор; **Джунь Йосип** – доктор фізико-математичних наук, професор; **Красовська Ольга** – доктор педагогічних наук, професор; **Демидюк Сергій** – кандидат економічних наук, доцент; **Дем'янчук Тетяна** – кандидат педагогічних наук; **Коваль Вадим** – кандидат педагогічних наук, доцент; **Микулець Віталій** – кандидат юридичних наук, доцент; **Миرونєць Ніна** – кандидат історичних наук, доцент; **Золяк Вікторія** – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент; **Пагуга Тамара** – кандидат педагогічних наук, доцент; **Сойко Інна** – кандидат педагогічних наук, доцент; **Терновик Наталія** – кандидат психологічних наук, доцент; **Хом'як Ольга** – кандидат педагогічних наук, доцент, учений секретар; **Юскович-Жуковська Валентина** – кандидат технічних наук, доцент; **Яницька Олена** – кандидат педагогічних наук, доцент; **Яроменко Оксана** – кандидат географічних наук, доцент; **Ясінський Андрій** – кандидат педагогічних наук, доцент (Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», Україна)

Стівоголови організаційного комітету:

Іренєш Кубіячик – доктор наук, професор, ректор Великопольської суспільно-економічної академії в Срьоді Великопольській – Академії Прикладних Наук (Польща); **Клеменс Будзовський** – доктор наук, професор, ректор Краківської Академії імені Анджея Фрича Моджевського (Польща); **Петер Сабо** – Dr.h.c. PhD, ректор Університету імені Яноша Кодолані (Угорщина); **Ян Гадд** – професор, начальник відділу розвитку європейських проєктів Університету Бат Спа (Велика Британія); **Філіп Сікора** – канцлер Економічного університету в Бидгощі (Польща); **Кшиштоф Сікора** – Почесний консул України в Бидгощі, президент Економічного університету в Бидгощі (Польща); **Олександр Скалій** – професор, директор інституту здоров'я та спорту Економічного університету в Бидгощі (Польща); **Йозеф Затько** – Dr.h.c., mult. Bc. JUDr., PhD, MBA, LL.M, Honor. Prof., президент Європейського інституту подальшої освіти (Словаччина); **Андрей Криський** – доктор наук, професор, ректор Полонійної академії в Ченстохові (Польща); **Властиміл Віцен** – PhD, LL.M, MBA, ректор Akademia Rerum Civilium, – Університету політичних та соціальних наук (Чехія)

Інноваційні дослідження та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті: збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції до 30-річчя Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» (м. Рівне, 19 жовтня 2023 року). Рівне, 2023. Ч 1. 302 с.

ISBN

УДК 001(05)

© Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука», 2023

ISBN
DOI

ЗМІСТ

НАПРЯМ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ	9
Demianchuk A. S., Marchuk O. O., Lavreniuk A. Y. THE ORGANIZATION OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC COOPERATION WITH BATH SPA UNIVESITY: PEDAGOGICAL EXPERIENCE	9
Дем'янчук Ю. С. УНІВЕРСИТЕТ – ЙОГО ВЕРШИНА	11
Богущ А. М. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	13
Agnieszka Bates THE CHALLENGE OF LEARNING TO STEP 'OUTSIDE MYSELF': MERLEAU-PONTY'S LECTURES ON CHILD PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AND THE ONTOLOGY OF EXISTENCE	17
Anne Parfitt, Stuart Read SMALL SCHOOLS AND RETHINKING INCLUSION ----	20
Гоголь Н. В. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПРИНЦИПІВ В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ	23
Грицай Н. Б., Миронець М. С. ВИКОРИСТАННЯ КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ	25
Івашкевич Е. З., Харченко Є. М. METHODS AND TECHNIQUES FOR PREVENTING MISTAKES IN WRITING	28
Igor Kopotun, Nataliia Medynska IMPLEMENTATION OF THE CROSS-CULTURAL APPROACH IN THE MODERN SCHOOL	31
Красовська О. О., Бляшин І. Я. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ	35
Малиновська Н. В. ВПЛИВ LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	38
Марчук О. О., Мельничук Л. Б., Пагула Т. І., Поченюк Я. В. ВИКОРИСТАННЯ МУЗЕЮ МИРУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МИРОЛЮБИВОГО СВІТОГЛЯДУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	41
Мацевко-Бекерська Л. В., Золотухіна А. О. ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У КОНТЕКСТІ НОВІТНЬОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	44
Михальчук Н. О., Набочук О. Ю. INNOVATIVE WAYS OF ORGANIZING PROBLEM-SOLVING QUESTIONS AT THE ENGLISH LESSONS AT CONTEMPORARY UNIVERSITIES	46
Найда Р. Г. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ	48
Пріма Д. А., Гогой Т. Д. КРЕАТИВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ: НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ	51
Пріма Р. М. ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	54
Тарасенко Г. С. ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕСТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ	56
Ашихміна Н. В. ІННОВАЦІЙНІСТЬ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	59
Багіньська І. Б., Мельничук Л. Б. РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО РІДНЕ МІСТО	60

Байняшова С. П. ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ З УРАХУВАННЯМ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ -----	63
Балог Н. І., Красовська О. О. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ТА ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ -----	66
Беззубко Б. І., Величко М. А. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ -----	67
Беньковська Н. Б. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ КОМУНІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ -----	70
Біба Д. П., Міськова Н. М. ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ-----	73
Блудова Ю. О., Терьохіна В. С. БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК АКТУАЛЬНА ВИМОГА СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ -----	75
Борова В. Є. РОЛЬ «М'ЯКИХ НАВИЧОК» ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ФОРМУВАННІ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ -----	77
Боровець О. В. ДИДАКТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НУШ -----	79
Боятюк І. П., Марчук О. О. КАЗКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЕНТАЦІЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ-----	81
Бутенко С. Ф. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ -----	83
Бучок А. І., Міськова Н. М. ВИКОРИСТАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ-----	85
Власюк А. В., Соїко І. М. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НУШ -----	88
Гнатюк Л. В., Михальчук Ю. О. ПСИХОАНАЛІЗ У ДОСЛІДЖЕННІ СТАТЕВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ -----	91
Грещук В. В. МОНІТОРИНГ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ---	93
Гусар А. І., Хом'як О. А. ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»-----	95
Даріна Т. В., Хом'як О. А. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ-----	98
Демчук Л. П. МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА -----	100
Дінслер Я. І., Міськова Н. М. ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ-----	102
Дмитрук А. М., Хом'як О. А. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ -	105
Дубовий З. С. ІНКЛЮЗИВНА ВИЩА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ІННОВАЦІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ-----	107

Думнич М. І., Хом'як О. А. ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПРЕС-ДОСЛІДЖЕНЬ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»-----	110
Завацька Л. А., Гнітецька Т. В., Лазарев А. С. ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИМОГ-----	113
Захарчук Р. М., Михальчук Н. О. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛІДЕРСТВА ТА СТИЛІВ КЕРІВНИЦТВА -----	115
Івашкевич Е. Е., Яцюрик А. О. THE PECULIARITIES OF THE VERBALIZATION OF VALUABLE INFORMATION IN THE PERSON'S LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD -----	119
Гльїна О. О., Луценко А. А. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ -----	123
Іщенко І. В. МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ -----	125
Йолич С. Ю., Міськова Н. М. РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ -----	127
Кирильчук Н. С., Михальчук Ю. О. ФЕНОМЕН «Я-КОНЦЕПЦІЇ» У ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ -----	130
Кисіль У. М., Пагута Т. І. ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОТЕХНІКИ, ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ-----	132
Кіріакіді О. Ю. СТРУКТУРА МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ-----	134
Козелець А. С., Соїко І. М. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ -----	135
Колянич І. П., Красовська О. О. ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ -----	137
Король Н. І., Мороз О. І. КОНФЛІКТНІСТЬ В ПІДЛІТКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	140
Кривка С. С., Міськова Н. М. ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ -----	144
Кручок В. В., Соїко І. М. ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ-----	147
Ксінчук В. Ю., Хом'як О. А. ТЕХНОЛОГІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ --	150
Кузнецова О. В., Бордунова Т. В. САМОКОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗВО -----	152
Кузьменко Н. В., Пагута Т. І. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕКОНОМНОГО СПОЖИВАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ-----	155
Лафета М. А. Хом'як О. А. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ-----	157

Левицька К. П., Пріма Р. М. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ-----	160
Лилик О. П., Пагута Т. І. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ -----	163
Логвіненко Н. М. ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ/ГНУЧКИХ НАВИЧКІВ (SOFT SKILLS) У КУРСАНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ	166
Лукашук Л. М., Пагута Т. І., Спайдел М. В. РОЛЬ МОНТЕССОРІ-ПЕДАГОГІКИ В РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ-----	170
Максимчук Н. С. ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ -----	172
Маринич А. О., Хом'як О. А. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ-----	175
Матеюк С. В. ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО МНОЖИНУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ -----	177
Медвідь Н. С. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В КОЗАЦЬКІЙ УКРАЇНІ-ГЕТЬМАНЩИНІ -----	179
Мельник Т. А., Міськова Н. М. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ -----	182
Мельничук Л. Б., Євтушок Л. В., Прокопчук О. Г. МАЛІ ФОЛЬКЛОРНІ ЖАНРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ -----	185
Михальчук Ю. О. БАЗОВІ КОНЦЕПТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ ВПО -----	188
Міськова Н. М., Усач Д. С. ВИДИ МЕДІА-ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ -----	190
Міткевич О. В., Пагута Т. І. БУДІВЕЛЬНО-КОНСТРУКТИВНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ-----	192
Мороз О. І., Болаж Т. В. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СЕРЕДОВИЩІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ-----	195
Мухіна Т. П. ТАКА ПОТРІБНА АНДРАГОГІКА -----	199
Наумчук П. М., Красовська О. О. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ-----	202
Негря Н. І., Яцюрик А. О. РОЗВИТОК ЕТИКИ УСНОГО МОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГА-----	205
Нестерович Б. І. ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО МУЗИЧНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ-----	207
Нігрекул В. В., Уварова О. О. ОБСТАВИНИ ВИБОРУ МОЛОДДЮ ПРОФЕСІЇ ЛІКАРЯ ТА ІМДЖЕВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ -----	210
Ніколайчук Г. Р., Марчук О. О. МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	212
Овдійчук В. А. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УСТАНОВКИ НА КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ -----	214

Омельковець М. І., Красовська О. О. ДЕРЖАВНІ ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ДИЗАЙН-ДІЯЛЬНОСТІ У ЗМІСТІ ПРОГРАМИ «МИСТЕЦТВО» ДЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ -----	216
Пагута Т. І., Ілюк Л. В., Пагута В. О. РОЛЬ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ -----	219
Папп Б. Ф., Красовська О. О. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ -----	222
Пересоляк Т. І., Хом'як О. А. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ -----	226
Пишняк А. В., Міськова Н. М. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛІ -----	229
Повшик Б. В., Хом'як О. А. РОЗВИТОК СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ -----	231
Попач І. О., Красовська О. О. ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ STEM-ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ -----	235
Придюк М. А., Хом'як О. А. ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЦІНІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я ЗАСОБАМИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» -----	236
Рідель Т. М. ПРЕЗЕНТАЦІЇ, ЕЛЕКТРОННІ ПОРТФОЛІО ТА БЛОГФОЛІО В ІНШОМОВНІЙ ОСВІТІ: МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ І КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ -----	239
Романюк І. В., Міськова Н. М. ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ -----	242
Рославець Р. М., Юрчик В. Ю. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ -----	245
Русін М. М., Міськова Н. М. ВИКОРИСТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ -----	247
Свирида К. В., Красовська О. О. ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО» УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ -----	250
Сидорук Н. М., Міськова Н. М. ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ, ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ -----	253
Скрипка О. Ю., Петрусь О. В. ІНФОГРАФІКА ЯК ЗАСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В НУШ -----	256
Сойко І. М. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ -----	260
Сухолейстер М. Ю., Хом'як О. А. ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА І ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ -----	263

Терновик Н. А. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФІЛАКТИКИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ -----	265
Тетеря Н. І. ПСИХОЛОГІЯ СТРЕСУ ТА НАПРУЖЕННЯ -----	269
Тимчук О. С. ЛІДЕР УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ КЕРІВНИК КОМАНДИ ОДНОДУМЦІВ -----	270
Токарєва І. А. СИСТЕМА MOODLE ЯК БАЗИС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ -----	273
Тремба Д. С., Красовська О. О. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ -----	275
Пастухов О. О., Уварова О. О. НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ -----	278
Федорчук О. В., Хом'як О. А. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ НУШ -----	280
Харковець А. В., Мельничук Л. Б. ПРИРОДА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ -----	283
Хом'як О. А., Огарь Л. В. ЗАСТОСУВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЯК ЗАСОБУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ -----	286
Чемерик І. О., Хом'як О. А. ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ -----	289
Чубик О. В., Хом'як О. А. ВИХОВАННЯ В ДІТЕЙ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ -----	292
Яницька О. Ю., Іванюта О. В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУЛИ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ -----	295
Яковишина Т. В. ІНТЕГРАЦІЯ АРТПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНІК В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ -----	298

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

THE ORGANIZATION OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC COOPERATION WITH BATH SPA UNIVESITY: PEDAGOGICAL EXPERIENCE

Anatolii Demianchuk

University President, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Honored Education Worker of Ukraine, Full Member of the International Pedagogical Academy, Full Member of the Academy of Pedagogical and Social Sciences, Academician of the Department of Higher Education Problems of the Academy of Higher Education of Ukraine.

Oksana Marchuk

Doctor of Pedagogical Sciences, Docent, Professor of the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Private Higher Education Establishment «Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities»

Alina Lavreniuk

Head of International and Project Department, Teacher of the Department of Romano-Germanic Philology, Private Higher Education Establishment «Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities»

The organization of scientific cooperation with educational institutions abroad is an important component of the work of a modern university. Students and teachers are actively involved in it. Appropriate conditions for the organization of scientific work should be created in universities. According to the Law of Ukraine “On Education,” Ukrainian scientists must properly represent our country on the world educational arena. This document states that “State policy in the field of education is formed and implemented on the basis of scientific research, international obligations, domestic and foreign experience, taking into account forecasts, statistical data and indicators of development in order to meet the needs of people and society” [1].

The peculiarities of the involvement of students to the scientific work are described in the works of modern researchers (Bohutska K., Marcyn V., Korbutiak V., Kushnarenko N., Krushelnyska V., Palekha Yu., Sheiko V.). Modern scientists explained that students should advance their practical experience in scientific work: “Education around the world has developed from a teacher-centered learning transforming into a student-centered learning that teaches students how to take responsibility for their own learning and become more independent” [4].

Scientific cooperation with foreign universities has been established at Private Higher Education Establishment “Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities” at a high level. The university concluded

agreements on partnership and cooperation in the field of education and science with higher institutions in Poland, United Kingdom, Germany, Hungary, Slovakia, Czech Republic, Belgium, Moldova, Turkey, Georgia and Spain [2]. According to the grant activity, scientists had the possibility to take part in different international scientific events within the framework of the project “Journalism Education for Democracy in Ukraine: Developing Standards, Integrity and Professionalism” (DESTIN), which was implemented by the Private Higher Education Establishment “Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities,” according to the ERASMUS+ KA2 program.

The scientific work with the Bath Spa University (United Kingdom) is especially important. We consider it expedient to analyze scientific cooperation with this university. It is important to mention that the joint Ukrainian-British scientific cooperation is also implemented within the framework of the international project “I Vote for Peace: Cooperation and Compassion in a Time of War.”

The results of our joint work with the scientists from the Faculty of Education of Bath Spa University and Faculty of Pedagogics (Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities) are presented in the article. The events that took place during 2022-2023 between pedagogical faculties are described. There were several meetings with Ukrainian and British scientists at the early beginning. They discussed the ways of cooperation between teachers and students of both faculties and prepared an Action Plan. Then they started to implement all activities. For example, on September 26, 2022 Ukrainian scientists hosted a conference “Modern Issues of Preschool Education: Experience, Realities and Prospects,” which was attended by our partners. The scientific event was moderated by Professor Oksana Marchuk. The report about the organization of the educational process in England and the development of modern psychological and pedagogical teachings was presented. On October 26, 2022 scientists from Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities joined the International seminar “Other People” Among Us: How to Get Rid of Vulnerability,” organized at the Bath Spa University. The reports highlighted the tolerant attitudes towards people who find it difficult to adapt to modern society.

In November 2022, Bath Spa University hosted a discussion of N. Sorensen's book “The Improvising Teacher.” Students of the Faculty of Pedagogics also joined the discussion. In December, the teachers and the students of the Faculty of Pedagogics joined the seminar “Externalizations in the Portuguese Parliament and Print Media: a complexity approach to education policy making processes” led by Iris Santos. Later they joined the seminar by Scientists Stuart Read and Tanvir Bush with a presentation on “What does inclusive research and engagement look like?”

On February 8, 2023, Bath Spa University hosted seminar “Developing Argumentation in doctoral students' academic writing through Pedagogical Innovation and Linguistic Ethnography” for academic staff by Dr. Hania Salter-Dvorak. On February 24, teachers from Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities took part in a joint roundtable discussion “Professionalism of the Teacher of the 21st Century.”

On March 03, 2023, an English-language seminar was held on the topic “The Development of Pedagogical Creativity of Future Teachers: Theory and Practice.” Teachers and educators were introduced to the features of pedagogical creativity and the specifics of its formation in higher education institutions. On April 28, 2023, the international public student’s readings “I Vote for Peace” was held with the active participation of British professors and students.

In summer time the scientists of Bath Spa University organized 3 research workshops for scientists and students: “Grant Writing” led by Chris Simms, “Getting Published” led by prof. Simon Strange, “Structure of dissertations and features of PhD in Great Britain” led by prof. Linda la Velle.

The international scientific work of teachers and students is based on the principles of humanism, democratization, the rule of law and academic integrity. We see further directions of scientific work with the teachers of the Bath Spa University in the writing of articles on peace, the publication of a manual on pedagogy, holding joint conferences and seminar and workshops, participation of pupils and students from Great Britain in public readings “I Vote for Peace.” The exchanging of pedagogical experience contributes to the expansion of the scientific worldview and the integration of Ukraine into the educational space of Europe.

REFERENCES

1. Law of Ukraine “About the Education” (2017). URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text/>
2. International Partners. Private Higher Education Establishment “Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities”, URL: <https://international.megu.edu.ua/en/uiversity-s-partners/#>
3. Yore, L. D. (2001). What is meant by constructivist science teaching and will the science education community stay the course for meaningful reform. *Electronic Journal of Science Education*, 5(4), 1-7.
4. Zuhrieh Shana, Enas S. Abulibdeh (2020). Science, practical work and its impact on students’ science achievement. *Journal of Technology and Science Education*. 10(2), 199-215.

УНІВЕРСИТЕТ – ЙОГО ВЕРШИНА

Дем’янчук Ю. С.

*кандидат історичних наук, директор Центру освіти військових
Національного університету водного господарства
та природокористування*

Глибоко шановне товариство педагогів, учених, державних діячів та кожного з тих, кого доля звела з таким колоритним явищем в нашому світі, як Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем’янчука! Наближається яскрава та значима подія 30-річчя з дня його утворення. Можу бути щасливим, бо у мене на очах виріс такий незвичайний велет у вищій освіті нашої незалежної держави, який став явищем не тільки на освітньому просторі, але й у суспільному, державному житті України.

Переважає більшість цього періоду становлення, росту і утвердження відбувалось у мене на очах. Зупинюсь детальніше, що було головним, на мою думку, в усьому. Насамперед, це постать Дем'янчука Степана Якимовича головного організатора і засновника вищого науково-навчального закладу освіти нового типу. Влітку 1993 року він розпочав реалізацію своєї ідеї. Так був створений за формою власності недержавний інститут під назвою «Рівненський економіко-гуманітарний інститут».

Незвичайність ситуації полягала в тому, що це була своєрідна революційна подія, так як, до цього була монополія держави і її чиновників на здобуття громадянами освіти в країні, яким був до цього Радянський Союз. А тому чинився шалений опір з боку державних структур: Міністерства освіти, освітніх управлінь, влади, чиновників всьому новому, що зароджувалося в перші роки молодій незалежній держави. Потрібно було проявляти настирливість, неймовірну працездатність, силу характеру, організаторські здібності, високий авторитет серед людей, почуття нового і грамотність, щоб створити такий потужний навчальний заклад. Саме такі риси були характерні для Дем'янчука Степана Якимовича – мого батька. Його фігура була домінуючим фактором у створенні університету, якому пізніше було присвоєно його ім'я.

Тридцять років тому саме життя підказувало, що потрібен такий інститут, університет, для великої кількості юнаків і дівчат, які через незалежні від них причини, не змогли стати студентами державних закладів освіти. Країна знаходилась у такому стані, що заборгованість із виплати заробітної плати працівників державної освітньої сфери досягла цілого року. А в них були сім'ї, діти, яких необхідно було одягати та годувати. Під впливом таких факторів, роздумів у Степана Якимовича виникла ідея створити навчальний заклад приватної форми власності.

Потрібно було вирішувати питання створення матеріально-технічної бази, кадрового забезпечення, дієвої реклами, утвердження довіри батьків і їх дітей та багато інших надскладних проблем. Не кожна людина була в змозі винести такий тягар навантажень, який ліг на плечі мого батька. Іноді можна почути амбітні висловлювання викладачів про те, що я міг би також організувати інститут, університет. Навіть, якщо їх освіта була на рівні цього вченого, здійснити такий проєкт не кожний зміг би. Я вже говорив раніше, моєму батьку вірили люди. Ця віра ґрунтувалась на раніше реалізованих ним проєктах та ідеях. На той час, сотні і більше людей пішли за ним в створюваний навчальний заклад, залишивши «за плечима» посади в державних освітніх установах, пішовши в невідоме, яким став недержавний інститут.

Сьогодні можна навести багато позитивного, що стало звичайним в житті цього університету. Нас вже не відносять до нелегітимних освітніх структур у державі, що робилося в перші роки існування. Ми, як і державні університети, користуємось правами, які надає нам Конституція України. Наші випускники займають високі посади в органах влади, вони стали головами обласних, міських та районних адміністрацій, працюють у міністерствах, служать у всіх військових

структурах, удостоєні високих звань та нагород, є депутатами Верховної та місцевих рад народних депутатів.

За ці роки, в університеті сформувався потужний науковий потенціал. Не могло бути інакше в цьому освітньому закладі, де поштовх до наукових досліджень був сформований Дем'янчуком С. Я., який сам був прикладом служіння науці. Кандидатами і докторами наук стали багато викладачів нашого університету. Його студенти виходили переможцями багатьох конкурсів та олімпіад. Переможцями міжнародних спортивних змагань. У ньому успішно реалізуються європейські навчальні програми. Він співпрацює із закладами вищої освіти Польщі, Угорщини, США, Великобританії, Німеччини і інших країн.

Сьогодні, яку б сферу діяльності університету ми не взяли, у всьому бачимо дотик ідей та впливу Степана Якимовича. Прозорливість його вражає всіх. Взяти учнівські суспільно-політичні читання « Я голосую за мир!». Сьогодні вони отримали серйозне міжнародне визнання. Вже не будемо говорити про їх актуальність для України. А скільки посмішок недоброзичливців вони викликали на початку. І так багато в чому...

ЛІТЕРАТУРА

1. Дем'янчук Ю. С. Про мого батька. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі: збірник наукових праць*. Рівне: Ліста, 2001. С. 18–29.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Богущ А.М.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри ДЗ «Південноукраїнського національного педагогічного
університету імені К.Д. Ушинського», дійсний член НАПН України*

Одним із пріоритетних напрямів політики відновлення та розвитку сфер освіти, науки та інновацій у повоєнний час є забезпечення галузі дошкільної освіти «достатньою кількістю висококваліфікованих та умотивованих педагогічних працівників через приведення у відповідність до європейських стандартів системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників» [11]. Ключовими викликами натепер в Україні постає проблема кадрового забезпечення, а саме, низька відповідність кадрів потребам ринку праці, труднощі у працевлаштуванні окремих верств населення. Водночас ключовими можливостями системи відповідно до Плану відновлення є використання потенціалу оновлення та модернізації сфери «Освіта і наука» з імплементацією науково-доказового підходу та європейських цінностей і принципів безперервної освіти.

Освіта, як педагогічна категорія, є багатовимірною системою, багаторівневою і водночас цілісним утворенням. Ефективність будь-якої системи освіти на будь-якому освітньому рівні в сучасних умовах її реформування і модернізації залежить передовсім від методологічного підґрунтя її організації від дошкільної ланки до вищої школи, в її єдності, цілісності й неперервності як цілезабезпечувальній системі освіти. Отже, одним із провідних методологічних підходів в організації психолого-педагогічного супроводу формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти в закладах вищої освіти є системний.

Розглянемо трактування поняття «система». За словниковими джерелами означене поняття трактується як: «сукупність, об'єднання взаємозалежних і розташованих у відповідному порядку елементів (частин) якогось цілісного утворення [9]; «сукупність кінцевої кількості елементів, що знаходяться у визначених відношеннях і зв'язках один з іншим, утворюють визначену цілісність і єдність» [8]; «комплекс взаємопов'язаних один з одним елементів, що разом з їх властивостями і відношеннями створюють деяку якісно своєрідну цілісність, єдність» [10].

У дослідженнях учених «система» визначається як: цілісна єдність, частини якої (елементи підсистеми) настільки поєднані між собою, що стосовно зовнішнього завжди виступають як щось єдине, яке створює підґрунтя автономності систем, відносної самостійності її існування та поведінки в довкіллі [2]; система – це ціле, що складається із з'єднаних частин, множини, елементів, які перебувають у співвідношеннях і зв'язках один з одним і утворюють визначену цілісність, тобто єдність певної структури [4]. При цьому вчені акцентують, що саме «цілісність» є основним складником системи. Вчені (В. Беспалько, Е. Юдін, В.Ковальчук та ін.) зазначають, що існує розмаїття визначення системи, натомість жодне з них не може дати достеменного визначення сутності поняття «система», оскільки специфіка системи залежить від об'єкта (предмета), виду діяльності. До того ж системним дослідженням можна назвати тільки тоді, якщо об'єкт дослідження є системою чи складником системи і саме дослідження є системним.

Системний підхід був предметом дослідження багатьох учених (В.Беспалько, І.Бех, М.Каган, В.Ковальчук, Л.Моїсєєв, В.Садовський, В.Семиченко, Л.Спірін та ін.). Системний підхід, за словами вчених, не існує у вигляді конкретної методики з логічною концепцією. Це система, утворена із сукупності логічних прийомів, методичних правил і принципів теоретичного дослідження, виконуючих евристичну функцію в загальній системі наукового пізнання. За принципами системного підходу визначають перспективні напрями дослідження, планування їх структурних складників та властивостей.

Отже, системний підхід, його принципи безпосередньо пов'язані з діалектикою, оскільки втілені в ньому принципи дослідження цілісного (від абстрактного до конкретного, єдності аналізу і синтезу, логічного та історичного, виявлення в об'єкті різноякісних зв'язків та їх взаємодії, синтезу структурно-функціональних уявлень про об'єкт тощо) є найважливішим компонентом діалектичної методології наукового пізнання [4, с. 64]. Зазначимо, що кожна наукова

галузь послуговується своїм системним підходом щодо дослідження певних об'єктів у межах цієї системи. Має таку специфічну систему і психолого-педагогічний супровід формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Водночас, психолого-педагогічний супровід формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти відображає сукупність «об'єктів», «ситуацій», «середовища» та відтворює як зовнішні, так і внутрішні характеристики об'єкта. Психолого-педагогічний супровід освітнього процесу враховує поєднання протилежностей, а саме: суб'єктивного і об'єктивного, внутрішнього і зовнішнього в сутності явища, що досліджується.

Проаналізуємо поняття «супровід» та «психолого-педагогічний супровід». У науковій практиці впродовж ХХ століття активно функціонували в науковій практиці термінолексми синонімічні поняттю «супровід», зокрема: «сприяння» (К.Гуревич, Е.Верник, Х.Лійметс, Ю.Сіерда); «співбуття» (В.Слободчиков), «співпраця» (С.Хоружий), «психологічний (чи соціально-психологічний) супровід» (Ю.Слюсарев, Г.Бардієр, А.Деркач, В.Мухіна). Натомість у наукових дослідженнях ХХІ століття вчені активно вживають термін супровід, оскільки він більш ґрунтовно розкриває сутність процесу чи явища.

У тлумачних словниках поняття «супровід» потрактовують як багатоаспектний феномен та дію зі значенням супроводжувати, супро-водити; те, що супроводить якусь дію, явище; інтеграція дії з іншою, суттєвою дією; доповнення чогось до чогось, доповнення до чогось [3] дію за значенням; те, що супроводить яку небудь дію, явище [7]; процес усунення помилок, модифікації створених раніше виробів, об'єктів у період їх експлуатації [1]. Отже, «супровід» – це дія відносно до того, кого супроводжують; хто супроводжує; і мета, до якої вони прямують разом.

Вітчизняні вчені активно розробляють наукові підходи до організації психолого-педагогічного супроводу фахової підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богущ, Н. Гавриш, Н. Кічук, Л. Коваль, Р. Кондратенко, К. Крутій, Н. Лисенко, Н. Манжелій, Т. Науменко, О. Поліщук, Т. Танько, Х. Шапаренко та ін.).

У вітчизняній освіті психолого-педагогічний супровід розглядається як комплексна технологія, що забезпечує вирішення завдань розвитку, навчання, виховання та соціалізації підростаючого покоління завдяки використанню різноманітних методів діагностувально-корекційної роботи.

Зміст психолого-педагогічного супроводу передбачає поєднання і сукупність методологічного інструментарію, зокрема, прийомів і методів освітньої роботи, технологій для вирішення завдань фахової підготовки здобувачів освіти. Наголосимо, що під час психолого-педагогічного супроводу не лише здійснюється діагностування, консультування та вправління, а й аналіз проблемних ситуацій, упровадження практичної діяльності, що скерована на формування спеціальних компетентностей майбутніх фахівців. Зауважимо, що метою психолого-педагогічного супроводу в освітньому процесі закладу вищої освіти є формування конкурентоспроможного фахівця дошкільної освіти на

ринку праці та підтримка гуманістичної спрямованості освітніх процесів в умовах ЗВО, надання методичної допомоги у вирішенні практичних завдань, водночас не обмежуючи свободу вибору та сприяння побудові індивідуальної освітньої траєкторії майбутніх вихователів, упровадженню інноваційних процесів у фаховій підготовці.

Організація психолого-педагогічного супроводу формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти в закладах вищої освіти передбачає вибудовування суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин на засадах академічної доброчесності. Формування компетентностей є вихідним завданням у становленні майбутнього фахівця та розвитку якостей особистісного зростання. Реалізація внутрішнього потенціалу, зокрема, соціального, пізнавального, творчого, інтелектуального здобувача фахової освіти має ступеневий характер який, безумовно, враховується під час психолого-педагогічного супроводу. Суголосні із думкою Т.Седової, що про ефективність системи можна стверджувати лише у випадку аналізу ступеня прояву особистісних характеристик суб'єкта освітнього процесу, що спрямований на виявлення та розвиток здобувача освіти. За твердженням ученої, таким напрямом роботи є педагогічний супровід як система підтримки здобувача освіти в умовах освітнього закладу [6]. Водночас, психолого-педагогічний супровід формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти в закладах вищої освіти охоплює низку структурних компонентів: освітні та організаційні.

Отже, центральним сегментом психолого-педагогічного супроводу формування методично спрямованої особистості майбутніх фахівців дошкільної освіти в закладах вищої освіти є здобувач освіти, його самостійна робота за розробленим алгоритмом, який спрямовує майбутнього вихователя, вихователя-методиста на самостійно-продуктивне опрацювання теорії та фахових методик.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічний тлумачний словник української мови. (Електронний ресурс) : <http://sum.in.ua/s/kompetencija>.
2. Бех І. Д. Психологічний супровід особистісно зорієнтованого виховання. *Початкова школа*. 2004. №3.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.
4. Ковальчук В.В. Моїсєєв Л.М. Основи наукових досліджень навч. посіб. 4-ге вид. Київ: ВД «Професіонал», 2007. 240 с.
5. План відновлення. Освіта і наука, 2022 (Електронний ресурс) : <http://surl.li/gvrbr>
6. Седова Т.Д. Ціннісні орієнтації педагогічного супроводу обдарованих учнів в освітньому середовищі гімназії. *Організація роботи з обдарованими учнями: досвід харківських шкіл*: Методичний посібник для заступників директорів ЗНЗ та вчителів, які працюють з обдарованими дітьми. Харків: 2009. 40 с.
7. Словник української мови: в 11 т. / (ред. колег. І.К. Білодід (голова) та ін.). Київ: Наукова думка, 1970-1980. Т. 4: (ред. А.А.Бурячок, Г.М. Гнатюк, П.П. Доценко). Київ: Наукова думка, 1973. 840 с.
8. Словник-довідник з професійної педагогіки. за ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.
9. Філософія: словник термінів та персоналій / В.С. Бліхар, М.А. Козловець, Л.В. Горохова, В.В. Федоренко, В.О. Федоренко. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.

10. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2005. 640 с.

THE CHALLENGE OF LEARNING TO STEP ‘OUTSIDE MYSELF’: MERLEAU-PONTY’S LECTURES ON CHILD PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AND THE ONTOLOGY OF EXISTENCE

Agnieszka Bates

Dr, Deputy Head of School of Education, Bath Spa University

Established theoretical approaches aimed at understanding childhood and children have been challenged in recent years by posthumanist thinkers (Barad, 2007; Braidotti, 2013) who reject dichotomies such as mind/body; reason/emotions; human/non-human and postqualitative researchers who seek to decolonise the discourses of childhood (Murriss, 2016). And yet, mainstream educational approaches continue to foreground developmental psychology and its child/adult dichotomy, grounded in the Cartesian ontology of separation (Bates, 2021). Cartesian ontology posits that *mind* and *world* are separate ‘substances’ with essentially different ‘properties’, which exist independently of each other. Individuals are viewed within Descartes’ ontology as equally ‘atomised’: separate from one another and from the world. Whilst Cartesian ontology of separation severs ‘inside’ from ‘outside’ to center the self-grounding mind located ‘inside’ the atomised self, Merleau-Ponty’s (2002) ontology of existence reminds me that I live from the start ‘outside myself’, entangled in the world and others through relationships of mutual dependence. This paper draws on Merleau-Ponty’s *Lectures on Child Psychology and Pedagogy* (CPP) to challenge ‘atomistic’ theoretical and educational approaches to childhood.

The Lectures were written between 1949 and 1952, when Merleau-Ponty held the role of chair of psychology and pedagogy at the Sorbonne, just before Jean Piaget. Translated fully into English in 2010 by Talia Welsh, the *Lectures* have much to offer to educators (CPP, 2010). The lectures challenge the reader to consider important epistemological and methodological questions. How can we apprehend the meaning of childhood, given the contradictory epistemologies of child development? What methods enable us to reconnect to the world of the child when, as adults, we are children-no-more? What educational implications arise from Merleau-Ponty’s ontology of existence?

As explained in my recent book (Bates, 2021), to understand ‘the totality of the child’s becoming’ (CPP: 388), Merleau-Ponty drew on three key sources: firstly, the work of Sigmund Freud, one of the first thinkers to ‘take the child seriously’ (CPP: 280). Merleau-Ponty adopted a broad interpretation of Freud’s psychoanalytic theory to understand childhood traumas as re-lived by adults in their attitudes and behavioral patterns, rather than as repressed and buried in the unconscious (CPP: 73). Secondly, he identified important synergies between psychoanalytic theory and his thesis of embodiment to highlight the importance of biological functions in the formation of the child’s personality, with an understanding of this formation supported by a focus on the embodied existence of the child (CPP: 280). Thirdly, in his investigation of perception

as a deep source of knowing which operates beneath the level of consciousness, he drew on Gestalt psychology (CPP: 200). Gestalt psychology explains that our perception does not separate what we perceive into discrete, atomised ‘properties’: we perceive patterns within the whole. For example, when apprehending a figure against a background, my perception of the figure is informed by the figure as well as its background (ground): I perceive the ‘totality’ of figure-ground.

These three sources led Merleau-Ponty to a critique of ‘classical’ psychology, methods that ‘only apply statistics’ and ‘Aristotelian-type’ classifications (CPP: 387). His critique was levelled at thinking which continues to underpin mainstream educational approaches to this day: the cognitivist and behaviorist views of child development, advanced at the time by Piaget and Watson respectively. According to Merleau-Ponty, Piaget’s research introduced ‘foreign problematics’ to the study of children, based on asking them inappropriate questions which children would not ask themselves (CPP: 383). For example, in his research on the development of the concept of ‘thought’, Piaget (1929: 37) would ask children: ‘What is it you think with?’. A ‘wrong’ answer was interpreted as evidence of lack of ‘coherence’ and ‘systematisation’ (1929: 25) which characterise the sophisticated cognitive capabilities of adults. Interpreting children’s thinking through the analytical categories of adults meant that Piaget misunderstood children; he failed to understand children in their own terms.

Merleau-Ponty was also critical of stimulus-response as the basis of simplistic causal explanations of behavior in Watson’s behaviourism. Watson dismissed *consciousness* as belonging to philosophical ‘speculations’ that should ‘trouble the student of behavior as little as they trouble the student of physics’ (1914: 8-9). Merleau-Ponty identified three problems with Watson’s dismissal of consciousness, intentionality and perception. Firstly, Watson’s simplistic view of causality, concerned solely with external relations, was flawed because of intentionality. Intentionality entails that individuals are *motivated* not *caused* to act (CPP: 351). Secondly, since the intentions motivating actions were of no interest to behaviorists, they were unable to differentiate between the internal meanings of different behavioural patterns. Thirdly, Watson’s flawed idea of scientific objectivity obscured the fact that the world is always apprehended from within a human situation (CPP: 345), with implications to psychologists studying human behaviour, as well as adults who work and live with children.

Merleau-Ponty was also critical of methods that ‘only employ statistics’, drawing on Kurt Lewin’s (1931) analysis of ‘classical’ psychology as a science of the ‘Aristotelian type’. Lewin challenged dichotomies and abstractly defined categories pertaining to an ‘essential nature’ of people underpinning Aristotelian thinking. By eliminating chance to establish the regularity of events occurring ‘often’, ‘in the same way’, the Aristotelian idea of lawfulness acquires a quasi-statistical character but loses the particularity of each child and the totality (Gestalt) of her situation. Importantly, Merleau-Ponty did not reject a focus on child development, instead he sought to point out the flaws in ‘classical’ developmental psychology and refocus on *this* particular child, understood in her own terms (Welsh, 2013) in *this* specific situation.

One key educational implication of the *Lectures* is to serve as a reminder that our understanding of children may be clouded by attempts to make sense of children's experience through our own analytical categories. Much contemporary educational practice continues to use Piagetian and behaviourist lenses on child development, leading to a reductive, negative view of children's capabilities. This can be illustrated by the idea of 'readiness', for example reading readiness, based on an assumption that children are 'ready' to start learning to decode text when they reach a particular developmental stage. For a child, reading is a social situation which goes beyond readiness to decode text. To transcend methods that 'only employ statistics', Aristotelian-type classifications and Piaget's 'interrogative' methods (CPP: 141), studies of children should focus on their lived experience rather than the thoughts or ideas we have about this experience, within a Gestalt of figure-ground: the child in the totality of her being (figure) and the totality of her situated experience (ground). For example, to understand inappropriate behaviour, we need to see it as part of the figure, with the ground consisting a range of factors, from the child's family circumstances, friendship groups, curriculum that does or does not engage her, the history of our own relationship with the child, the specific situation in which inappropriate behaviour has occurred and many other factors.

Importantly, Merleau-Ponty reminds us that 'classical' science invites us to a Cartesian universe of separation, in which the complexities of our living with others are reduced to mechanistic, stimulus-response interactions among atomised individuals. When we invite children to this Cartesian universe, we educate them out of the universe of existence, where we live from the start 'outside' ourselves, entangled with the 2: 530) is at the core of becoming a mature person. world and others. The challenge of learning to step 'outside myself' (MP, 200

REFERENCES

1. Bates, A. 2021. *Moral emotions and Human Interdependence in Character Education: Beyond the One-Dimensional Self*. London and New York: Routledge.
2. Barad, K. 2007. *Meeting the Universe Halfway: quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Durham: Duke University Press.
3. Braidotti, R. 2013. *The Posthuman*. Cambridge: Polity.
4. Lewin, K. 1931. The conflict between Aristotelian and Galilean modes of thought in contemporary psychology, *Journal of General Psychology* 5: 141-177.
5. Merleau-Ponty, M. 2002. *Phenomenology of Perception*. (Trans. C. Smith). Abingdon: Routledge.
6. Merleau-Ponty, M. 2010. *Child Psychology and Pedagogy: The Sorbonne Lectures 1949-1952*. (trans. T. Welsh). Evanston, Ill.: Northwestern University Press.
7. Murriss, K. 2016. *The Posthuman Child: Educational transformation through philosophy with picturebooks*. London and New York: Routledge.
8. Piaget, J. (1929). *The Child's Conception of the World*. (Trans. J. and A. Tomlinson). London: Routledge & Kegan Paul Ltd.
9. Watson, J.B. 2014. *Behavior: An Introduction to Comparative Psychology*. New York: Henry Holt and Company.

10. Welsh, T. 2013. *The Child as Natural Phenomenologist: Primal and Primary Experience in Merleau-Ponty's Psychology*. Evanston, Illinois: Northwestern University Press.

SMALL SCHOOLS AND RETHINKING INCLUSION

Anne Parfitt and Stuart Read

Drs, Research Fellows, School of Education, Bath Spa University, UK.

The predictions are that two thirds of the world population will live in cities by the middle of this century. The distribution of people across urban and rural spaces differs across the regions of the globe, but the trend is for living to become ever more metrocentric, with urban life as normalcy. Working against the grain, communities in peripheral places, those far from urban centres, educate and bring up the next generation through schooling that is very often provided in ways that reflect place-based realities. Topology and topography shape education in positive and negative ways in peripheral places. This abstract discusses small schools with multi/mixed grade provision in peripheral contexts and focuses on the opportunities for rethinking inclusion that these specific conditions allow.

Peripherality is associated with a range of locations. Geographical areas that are hard to access owing to the terrain can be termed peripheral. Similarly, the regions that are mountainous, comprise an archipelago or are coastal maybe seen as peripheral (Hirshberg et al., 2023). In contrast, in Australia for example, peripherality applies to the inaccessible centre of the landmass. In terms of education, peripherality relates to contexts that are outside of the usual conditions familiar to state or national ministries and departments of education (Gristy et al., 2020). Schools that meet nationally/federally determined classifications of peripherality, are referred to more generally as isolated or remote, thereby emphasising the ways in which they fall outside expected metrocentric norms.

A school in such remote or isolated circumstances is demarked by some typical features and practices but each has its own history and neighbourhood, so attempts to homogenise should be avoided. The school often is an asset in the local setting, being looked on with fondness and seen as forming the heart of the village. It provides a focus for local activities and building a sense of community as families relate to the space as somewhere where memories have been made by generations of residents. There are rich opportunities for drawing on the natural environment and local cultural heritages to enhance teaching (Gruenewald and Smith, 2008). Moreover, in such circumstances, the small number of children on roll encourages close relationships to form with the teachers getting to know families and their children as individuals, while the pupils get to play with all their peers in the school.

The school as the heart of the village is not without challenges. Notably, the settlements in which these schools operate have small populations, which might be decreasing through outmigration to cities or, alternatively, experiencing a rapidly diversifying small population as migrants arrive for specific purposes such as employment in primary extractive industries (fish processing or forestry) or where

connectivity permits, for remote online work as part of the knowledge economy (Villa, Andrews and Solstad, 2021). Another common denominator is the landscape, which is not only challenging for travellers, but which lacks many attributes and hinders lifestyle choices associated with urban or peri-urban living. While this might have impacts on the children and young people growing up in these communities, for the school, it raises the well-documented challenge of staff recruitment (Parfitt and Read, 2023), even if there is an extremely limited staff body comprising just one or two teachers. Having a handful of children on roll, despite potentially fostering a sense of community, is the Achilles heel of the small school, particularly for elementary or primary years. This leads central governmental departments to combine year groups or shut down a school entirely. Arguments citing the inefficiencies, unsustainable costs and administrative burdens of keeping a school with (very) few children open, as well as those highlighting the potentially limited curricula that an isolated, lone teacher can deliver, have, unfortunately, resulted in the consolidation of many small schools.

The phenomenon of the small school is not to be written off as an unwelcome expensive anomaly in the metrocentric economy of education systems. Where chosen as a way forward, the multi/mixed grade small school organisation is ‘a space in which to experience learning pathways based on the unity and cross-sectoral content of knowledge’ (INDIRE, n.d.). Indeed, mixed grade provision is recognised in many countries in the global north and south as commonplace for managing the circumstances of a school community. We contend that there are fresh perspectives and practical avenues to be explored when we draw on the experiences of small schools, as these are where multi/ mixed grade teaching is commonly pursued in Europe. The rationales behind mixed grade provision embrace pedagogical motivations as well as the drive to manage financial imperatives (Cornish, 2010). Regardless, the mixed grade offers an inherently inclusive setting, one where age is not used as the yardstick to segregate children on grounds that are considered unnatural for the rest of society (i.e. separating people by age cohort/date of birth).

To date, inclusion in schools has largely developed around respecting and making reasonable adjustments centred on individuals’ protected characteristics. Slee (2014) has challenged education systems for still being based on the systematic othering of those who do not fit in to some predetermined criteria around which neo-liberal education is focussed. This, it is contended, is clearly seen in the teaching and isolating practices applied to children and young people labelled as having special educational needs or disabilities (SEND). While the provision of ‘Special Schools’ is deemed inappropriate, equally, inclusion in neighbourhood schools is still shown to be geared toward othering, separation and exclusion of children who pose a risk. This is in spite of the widespread dissemination of education policies dressed up as inclusive: apparently espousing the promotion of equality and diversity. As Slee goes on to explain, it is the entrenched ‘ethic of competitive individualism that drives the formation of [such] education policies and practices’ (2014:7) that serve to disenfranchise. The rich possibilities associated with mixed grade provision do not directly address inclusion in terms of the experiences of specific groups of diverse and/or disadvantaged pupils. Instead, its potentials concern wider, fundamental questions about the nature of

inclusion relating to all children, as well as adults, seeking to belong to their school through participating in an energised purposeful community.

Regrettably, even when circumstances in small schools could encourage fully fledged mixed grade experiences, the legacy of delivering lessons segregated by age, is often apparent. These emerge in practices of differentiation, accommodations or adaptive teaching that are introduced when staff are unsuccessfully trying to mimic lessons devised for age-homogenous settings. In these lessons, the few children in the classroom are segregated and some instructed individually while the others have to make do, studying alone on their pre-set tasks. The full possibilities of mixed grade teaching are only realised when the teachers and their education leadership are prepared to think differently, let children assemble as one body and put their voices and talents forward in collaboration. That is, sometimes the oldest are guiding classmates and at other times, these classmates take the initiative, while the adult/teacher works hard to facilitate the creation of collective knowledge (Bjørø, 2023).

The ethic at work in the mixed grade small school scenario is that of inclusion: inclusion that treats and respects individuals as whole people. Herein, differences and similarities are employed to foster an education built on a shared purpose, rather than on competitive individualism (Simon, 1977). This democratic form of learning is the key lesson to be learnt. The small school is an asset in establishing an inclusive comprehensive future for education.

REFERENCES

1. Bjørø, AM., (2023). Multi-grade Teaching in a Small Rural School in Northern Norway in D.B., Hirshberg, et al., (eds). *Education, Equity and Inclusion: Teaching and Learning for a Sustainable North*. Springer Polar Sciences. Springer (213-229)
2. Cornish, L., (2010). Multiage Classes - What's in a Name? *Journal of Multiage Education*. 4(2), 7–11
3. Gristy, C., Hargreaves, I. and Kučerová, S.R., (eds). (2020). *Educational research and schooling in rural Europe: An engagement with changing patterns of education, space and place*. IAP.
4. Gruenewald, D. A. and Smith, G. A., (eds). (2008). *Place-based education in the global age: Local diversity*. New York: Routledge
5. Hirshberg, D.B., Beaton, M.C., Maxwell, G., Turunen, T. and Peltokorpi, J., (eds). (2023). *Education, Equity and Inclusion: Teaching and Learning for a Sustainable North*. Springer Polar Sciences. Springer
6. INDIRE (n.d.) The Small School Movement. Available at: <https://piccolescuole.indire.it/en/the-movement-what-it-is/the-manifesto/> Accessed September 1, 2023
7. Parfitt, A. and Read, S., (2023). Walking-creating for fostering teachers' education in peripheral coastal communities. *Journal of Education for Teaching*. ISSN 0260-7476
8. Simon, B., (1977). Countesthorpe in the context of Comprehensive Development in J. Watts., (ed.). *The Countesthorpe Experience: the first five years*. Unwin Educational Books (17-28).
9. Slee, R., (2014) Discourses of Inclusion and Exclusion: drawing wider margins. *Power and Education*. 6(2) 7-17
10. Villa, M., Andrews, T. and Solstad, K., (2021). Rural schools and rural communities in times of centralization and rural–urban migration. *Journal of Rural Studies*. 10.1016/j.jrurstud.2021.09.005.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПРИНЦИПІВ В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

Гоголь Н. В.

*доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри
української мови, літератури та методики навчання
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка*

В історико-педагогічному дослідженні важливим є використання комплексу взаємопов'язаних методологічних принципів, спрямованих на вивчення та аналіз теоретичної й теоретико-методичної спадщини видатних учених, учителів-словесників, наукових праць дослідників з історії педагогіки, методики, нормативних документів тощо. Методологічні принципи виконують роль нормативів, приписів, які регламентують процедуру обґрунтування історико-педагогічної проблеми.

Існують різні наукові погляди на сукупність методологічних принципів історико-педагогічного дослідження. Так, О. Адаменко, В. Курило, Є. Хриков до них зараховують такі: – принцип об'єктивності, який вимагає наукового обґрунтування вихідних положень, виключення суб'єктивізму в оцінці історичних фактів; – принцип можливості відтворення результатів дослідження; – принцип поєднання цілісного та аспектного підходів до аналізу процесів розвитку педагогічної науки; – принцип руху від опису до пояснення, а від нього – до прогнозування; – етичний принцип, що передбачає відповідальність дослідника за адекватність і глибину аналізу, коректність критики [5, с. 148-150].

На думку Л. Голубничої, основними та невід'ємними принципами історіографічного вивчення історії педагогіки є такі: історизм, системність, об'єктивність, усебічність, спадкоємність [3].

В історико-педагогічному дослідженні, на наш погляд, варто використати такі методологічні принципи: історизму, єдності логічного та історичного, діалектичний, системності, об'єктивності, хронологічний, усебічності, суттєвого аналізу, наступності (спадкоємності) [1; 2].

Ураховуючи спрямованість історико-педагогічного дослідження на аналіз освітніх феноменів минулого, першочерговим стає принцип *історизму*, дотримання якого дозволяє простежити перспективність у дослідженні історії педагогіки. Сутність означеного принципу полягає в тому, що будь-яке історичне явище має розглядатися в розвитку на тлі факторів, що його зумовлюють. Принцип історизму передбачає вивчення сучасного стану предмета дослідження, здійснення реконструкції минулого та окреслення майбутнього, прогнозування тенденцій розвитку.

У дослідженні педагогічної науки або педагогічної думки в історико-педагогічних дослідженнях варто дотримуватися історичного принципу, тобто

враховувати й аналізувати історичні, соціально-політичні, філософські, релігійні умови, в яких жили і творили педагоги, формувалися їхні погляди та світогляд.

Застосування принципу *єдності логічного й історичного* передбачає поєднання у дослідженні історії виникнення (генетичний аспект), теорії (структури, функцій, зв'язків) об'єкта (сучасний його стан) та перспектив його розвитку.

Одним із принципів теорії пізнання учені називають *діалектичний* принцип. Методологічне значення діалектичної логіки полягає в тому, що вона слугує філософською базою, на якій розробляються принципи методики, виникають теорії, що їх обґрунтовують. Застосування діалектичного принципу зумовлює необхідність дослідження безперервного динамічного розвитку предмета історико-педагогічного дослідження як причинно зумовленого й послідовного в часі процесу, встановлення взаємозв'язків, генетичної спадкоємності між різними періодами його розвитку.

З діалектичним принципом науковці тісно пов'язують ідею *системності*, яка є невід'ємним складником теорії пізнання і проходить через всю її багатомікову історію. Застосування означеного принципу орієнтує на розуміння кожного періоду в розвитку історико-педагогічної науки як системи взаємозалежних елементів.

Ще одним невід'ємним методологічним регулятивом історико-педагогічного дослідження є принцип *об'єктивності*, основними вимогами до застосування якого є доказовість (обґрунтування передумов і висновків, дотримання логіки дослідження) та альтернативність (уміння виокремлювати й оцінювати всі можливі варіанти вирішення проблем, враховувати точки зору інших учених, які досліджують подібні проблеми, та інші аспекти, що виникають у процесі дослідження) [4, с. 122].

Застосування в історико-педагогічному дослідженні принципу *суттєвого аналізу* передбачає врахування невинних змін у розвитку окремих складників та компонентів педагогічної системи в цілому; спрямовує увагу дослідника на з'ясування фактів, що визначають результати педагогічного процесу; орієнтує на встановлення ієрархії, взаємозв'язків основних та другорядних чинників педагогічних явищ; уможливує розкриття суперечностей, кількісної та якісної визначеності предмета дослідження.

Комплексного підходу до дослідження педагогічних процесів і явищ потребує принцип *усебічності*, який вимагає ретельного вивчення й аналізу будь-якого явища в історико-педагогічній науці або в історичному процесі з різних сторін.

Неодмінним складником історіографічного пізнання є принцип *наступності (спадкоємності)*, що дає змогу відстежити ланцюжок розвитку педагогічної думки, прослідкувати продовження або заміну застарілих ідей новими, сучасними. Сучасні дослідники критично переосмислюють досягнення попередніх поколінь, продовжують педагогічну тематику, поглиблюють пізнання визначених історико-педагогічних проблем [3, с. 143].

Отже, представлені методологічні принципи є важливою методологічною базою для здійснення історико-педагогічного дослідження, становлять основу для

історико-педагогічного пошуку, розроблення його концептуального апарату, створюють підґрунтя для конструктивно-критичного аналізу обраної проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоголь Н. В. Методологічні принципи у дослідженні проблеми культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти. Глухівські читання – 2020. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук: зб. матеріалів Х міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. / за заг. ред. О. І. Луценко. Глухів, 2020. С.137–139.
2. Гоголь Н. В. Обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти: методологічні принципи. Knowledge, Education, Law, Management. Warsaw, Poland. 2020. № 3 (31), vol. 1. P. 3–8.
3. Голубничка Л. О. Методологія педагогічної історіографії. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2012/25/22.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).
4. Кушнірук С. А. Розвиток категоріально-поняттєвого апарату дидактики у педагогічній науці України (20–90-ті рр. ХХ століття): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 716 с.
5. Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія / авт. кол.: Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило, Л. Ц. Ваховський та ін.; за заг.ред. В. С. Курило, Є. М. Хрикова. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 248 с.

ВИКОРИСТАННЯ КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ

Грицай Н. Б.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри природничих наук з методиками навчання
Рівненського державного гуманітарного університету*

Миронець М. С.

*вчитель біології Березнівського ліцею №2 Березнівської міської ради
Рівненського району Рівненської області,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Середня освіта (Природничі науки)»
Рівненського державного гуманітарного університету*

У більшості сучасних школярів з кожним роком зменшується бажання вивчати природничі предмети. Ця проблема особливо загострилася в умовах воєнного стану, коли учні закладів загальної середньої освіти опановували природничі науки дистанційно, без проведення дослідів під час лабораторних робіт. Така ситуація, звичайно, не сприяла зростанню пізнавальних інтересів здобувачів освіти.

Для вирішення означеної проблеми доцільним є впровадження різноманітних інноваційних технологій навчання: дослідницьких, проєктних, технології «майстерня», кейс-технологій та ін. Проте на сьогодні недостатньо поширеною в закладах загальної середньої освіти є квест-технологія, хоча вона викликає неабиякий інтерес у школярів.

Квест-технології досліджували Н. Гарань, Н. Гончарова, Г. Корицька, В. Кулішов, Р. Мельниченко, О. Олійниченко, О. Сипченко, І. Сокол, О. Чернякова та ін. Зокрема, І. Сокол вивчала підготовку педагогів до застосування квест-технології в системі післядипломної освіти, Р. Мельниченко аналізувала можливості квестів у методичній підготовці вчителів біології. О. Стаєнна розглядала квест-технологію в дошкільній освіті [6].

Окремі питання використання квестів та вебквестів у навчанні природничих предметів студіювали науковці та описували вчителі-практики, як-от: В. Крисюк, Н. Куриленко, Н. Ментова, В. Шарко (фізика), О. Бабенко, Ю. Бохан, О. Комар, Н. Поцяпун, О. Терещенко, Т. Форостовська (хімія), С. Агапшук, Є. Барсук, О. Долженкова, Л. Кравченко (біологія) та ін.

Праці Н. Красновової та І. Тимофєєвої присвячені квест-технології на уроках мистецтва в старшій школі [2].

Проте методика використання квестів як інноваційної технології на уроках фізики, хімії, біології та інтегрованих курсів з природничих наук не були предметом спеціальних наукових досліджень.

Мета статті: розкрити особливості квест-технології та з'ясувати її значення в природничій освіті.

Слово «quest» в перекладі з англійської означає «пошук», який може проводитися у вигляді гри, пригодницьких завдань. З огляду на це можна стверджувати, що квест – це гра, яка передбачає пошук певного місця розташування за спеціально розробленими завданнями. Переможцем є той, який виконає всі завдання якомога швидше.

Картка квесту складається із загальної інформаційної частини, тексту ігрових підказок, а також малюнків і карти.

Інформаційна частина містить короткі описи (як потрапити до місця квесту, яка тематика «подорожі», як шукати відповіді на завдання та час маршруту).

Фактичний текст складається з підказок, які можуть бути у віршах: розповідь історії (тема квесту), пересування по місцевості та загадки на пошук скарбу. Текст квесту повинен бути написаний інтригуюче, тому що проходження маршруту має бути викликом і пригодами.

Обов'язковою частиною кожного квесту є малюнки та карта, яка покликана допомогти учаснику подорожі.

Квести, які проводять за межами класу та школи, можуть використовувати освітню інфраструктуру: навчальні доріжки, оглядові майданчики, зелені класи тощо. Картки квестів можуть функціонувати окремо або їх можна зібрати в набір із 10-30 квестів, які відображають значення певного місця або об'єкта.

Крім того, розрізняють ще вебквести. Так, В. Крисюк зазначає, що у педагогіці вебквест (webquest) – це проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернету [3].

Учені по-різному визначають квести – як метод або технологію. Оскільки квести мають чіткий алгоритм проведення і поєднують у собі кілька методів навчання, то правильніше буде вважати квести інноваційною технологією навчання. У цьому питанні погоджуємося з думкою І. Сокол [5].

Дослідниця визначила такі ознаки квест-технологій:

- є різновидом ігрової технології;
- наявність дидактичного завдання, ігрового задуму;
- обов'язковість керівника або наставника;
- визначення чітких правил;
- сприяння підвищенню рівня знань та вмій учнів [4].

Основними елементами квест-технологій є:

- 1) розроблення для учнів цікавого сюжету (наприклад, детективне розслідування за мотивами серіалу «Слід»);
- 2) підготовка дидактичних завдань, які можуть мати пошуковий та дослідницький характер;
- 3) виконання завдань;
- 4) нагородження переможців;
- 5) рефлексія.

В умовах дистанційного навчання школярів в закладах загальної середньої освіти широко використовується платформа «Всеосвіта», на якій розміщено цілу низку готових квестів, авторами яких є вчителі-практики, а також відеоінструкція та шаблони для створення власних квестів.

Зокрема, для учнів 10-11 класів цікавими є такі квести:

- з біології – «Біорізноманіття», «Адаптації», «Генетичні терміни», «Типи схрещувань», «Методи генетичних досліджень», «Репродуктивна лабораторія», «Медицина та сучасні технології», «Основи сучасної селекції», «Критерії виду»;
- з хімії – «Фізичні властивості металів», «Біологічне значення металічних хімічних елементів», «Неметали», «Силікатні матеріали», «Хімія у нашому житті», «Альдегіди», «Спирти», «Вуглеводні»;
- з фізики – «Робота. Енергія. Імпульс», «Електричний струм», «Виробництво та використання електроенергії», «Електромагнетизм. Магнітна індукція», «Фізика навколо нас», «Властивості газів, рідин і твердих тіл», «Розслідування вільного падіння» [1].

Отже, можна зробити висновок, що квест-технологія є однією із сучасних технологій навчання, яка передбачає виконання цікавих завдань і може застосовуватися на уроках з різних предметів і в різних класах за розробленим алгоритмом. Квест-технологія підвищує мотивацію навчальної діяльності учнів, стимулює їхній пізнавальний інтерес і сприяє узагальненню та систематизації знань, а також їх поглибленню у ході виконання завдань.

Перспективи подальших наукових пошуків полягають у перевірці ефективності квест-технологій на уроках з природничих наук під час педагогічного експерименту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вебквести. Всеосвіта: URL: <https://vseosvita.ua/webquest> (дата звернення: 30.08.2023)
2. Краснова Н. М., Тимофеева І. П. Квест-технологія на уроках мистецтва в старшій школі. *Мистецтво та освіта*. 2021. № 1 (99). С. 26-31.

3. Крисюк В. М. Технологія веб-квест на уроках інформатики та фізики: методичні рекомендації. Луцьк, 2016. 64 с.
4. Сокол І. М. Впровадження квест-технології в освітній процес: навчальний посібник. Запоріжжя: Акцент Інвест-трейд, 2014. 108 с.
5. Сокол І. М. Квест як сучасна інноваційна технологія навчання. *Оновлення змісту, форми та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2013. Вип. 7. С. 168-171.
6. Стаєнна О. Квест-технологія: гра, пошук, дослідження. *Дошкільне виховання*. 2019. № 7. С. 3-6.

METHODS AND TECHNIQUES FOR PREVENTING MISTAKES IN WRITING

Івашкевич Е. З.

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри загальної психології та психодіагностики
Рівненського державного гуманітарного університету*

Харченко Є. М.

*доктор медичних наук, професор,
професор кафедри фізичної реабілітації і ергоterapiї
Рівненської медичної академії*

As you know, English has a thousand-year history of its development. During this time, it accumulated a large number of expressions, which are distinguished as lucky, accurate and beautiful ones. Perfect possession of any foreign language, in particular English, seems impossible without knowing the methods and techniques having been used to eliminate common mistakes when studying it. Mistakes are a natural element not only for learning, but also for mature speech.

Even in our own language, we often make mistakes, correct ourselves, replace the worst case version with the best one. We believe that the study and prevention of certain aspects of the most used mistakes is a necessary and important condition not only for increasing and diversifying the lexical reserve of students, but also for expanding their mental horizons, developing moral education. For those ones who study English as a foreign language, it is very important to avoid such mistakes, because this extremely diversifies and colors our speech, greatly facilitates the expression of our thoughts. With this in mind, the teacher must always be able to react skillfully and to correct the students' mistakes [3].

All teacher's efforts must, first of all, have the aim at preventing typical mistakes, which are achieved by analyzing and systematizing them, identifying the laws of their occurrence. If students repeat the same mistakes repeatedly, then they grow into a negative skill that is difficult to eliminate them. At the same time, it is necessary to consolidate the positive experience of students. So, to confirm the correctness of the

answer, one can nod with his/her head, praise the student; this reaction helps to secure the correct version of the statement.

The teacher's negative reaction to each mistake, correcting it, and the requirement to repeat the correct option only inhibits the development of speech, since they restrain the desire to speak. It is also wrong to invite students to follow the mistakes of their friend and correct them, since under such conditions they focus on the form rather than on the content of the statement. In addition, they must keep in mind the mistakes of others, which lead to their memorization and the destruction of already formed skills, and the student who answers, while trying to monitor not the content, but the form of utterance. It is possible and the wrong variant, when the teacher himself/herself, correcting the mistakes, repeats it, which leads to memorizing the mistake by the students. So, correction of linguistic mistakes depends on different kinds of speech activity. It is carried out in different ways. Students must be involved into the correction of mistakes while reading aloud. At the same time, mistakes that are repeatedly repeated, need to be corrected immediately. As for mistakes that occur only once, then it is expedient to correct them only after the student has finished reading.

One of the methods of eliminating typical mistakes is providing the additional exercises for reading words and letters. When correcting mistakes in writing, it should be introduced also different ways to fix mistakes, such as:

- proposing self-tests (students themselves check their work using textbooks and other materials, or reconcile their activity with the correct version having been submitted, such as a board or a card);

- a test by the teacher (the teacher checks the classroom activity in the process of their execution, while noting only the sentence where there are mistakes, and the student independently finds the mistakes).

Many years of the experience in taking typical mistakes and targeted systematic activity on their corrections is one of the rational ways for students to prepare for the English exams. The most severe Grammar category for students is the English verbal system, which accounts for 40% of all grammatical mistakes. Further, there are mistakes in writing of articles, violation of the order of words, the use of adverbs, the formation of plural nouns. Grammar phenomena, which allow the greatest number of mistakes, must be submitted into exercises and tests at the English lessons. For example, the verb "to be" is activated in training and situational exercises throughout the first year of studying. A large number of exercises are also given to the activation in verbal speech of such Grammar phenomena as The Present Indefinite Tense, The Past Indefinite Tense, "there is" structure, articles, pronouns, prepositions.

The system of exercises in the textbooks creates the proper conditions for the formation and intensification of grammatical skills in the oral speech of students. The reason for the emergence of typical grammatical errors is the underestimation of the interfering effect of the skills of the native language on the unstable skills of foreign language proficiency. It is the interfacing influence of the Ukrainian language that can explain most of these typical mistakes, such as the omission of the verb "to be", articles, mistakes in the order of words, in the use of times, especially long ones, prepositions, etc. As a rule, pupils use a false analogy with their native language due

to the lack of stable grammatical skills, for example: “In our city lots of parks” – “In our town many parks”.

So, based on the researches of scientists [1; 2], we developed and produced a special handout material, which includes exercises that facilitate the automation of Grammar skills in the context of natural language communication and provides an individual approach to work on typical student mistakes. To teach students, for example, we proposed a correct typing of the phrase this year. There is a series of exercises, which use:

1. Micro-context: “A Happy Year”:

- I have joined the English club this year. This year my father has bought a bicycle for me. I'll go to Kyiv with my Granny this year. This year my brother has entered this university. When will you go to Odessa?

- I'll go to Odessa this year.

2. Cards with the following tasks:

a) Choose the right decision: I'll leave school at this year. I'll leave school this year. I'll leave school this year.

b) Complete the sentence using the model: 1) We'll go to Cherkassy.

2) Last year my sister left school and ... she is going to enter the university. c) Answer the question: What are you going to enter the university (to).

Such exercises the teacher also applies to other typical student mistakes. Based on the analysis of typical students' mistakes, it should be noted that in order to prevent and overcome Grammar mistakes the teacher of a foreign language must:

1. Master the modern method of teaching foreign languages, adhere to the methodological recommendations of training kits when studying the Grammar component of the language as an integral part of speech communication .

2. To know the typical mistakes in order to prevent them in a timely manner, to pay special attention to the formation of foreign language skills in the activity with those Grammar structures in which students most often make mistakes; to teach students to use these Grammar structures in teaching linguistic situations, exercises that are close to the conditions of communication.

3. To take into account the interfering influence of certain Grammar phenomena of the Ukrainian language in the process of studying a foreign language and practice in speech to seek automation of writing of complex Grammar structures.

4. Do not allow the processing of new Grammar phenomena before the strong skills of using the famous Grammar structure will be formed.

5. To direct independent activity of students to prevent typical mistakes, while implementing a differentiated approach to students, optimal dosage of homework, combining oral forms of independent homework with writing.

REFERENCES

1. Mykhalchuk Nataliia, Ivashkevych Eduard. Psycholinguistic features of the development of social intelligence of the teacher. *Психолінгвістика. Психолінгвістика. Psycholinguistics*. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 23 (1). С. 242–257. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1211618>.

2. Mykhalchuk Nataliia, Kryshevych Olga. The peculiarities of the perception and understanding of Sonnets written by W.Shakespeare by the students of the Faculty of Foreign Languages. *Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика*. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 26(1). С. 265–285. URL: <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2019-26-1-265-285>.
3. Pimperton H., Nation K. Suppressing irrelevant information from working memory: Evidence for domain-specific deficits in poor comprehenders. *Journal of Memory and Language*. Vol. 62(4). 2010. P. 380–391. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jml.2010.02.005>.

IMPLEMENTATION OF THE CROSS-CULTURAL APPROACH IN THE MODERN SCHOOL

Igor Kopotun

Doctor of Law, Professor

Honoured Lawyer of Ukraine,

Chief scientific officer, Research Laboratory for the Prevention of Criminal Offenses of the Faculty №3 of the Donetsk State University of Internal Affairs

Nataliia Medynska

Doctor of Science in Philology, Associate Professor,

Vice-rector for Scientific work,

Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature,

Academician Stepan Demianchuk

International University of Economics and Humanities

High-quality interaction on a personal or educational, professional level is possible in today's world only through enhanced cultural exchange. It is based on the principles of intercultural tolerance and mutual enrichment. The cross-cultural identity of a student's personality provides for psychological openness to interact with other cultures without losing one's own national or ethnic identity. Evidence of the effective application of the cross-cultural approach in the education of schoolchildren is the high-level cross-cultural competence (CCC).

The aim of the study is a comprehensive analysis of the implementation of a cross-cultural approach to the organization of the educational process in senior school. Methods: general scientific method, molding experiment, qualitative and quantitative analysis of the data obtained through diagnostic methodic of the experiment, statistical and mathematical interpretation of empirical data and their representation in the visual (table, diagrams) form, functional analysis of the data (while generalizing empirical data and making conclusions). Results. Effective, complex (multicomponent) models of primary (input) and secondary (output) diagnostics of CCC were developed. A model of an integrated school environment aimed at intensifying the CCC was also defined. Secondary diagnostics revealed a tendency to improve CCC in both groups. However, the percentage increase in the level of CCC was 4 times greater in the experimental group, than the level of the control group (+ 4.3% vs. + 17.8%, respectively). The mean

values of CCC in the experimental group were confidently at a Good Level (85.7%), that is improved by one order. CCC in the control group was detected at 73.0% (within the Sufficient Level of CCC). The relationship between the level of CCC and the level of foreign language proficiency is proved: CCC is higher in respondents with higher academic achievements in foreign languages. Conclusions. The implementation of a cross-cultural approach to the curricula of school-age children requires close attention of scholars and qualified practical support by the staff of the school. It is advisable to implement a cross-cultural approach in the context of modern schooling through the tactics of facilitation and multicultural modelling. The modern information age opens new horizons for the implementation of the cross-cultural approach in modern schools. Prospects. Further research on the topic involve the effectiveness of integrated learning tactics to increase CCC at other levels of school education, taking into account the variability of the interdisciplinary component (for example, involving also potential of Geography to develop and improve CCC).

The thoroughly globalized and integrated world of the 21st century significantly intensifies transcultural interaction between numerous groups of the world's population. It is common that each participant translates numerous cultural codes in the course of verbal and nonverbal interaction. The interaction between the participants of communication is stimulated in the process of performing a range of personal, educational, professional tasks. In strategic terms, each individual should acquire knowledge and skills in the process of socialization that could potentially be needed in the context of a multicultural environment that is associated with the whole modern world. Cross-cultural competence is composed of multicultural psychological attitudes (understanding the value of each culture and in the broadest sense — a tolerant attitude to the multiplicity of thoughts, views, attitudes, etc.), together with multicultural knowledge and skills of interaction with different cultures. Cross-cultural competence in the modern scientific literature is interpreted as a set of semantic orientations, knowledge, practical skills, experience of personal, educational or professional activities that an individual needs for quality cross-cultural communication [1, 2]. Acquiring cross-cultural competence is an integral part of modern curricula at all levels of education. Including school education, as it is the first institutionally compulsory environment in the drastically necessary modern paradigm of “lifelong learning”. The cross-cultural competence developed and maintained throughout life is the key to rapid and harmonious cross-cultural adaptation of a pupil in today's society at all stages of maturing and adulthood.

In the context of modern scientific and methodological discourse, it is necessary to differentiate semantically similar concepts: multicultural, intercultural, and cross-cultural. Schriefer [3] aptly notes that these three terms are like three branches of one whole. The difference lies in the prospects of communication with the bearer of another culture. In general, they can be used as synonyms. Lexicographic interpretations of these tokens allow doing so. Collins Online Dictionary interprets these concepts as follows: multicultural means consisting of or relating to people of many different nationalities and cultures; intercultural— existing between, relating to, or involving one or more cultures; cross-cultural— means involving two or more different cultures.

Webster's New World College Dictionary qualifies cross-cultural as relating to different cultures, nations, etc. or to comparisons of them. The comparative sema in the latter definition is most fundamental to perception of the term. Although implicitly it is present in other interpretations of this concept. Exactly through comparison the intention to consider two or more cultures in the same plane is actualized, hence from the relation of the "object under consideration" to the "object/objects being compared with it". Cultural differences are not levelled within cross-cultural interaction. Instead, all participants in communication understand and recognize them, having the potential to cause individual worldview changes, without pretending to the niche of collective transformations. In the process of cross-cultural interaction, one culture is usually considered dominant, normative (usually it is a national culture that is state and territorially determined within the intercultural interaction), while other cultures are compared or contrasted with a culture that is determined as dominant in a particular situation of interaction [3]. In our opinion, this perspective allows for maximum integration with other cultures, while preserving the authentic national "the I" of each of the participants in the interaction. Thus, the introduction of this competence in the structure of competencies of the modern student will not devalue the basic national-patriotic competence. In the structure of school education, it is appropriate to talk not about cross-cultural competence in general, but about cross-cultural educational competence.

This means the formation of only those components that can be covered in the learning process (that is outside of professional activities, the sphere of private activity of an adult, etc.). Cross-cultural educational competence is in the plane of eight fundamental transversal skills and competencies. AEGEE (European Students' Forum) determine one of them as cultural awareness and expression. In Europe, crosscultural learning is regulated by special policy documents and programs. For example, Intercultural Competence for All: Preparation for Living in Heterogeneous Worlds [4]; Intercultural Competences. Conceptual and Operational Framework [5]. At the initiative of the Association of National European Delegations, a special web resource focused on cross-cultural learning was also created: <http://intercultural-learning.eu/>.

Despite the clear focus on interaction and mutual enrichment of cultures in the educational space recognized at the level of international educational organizations at national ministries, the issue of implementation of crosscultural markers directly in the learning process, in particular in school, is still not solved. Therefore, the main direction of this study is to integrate the theoretical foundations of the formation of a sufficiently high level of CCC in modern schoolchildren directly with the practice of implementing all aspects (and generalized desired level) of CCC development. This idea qualitatively distinguishes the model of our study from most scientific works on CCC (they will be discussed below in the Literature Review paragraph), which present the problem too theorized. Or, conversely, in the form of cases with a lack of generalized findings and theoretical conclusions that can be deduced from the analysis of empirical data in the process of practical experience of CCC achieving. Two particularly relevant areas of the unsolved problem of CCC formation are outlined: first, the diagnostics of the level

of cross-cultural competence of pupils; second, ways to intensify the readiness of the modern pupils for cross-cultural interaction. They are the central subject of this research.

The implementation of the cross-cultural approach in the modern school in the context of the modern educational paradigm has sharply shifted from the category of recommendations, propaganda to the category of clear, documented requirements. The method of intensive implementation of the cross-cultural approach in the modern school has shown significant effectiveness provided that there is enough time for its implementation (for example, 1.5 years, as suggested by the study). The developed models of diagnosis of CCC in various ways (cognitive, activity, psychological) assess the formation of this competence in secondary school students. They can continue to be used in empirical research to measure CCC in high school students. In an adapted (simplified) form, these techniques can be used for research in junior school classrooms. The innovative nature of the current study is: - high-quality and mutually beneficial, mutually beneficial integration of theoretical and practical research aspects of the formation of the CCC in the learning process in secondary school; - developed and implemented on an experimental basis a program to stimulate the CCC; - developed and implemented author's system of complex diagnostics of CCC; - the integrative nature of research based on advanced scientific papers on the categorization of CCC in modern contexts of the globalized world; - interaction and subject dialogue with researches of modern authors concerning CCC; - multi-vector coverage of research results and the depth of scientific generalizations about the nature and manifestations of CCC, as well as the peculiarities of CCC development in the context of school education

Some other innovative generalizing aspects of the general problem of coordination of the phenomenon of CCC and the phenomenon of school education are given below. It is advisable to implement a cross-cultural approach in the context of modern schooling through the facilitation tactics. Motivational and activity attitudes of pupils and teaching staff also significantly influence the development of pupils' CCC. CCC requires integrity, systematization, synergy of pedagogical action. Therefore, cross-cultural education of the younger generation is effective through the integration of school subjects, in-class and extracurricular activities. The difference in the level of the CCC at the stage of secondary diagnostics between the control and experimental groups indicates the potential of activities towards stimulating the CCC. On the other hand, this indicates the shortcomings of typical school curricula for the development of the pupils' CCC. Only a person who stays in a multicultural environment and successfully realizes the range of his/her intentions can speak about a properly and fully developed CCC. Outside the direct practice of CCC, it is impossible to reliably assert the equivalence of the indicators that we obtained and the real crosscultural potentials of schoolchildren. However, the digitalized modern educational space opens new horizons for the implementation of the crosscultural approach in modern schools. This is partly reflected in this study. Other opportunities for the development of the issue of cross-culture and school education in this way can be promising areas for further research on the topic.

REFERENCES

1. Solodka, A. (2014a). Formation the availability of pedagogical process' participants to interact across cultures: model and methodic. *British Journal of Education and Science*, London, 1(5), 46-52.
2. Solodka A. (2014b). The effect of gaining experience in cross-cultural interaction in the formation of availability of students to interact across cultures. *Science and Education a new Dimation. Pedagogy and Psychology*, II(15), 30, 77-80
3. Schriefer, P. (2016). What's the difference between multicultural, intercultural, and crosscultural communication? Spring Institute. <https://springinstitute.org/whatsdifference-multicultural-intercultural-cross-cultural-communication/>
4. Huber, J. (2012). *Intercultural competence for all: Preparation for living in a heterogeneous world*. Pestalozzi Series No. 2. Council of Europe Publishing.
5. UNESCO. (2013). *Intercultural competences. Conceptual and operational framework*. https://issuu.com/unesconow/docs/intercultural_competences/41

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

Красовська О. О.

*доктор педагогічних наук, професор
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Бляшин І. Я.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Глиbokі соціальні, духовні й економічні зрушення, що відбуваються нині в Україні, спонукають до утвердження людини як найвищої соціальної цінності. Нині держава потребує фахівців нового зразка — інтелектуальних, креативних, цілеспрямованих, динамічних з високими духовними потребами. Завдання формування управлінської культури майбутніх менеджерів залежить насамперед від здатності вільно орієнтуватися в соціальних і природних умовах, розуміти особливості розвитку цієї особистісно-професійної якості. За своїм змістом управлінська культура фахівця у галузі менеджменту характеризується його успішністю в організації та реалізації управлінського процесу, реалізації управлінської праці, застосуванні управлінської техніки, а також низкою вимог, що висуваються до управлінських систем і працівників та відповідають нормам, а також принципам суспільної моралі, права, етики, естетики. Відтак, управлінську культуру менеджера варто розглядати як системну узагальнювальну якість будь-якої діяльності в управлінні, що включає якісні особистісні риси керівника, а також особливості його праці [3]. Важливість ефективної професійної підготовки

майбутніх менеджерів визначено в чинній нормативно-правовій базі України (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про інноваційну діяльність», Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки).

Фундаментальним теоретико-методичним підґрунтям проблеми формування управлінської культури майбутніх менеджерів у професійній підготовці є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, у яких виокремлено такі напрями розв'язання окресленого питання: теоретико-методологічні засади університетської підготовки майбутніх магістрів (Н. Батечко, Н. Волкова, О. Дубасенюк, І. Зязюн, І. Підласий, Ю. Рашкевич, С. Сисоєва); теорія і практика професійного становлення майбутнього менеджера, економіста в закладах вищої освіти (Т. Коваль, Т. Колбіна, О. Мармаза, О. Набока, В. Нагаєв, Т. Поясок, В. Стрельников); різні аспекти фахової підготовки майбутніх менеджерів – формування управлінських, ключових компетенцій (Л. Афанасьева, Г. Лоїк), управлінських навичок (Л. Сергеева), лідерських якостей (О. Самохвал), готовності до управлінської діяльності (С. Тарасова); використання інтерактивних і цифрових технологій у підготовці менеджерів (Т. Коваль, Г. Лоїк, Г. Локарева, Д. Миценко, О. Тютюнник).

Формування управлінської культури та професійної компетентності менеджерів є важливим складником фахової освіти в зарубіжних країнах. Про це свідчать проведені наукові розвідки С. Кормільцевої (Канада), В. Палинчук (США), І. Сидор (Велика Британія), Н. Черногор (Франція). У процесі наукових пошуків встановлено, що у попередніх дослідженнях предмет аналізу розглядався локально, у рамках окремих навчальних дисциплін і не враховував можливості системної фахової підготовки із використанням освітніх інноваційних технологій, що розкриває широкі можливості щодо реалізації нашого дослідження та дозволяє виділити такі суперечності між:

- потребою суспільства в конкурентоспроможних фахівцях-управлінцях та недостатнім рівнем їхньої управлінської культури;
- потенціалом змісту університетського навчання до формування управлінської культури в майбутніх фахівців із менеджменту та недостатнім рівнем його реалізації в умовах закладів вищої освіти;
- необхідністю практичного вирішення проблеми формування управлінської культури майбутніх менеджерів та відсутністю відповідної педагогічної технології, що забезпечує її формування [4].

Практична реалізація визначеного завдання залежить насамперед від загальної культури фахівця здатного вільно орієнтуватися в соціальних і природних умовах, розуміти особливості розвитку культури, оволодівати науковою інформацією. Професіонал у галузі менеджменту має глибоко усвідомлювати місце й роль управлінських процесів і систем у світовому культурному просторі, поєднувати глибокі фундаментальні теоретичні знання й практичну підготовку. Загальна культура управлінця розглядається як діалектична інтегрована єдність цінностей: цінностей-цілей і цінностей-мотивів, цінностей-знань, технологічних цінностей, цінностей-властивостей, цінностей-відношень. Вони визначають модель управлінської культури, спрямовують і коригують у соціальному,

духовному, професійному й особистісному просторі діяльність державного службовця. Ціннісні орієнтації утворюють систему, яка є змістовою основою загальної культури людини. Цінності-цілі і цінності-мотиви полягають в тому, що цілі є логічним стрижнем, сенсом діяльності особистості. Цінності-знання – це той фундамент, на якому ґрунтується духовність особистості [1].

Концептуальні підходи до формування управлінської культури майбутнього менеджера забезпечують оптимізацію даного процесу, а саме : *гуманістичний* (підготовка на ідеях гуманізму, забезпечення потреби особистості майбутнього менеджера у постійному й різнобічному самовдосконаленні); *культурологічний* (передбачає збагачення професійної підготовки культурно-освітніми компонентами); *аксіологічний* (полягає у формуванні ціннісного ставлення до управлінської діяльності, яке синтезує сукупність орієнтацій на базові цінності професії менеджера, управлінської культури); *системного* (дозволяє спроектувати базисні системні зв'язки та компоненти структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх менеджерів); *міждисциплінарного* (забезпечує інтегрування психолого-педагогічних і спеціальних управлінських знань у процесі вивчення циклу нормативних дисциплін та спеціальних курсів); *особистісно орієнтованого* (забезпечує врахування індивідуальних особливостей студентів); *технологічного* (передбачає реалізацію процесу професійної підготовки майбутнього менеджера як сукупності мети, змісту, методів, технологій, гарантованого досягнення результатів); *діяльнського* (має на меті формування готовності до управлінської діяльності через динамічну взаємодію суб'єктів педагогічного процесу в умовах інноваційного навчального середовища); *компетентнісного* (визначає спрямованість професійної підготовки на формування загальних, професійних і предметних компетентностей та розвиток здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у ситуаціях професійної діяльності).

Доведено, що визначення наукових підходів сприяє цілісному вивченню проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі менеджменту. Отже, формуючими чинниками впливу на розвиток управлінської культури майбутнього менеджера є його здатність до особистісного розвитку, толерантність, прагнення організувати ефективні стосунки в колективі. За умов стійкого позитивного ставлення управлінця до своєї професійної діяльності його особистісне зростання неодмінно супроводжується і професійним зростанням. Гуманізація освіти, підтримка особистісно-професійного розвитку є обов'язковою в процесі підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації та навчанням упродовж усього життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурдонос Л.І., Малишко В.В. Менеджмент і маркетинг в освіті: навчально-методичний посібник. Переяслав-Хмельницький. 2019. 90 с.
2. Дудар Т. Г., Мельниченко В. В. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. Тернопіль : Економічна думка, 2008. 250 с.

3. Кайданович Ю.С. Формування управлінської культури державного службовця в галузі освіти. *Інвестиції: практика та досвід*. № 12. 2011. С. 103-106.
4. Міськова Н.М. Інноваційні технології управлінської діяльності в системі функціонування закладів загальної середньої освіти України. *Технології організаційно-управлінської та освітньої діяльності в початкових класах Нової української школи в умовах інтеграції України до Європейського Союзу* : монографія / авт. кол. : Красовська О.О., Максимчук Н.С., Міськова Н.М. та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовська. Рівне : видавець О. Зень. 2023. С. 11-47.

ВПЛИВ LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Маліновська Н. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та
спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської
Рівненського державного гуманітарного університету*

Одним із пріоритетних напрямів освітнього процесу в закладах дошкільної освіти є розвиток мовлення дітей. Завдання та зміст цього напрямку визначаються вимогами Базового компоненту дошкільної освіти, чинними програмами розвитку і виховання дітей дошкільного віку, спрямованими на модернізацію дошкільної освіти, оновлення її змісту, вдосконалення форм, методів навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування.

Оволодіння мовленнєвими вміннями дозволяє майбутньому школяреві вступити у вільне спілкування з однолітками та дорослими, дає можливість отримати необхідну йому інформацію, а також передати накопичені знання та враження про довкілля. Саме тому сучасна лінгводидактика акцентує увагу на широкому застосуванні ефективних технологій навчання, що стимулюють продукування одиниць мовлення в самостійному висловлюванні дітей, однією із яких є LEGO-технологія [4].

Конструктор LEGO впливає безпосередньо під час конструктивної діяльності. Коли дитина створює певний конструкційний об'єкт, всі свої дії вона супроводжує мовленням, використовуючи пояснення і коментування. Мовленнєвий супровід конструкційної діяльності передбачає такі види комунікативних висловлювань, як: запитання, спонування, повідомлення.

Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку досліджувалася в різних напрямках: розвитку зв'язного мовлення (Л. Березовська, О. Білан, А. Богуш, Н. Гавриш, В. Захарченко, А. Омеляненко, Т. Постоян); формування граматичної правильності мовлення (Н. Крутій, Н. Лопатинська, Н. Маковецька, Т. Сорочан); виховання звукової культури мовлення (В. Борова, О. Лещенко, Є. Сухенко); словникова робота (А. Богуш, Н. Гавриш, Ю. Руденко).

Частково дослідженим є питання інтеграції в освітній процес закладів дошкільної освіти LEGO-технологій. У роботах сучасних дослідників (Л. Парамонова, Т. Пеккер, К. Фешина) підкреслюється, що LEGO-конструктор є ефективним засобом усебічного розвитку дошкільників. Оволодіння вміннями конструювання сприяє збагаченню дитячого мовлення. Виконуючи певні завдання, конструктивні дії, досліджуючи, плануючи, аналізуючи свою роботу, дошкільник засвоює мовлення, розширює словник і вправляється у правильному вживанні слів, постійно пізнає щось нове та поглиблює раніше засвоєний досвід. Але поряд із тим питання розвитку мовлення дітей дошкільного віку засобами LEGO-конструювання залишаються маловивченими [3].

Конструктор LEGO є одним із провідних засобів STEM-освіти. Він дає змогу виявити та реалізувати потенційні можливості дітей. У LEGO-конструюванні об'єднуються різні галузі науки, через що дитина має змогу всебічно розвиватися в різних напрямках і отримати повну картину знань про довкілля, що повністю відповідає меті STEM-освіти – формування особистості, становлення і розвиток її духовної сутності в єдності з оволодінням науковими знаннями та вміннями з метою формування культури інженерного мислення.

За допомогою LEGO-технології у процесі організації освітньо-мовленнєвої діяльності вирішуються завдання розвитку у дітей зв'язного мовлення.

У процесі конструювання, крім активного мовлення, дитина розвиває дрібну і велику моторику, логічне і образне мислення, уяву тощо. Граючись, дитина розглядає предмети, маніпулює ними, порівнює їх між собою, знаходить основні частини конструкції, розділяє їх, робить узагальнення, пізнає нове і використовує вже набуті раніше знання. Всі свої дії дошкільник супроводжує мовою, таким чином збагачуючи свій словник та вдосконалюючи граматичну структуру власного мовлення [2; 6].

Учені, які вивчають діяльність головного мозку, психіку дітей, підкреслюють велике стимульовальне значення функції руки. Коли дитина з'єднує деталі між собою, у неї розвиваються рухи пальців, що сприяє розвитку мовлення [6].

Вихователям та батькам варто пам'ятати, що всебічний ефект у розвитку дитини конструктивна діяльність забезпечує лише за умови цілеспрямованого навчання. Слід створити такі умови, щоб під час конструювання у дитини виникала потреба називати різні об'єкти, деталі конструктора, його якісні характеристики тощо. Діти вправляються в правильному вживанні різних понять, словесному вказуванні напрямку, вчать озвучувати свої дії, описувати побудовану модель і чітко висловлювати свої думки. Вихователь, організовуючи конструктивну діяльність дітей, на партнерських засадах навчає дитину коментувати свої дії, а надалі – й планувати їх. Здійснюючи конструктивні дії, аналізуючи об'єкти, плануючи майбутню діяльність, розповідаючи про завершену роботу, дитина засвоює необхідні слова, їх значення і способи вживання. Завдяки цьому мовлення дитини стає зв'язним і осмисленим, у ньому з'являються складносурядні та складнопідрядні конструкції [1].

LEGO-конструювання дає змогу дітям запам'ятовувати нові слова, а опрацювання певної лексичної теми на заняттях з конструювання дає змогу розвивати у дітей контекстне, діалогічне і монологічне мовлення.

Дуже важливим аспектом у розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку є використання дидактичних ігор. Саме дидактичні ігри, дидактичні завдання підвищують ефективність сприйняття освітнього матеріалу, його розуміння і засвоєння.

Дидактичні ігри з використанням конструктора LEGO гарантують ефективний результат, стійкий інтерес та увагу впродовж освітнього процесу. Вони мають чітко окреслену структуру, що відрізняє їх від інших видів ігрової діяльності. Основними елементами, які одночасно надають їм навчання і гри є: дидактичне завдання, ігрове завдання, правила гри, ігрові дії, результат гри. Ігровий задум, ігрові дії та правила тісно пов'язані між собою: задум визначає характер ігрових дій, а дотримання правил допомагає в їх здійсненні та розв'язанні ігрового завдання. Відсутність, ігнорування хоча б одного з цих елементів унеможлиблює гру. Дотримання ігрових правил формує у дітей навички спілкування в грі.

Конструктор LEGO цінний тим, що його можна використовувати для вивчення різних розділів програми. Тому в освітньому процесі закладу дошкільної освіти конструктор використовується переважно на інтегрованих заняттях, що, насамперед, зумовлює захоплювальний процес навчання. На таких заняттях вихователь формує у дітей дошкільного віку уявлення про довкілля, сенсорні основи сприймання, технічні та зображувальні навички у конструкторській діяльності, навички елементарного орієнтування в просторі, розвиває дрібну моторику рук. Діти вчать слухати та розуміти звернення і розповідь педагога, відповідати на запитання, будувати речення з 4-6 слів, вести діалог. У них активно збагачується словник, розвивається монологічне пояснювальне мовлення. Також діти вчать працювати у колективі, не заважаючи іншим, дружно гратися у спільній сюжетно-рольовій грі [5].

Отже, LEGO-конструювання є ефективним засобом розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку, зокрема розвиває у них вміння доречно й усвідомлено добирати слова чи інші мовні засоби, вправляє у правильному вживанні різних граматичних форм, позитивно впливає на формування чіткої і правильної звуковимови. За допомогою LEGO в дітей розвивається зв'язне мовлення, вдосконалюється вміння висловлюватися про здобутий власний досвід, почуте, побачене, пережите.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варяхова Т. Зразкові конспекти з конструювання з використанням ЛЕГО. *Дошкільне виховання*. 2009. № 2. С. 48-50.
2. Ващенко Н. О., Коваль Ю. О. Освітньо-розвивальний потенціал LEGO-технологій у розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. *Освітній дискурс: Педагогічні науки: зб. наук. праць*. Київ, 2019. № 11.
3. Горбатих В. Будівельно-конструкційні ігри – джерело всебічного розвитку дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. №5. С. 72-74.

4. Патрова Л. М. Думка на кінчиках пальців. Використання інноваційних ЛЕГО-технологій у роботі з дітьми дошкільного віку. *Дошкільний навчальний заклад*. 2017. №2. С. 2-8.
5. Сухар В. І. Конструювання в закладах дошкільної освіти. Харків: Видавництво «Ранок», 2018. 176 с.
6. Ульянець Г.П. Інноваційні технології: ЛЕГО-конструювання в дошкільному закладі. Харків, 2016. 62 с.

ВИКОРИСТАННЯ МУЗЕЮ МИРУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МИРОЛЮБИВОГО СВІТОГЛЯДУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Марчук О. О.

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Мельничук Л. Б.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Пагула Т. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
директор Інституту педагогічної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Поченюк Я. В.

*старший викладач кафедри романо-германської філології
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Збереження миру – одне із актуальних завдань у всі історичні періоди розвитку людського суспільства. Історія України – це шлях боротьби за незалежність, за дотримання принципів толерантності та миру, за збереження і зміцнення верховенства права. Зовнішня політика, яку проводить наша держава, цілком відповідає інтересам та сподіванням українського народу та світової

спільноти [2]. Повномасштабне вторгнення російської держави в Україну у лютому 2022 р. зумовило значне посилення інтересу до проблем миру.

Аналіз педагогічної літератури та останніх досліджень із окресленої проблеми свідчить, що в галузі виховання молодого покоління в дусі миру вже є значні напрацювання. Проблеми педагогіки миру охарактеризовано в працях О. Безкорвайної, І. Беха, А. Дем'янчука, С. Дем'янчука, Т. Колупаєвої, Л. Іскри, Т. Пагути, А. Петрука, О. Петрук та ін.

Виховна робота, спрямована на формування патріотичних якостей дітей та молоді, є невід'ємною складовою освітнього процесу. Основними формами національно-патріотичного виховання в умовах воєнного стану є: заходи національно-патріотичного спрямування; волонтерська діяльність; бесіди та розповіді про українську культуру; акції пам'яті; години спілкування, присвячені війни росії проти України; навчальні проекти, присвячені борцям за незалежність та свободу нашої країни; зустрічі з ветеранами АТО, ООС та представниками ЗСУ; учнівські громадські читання тощо.

У цьому контексті музейна педагогіка є саме тим засобом національно-патріотичного виховання дітей та молоді, яка здатна реалізувати потенціал окреслених вище форм виховної діяльності [1]. На базі ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» функціонує Музей миру, який було відкрито в 1999 році. Серед його відвідувачів відомі українські політики, журналісти, вчені. Їх схвальні відгуки про Музей Миру записані в Книзі «Почесних відвідувачів». Мета діяльності музею – виховання учнівської та студентської молоді на ідеях гуманізму та демократії. Ініціатором створення просвітницького центру був основоположник педагогіки миру Степан Якимович Дем'янчук (1925-2000), відомий педагог в Україні, академік МПА, засновник університету. Експозиція музею створена за розділами: народна мудрість та українські мислителі про добро і зло; історія української держави, шлях до взаєморозуміння та миру в державі; українські гуманісти ХХ ст.; рух прихильників миру в Україні у повоєнні періоди; Україна та ООН.

Щорічно в квітні Музей миру приймає учнів зі шкіл Рівненщини та регіону, що є учасниками громадських читань «Я голосую за Мир» [4]. Міжнародні громадські учнівські читання «Я голосую за мир!» – це традиція ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», якій у 2023 р. виповнилося 27 років. Основними учасниками читань є діти, зокрема, учні 1-11 класів закладів загальної середньої освіти. Метою читань є пропаганда миротворчих ідей серед учнівської молоді [3]. У 2023 році у читаннях взяли участь понад 250 учнів з різних областей України та зарубіжжя. Традиційно проведення цього заходу складається з двох частин (пленарного та секційного засідань). Перед пленарним засіданням дітям роздаються опубліковані збірники з їхніми творами, які учні зачитують на секційних засіданнях [3].

Цього року для наймолодших учасників Міжнародних учнівських громадських читань «Я голосую за мир», учнів 1-3 класів міста Рівного, секційне засідання проводилося на базі Музею миру. Перед початком секційного засідання учням було проведено екскурсію залами музею. Проведення учнівських читань «Я

голосую за мир!» сприяє формуванню патріотизму, вихованню поваги до рідного народу, моральних та духовних якостей, усвідомленню необхідності розбудови власної державності на принципах миру, толерантності, взаємоповаги між народами.

Освітній потенціал Музею миру використовують викладачі ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» з метою розширення світогляду студентів та утвердження у них миролюбивих та гуманістичних цінностей. Роботу в музеї можна проводити під час читання різних навчальних курсів для здобувачів вищої освіти: «Історія України», «Всесвітня історія», «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Українська література», «Методика ознайомлення дошкільників із соціальним довкіллям». Просвітницька робота в музеї зі здобувачами вищої освіти охоплює такі основні напрями: а) проведення екскурсій в рамках вивчення навчальної дисципліни «Методика національно-патріотичного виховання дітей раннього та дошкільного віку»; б) проведення заходів до Міжнародного Дня миру в музеї; в) ознайомлення студентів інших спеціальностей з експонатами музею. В освітньо-професійній програмі «Дошкільна освіта» передбачено вивчення курсу «Методика національно-патріотичного виховання дітей раннього та дошкільного віку».

Музей миру – це своєрідний духовний просвітницький центр, який зберігає пам'ять про минуле, змушує задуматися над сучасним і майбутнім, моральними цінностями та чеснотами. Залучення дітей та молоді до музею Миру сприяє формуванню в них миролюбивого світогляду. Завдання викладача (екскурсовода) – не лише подати наукову інформацію про проблему збереження миру, кількість жертв війни чи перебіг військових подій, а й викликати емоційні переживання. Відвідування музею Миру сприяє утвердженню істини про те, що діти повинні зростати в безпечному середовищі, державні діячі всіх країн зобов'язані проводити миротворчу політику, в іншому випадку героїчний український народ стане на захист своєї незалежності та суверенітету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виховання в дусі миру як пріоритетний напрям роботи викладачів Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука / А.С. Дем'янчук, О.О. Марчук, Л.Б. Мельничук, О.М. Петрук. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ: збірник наукових праць*. 2018. № 2 (20). Рівне : РВЦ МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука. С. 21-27.
2. Виховна робота в умовах війни: важливі аспекти. Виховна година. URL : <https://naurok.com.ua/post/vihovna-robota-v-umovah-viyni-vazhlyvi-aspekti> (дата звернення 09.06.2023).
3. Матеріали XXVII Міжнародних громадських учнівських читань «Я голосую за мир» / ред. колегія: А.С. Дем'янчук, В.А. Дем'янчук, Л.Б. Мельничук, Т.І. Пагута, О.О. Марчук, А.Ю. Лавренюк; за заг. ред. Л.Б. Мельничук. Рівне: ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад. С.Дем'янчука», 2023. 220 с.
4. Музей миру. URL : <https://www.megu.edu.ua/uk/muzej-mygu> (дата звернення: 12.06.2023).

ПЕДАГОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У КОНТЕКСТІ НОВІТНЬОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Мацевко-Бекерська Л. В.

*доктор філологічних наук, завідувач кафедри світової літератури
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Золотухіна А. О.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 013.Початкова освіта
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Сучасні проблеми людства потребують сучасних підходів до їх вирішення. Зараз так легко робити справи, які колись здавалися нереальними. Світ не стоїть на місці, з'являється безліч нових технологій у всіх сферах життя, а з ними розвиваються люди та, звісно, ж освіта. Упровадження інноваційних технологій у сферу педагогіки дає змогу модернізувати освітню систему, а саме підлаштувати її під особисті потреби учнів, а не суспільства. Під інноваціями розуміємо нові форми організації діяльності і управління, нові види технологій, які охоплюють різні сфери життєдіяльності людства. Інновації завжди відповідають суспільних вимогам. Щось нове з'являється тоді, коли суспільство потребує змін. Питанням інновацій в освіті активно займаються такі вчені: І. Д. Бех, І. М. Дичківська, Л. І. Даниленко, В. М. Вакуленко та інші.

«Педагогічна інновація – це нововведення в педагогічну діяльність, зміни в змісті й технології навчання й виховання, що мають метою підвищення їхньої ефективності, а інновації в освіті – це процес створення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісного іншого стану [1, с. 399]. Українське освітнє середовище зараз як ніколи відкрите до змін та нововведень, саме тому ми помічаємо включення безліч інтерактивних технологій в систему освіти, які уже показують позитивні результати.

Освітній фронт є чи не найважливішим на платформі світової ієрархії. І саме у цій сфері Україна уже давно потребувала масштабних змін, адже принципи радянської освіти глибоко «застрягли» в освітній рутині та принесли не так багато перспектив. За показником впровадження інноваційних технологій в систему освіти наша країна ще відстає від європейських, але на сучасному етапі уже досить впевнено рухається до змін і підтверджує результати позитивних змін. Модернізація освіти України зумовлює організацію навчання у закладах освіти на засадах новітніх підходів і здобутків у галузі педагогіки та інформаційних технологій, які б враховували можливості й потреби студентів та давали змогу організовувати взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу, що передбачає «створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та

інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії» [2].

Вносити будь-які зміни в освітній процес не є просто, тому важливо пам'ятати насамперед про комплексний підхід до інновацій. Система інновацій складається з елементів і відносин, які взаємно спрямовані на результат. Важливими причинами слідування інновацій в педагогіці є:

1. Покращення навчальних результатів здобувачів освіти;
2. Націленість на потреби учня, які підлаштовуються під суспільство, а не навпаки;
3. Конкурентоспроможність українських навчальних закладів, вихід на європейський освітній рівень.

Педагогічна інноватика – це непростий процес, який триває щонайменше в три етапи:

1. Створення нового в системі освіти. В системі новітніх технологій освіта займає настільки вагоме місце, що одна з найперших підпадає під зміни. Відповідно цей етап охоплює період сприйняття чогось нового, теоретичного обґрунтування проблеми, методичних рішень та порад, експериментальних процесів, систематизації та узагальнення отриманих знань.

2. Сприйняття нововведень педагогічним товариством. Будь-чому новому потрібен час «прижитися» в тій чи іншій галузі. На цьому етапі важливим є прийняття педагогами змін та застосування їх у своїй праці.

3. Застосування педагогічних інновацій. Це етап практики на закріплення усього вище переліченого на уроках. Цей етап включає в себе креативність педагогів, ініціативність, варіативність ідей, моделювання результатів, тощо.

Важливо пам'ятати, що результативна інновація завжди повинна бути якісною зміною. Разом із зміною цілей та змісту освіти повинні оновлюватись також способи їх досягнення (інша позиція і підхід вчителя, інша організація навчального процесу, тощо). Повинен зберігатися основний критерій інноваційності – зміна цілей, тобто змісту освіти (його результатів), як основних складових діяльності педагога і того, хто вчиться. [3, с.5]

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що інновація – це основна форма розвитку сфери освіти, адже освіта одна з перших реагує на виклики й зміни суспільства. В умовах глобалізації української педагогіки особливого значення набувають інноваційні процеси на етап її реформування. Саме це зараз є ключовим напрямом роботи Міністерства освіти і науки України. Сам термін інновація містить в собі насамперед цілеспрямовані зміни на кращий результат, які засвідчують новий етап в розвитку науково-педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. Курлянд З.Н., Хмелюк Р.І, Семенова А.В. та ін. За ред. З.Н.Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ. Знання. 2005. 399 с.
2. Закон України «Про вищу освіту» Документ 1556-VII, чинний, поточна редакція. Редакція від 18.03.2020, підстава – 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

3. Вакуленко В. М. Види інновацій в освіті та їх класифікація. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. № 4. С. 4–16.

INNOVATIVE WAYS OF ORGANIZING PROBLEM-SOLVING QUESTIONS AT THE ENGLISH LESSONS AT CONTEMPORARY UNIVERSITIES

Михальчук Н. О.

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Набочук О. Ю.

*кандидат психологічних наук, докторант
Університету Григорія Сковороди в Переяславі*

The effectiveness of using problem-solving questions and tasks for verifying students' knowledge depends on many factors. Scientists [1; 3] define four of them:

1. Degree of preparation of students for solving problem questions and tasks.
2. Degree of teacher's preparedness, his/her ability to create problematic situations that lead to solving problems of different levels of complexity.
3. Contents of the program material. In this case we have to take into account:
 - a) whether this material may be partly included into general or derived from partial inclusions;
 - b) if there is the necessary data for comparing, contrasting certain facts, phenomena. It is possible to establish links between existing and new knowledge;
 - c) whether the content of the material allows to be rethought already well-known in a certain way.
4. The positive results of such verification are visible when it is time to use problem questions and tasks.

Such an examination causes interest among students, the object of which is the content of educational subjects and the process of mastering knowledge, that is the systematic use of problem questions and tasks corresponds to the needs of students. With such verification effectively carried out not only the control function, but also educational and developing ones. Problem questions and tasks simultaneously develop the activity of students as a trait of a person.

Every day, more and more there are included into the teaching practice and test methods for verifying pupils' knowledge. Successful performance of test tasks convincingly testifies that pupils who deeply are mastered by studied subject, practically mastered by the material, and who are able to apply it in oral and written speech.

Consequently, practice shows that pupils with curiosity and pleasure carry out original test tasks; so, they've carefully to prepare for a long time, actively working and studying the teaching material at each lesson.

The development of the activity, autonomy, initiative, creativity of pupils can not be imagined without the organization of individual activity of schoolchildren at the English lessons and in extra hours. The ability to organize individual activity properly, rationally and most productively use time in the process of learning, a high culture of a teacher and hygiene of mental activity is indispensable condition for successful activity of students, strength of their knowledge, the development of their creativity.

A prerequisite for the implementation of independent tasks is a clear, concrete statement of it. Beginning the process of individual activity, pupils must accurately understand their purpose, understand what they have to achieve. Another condition for the successful use of individual activity is to allocate enough time for it.

Experienced teachers give as much time as it is possible for individual activities at the lesson, as long as they are required for all class members to do it. In this case, for those ones who are active and productive, additional tasks are foreseen. The teacher seeks to ensure that all pupils in the classroom are loaded for the time period at which the task is given. During its execution it closely monitors at which stage the activity is interrupted by weak students; the activity never interrupts if the bulk did not fulfill her.

Good consequences in stimulating students who work slowly, give self-employment for a short period of time (2-5 minutes), when students are warned about the duration of the activity. All students then actively take up, try to execute it qualitatively and as quickly as it is possible.

Observations argue that the multiple use of such a methodical approach is almost equal to the pace of the activity of all pupils in the classroom.

Consequences of independent activity has to be checked and evaluated, which in a great degree stimulates students. Checking an independent task is performed in the classroom. It is important to carry out immediately after the end of the work, because the class task will be the following – home, to which the part is prepared to the class activity.

Although individual activity, if it is difficult for students, is interested for them, yet for successful use it should be diversified and gradually complicated. To this end, the teacher can give a task of different types for his/her own activity, alternate between different kinds of it and with other methodical methods.

As it already has been noted, individual activity can be used at various stages of studying the material. Researches show that individual activity can be organized during whole lessons not only for control, but at lessons of writing classical tests, providing dictations. Quite effectively, self-study lessons can be taken to study new material. Also, we've to propose combined lessons, if a teacher selects different types of individual activities, alternates them, clearly directs students.

Let's dwell on the consideration of the method of individual activity with the textbook. After all, in the system of methods of teaching languages that help to form a creative approach to solving vital tasks for students, to develop the ability to learn, the habit of systematically turning to scientific literature with the necessary information, the

most important place is given to this method, despite the fact that independent activity with the book was not immediately recognized as one of the active and effective teaching methods. The role of autonomy is then too low, then overestimated.

Some teachers tried to prove that the textbook plays only an auxiliary role in the learning process, which is not very effective. Others, by contrast, overestimate the role of individual activity of students, believed that a textbook acquires value to some extent correspondence teacher [2]. There were even such theories, by which they tried to solve the problem of learning without textbooks.

Today there is no doubt that one of the main means of stimulating cognitive activity is independent activity of students. What approach we would not take into the disclosure of students' activation (due to problem learning, through the improvement of methods and techniques or independent activity of students) in the center of the problem, it is the activity with a textbook with the aim at forming a whole set of skills and abilities to work independently with the book and other sources.

The method of the activity with a textbook requires the introduction of elements of the problem (problem solving questions and tasks), the tasks of the search and research activities (hypotheses, the vision of the problem and the search for solutions to it), the implementation of logical (thoughtful) actions.

There are several stages in the formation of students' methods of the activity with the book (preparatory, reproductive, productive). It is built on the degree of autonomy and the level of revitalization of students. So, gradually they learn to be attentive to everything that is given in the textbook, they are aware of the connections in the learning material, as well as the interconnections of this topic with the previous. So, they are accustomed to work independently with the book.

REFERENCES

1. Agrawal P.K. Psychological Model of Phonosemantics. *Journal of Psycholinguistic Research*. Vol. 49. 2020. P. 453–474. URL: <https://doi.org/10.1007/s10936-020-09701-y>.
2. Brédart S. Word interruption in self-repairing. *Journal of Psycholinguistic Research*. 1991. Vol. 20. P. 123–137. URL: <https://doi.org/10.1007/bf01067879>.
3. Cilibrasi L., Stojanovic V., Riddell P., Saddy D. Sensitivity to Inflectional Morphemes in the Absence of Meaning: Evidence from a Novel Task. *Journal of Psycholinguistic Research*. 2019. Vol. 48. P. 747–767. URL: <https://doi.org/10.1007/s10936-019-09629-y>.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Найда Р. Г.

*доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
та спеціальної освіти імені Т. І. Поніманської
Рівненського державного гуманітарного університету*

Правові аспекти регулювання підготовки фахівців дошкільної освіти визначають важливість формування інтегральної компетентності фахівців дошкільної освіти, що здатна компетентно розв'язувати складні комплексні завдання і проблеми в галузі дошкільної освіти, фахової передвищої освіти, керуючись принципами толерантної комунікації, культурної і міжкультурної взаємодії, творчої, креативної й інноваційної професійної діяльності. Для ефективної реалізації визначених пріоритетів у професійній підготовці здобувачів фахової освіти залишається психолого-педагогічний супровід учасників освітнього процесу у фаховому коледжі. Центральним сегментом психолого-педагогічного супроводу в умовах педагогічного коледжу є здобувач освіти, його самостійна робота за розробленим алгоритмом, який спрямовує майбутнього вихователя на самостійно-продуктивне опрацювання теорії і фахових методик.

Зуважимо, що психолого-педагогічний супровід методичної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти в умовах педагогічного коледжу охоплює такі структурні компоненти: освітні та організаційні, які містять *обов'язкові освітні компоненти*, що формують спеціальні компетентності, психологічні: загальна психологія (теми «Особистість», «Діяльність», «Спілкування»), «Педагогічна психологія» (тема «Освітня діяльність»); педагогічні: дошкільна педагогіка, вступ до спеціальності з основами академічної доброчесності, основи педагогічної майстерності; фахові методики: методика розвитку мовлення та рідної мови дітей дошкільного віку; методика організації образотворчої діяльності дітей дошкільного віку, методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку, методика ознайомлення дітей з природним довкіллям, методика фізичного виховання, методика музичного виховання; *вибіркові освітні компоненти ОПП (за вибором здобувача фахової передвищої освіти)*: «Підготовка майбутніх вихователів до методичної роботи у ЗДО», «Інноваційний простір у закладах дошкільної освіти», «Педагогічні технології».

Водночас успішна фахова підготовки майбутніх вихователів в педагогічних коледжах, зумовлена специфікою цієї підготовки, а саме: формування психологічної компетентності всіх учасників освітнього процесу коледжу та забезпечення професійного діалогу на основі консенсусу між викладачем та майбутнім вихователем.

Розглянемо докладніше сутність процесу формування психологічної компетентності всіх учасників освітнього процесу забезпечення та професійного діалогу на основі консенсусу між викладачем та майбутнім вихователем як структурних компонентів психолого-педагогічного супроводу методичної підготовки майбутніх вихователів.

Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» визначає професійну діяльність як таку, що пов'язана з підвищенням рівнем психофізіологічного та емоційного навантаження [4]. Ця властивість професії для майбутніх вихователів набуває особливого значення в сучасних умовах, оскільки повномасштабна війна в Україні матиме критичні наслідки для психічного здоров'я українців, як зазначають у Міністерстві охорони здоров'я України та дослідницькій агенції Info Sapiens [3]. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває психологічна компетентність усіх учасників освітнього процесу в закладах освіти, зокрема, у педагогічному

коледжі, здатність до самоконтролю, саморегуляції, адаптивності та стресоусталеності. Визначення змісту психологічної компетентності всіх учасників освітнього процесу зумовлено специфічними особливостями її компонентів, як-от: а) мотиваційний (сукупність мотивів, настанов, ставлень, що забезпечують прагнення здобувача освіти бути компетентним майбутнім вихователем); б) когнітивний (особливий тип організацій психологічних знань, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень у процесі теоретичного навчання та практичної підготовки); в) особистісний (сукупність особистісних властивостей та якостей, що сприяють ефективності у процесі формування спеціальних компетентностей для упровадження освітньої діяльності у ЗДО. Означені складники тісно пов'язані із психологічним благополуччям академічної спільноти педагогічного коледжу, яке є запорукою її успішної освітньої діяльності, оскільки якісна фахово-методична підготовка майбутніх вихователів залежить від належного психолого-педагогічного супроводу всього освітнього процесу в коледжі. Зауважимо, що мета формування психологічної компетентності може бути досягнута на підставі виконання таких завдань, а саме: реалізація змісту підготовки здобувачів фахової передвищої освіти, сформульованого у термінах результатів навчання; формування особистісних професійно важливих якостей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; розвиток психічних пізнавальних процесів. Ефективними методами роботи в контексті формування психологічної компетентності вважаємо такі: проведення лекцій, семінарів; уведення до переліку психологічних вибіркових освітніх компонентів; налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії усіх учасників освітнього процесу; надання консультативних послуг з проблем навчання, проблем життєвого самовизначення та самовиховання здобувачам освіти у консалтинговому центрі коледжу. У цьому зв'язку важливого значення набуває здатність майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах педагогічного коледжу до саморозвитку, їхньої орієнтації на постійне професійне вдосконалення та особистісний розвиток а, отже, фахово-методичну підготовку до роботи з дітьми у ЗДО [2].

Доцільно також відзначити необхідність забезпечення професійного діалогу на основі консенсусу між викладачем та майбутнім вихователем, що сприятиме успішній реалізації психолого-педагогічного супроводу методичної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах педагогічного коледжу.

Професійний діалог (фасилітований діалог, професійно-підготовлений діалог) розуміємо як соціальну технологію, яка є дієвим інструментом налагодження комунікації, вирішення конфліктів і прийняття рішень. Учасники професійного діалогу повинні володіти інтегративною якістю особистості, що містить комплекс знань, умінь, навичок та мотивів, які забезпечують конструктивну комунікацію всіх учасників діалогу. Вважаємо, що ефективність психолого-педагогічного супроводу методичної підготовки майбутніх вихователів залежить насамперед від наявності високого рівня комунікативної компетентності викладачів та здобувачів освіти, здатних до орієнтації у професійних ситуаціях спілкування, заснованих на знаннях і практичному досвіді індивіда; ефективного фахового спілкування в

контексті партнерської взаємодії; компромісної взаємодії, комунікативної толерантності тощо.

Зауважимо, що синергетична платформа професійного діалогу з майбутніми вихователями окреслює суб'єктну спрямованість фахової освіти, яка ставить у центр освітнього процесу особистість здобувача освіти; розглядає студента в якості суб'єкта навчання; пропонує свободу самореалізації та саморозвитку особистості в освітньо-предметному середовищі; розглядає викладача та студента як відкриті системи, здатні до розвитку суб'єктності академічної спільноти [6].

У ході професійного діалогу на основі консенсусу між викладачем та майбутнім вихователем здобуваються знання щодо змісту фахової підготовки до методичної роботи у ЗДО у процесі вивчення фахових методик; особливостей освітньої роботи з дітьми дошкільного віку; типів фахової взаємодії учасників освітнього процесу тощо.

ЛІТЕРАТУРА

11. Богуш А. М. Комунікативно-мовленнєвий супровід професійно-спрямованого мовлення майбутніх фахівців дошкільної освіти. Зб. наук. пр. Пед. науки. М-во освіти і науки України, Херсон. держ. ун-т. Херсон, 2014. Вип. 65. С. 220-224.
12. Найда Р. Г. Теоретико-методологічні засади методичної підготовки майбутніх вихователів в у мовах педагогічних коледжів: (монографія). Харків: «Діса плюс», 2022. 356 с.
13. План відновлення. Освіта і наука, 2022 (Електронний ресурс) : <http://surl.li/gvrbr>
14. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» (затверджено наказом Міністерства економіки України №755 – 21 від 19 жовтня 2021) (Електронний ресурс) : <http://surl.li/bkzbz>
15. Психологічний словник. Авт.-уклад. В.В.Синявський, О.П.Сергеєнкова / За ред.Н.А. Побірченко. Київ: Науковий світ, 2007. 27 с.
16. Психолого-педагогічний супровід підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. Зб. наук. пр. за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 205-річчю Університету Ушинського (6 червня 2022 року, м. Одеса)

КРЕАТИВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ: НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ

Пріма Д. А.

*доктор педагогічних наук,
професор кафедри теорії і методики початкової освіти,
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

Гогой Т. Д

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

У нормативно-правових документах (Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті, концепції Нової української школи) акцентується на тому, що пріоритетом держави є виховання такої особистості, яка усвідомлювала

б свою належність до народу, власне – до українського народу, до європейської цивілізації в її теперішності і перспективності, зорієнтованої на соціокультурну динаміку, підготовку громадян до життя і праці в сучасному динамічно змінному світі. Головною метою української освіти визначено створення сприятливих умов для розвитку особистості, творчої самореалізації кожної дитини. У зв'язку з цим змінюються й функції вчителя, його діяльність спрямовується на створення умов для саморозвитку суб'єктів учіння, формування й розвитку потреб та здібностей учасників освітнього процесу. Актуальною залишається проблема такої підготовки майбутнього вчителя, яка дозволила б йому з найменшими витратами часу і зусиль виховати кваліфікованого фахівця, здатного до творчої й результативної професійної діяльності.

У вимірах соціально-педагогічних вимог, які ставляться до випереджувального розвитку інноваційного простору у сучасній освітянській сфері, ключовим чинником залишається творчий учитель.

Передусім, вважаємо за необхідне з'ясувати наукові позиції щодо розкриття сутності терміну «креативність». При цьому акцентуємо увагу, що в науковій літературі поняття «креативність» нерозривно пов'язане з поняттям «творчість». Обидва поняття збігаються одне з одним, часто використовуються як синоніми. Причина цього і в походженні терміна «креативність» (від лат. creatio – творіння, від англ. creativity – творчий потенціал, творчі здібності). Як бачимо, в етимології терміну простежується наявність елемента творчості.

Педагогічна творчість (за С. Гончаренком) – оригінальний і високоефективний підхід учителя до навчально-виховних завдань, збагачення теорії і практики виховання і навчання. Досягнення творчого результату забезпечується систематичними цілеспрямованими спостереженнями, застосуванням педагогічного експерименту, критичним використанням передового педагогічного досвіду. Педагогічна творчість стосується різних напрямків діяльності вчителя – проведення навчальних занять, роботи над організацією колективу учнів відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей, проектування особистості учня, вироблення стратегії і тактики педагогічної діяльності з метою оптимального виконання завдань всебічного розвитку особистості [1, с.326].

Засновник дослідження креативності Дж. Гілфорд довів, що ефективність вирішення проблем залежить не від наявних знань і навичок, що вимірюються інтелектуальними тестами, а від особливої здатності *«використовувати подану для розв'язання задачі інформацію різними способами й у швидкому темпі»*. Таку особливість було названо *креативністю*.

Ф. Баррон зробив такі узагальнення щодо сутності креативності:

1) креативність – це *здатність* адаптивно реагувати на необхідність у нових підходах і нових продуктах та дозволяє усвідомлювати нове в існуванні, хоча сам процес може носити як свідомий, так і несвідомий характер;

2) *створення* нового творчого продукту передусім залежить від особистості творця й сили його внутрішньої мотивації;

3) специфічними властивостями креативного процесу, продукту й особистості є їх *оригінальність, самостійність, валідність, адекватність завданню* й ще

одна властивість, що може бути названа *придатністю* – естетичною, екологічною, оптимальною формою, правильною й оригінальною на даний момент;

4) креативні *продукти* можуть бути дуже різні за природою: нове рішення проблеми в математиці, відкриття хімічного процесу, створення музики, картини або поеми, своєрідне розв'язання соціальних проблем [2].

Ми поділяємо підходи науковців (А. Матюшкін, А. Семенова [3] та ін.), що не можна ототожнювати «творчість» та «креативність», адже сутність поняття креативності походить від інтелектуальних та особистісних властивостей індивіда на відміну від сутності творчості, яка передусім пов'язана з діяльністю людини. Так, у своїх доробках А. Матюшкін розмежовує творчість та креативність на прикладі відмінності потенційної відповідності мети діяльності її результату, як ознаки діяльності – форми активності. Так, для творчого акту характерні неузгодженість мети (задуму, програми) і результату. Творча активність, на відміну від діяльності, може виникати у процесі здійснення останньої й пов'язана з породженням «побічного продукту», що і є, зрештою, творчим результатом. Сутність креативності як психологічної властивості полягає в *інтелектуальній активності* й чутливості (сензитивності) до побічних продуктів своєї діяльності. Креативність, на думку автора, на відміну від творчості, відбувається не за принципами «тому що» або «для того, щоб, а – «незважаючи ні на що», тобто креативний процес є реальністю, яка спонтанно виникає і завершується. Крім того, творчість і креативність відрізняються такими особливостями: чутливістю, емоційністю, уявою, швидкістю мислення, спонтанністю, доцільністю, ірраціональністю, регуляцією з боку свідомості, іррелевантністю, оригінальністю мислення, стійкістю властивості, соціальною та особистісною значущістю, самоактуалізацією, продуктивністю, проблемністю, інноваційністю, інтуїцією тощо, які притаманні обом видам діяльності, але проявляються в різному обсязі, що є наслідком спільності походження цих процесів.

Отже, підсумовуючи викладене, ми визначаємо *креативність* як здатність особистості сприйняти проблему та, використовуючи найоптимальніші для цього можливості, створити новий, оригінальний продукт соціальної важливості. Поняття *творчість* розглядається нами – як свідомо активна діяльність людини, спрямована на відтворення та перетворення певних явищ дійсності. Креативність є більш широким та глибоким проявом творчості, оскільки передбачає й інтелектуальну діяльність. Креативності потрібно і можливо навчатися. Оволодіння методами пошуків нового й генерації оригінальних ідей, розвиток системного та діалектичного мислення, розвиток творчої уяви, фантазії, активна життєва позиція, розширення обріїв світосприйняття особистістю та підвищення рівня виконання завдань професійної діяльності – можливості, які надає особистості розвинена креативність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: «ЛІБІДЬ», 1997. 374 с.
2. Barron F., Welsh G.S. J. of Psychol. 1982. V. 33 P. 199–203.

3. Семенова А. В. Організація та управління самостійною роботою студентів як засіб підвищення ефективності підготовки майбутніх фахівців. Проблеми сучасної педагогічної освіти (Сер. : Педагогіка і психологія) : зб. статей. Ялта : РВВ КГУ, 2005. Вип.8. Ч.1. 298 с.

ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Пріма Р. М.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри теорії і методики початкової освіти,
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

В умовах соціальних трансформацій, що спричиняє якісні зміни у розвитку професійної освіти, все більшого значення набуває формування професійного іміджу сучасного вчителя, і зокрема початкової школи, як потужної частини української інтелігенції, що через певний імідж дієво впливає на формування нації, і передусім, дітей, є своєрідною «візитівкою» конкурентноздатного, професійно мобільного вчителя Нової української школи. Нам імпує позиція Г. Брилль, згідно з якою освіта як «окультурення» покликана сприяти розкриттю того образу людини, що міститься в ній самій, виховувати й навчати її з урахуванням як її власних цілей і внутрішніх потенцій, так і всієї сукупності можливих наслідків, які спричиняють її включення у педагогічний процес [1].

Звертаємо увагу на неоднозначність трактування поняття «імідж» у науковому дискурсі. Конструктивно нам видається думка А. Калюжного щодо трактування іміджу як образу, уявлення, отриманого методом асоціацій, що наділяє об'єкт додатковими цінностями, які не мають підстав в реальних властивостях самого об'єкта, але володіють соціально значущістю для сприймання цього об'єкта [2].

Стосовно іміджу вчителя, то, за твердженням ученого, він не є калькою, розробленою в найдрібніших деталях, а є враженням, виробленим педагогічною, учнівською та батьківською громадськістю, який характеризується певним емоційним забарвленням, що складається на основі зовнішнього вигляду вчителя, його звичок, манер, характеру, вчинків тощо [3, с. 47].

Суттєвою нам видається точка зору Н. Гузій щодо характеристики поняття «педагогічний імідж» як полісемантичної категорії, що характеризує стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування, уміння індивідуалізувати свій образ, надавати йому естетичної виразності. Науковиця наголошує, що суспільство висуває вимоги до професійного іміджу педагога, впливає на його зміст. Але із покоління в покоління незмінними залишаються такі якості ідеального педагога, як любов до дітей, учнів, студентів; високий професіоналізм, доброзичливість, ширість, вміння спілкуватися [4, с. 28].

Існує думка (Л. Ковальчук), що структура іміджу вчителя є полікомпонентною, а його головними складовими визначено такі: *внутрішнє «Я»* (внутрішній образ учителя, що відповідає обраному фаху та виявляється в його

професійній культурі й мисленні, емоційності та творчому настрої, привабливості й вишуканості, внутрішній стійкості й гідності, позиції та ступені мобілізації тощо); *зовнішній вигляд учителя* (засвідчує ціннісні риси, які в гармонійному поєднанні з педагогічним артистизмом створюють позитивний образ учителя, сприяють формуванню гарного враження і репутації, допомагають виявити себе не тільки привабливою людиною, але й чудовим педагогом); *використання вербальних і невербальних засобів спілкування* (жести, міміка, пантоміміка, інтонація, магія слова, темпоритм мовлення педагога мають привертати увагу учнів до нього, викликати довіру і налаштовувати їх до активної взаємодії) [5].

Звертаємо увагу на те, що особливу значущість має імідж учителя в умовах початкової школи, позаяк, діти, за твердженням І. Беха, прагнуть у всьому наслідувати його моральний приклад, беззаперечно приймають висловлені ним погляди й оцінки життєвих явищ: «Багато що пов'язано з позицією вчителя: дитина уловлює її навіть в інтонації педагога, коли той читає вголос. Учитель, аналізуючи розповідь, картину, висловлює моральні й естетичні судження – і учні відповідно до них оцінюють події, взаємини людей, їхні вчинки і дії» [6, с.99].

Не можемо не погодитися з думкою О. Савченко, що перший учитель відіграє виняткову роль у навчанні та вихованні молодшого школяра: «особистісні якості педагога надають процесу навчання ціннісно значущу спрямованість і своєрідність впливу через індивідуальну культуру спілкування, поведінку, почуття тощо. Гуманний педагог, прилучаючи дітей до знань, одночасно передає їм свій характер, постає перед ними як зразок людяності» [7, с.91-92].

Відзначимо, професійний імідж сучасного вчителя початкової школи характеризується нами як важливий аспект його професіоналізму, як засіб педагогічного впливу на молодших школярів. При цьому цей феномен розкривається у двох площинах:

- по-перше, з позиції суспільних вимог до вчителя (якими є уявлення суспільства про вчителя як просвітителя й носія морального досвіду);
- по-друге, з позицій самого вчителя, тобто яким він прагне представити себе дітям, що він хоче про себе заявити суспільству.

Отже, крізь призму викладеного, цілком правомірно стверджувати, що професійний імідж сучасного вчителя початкової школи є своєрідною харизмою, комплексом зовнішніх і внутрішніх елементів, володіння якими створює цілісний образ висококваліфікованого фахівця, що викликає захоплення, бажання наслідувати, пам'ятаючи великого Педагога В. Сухомлинського: якщо не буде вогника у вас, вам ніколи не запалити його в інших...

ЛІТЕРАТУРА

1. Бриль Ганна. Імідж сучасного вчителя початкових класів. Проблеми підготовки сучасного вчителя. № 4 (Ч.1). 2011. С.230-237.
2. Калюжний А.А. Соціально-психологічні механізми побудови іміджу. Вісник Державного університету управління. Серія Соціологія і керування персоналом. № 2 (13). 2015. С. 15-19.

3. Каложний А. А. Педагогічна іміджологія: навч. посібн. для студ. вузів. Алмати: Науково-вид. центр «Гилим». 2014. 200 с.
4. Гузій Н.В. Педагогічний імідж і професійна культура. Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практик: Збірник наукових праць. Київ: УДПУ, 1997. С. 28-31.
5. Ковальчук Л. Формування іміджу майбутнього вчителя у процесі вивчення педагогічних дисциплін в класичному університеті. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2007. Вип. 22. С. 65-74.
6. Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. К.: Академвидав, 2012. 256 с.
7. Савченко О.Я. Виховний потенціал початкової освіти. К. 2007. 204 с.

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕСТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ

Тарасенко Г. С.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри екології, природничих та математичних наук
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Обдарованість визначається комплексом задатків і здібностей, які за сприятливих умов дають дітям змогу досягти значних успіхів у певному виді діяльності. У цьому сенсі першорядного значення набуває створення педагогами сприятливого для обдарованості освітнього середовища [5].

Педагогічна інноватика не може обминути увагою проблеми розвитку обдарованих дітей, оскільки кількість їх з кожним роком збільшується. Непересічність таких дітей впадає в око педагогу, оскільки вони мають розвиток інтелекту вищий за середньостатистичний; не вміють лінійно (тривіально) мислити; знання набувають переважно емпірично-інтуїтивним шляхом, відмовляючись від зубріння і пасивного навчання; постійно відчують інформаційний голод; потребують творчого діалогу з педагогом тощо. Феномен «незручності» таких дітей для ортодоксальної педагогіки є цілком зрозумілим. Гуманістична ж педагогіка невпинно шукає шляхи оптимізації виховного середовища навколо одарованих дітей задля їх найповнішої особистісної самореалізації, пам'ятаючи, що таких дітей «зігнути» під стандарт не можливо – можна лише зламати.

В останні десятиліття науковий інтерес до проблем роботи з обдарованими дітьми значно посилюється (О. Бабак, О. Безпалько, О. Биковська, А. Богуш, Н. Гавриш, С. Гавришко, А. Лякішева). Активно досліджуються психологічні аспекти окресленої проблеми (Н. Куліш, С. Максименко, О. Мелік-Пашаєв, В. Москаленко), історико-педагогічні підходи до розв'язання проблем виховання обдарованої дитини (Н. Лазарович), феномен художньої обдарованості дітей (О. Комаровська, Н. Миропольська); психолого-педагогічні аспекти фахової підготовки педагогів до роботи з обдарованою дитиною (В. Бажанюк, О. Мазаненко, М. Федоров, О. Хлівна) та ін. У той же час інноваційні підходи до роботи з обдарованими дітьми досліджені епізодично.

Зосередимося детальніше на суті *естетичного підходу* до реалізації особливих освітніх потреб обдарованої дитини. Ми виходимо з того, що феномен обдарованості можливо пояснити не лише з психологічного погляду, але він має значимі виходи й у площину естетики. Дотримуємось думки про те, що основною її категорією є не прекрасне, а скоріше виразне (О.Лосєв) як вияв внутрішньої сутності через своєрідність зовнішніх проявів. Виразне завжди акумулює особливе, специфічне, індивідуальне, неповторне. Обдарованість, з нашого погляду, є проявом особистісної виразності, яка не завжди адекватно сприймається оточенням. Саме це зумовлює драматизм долі обдарованих дітей у контексті шкільної буденності.

Чим відрізняється обдарована дитина від решти дітей? Безумовно, способами вияву власного «я». Обдарованість дає змогу репрезентувати власний духовний світ могутньо і яскраво. Позиція «сірого мишенятка» не вдовольняє обдарованого учня. Але й позиція «білої ворони» боляче б'є по дитині. У чому ж конфлікт? Мабуть, у феномені *особливості*.

Обдарованість є специфічним поєднанням здібностей, інтересів, потреб, яке зумовлює більш високий рівень виконання дитиною певної діяльності – і цей рівень значно відрізняється від так званого «середнього» рівня, отже перетворює результат діяльності на *особливий*. Обдарованість є свідченням високого рівня розвитку інтелектуальних та емоціональних процесів, що забезпечує *особливу* яскравість моторних, сенсорних, перцептивних реакцій дитини на світ. Обдарованість є рушійною силою творчого ставлення дитини до навколишнього, яке виявляється у незмінному потягу до нестандартних, оригінальних, *особливих* підходів до розв'язання цілком буденних проблем.

Особливий статус обдарованості накладає на педагогів велику міру відповідальності за подальшу долю дитини. Але, як свідчить практика, обдарованість не спрацьовує в автоматичному режимі дуже довго і завжди. Обдарована дитина має шанс стати геніальною, але рідко такою стає. Природжена особливість загасає і атрофується, якщо її не культивувати.

Драматизм долі обдарованої дитини загострюється в умовах «стандартизованого», «унормованого» навчально-виховного процесу в ЗДО та школі 1-го ступеня. Обдарованість на тлі усереднених результатів більшості сприймається як відхилення від норми. Виникають об'єктивні труднощі:

- у підборі критеріїв оцінки роботи такої дитини;
- у забезпеченні диференційованого підходу до її навчання;
- у формуванні адекватної самооцінки і адекватного рівня домагань дитини;
- у налагодженні доброзичливої атмосфери навколо обдарованої дитини серед однолітків тощо.

Не кожний педагог має бажання і уміння долати такі труднощі. Адже єдиним контролером тут є міра професійного сумління, особистісної моральної відповідальності вчителя за подальшу долю обдарованої дитини. Втім сумлінний учитель завжди хоче допомогти обдарованій дитині, особистісна виразність якої, звичайно, може виявлятися у різних площинах.

З нашого погляду, універсальним засобом «підживлення» неординарності мислення є розширення меж естетичної оцінки світу. Саме краса врятує талант, перетворившись на надійне джерело насаги для обдарованої дитини. Адже естетичне – завжди виразне, і в тому його родова особливість. Розуміння естетичної виразності навколишнього привчає шукати унікальність у всіх творіннях природи. Світ стає безмежно цікавим, романтично-таємничим, емоційно привабливим. Естетичні почуття ніби подвоюють інтерес до буття і своєї ролі у Всесвіті. Хіба може обдарована дитина обминути таке живодайне джерело натхнення?

Отож сумлінному педагогу ніяк не можна позбавляти обдарованих учнів права на естетичний самовияв. Адже талант, без сумніву, належить до ряду естетичних явищ, оскільки репрезентує надзвичайну міру виразності людської діяльності. Тому обдарована дитина підсвідомо тяжіє до витонченої реакції на естетичне і карбує свої враження у незвично вишуканій формі (літературній, музичній, графічній, предметно-пластичній). Виходить, що мати Природа ніби «запатентувала» особливе право обдарованої дитини на естетичний самовияв.

Відомо, що діти дошкільного та молодшого шкільного віку тяжіють в основному до художнього типу реакції на зовнішній світ, хоча можуть при цьому ніяк не виявляти себе в художній діяльності [1, с. 2]. Втім домінування «правопівкульного» типу мислення, яке підсилює емоційно-образне сприйняття світу, спонукає дитину цього віку насамперед до естетичних оцінок природи. Цю закономірність варто враховувати і потужно використовувати в процесі екологічного виховання обдарованої дитини [4].

Для обдарованих дітей процес переходу в режим шкільного навчання майже завжди є утрудненим внаслідок особливих очікувань педагогів і батьків. Від обдарованої дитини відразу чекають особливих успіхів у навчанні, сподіваючись на щедрий «аванс» природних задатків. Але на практиці все відбувається набагато складніше. Особливі успіхи варто заздалегідь запрограмувати у щоденній копіткій роботі. Потрібно невинно шукати варіанти створення додаткових умов для естетичної самопрезентації обдарованих дітей у процесі шкільного навчання [2].

Універсальним шляхом у контексті естетизації освітнього середовища вважаємо організацію дитячої літературної творчості як засобу вияву особистісної унікальності дитини. Ми переконані у тому, що слово є найпершим і найзручнішим матеріалом, комбінуючи і видозмінюючи який дитина утворює власну естетичну оцінку навколишнього [3, с. 57]. Для обдарованих дітей великої ваги, по-перше, набуває поетичне сприймання реальності, яке розвивається лише на фоні високої емоційної чутливості. По-друге, успіх літературної творчості залежить від точності чуттєвого сприймання, швидкості запам'ятовування і тривалості збереження образів дійсності у пам'яті. По-третє, мовленнєвотворча діяльність абсолютно залежить від образності сприймання і оцінки дитиною навколишнього світу, що цілком притаманно обдарованим дітям.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тарасенко Г.С. Екологічна естетика в реалізації наступності дошкільної та початкової освіти. *Дошкільне виховання*. 2012. № 4. С. 2-7
2. Тарасенко Г.С. Естетична самопрезентація обдарованих дітей у процесі мовленнєвої творчості. *Мистецтво виховання Людини*: монографія. За ред. Г.П. Шевченко. Київ: Педагогічна думка, 2017. С. 267-287.
3. Тарасенко Г.С. Інноваційні підходи до мовленнєвотворчої роботи з обдарованими дітьми в контексті підготовки їх до школи. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка (початкова освіта). 2010. № 1. С. 56-61.
4. Тарасенко Г.С. Формування естетичного ставлення до природи в системі екологічного виховання школярів. *Світ виховання*, Київ: Науково-методичний центр середньої освіти. 2004. С.16-19.
5. Тарасенко Г.С. Щоб серце відгукнулось на красу: середовищний підхід до організації освітнього процесу. *Дошкільне виховання*. 2015. № 6. С. 10-15.

ІННОВАЦІЙНІСТЬ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Ашихміна Н. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри вокально-хорової підготовки
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

У сучасному світі, де стрімко змінюються технології, культурні цінності та підходи до навчання, музично-педагогічна освіта вимагає від фахівців адаптації до нових реалій. Інноваційність стає ключовою у цьому процесі, оскільки вона дозволяє зберегти цінності та традиції, одночасно впроваджуючи сучасні підходи та методики.

Співвідношення між класичними традиціями музичного навчання та сучасними художньо-педагогічними ідеями віддзеркалює новий підхід до фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Ця концепція дозволяє формувати у випускників не лише професійні знання, вміння та навички, але й розвивати їх як особистостей, здатних до креативного мислення та самовираження.

Інноваційний підхід у музично-педагогічній освіті передбачає використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які трансформують навчання в більш ефективне та захопливе. Віртуальні заняття, інтерактивні додатки, відеоматеріали тощо допомагають активно залучити здобувачів до освітнього процесу та перетворюють його в більш доступний [2].

Одним із важливих аспектів інноваційного підходу до фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є проведення віртуальних занять. Завдяки цим технологіям студенти отримують можливість поглибити свої знання та вдосконалити навички у зручний для них час. Віртуальні заняття дозволяють індивідуалізувати музичне навчання, забезпечуючи кожного здобувача

необхідним спектром знань та допомагаючи у формуванні практичних навичок на своєму особистому рівні.

Ще одним важливим елементом інноваційного підходу до фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є використання інтерактивних додатків. Ці додатки створюють можливість для активної взаємодії між студентами та викладачами під час навчання. Вони можуть містити вправи для самостійного опрацювання матеріалу, тестування, інтерактивні симуляції та інші елементи, що роблять художньо-освітній процес більш цікавим та ефективним [1].

Додатково, використання відеоматеріалів стає важливим інструментом для підвищення якості фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Відеоуроки, записи майстер-класів відомих музикантів, аналіз виконання музичних творів допомагають здобувачам краще розуміти і осягати особливості виконавської майстерності. Використання відео також сприяє розвитку візуального сприйняття музики.

Говорячи про інноваційність, слід не забувати, що не менш важливим є збереження високих традиційних ідеалів музичного виконавства та музично-педагогічної практики. Майбутні вчителі музичного мистецтва повинні орієнтуватися на досягнення високого рівня в музичному мистецтві, щоб донести ці цінності до своїх учнів. Поєднання культурно-історичного досвіду з інноваційністю створює основу для розвитку та вдосконалення музичної освіти.

У цьому контексті інноваційність не є відокремленим елементом, а стає невід'ємною частиною фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Вона допомагає розширити професійні горизонти та забезпечити високий рівень фахової компетентності.

Отже, інноваційність у фаховій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва втілює концепцію, яка поєднує класичні традиції з сучасними художньо-педагогічними ідеями та новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями. Цей підхід дозволяє створити комфортний та продуктивний простір для розвитку творчості, підвищення професійної компетентності та готовності майбутніх фахівців до викликів сучасності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пашенко І. Комп'ютерні технології у системі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. *Вісник Черкаського університету*. 2017. № 3. С. 100-104.
2. Zhu Yunrui. Implementation of innovative achievements of pedagogical science in the preparation of future vocal teachers. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2021. № IX (99). Issue: 252. P. 60-63.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЄВО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО РІДНЕ МІСТО

Багінська І. Б.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Мельничук Л. Б.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

У сучасних умовах, коли відбуваються глибокі зміни в житті суспільства, коли Україна виборює свою незалежність у кривавій війні одним із центральних напрямів роботи з молодим поколінням стає національно-патріотичне виховання. Зараз, в період нестабільності, виникає необхідність повернутися до кращих традицій нашого народу, до його вікового коріння, до таких вічних понять, як рід, родина, Батьківщина.

Одним із засобів розвитку та активізації мовленнєво-пізнавальної діяльності у дітей старшого дошкільного віку виступає процес ознайомлення з рідним краєм, який дає їй можливість пізнати і зрозуміти закономірності довкілля, у якому вона живе, перейти у процесі пізнання від явищ до сутності, зрозуміти внутрішню будову предметів і явищ довкілля, правильно їх пояснити і використовувати набуті знання у своїй практичній діяльності [1].

Проблемі формування у дошкільників знань про рідний край присвячені праці багатьох українських педагогів минулого (Г. Ващенко, О. Духновича, А. Макаренка, С. Русової, К. Ушинського, В. Сухомлинського) та сучасних учених (А. Богуш, П. Вербицької, Т. Гавлітіної, М. Качур, О. Коберника, О. Коркішко, В. Мірошніченко, С. Оришко, М. Павленко, О. Сухомлинської та ін.).

У процесі ознайомлення з рідним краєм, його визначними пам'ятками, дитина вчиться усвідомлювати себе як людину, що проживає в певний часовий період, в певних етнокультурних умовах і в той же час долучається до багатств національної та світової культури. У зв'язку з цим успішність розвитку дитини старшого дошкільного віку при знайомстві з рідним містом стане можливою лише за умови їх активної взаємодії з навколишнім світом емоційно-практичним шляхом, тобто через гру, предметну діяльність, спілкування, працю, навчання, різні види діяльності, властиві дошкільному віку [3].

Аналіз психолого-педагогічної літератури з дошкільного виховання, зокрема, парціальної програми «Рівнезнавство» [2] свідчить: заняття з ознайомлення з містом слід проводити один-два рази на місяць, а запропонована програма дозволяє побачити етапи пізнання міста дитиною, а також визначає тематичні блоки роботи з дітьми: історія міста та походження його назви; визначні місця рідного краю; національні традиції та свята; природа Рівненщини; видатні особистості

(почесні громадяни Рівного, наші захисники); культура поведінки в рідному місті.

Кожен момент ознайомлення дітей дошкільного віку з рідним містом повинен бути пронизаний вихованням поваги до людини – трудівника, захисника міста, гідного громадянина. Завдання залучення дітей до життя міста, його історії, культури, природи найбільш ефективно можуть бути вирішені у тому випадку, коли на заняттях встановлюється зв'язок поколінь і пізнання найближчого оточення обов'язково пов'язується з культурними традиціями минулого.

Діапазон об'єктів, з якими ознайомлюють дітей дошкільного віку, є досить широким: це район і місто в цілому, його визначні пам'ятки, історичні місця і пам'ятники. Проводяться екскурсії по місту, на природу, плануються спостереження за працею дорослих, де кожна дитина починає усвідомлювати, що праця об'єднує людей, вимагає від них злагожденості, взаємодопомоги, знання своєї справи.

Велике значення у розвитку мовленнєво-пізнавальної компетентності дітей старшого дошкільного віку в процесі ознайомлення з рідним містом має приклад дорослих, особливо близьких людей. На конкретних фактах з життя старших членів сім'ї дітям пояснюються такі важливі поняття, як «любов до рідного міста», «подвиг» тощо. Важливо підвести дітей до розуміння, що патріотизм полягає в тому, що ми любимо свою Вітчизну, і кожен громадянин України робить все можливе заради наближення нашої перемоги над рашиським загарбником. Батьківщина шанує своїх героїв, які віддали життя за право людей жити під мирним небом на своїй землі. Їхні імена увічнінені в назвах вулиць, площ, а світліни героїв діти спостерігали на алеї слави в центрі нашого міста [48].

Назву міста закріплюємо з дітьми в іграх («Хто більше назве міст», «З якого міста до нас у гості», «Впізнай за світліною»), у вправах типу «Із різних назв міст визнач наше місто», «Пошукаємо наше місто на карті» тощо.

Робота з дітьми по ознайомленню з містом у старшій групі починається з фронтального заняття «Екскурсія за межі дитячого садка» з використанням ілюстрацій, листівок з видами Рівного. Наступний захід «Прогулянки містом» проводиться у формі бесіди з наступним виконанням дитячого малюнку, присвяченого враженнями від прогулянки рідним містом. Упродовж півріччя проводяться «Міські хвилинки» – частина фронтальних занять. На початку кожного заняття дітям кілька хвилин задаються запитання про місто.

Упродовж усього періоду навчання вихователі пропонують дітям спільно з батьками вести «Альбоми для домашніх оповідань». Щомісяця вони повинні скласти розповідь на задану тему, підібрати ілюстрації, світліни або зробити малюнок до розповіді. У групі діти переказують свої розповіді і проводиться виставка дитячих робіт.

В кінці навчального року, коли у більшості дітей групи поставлені і автоматизовані всі звуки, проводиться конкурс «За що люблю я гарне місто моє?». Діти читають вірші про місто і рідний край.

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що побудова освітнього процесу на краєзнавчому матеріалі дозволяє вирішувати наступні завдання формування мовленнєво-пізнавальної компетентності у процесі

знайомства з рідним містом:

- формувати любов до рідного міста і інтерес до минулого і сучасного Рівного;
- розвивати емоційно-ціннісне ставлення до сім'ї, будинку, вулиці, краю, країни;
- виховувати почуття гордості за своїх земляків, відповідальності за все, що відбувається в місті, причетності до цього;
- розвивати дбайливе ставлення до міста (пам'ятки, культура, природа);
- формувати вміння орієнтуватися в найближчому природному та культурному оточенні і відображати це у своїй діяльності;
- розвивати у процесі розповідей мовлення, мислення, пам'ять, увагу, уяву [3].

Ми впевнені, що успіх у розвитку мовленнєво-пізнавальної діяльності дошкільників у процесі ознайомлення з рідним містом буде досягнутий за умови, якщо сам вихователь буде знати і любити історію своєї країни, свого міста. Він повинен вміти відібрати інформацію, яка буде доступною дітям дошкільного віку, віднайти факти, які можуть викликати в дітей почуття захоплення і гордості. А результатом роботи можна вважати підвищення рівня знань дітей про своє місто, його структуру, пам'ятки, інтерес до історії і культури, гордість за його героїв, почуття причетності до життя свого мікрорайону, свого міста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А., Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі : підручник для ВНЗ. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 408 с.
2. *Рівнезнавство: парціальна програма з народознавства для дітей старшого дошкільного віку* / КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Рівненської міської ради. Рівне : О. Зень, 2021. 236 с.
3. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ: монографія / Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін.; за заг.ред. О. Рейпольської. Київ- Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ З УРАХУВАННЯМ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Байняшова С. П.

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка

В умовах розвитку інформаційного суспільства освітні документи орієнтують організовувати вивчення навчальних дисциплін на засадах медіаосвіти. Якість відповідної роботи значною мірою залежить від формування в учнів інформаційної грамотності з урахуванням їхніх вікових особливостей та психічного розвитку.

Аналіз праць науковців (Л. Найдюнової, О. Семеног та ін.) свідчить, що в освітній практиці вчителів-словесників активна робота учнів з інформацією під час навчання української мови представлена недостатньо, що також певною мірою спричиняє недостатній рівень читацької компетентності школярів.

Проблема поглиблюється й через те, що педагоги мало уваги приділяють психологічним аспектам сприйняття, відтворення, перероблення, продукування інформації. Натомість шкільна програма з української мови спрямовує на формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів освіти. Зважаючи на це, важливо дослідити специфіку психічних процесів, їх розвитку, що мають вплив на формування інформаційної грамотності в юних українськомовних особистостей.

Мета – на базі наукових досліджень окреслити вікові особливості розвитку психіки учнівської молоді, які впливають на формування інформаційної грамотності в процесі навчання української мови. Завдання: визначити психологічні особливості розвитку психіки сучасної молоді, від яких залежить ефективне сприйняття інформації; вказати на потенціал українськомовної освіти щодо формування інформаційної грамотності в старшокласників.

Огляд наукової літератури свідчить про відсутність єдиноприйнятого визначення поняття «інформаційна грамотність». У цьому контексті інформаційну грамотність розуміємо насамперед як здатність мовної особистості визначати й формулювати інформаційні потреби; шукати й отримувати інформацію; критично сприймати інформацію на основі розрізнення фактів і суджень, достовірних відомостей і фейків, маніпуляцій; оцінювати й систематизувати інформацію на основі роботи з медіатекстом, із соціальними мережами; виявляти й уникати мову ворожнечі; обробляти інформацію з використанням засобів ІКТ; використовувати, передавати, створювати й поширювати інформацію з дотриманням етичних норм, принципів академічної доброчесності [4, с. 212].

Юність – це «період розвитку людини, що відповідає переходу від підліткового віку до самостійного дорослого життя» [6, с. 606]. На думку психологів (Л. Бутузової, Н. Вінник, Л. Найдьонової та ін.), ефективна робота з інформацією в освітньому процесі залежить від низки психічних особливостей сучасної учнівської молоді, а саме: кліпового мислення, емоційного інтелекту, наявності певних знань та досвіду, індивідуального стилю мислення, готовності сприймати та реагувати на інформацію, здатності критично мислити, креативності, рефлексії тощо. Зокрема, Н. Винник індивідуальний стиль мислення старшокласників описує як стійку сукупність власних варіацій щодо сприйняття, запам'ятовування та мислення, під час яких оцінюються різні шляхи здобуття, нагромадження, перероблення та використання інформації [2, с. 16]. Я. Чаплак наголошує, що кліпове мислення допомагає пізнавати молодому поколінню інформаційні потоки, однак виникає проблема у вмінні зосередитися та ґрунтовно проаналізувати інформацію [7, с. 26]. За Л. Найдьоновою розвиток рефлексії в учнівської молоді сприяє усвідомленню можливих протиріч в інформаційному середовищі та вмінню їх глибоко переосмислити [5, с. 143]. Знання вчителем окреслених психічних особливостей розвитку учнівської молоді є умовою для ефективної роботи з інформацією в процесі шкільного навчання засобами предмета й формування інформаційної грамотності учнів.

Значний потенціал у формуванні юної особистості, яка володіє інформаційною грамотністю, має шкільна українськомовна освіта, побудована на основі інтегрування інфомедійного контенту. Застосування когнітивно-комунікативного підходу до навчання мови, інтерактивна робота учнів з різними типами й видами сучасних інформаційних текстів на уроках української мови дає змогу підготувати учнів до життя в інформаційному українськомовному суспільстві. Відповідна методика зі знанням і врахуванням учителем психічних особливостей сучасної учнівської молоді може суттєво полегшити процес формування інформаційної грамотності в старшокласників, допомогти мотивовано розвивати в учнів навички критичного сприйняття інформації, її перероблення, продукування й поширення власного інформаційного контенту в соціальних мережах тощо.

Отже, у результаті дослідження визначено психологічні особливості розвитку психіки сучасної української молоді, особливо акцентовано на важливості врахування індивідуального стилю мислення старшокласників, їхнього кліпового мислення, рефлексії. Відповідно окреслено потенціал українськомовної освіти щодо формування інформаційної грамотності в учнівської молоді на основі когнітивно-комунікативного підходу до навчання.

Перспективними є дослідження особливостей формування інформаційної грамотності в умовах онлайн-навчання української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутузова Л. П., Дмитрева С. М., Плотнікова М. Ф. Психологічне сприйняття дорослими іншомовної періодики та відео при вивченні іноземної мови // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. Київ, 2020. № 1 (43). С. 26-33.
2. Вікова психологія: підручник / Р.В.Павелків. К.: Кондор, 2011. 469 с.
3. Вінник Н. Д. Психолого-педагогічні підходи до особистісного розвитку інтелектуально обдарованих старшокласників: методичні рекомендації. К.: Інститут обдарованої дитини, 2014. 26 с.
4. Кучерук О. А., Шурхно Н. Ф., Кратюк С. П. Формування інформаційної грамотності в процесі вдосконалення культури мовлення учнівської молоді // Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні: збірник тез та доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю) (м. Житомир 21 лютого 2023 року) / відповідь за випуск вчена рада Поліського національного університету Житомир, С. 210-216.
5. Найдюнова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу: підручник / Л. А. Найдюнова; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 244 с.
6. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. 640 с.
7. Чаплак Я. Кліпова хаотичність як засіб абсурдизації та маніпулятивна технологія // Психологічний часопис: збірник наукових праць: за ред. С.Д. Максименка. Київ, 2018. № 14 (4). С.19-36. URL: doi: <https://doi.org/10.31108/2018vol14iss4pp19-36>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ТА ПІЗНАВАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Балог Н. І.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Красовська О. О.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Сучасний світ перенасичений рекламними роликами, агітацією, маніпуляціями. Для того, щоб людина могла розпізнавати як прямі, так і приховані способи маніпуляції її свідомістю, вона повинна навчитися критично та свідомо мислити, робити власний вибір, знаходити вихід з будь-якої ситуації. Роль учителя, помічника дитини, полягає безпосередньо у розвитку в дітей самостійного свідомого мислення. У наш час неможливо жити без постійного пристосування до нових економічних, суспільних та інших змін, без ефективного розв'язання проблем, що часто непередбачуване і вимагає застосування нових нестандартних підходів. Метою педагогів як наставників, передусім, є формування особистості, готової до життя у світі, що постійно змінюється, особистості, здатної навчатися все життя і самовдосконалюватися, ухвалювати швидкі й ефективні рішення.

Критичне мислення – це здатність використовувати певні прийоми опрацювання інформації, що дають змогу отримати бажаний результат [1, с. 93].

До основних ознак критичного мислення належать такі вміння:

- робити логічні умовиводи;
- ухвалювати обґрунтовані рішення;
- оцінювати позитивні та негативні риси як отриманої інформації, так і самого розумового процесу;
- бути спрямованим на результат [1, с. 104].

Навчити критичного мислення неможливо пасивними, застарілими методами навчання. Перш за все це структура уроку розвитку критичного мислення, що допоможе кожному вчителю чітко визначитися, які методи і прийоми він використовуватиме на певному етапі уроку, а саме:

- I етап: розминка;
- II етап: обґрунтування навчання;

- III етап: актуалізація;
- IV етап: усвідомлення змісту;
- V етап: рефлексія [2, с. 47].

Відповідно до етапу використовуються різні методи і прийоми критичного мислення.

На I етапі – обґрунтування навчання, використовують такі прийоми як: «Мозковий штурм», «Чи вірите ви в те, що?...», «Спіймай настрій», «Асоціативний куш», «Знаю – хочу дізнатися – дізнався», «Мудра сова», «Чарівна скринька» тощо.

На II етапі – обґрунтування навчання – добирають такі методи та прийоми, що допоможуть показати розв’язання проблемного питання через життя та як можна застосувати здобуті знання у житті, а саме: «Кубування», «Робота довідкового бюро», «Живі малюнки», «Встанови зв’язок».

III етап має на меті активну роботу учнів щодо розв’язання поставленої проблеми. Тут доцільним є використання таких методів та прийомів як: «Читання з позначками», «Дошка запитань», «Порушена послідовність», «Взаємні запитання», «Есе», «Метод ПРЕС», «Взаємне навчання», «Ажурна пилка», «Метод шести капелюхів» тощо.

На IV етапі учні аналізують, усвідомлюють інформацію, визначають її розуміння, а саме: «Діаграма Венна», «Доповідач–респондент», «За–проти», «Рафт».

V етап має на меті прояснення змісту опрацьованого, чи справдилися очікувані результати, складання плану подальших дій, а саме: «Синквейн», «Рюкзачок», «Сюрприз», «Мікрофон».

Отже, на кожному етапі уроку потрібно розвивати творче мислення, формувати у дитини вміння управляти процесами творчості: фантазування, розуміння закономірностей, розв’язання складних проблемних ситуацій. Учитель повинен вчити учнів здобувати знання не шляхом механічного запам’ятовування, а шляхом творчого сприйняття, критичного осмислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большакова І. Критичне мислення. Початкова школа. К. : Видавничий дім «Перше вересня», 2016. 144 с.
2. Маценко Н. Вчимося вчитися та критично мислити. Нестандартні завдання за темами тижнів до курсу «Я досліджую світ» 1 клас. Х. : Вид. група «Основа», 2020. 133 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Беззубко Б. І.

кандидат наук з державного управління, доцент,

доцент кафедри менеджменту

Донбаської національної академії будівництва і архітектури

Величко М. А.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Донбаської національної академії будівництва і архітектури*

Освіта є ключовим елементом сучасного суспільства, адже вона формує знання, навички та компетенції, необхідні для розвитку і професійного зростання. Проте, традиційні методи навчання, які засновані на пасивному прийомі інформації, все менше відповідають вимогам сучасного освітнього середовища. Саме тому виникає необхідність у впровадженні нових підходів, серед яких важливе місце займає активне навчання [1]

Активне навчання – це підхід, в якому здобувачі освіти стають активними учасниками освітнього процесу, самостійно здобувають знання та розвивають власні навички. Воно передбачає залучення здобувачів освіти до активних форм співпраці, взаємодії та самостійної роботи над завданнями. Основна ідея активного навчання полягає у тому, що студенти не просто отримують інформацію, але й активно займаються її обробкою, аналізом та застосуванням у різних ситуаціях.

Розуміння особливостей та переваг активного навчання дозволить відкрити нові горизонти в освіті, покращити якість навчального процесу та забезпечити більш ефективне формування знань і навичок.

Одним з основних принципів активного навчання є зсув акценту з викладача на студента. Викладач не просто передає знання, а виступає в ролі фасилітатора або наставника, який стимулює студентів до активної участі в процесі навчання. В такому підході здобувачі освіти виявляють більшу самостійність, відповідальність та ініціативу.

Активне навчання ґрунтується на використанні різноманітних методів і прийомів, які сприяють активному залученню студентів. Це можуть бути групові проекти, дискусії, рольові ігри, практичні завдання, лабораторні роботи та інші форми роботи, де студенти активно взаємодіють між собою та з матеріалом навчання [2].

Однією з важливих характеристик є спрямованість на практичну діяльність. Використання практичних завдань та ситуацій дозволяє студентам застосовувати здобуті знання в реальних ситуаціях, розвивати навички розв'язання практичних завдань та роботи з реальними інструментами і технологіями.

Застосування сучасних технологій також є важливою складовою активного навчання. Використання інтерактивних засобів навчання, веб-ресурсів, комп'ютерних програм та інших технологій дозволяє створити більш зручне та цікаве навчальне середовище, сприяти ефективнішому засвоєнню матеріалу та залученню студентів до активної роботи.

Однією з ключових особливостей є залучення студентів до колективної роботи. Групові проекти та завдання сприяють спільній діяльності студентів, обміну ідеями та думками, а також розвитку навичок комунікації та співпраці. Це

дозволяє студентам вчитися один від одного, використовувати свої унікальні знання та досвід для досягнення спільних цілей.

Групові проекти також стимулюють розвиток критичного мислення та творчого потенціалу студентів. Вони змушують студентів аналізувати проблему, шукати рішення та пропонувати альтернативні підходи. При цьому вони вчать висловлювати свої ідеї, аргументувати свої позиції та взаємодіяти зі своїми однолітками.

Ще одна важлива особливість активного навчання полягає у його практичній спрямованості. Студенти залучаються до розв'язання практичних завдань, які вимагають застосування отриманих знань у реальних ситуаціях. Це можуть бути симуляційні вправи, рольові ігри або реальні проекти, де студенти використовують свої знання та навички для вирішення конкретних завдань [3].

Практичні завдання дають студентам можливість спробувати свої сили в реальних умовах, відчувати практичну цінність навчального матеріалу та розвинути свої професійні навички. Вони навчають студентів робити рішення на підставі аналізу, критичного мислення та творчого підходу.

Впровадження методів активного навчання не лише має свої переваги, але й стикається з певними викликами, які потребують уваги та розв'язання.

Одним із викликів є необхідність додаткового зусилля з боку викладачів. Перехід до активного навчання вимагає від викладачів перегляду традиційних методів викладання та розробки нових навчальних матеріалів і завдань, а також більшої часової інвестиції у підготовку та організацію уроків. Викладачі повинні бути готові до викликів, пов'язаних зі зміною своєї ролі та активного залучення студентів.

Ще одним викликом є необхідність враховувати різний рівень підготовки та інтересів студентів. У групах можуть бути студенти з різними знаннями та навичками, що потребує від викладачів більшої гнучкості в організації навчання та диференціації завдань. Важливо забезпечити, щоб кожен студент мав можливість брати активну участь у навчальному процесі та розвиватися на своєму рівні.

Проте впровадження методів має численні переваги. Воно сприяє покращенню засвоєння навчального матеріалу. Коли студенти беруть активну участь у процесі навчання, вони більш уважні, зацікавлені та залучені. Це сприяє глибшому розумінню та запам'ятовуванню матеріалу, а також розвитку критичного мислення та аналітичних навичок.

Крім того, методи сприяють розвитку комунікаційних навичок, співпраці та лідерства. Студенти навчаються взаємодіяти, обговорювати ідеї, аргументувати свої позиції та слухати інших. Це навички, які є важливими не лише в академічному середовищі, але й у подальшій професійній діяльності. Наприклад, використання відеоматеріалів, інтерактивних презентацій або онлайн-курсів дозволяє студентам вивчати матеріал у зручній формі та власному темпі. Комунікація через електронні засоби дозволяє створити мережу спілкування між студентами та викладачами, сприяючи обміну ідеями та досвідом.

Такі технології також розширюють можливості створення інтерактивних завдань, віртуальних симуляцій та тренажерів, які допомагають студентам усвідомити й апробувати теоретичні поняття у практичних умовах [4].

Використання сучасних технологій у навчальному процесі стимулює активність студентів, розвиває їхні інформаційні та технологічні компетенції та підвищує рівень зацікавленості у навчанні.

Таким чином, активне навчання включає в себе колективну роботу, практичну спрямованість та використання сучасних технологій. Передбачається зміщення акценту з викладача на студента, використання різноманітних методів, спрямованих на активну участь студентів, а також застосування практичних завдань та сучасних технологій. Цей підхід розширює можливості навчання, сприяє розвитку критичного мислення, зацікавленості студентів та формуванню їхніх навичок роботи в команді. Його застосування сприяє покращенню якісного рівня освіти і розвитку критичного мислення учнів, індивідуалізації навчання. Кожен здобувач освіти може працювати згідно зі своїми індивідуальними потребами, темпом і стилем навчання. Використання різноманітних методів активного навчання дає змогу викладачам пристосовувати матеріал до різних типів навчальних стилів здобувачів освіти та забезпечувати їхню успішність у навчанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фелдер. Р. М., Брент Р. Активне навчання: Вступ. ASQ Higher Education Brief, 2009. С.1-5.
2. Принс М. Чи ефективне активне навчання? *Огляд досліджень: журнал інженерної освіти, 2004. С. 223-231.*
3. Джонсон Д. В., Джонсон Р. Т., Сміт К. А. Кооперативне навчання у вищому навчальному закладі: Чи є докази його ефективності? *Журнал змін у вищій освіті, 1998. С. 26-35.*
4. Кандаурова І. В. Активне навчання як засіб розвитку творчих здібностей учнів. *Педагогіка і психологія професійної освіти, 2017. С. 39-45 .*

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ КОМУНІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Беньковська Н. Б.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри мовної підготовки
Інституту Військово-Морських Сил
Національного університету
«Одеська морська академія»*

Демократизація всіх сторін суспільства, активізація людського чинника в управлінні вимагають іншого розуміння суті і структури тих видів діяльності, які мають справу з людьми. Практична значущість спілкування зросла, оскільки в наш час категорія управління людьми розуміється ширше і позбавляється авторитарності, маніпуляції, ідеологічного впливу та інших ознак системи минулого. Кожен акт комунікації реалізує потреби людини у взаємодії з іншими, підтриманні соціальних зв'язків, обміну інформацією, визнанні, схваленні або

несхвалені поведінки. У процесі спілкування відбувається координація дій однієї людини з іншими індивідами, оцінка комунікативних можливостей і зусиль учасників навчально-виховного процесу тощо. Тому спілкування у структурі професійної діяльності посідає чільне місце і викликає до себе підвищений інтерес з боку дослідників [4, 5].

Аналіз психолого-педагогічної літератури [1, 2, 3] показує, спілкування, з одного боку, є складним багатоплановим процесом встановлення та розвитку контактів між людьми в процесі їх спільної діяльності, що включає в себе обмін інформацією, сприйняття та розуміння іншої людини. Специфіка спілкування визначається, зокрема, тим, що в його процесі суб'єктивний світ однієї людини розкривається для іншої.

Важливою характеристикою комунікативного процесу є намір його учасників вплинути один на одного. На поведінку іншого, забезпечити свою ідеальну представленість в партнері (персоналізацію), необхідною умовою чого виступає не просто використання однієї мови, але і подібне розуміння ситуації, в якій відбувається спілкування.

Інтерактивна сторона спілкування являє собою побудову загальної стратегії взаємодії, а перцептивна – включає в себе процес формування образу іншої людини, що досягається за рахунок спостереження за фізичними характеристиками людини, її психологічними властивостями та особливостями поведінки.

Види спілкування залежать від його проблематики. Розрізняють мовне, немовне, комбіноване спілкування. За змістовим зв'язком із задачами спільної діяльності виділяють спілкування, що безпосередньо пов'язане або не пов'язане з розв'язанням завдань. За статусом комунікативне спілкування може бути функціонально-рольовим (керівник – підлеглий) або неформальним (спілкування між друзями). За спрямованістю або орієнтованістю звернень спілкування є особистісно-орієнтованим (звернення адресовані конкретному члену групи) і соціально-орієнтованим. За результативністю та досягненим ефектом існує необхідне (міжособистісні контакти, без яких спільна діяльність стає практично неможливою), бажане (міжособистісні контакти, що сприяють більш успішному розв'язанню виховних та інших завдань), нейтральне (міжособистісні контакти, що не заважають, але й не сприяють розв'язанню задач) і небажане (міжособистісні контакти, які ускладнюють досягнення задач спільної діяльності) спілкування.

Останній вид міжособистісного спілкування стосується питання продуктивності і непродуктивності міжособистісних контактів та критеріїв їх оптимальності. Безпосередній або опосередкований вплив того чи іншого виду спілкування може виявлятися в досягненні певного результату діяльності (високого або низького), сприятливих або несприятливих соціально-психологічних і психолого-педагогічних змін тощо.

Спільна діяльність включає в себе багато різнорівневих компонентів: 1) самі люди, учасники спільної діяльності; 2) об'єкт спільної діяльності як частина діяльності, на яку спрямовані дії учасників спільної діяльності; 3) дії учасників спільної діяльності стосовно об'єкта; 4) продукти або результати спільної

діяльності (матеріальні об'єкти, які задовольняють потреби учасників або нематеріальні досягнення колективної діяльності, які так чи інакше призводять до їх задоволення). Суб'єктом спілкування є самі люди, учасники спільної діяльності, співробітництва, причому не кожен зокрема, а саме всі разом, взяті як група, тобто спільність, колективний чи сукупний суб'єкт.

При аналізі спілкування в структурі професійної підготовки через принцип діяльності найбільш продуктивним шляхом його реалізації є шлях, при якому учасник спілкування розглядається як цілісна особистість з притаманною їй системою діяльностей, як суб'єкт предметної діяльності, специфічним чином поєднуючий її з діяльністю інших людей, вступаючий з іншими людьми в систему спільної діяльності – співробітництва в тій або іншій його формі. Саме спілкування при цьому є особливою діяльністю людей, які включені у відносини співробітництва, спрямовану на створення цілісної системи їх спільної діяльності, їх співробітництва.

Спілкуванню як виду мовленнєвої діяльності притаманні всі елементи цієї діяльності: мотиви, дії, операції. Це той бік людської діяльності, що вказує на взаємозв'язок та взаємодію людей у процесі матеріального та духовного виробництва, спосіб реалізації соціальних відносин, який здійснюється через безпосередні та опосередковані контакти, в які особистості і групи включаються в процесі їхньої соціальної життєдіяльності.

Спілкування виступає інтегруючою ланкою професійної підготовки майбутніх спеціалістів, що забезпечує успішне функціонування навчально-дидактичного, потребово-мотиваційного особистісного розвитку та самовдосконалення блоків професійної підготовки майбутніх фахівців. Тільки через спілкування як один із різновидів діяльності, обмін почуттями, переживаннями, специфічну форму соціального зв'язку, потребу особистості, комунікативно-сполучну роль в утвердженні і підтвердженні з боку інших можлива передача знань і засвоєння професійних знань, формування професійних вмінь і навичок, розвиток професійного світосприйняття майбутнім спеціалістом у ході навчально-виховного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г. Проблема гуманізації освіти та деякі напрями її розв'язання. Психологічні засади гуманізації загальної середньої освіти. Рівне, 1995. С. 10-16.
2. Волошук Є. Західні літературознавчі концепції мали б збагатити методологічну базу викладання предмету. Всесвітня література. 1999. №4. С. 12-15.
3. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. За ред. Балла Г., Киричука О., Шамелашвілі Р. Київ: УЗМН, 1997. 136 с.
4. Костюк Г. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ, 1989. 608 с.
5. Мамчур І. Комунікативні бар'єри як проблема спілкування студентів іноземною мовою. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2004. Т. 6. Випуск 7. С. 195-202.

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Біба Д. П.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Міськова Н. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Основним завданням освіти, зокрема математичної, нині є створення необхідних умов для формування їхнього творчого мислення. Тому вчитель, що вкладає математику нині має дбати про власний саморозвиток, про активну творчу діяльність, як педагогічну, так і математичну. Високий рівень фахової компетентності, прагнення високої ефективності уроку, активна власна творча діяльність – це ті важливі передумови створення вчителем творчого середовища у процесі навчання учнів математики.

На сучасному етапі розвитку шкільної освіти характерною є зміна освітньої парадигми та підвищення компетентнісної спрямованості. Зростає роль умінь здобувати, переробляти інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку і самовдосконалення дитини через формування предметних і ключових компетентностей. Серед основних пріоритетів модернізації розвитку початкової математичної освіти на сучасному етапі виступає необхідність підвищення її якості.

Багато наукових досліджень присвячено педагогічним, організаційним, методичним умовам професійної підготовки майбутніх фахівців у закладі вищої освіти. Завдяки працям В. Байденка, Ю. Варданян, Л. Карпової, Н. Кузьміної, І. Зимньої, А. Маркової, О. Пометун, С. Ракова, В. Сластьоніна, А. Хуторського в педагогічній науці сформовано теорію компетентнісного підходу: визначено сутність, зміст і структуру професійної компетентності, виявлено умови, розроблено технологічні основи її формування.

Сучасні процеси розбудови початкової математичної освіти, хоч і мають свої особливості, невіддільні від процесів оновлення національної педагогічної та математичної освіти в Україні. Початковий курс математики покликаний розкрити в учнів її роль в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу; формувати в дітей основи математичних знань та способів дій, досвід їх

використання для розв'язування навчальних і практичних задач; реалізовувати потенціал галузі для заснування здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для розв'язування навчальних і практичних задач; для розвитку математичного мовлення, що необхідне для опису математичних фактів, відношень і закономірностей.

Реалізація означених завдань здійснюється за такими змістовими лініями: «Числа, дії з числами. Величини», «Геометричні фігури», «Вирази, рівності, нерівності», «Математичні задачі і дослідження», «Робота з даними».

На сучасному етапі визначено десять ключових компетентностей Нової української школи, які є взаємопов'язаними і такими, що кожна з них учні набувають під час вивчення різних предметів. Математична компетентність сьогодні є однією з ключових із тих, що необхідні кожній людині для успішності в сучасному суспільстві. Але рівень математичної підготовки багатьох випускників шкіл залишає бажати кращого.

Складовими математичної компетентності є: обчислювальна (готовність учня застосовувати обчислювальні вміння на практиці); інформаційно-графічна (утворює готовність застосовувати вміння і навички, способи діяльності пов'язані з графічною діяльністю); логічна (забезпечується здатністю учня виконувати логічні операції у процесі розв'язування рівнянь, розгадування ребусів і головоломок, розрізнення істинних і хибних тверджень); геометрична (виявляється у володінні просторовою уявою) [1].

Аналіз ситуацій, які виникають у повсякденному житті, і для вирішення яких потрібні математичні знання та вміння, свідчить, що їх перелік невеликий, а саме:

- вміння вести підрахунки (лічба, обчислення), для обчислень використовувати відомі формули та правила;
- вміння читати та інтерпретувати інформацію, подану у різній формі (таблиці, графіки, діаграми);
- вміння доказово міркувати і пояснювати свої дії, доводити істинність чи хибність тверджень;
- вміння знаходити довжину, площу, об'єм, масу реальних об'єктів під час розв'язування практичних задач;
- вміння користуватися креслярськими інструментами.

Це загальні вміння, які потрібні кожній людині впродовж її життя. На різних етапах становлення особистості, в професійному і соціальному аспектах її життя вони виявляються і використовуються неоднаковою мірою.

Проектуючи формування ключових компетентностей на процес викладання математики, очевидними є широкі можливості цього предмета у формуванні більшості з них. Тому вчителям під час викладання математики потрібно спрямувати свою діяльність не просто на передачу знань від учителя до учнів, а на розвиток методик компетентнісного навчання, які якісно оновлять навчальний процес традиційної української школи [2].

Таким чином, поступовий рух освіти України в європейське освітнє середовище потребує якісного реформування школи. Сучасний вчитель має виявляти та розвивати творчі здібності дитини, аби в подальшому їй легше було

не лише спрямувати свою освітню траєкторію, а й визначитися з майбутніми професійними уподобаннями.

Процеси модернізації освіти необхідно орієнтувати на розробку нових продуктивних підходів до організації процесу навчання математики молодших школярів з використанням технологій навчання: розвивальної, інтерактивної, проєктувальної, інформаційної, ігрової [3].

Одним із найважливіших чинників успішного запровадження компетентнісного підходу під час навчання математики є готовність до реалізації поставленої мети самим вчителем. Для успішного формування компетентної особистості сучасний педагог повинен володіти певними якостями: успішно розв'язувати свої власні життєві проблеми, виявляючи ініціативу, самостійність і відповідальність; усвідомлювати мету компетентнісного навчання; планувати урок математики із використанням усього розмаїття форм і методів навчальної діяльності й насамперед усіх видів самостійної роботи, діалогічних, евристичних і проблемних методів; пов'язувати навчальний матеріал із повсякденними життєвими потребами та інтересами учнів; оцінюючи навчальні досягнення школярів з математики, брати до уваги не тільки продемонстровані знання і вміння, а й передусім уміння застосовувати їх у навчальних і життєвих ситуаціях.

На сучасному етапі розвитку освіти перед початковою школою постає завдання створити сприятливі умови для розвитку й саморозвитку особистості учня, забезпечити його пізнавальними засобами, необхідними для ефективного функціонування у суспільстві.

Отже, проаналізувавши поняття «математична компетентність» у різноманітних наукових підходах, ми дійшли висновку, що математична компетентність – це математичні та загальнонавчальні знання, вміння, навички, а також досвід вживання цих знань як засобів здійснення діяльності; особистісне ставлення до знань і предмету діяльності; особистісні якості, необхідні для успішного здійснення життєдіяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головань М. С. Математична компетентність : сутність та структура. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету. 2014. № 1. С. 35-39.
2. Зіненко І. М. Визначення структури математичної компетентності учнів старшого шкільного віку. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. 2009. № 2. С. 165-174.
3. Онопрієнко О. Предметна математична компетентність як дидактична категорія. Початкова школа. 2010. № 11. С. 47-49.

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК АКТУАЛЬНА ВИМОГА СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Блудова Ю. О.

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту*

Терьохіна В. С.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
зі спеціальності 013 «Початкова освіта»*

*Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Ефективність освітнього процесу в школі, особистісний розвиток його учасників багато в чому визначається вмінням вчителя створювати та підтримувати комфортний клімат як невід'ємну частину сучасного безпечного освітнього середовища, яке неминуче реагує на будь-які зовнішні негативні впливи.

В останні роки, коли відзначається посилення проблем у політичній та соціально-економічній сферах, проблема агресивної поведінки молоді проявляється дуже різнопланово: від словесних образ до нанесення серйозної шкоди психічному і фізичному здоров'ю, тому ризик загрози психологічної безпеки залишається високим. Жорстоке поводження з боку оточуючих виявляється причиною багатьох психологічних проблем, які можуть вплинути на різні сфери життя людини. Значну частину свого життя молоде покоління проводить у школі, тому найважливішу роль в забезпеченні психосоціальної безпеки грають керівники закладів освіти, вчителі, класні керівники, психологи, соціальні педагоги. Забезпечення психосоціальної безпеки в закладі загальної середньої освіти стає першочерговим завданням [2].

На сучасному етапі розвитку освіти виникають і загострюються проблеми, пов'язані з умінням педагогів створювати та підтримувати психологічну безпеку та комфортність у соціальному та освітньому середовищах та соціальній взаємодії [4].

Освітнє середовище певною мірою є життєвим, соціально-орієнтованим середовищем людини. Як соціальний інститут виховання та навчання, заклад освіти виступає суб'єктом безпеки молодого покоління. Відомо, що успішне функціонування закладу освіти неможливе окремо від суспільства [2].

Освітнє середовище є частиною соціокультурного середовища і визначається дослідниками як комплекс спеціально організованих психолого-педагогічних умов, в результаті взаємодії з якими відбувається розвиток і становлення особистості [1]. Потреба людини у безпеці вважається первинною в ієрархії потреб, розробленої відомим американським психологом А. Маслоу. До структури потреби в безпеці входять: потреба у передбачуваності подій, в організації безпечної життєдіяльності, у нормативно-правовому забезпеченні соціального буття, у стійкості позитивних соціально-економічних відносин тощо. Згідно з концепцією А. Маслоу, деякі типи людей мотивовані власне на пошук безпеки власного життя. Для кожної психічно здорової людини безпека рідних та близьких, власна безпека, є однією з ключових загальнолюдських цінностей. У зв'язку з цим, безпечне освітнє середовище, як фактор успішної навчально-пізнавальної діяльності та умова гуманізації освіти, передбачає створення безпечних умов благополучного та плідного навчання та виховання здобувачів.

Створення безпечного освітнього середовища також є необхідною умовою успішної професійної діяльності викладачів [5].

Сучасна соціокультурна ситуація дає нам численні приклади негативного впливу зовнішніх умов становлення особистості людини. Якщо відкриті фізичні насильницькі дії однозначно засуджуються і йде інтенсивний пошук засобів протидії їм, то психологічний вплив тільки стає предметом обговорення як у громадській думці, і у наукових дослідженнях. Особливої актуальності набуває у разі проблема захищеності від психологічного насильства, що виникає в умовах взаємодії учасників освітнього процесу. При цьому важливо усвідомлювати, що психологічний супровід освітнього середовища з метою збереження та зміцнення здоров'я його учасників, створення безпечних умов праці та навчання в освітній установі, захист від усіх форм дискримінації можуть виступати альтернативою агресивному соціальному середовищу, психоемоційному та культурному вакууму, наслідком яких є зростання соціогенних хвороб. Забезпечення психологічної безпеки учасників освітнього середовища виступає при цьому як особливе науково-практичне завдання [3].

У рамках концепції національної безпеки країни психосоціальна безпека вчителів, учнів та їхніх батьків може розглядатися як захищеність їхнього життя, здоров'я, прав і свобод, честі та гідності; психологічна безпека освітнього середовища - як пряме продовження психологічної безпеки особистості вчителів, учнів та їхніх батьків, а також як захист громадського порядку та спокою, духовних цінностей, прав та свобод навчальних закладів та їх нормальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гонтаровська Н. Освітнє середовище як фактор розвитку особистості дитини. Київ: Дніпро-VAL, 2010 р. 623 с
2. Духневич В. Створення безпечного освітнього середовища: «Шість кроків до безпеки». *Проблеми політичної психології*, 12(26), 2022 р. С. 266-278. <https://doi.org/10.33120/pop-Vol26-Year2022-105>
3. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: указ Президента України від 25 травня 2020 року № 195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 27.05.2022).
4. Нова українська школа: Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти на період до 2029 року. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 27.05.2022)
5. Цимбалару А. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал*, 1, 2016 р. С. 41-50.

РОЛЬ «М'ЯКИХ НАВИЧОК» ДИТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ФОРМУВАННІ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

Борова В. Є.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Розвиток мовлення дитини дошкільного віку є однією з найскладніших справ у педагогічній теорії і практиці. Рідне слово відіграє надзвичайно потужну пізнавально-розвивальну роль у формуванні життєвого (зокрема, мовленнєвого) досвіду людини, становленні її духовного світу, загальної культури й інтелекту. Розвиток суспільних відносин у період воєнних випробувань, вимагає швидкої адекватної відповіді особистості на виклики сьогодення, вміння вибудувати ефективну комунікацію. Засади окреслених вмінь і навичок закладаються в дошкільному дитинстві. Успішне їх формування неможливе без оволодіння дитиною культурою мовлення, зокрема, звуковою. Звукова культура мовлення – полічинниковий утвір, який охоплює фонетичну правильність мовлення (сприймання та розрізнення фонем на слух, артикуляцію звуків, звуковимову); загальні мовленнєві навички (дихання, дикцію, темп і ритм мовлення, силу голосу, наголос) та орфоепічну правильність мовлення (відповідність унормованій літературній вимові).

Проблему виховання звукової культури мовлення у дітей дошкільного віку досліджували А. Богущ, О. Трифонова, К. Крутій та інші. Важливим аспектом проблеми є педагогічне коригування звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку, оскільки статистичні дані засвідчують той факт, що 25-30 % вихованців закладів дошкільної освіти мають недоліки вимови звуків, виразності мовлення і т. п. Щоб випускник закладу дошкільної освіти оволодів звуковою культурою мовлення, важливо забезпечити своєчасне педагогічне коригування недоліків, які виникають у її засвоєнні. Поняття «педагогічне коригування звукової культури мовлення дітей» ми трактуємо як «цілеспрямований вплив педагога на мовлення дітей з метою виправлення помилок, що зумовлені порушенням артикуляції звуків, звуковимови, мовленнєвого дихання, фонематичного слуху, орфоепічних норм вимови, сили голосу, темпу мовлення та засобів інтонаційної виразності» [1, с. 164]. Важливо його диференціювати від поняття «корекція», яким послуговуються фахівці у галузі логопедії.

Мета статті: з'ясувати роль «м'яких навичок» у процесі педагогічного коригування звукової культури мовлення старших дошкільників.

Поняття «м'які навички» в науці трактується як «комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою. Часто «м'які навички» називають універсальними [2]. Аналіз поведінки дітей, що мають недоліки звукової культури мовлення, їх спілкування з ровесниками та дорослими дозволяє умовно поділити їх на три групи. До першої було віднесено вихованців, які байдуже ставилися до недоліків власного мовлення, іноді їх не помічали, не звертали уваги на передражнювання ровесників з приводу мовленнєвих помилок, не виявляли агресії у відповідь. До

другої групи – дітей, які намагалися захиститися від глузувань, «даючи здачу», штовхали ровесника, іноді забирали іграшки, смикали за одяг. До третьої групи були зараховані діти старшого дошкільного віку, які соромилися своєї неправильної вимови, відмовлялися розповідати вірші, в яких зустрічалися «проблемні» звуки, під час святкових ранків, розваг, уникали спільної з іншими дітьми мовленнєвої діяльності. Щоб попередити описані вище прояви негативного ставлення дітей старшого дошкільного віку до ровесників, що мають недоліки звукової культури мовлення, ми звернули увагу на актуалізацію використання «м'яких навичок» у процесі педагогічного коригування помилок звуковимови та інтонаційної виразності мовлення. Уміння взаємодіяти в колективі – одна із основних «м'яких навичок», яка починає формуватися в дошкільному віці. До розуміння дітей потрібно донести інформацію про те, що люди, зокрема і діти, мовлення засвоюють поступово, а тому не варто сміятися з однолітків, які ще навчаються правильно вимовляти звуки чи речення, оволодівають темпом мовлення, іншими засобами інтонаційної виразності.

У процесі виховання звукової культури мовлення дітей дошкільного віку важливо спиратися на таку «м'яку навичку» дітей як гнучкість у діяльності, особливо мовленнєвій. Вона у сучасному динамічному і складному світі є однією із ключових. Педагоги закладів дошкільної освіти мають подбати про розвиток емоційно-чуттєвої сфери дитини, яка є підґрунтям формування окресленої м'якої навички. Вміння «прочитати» емоції однолітка, дорослого за мімікою обличчя, жестами, настроєм сприяє зміні змісту спілкування та більш ретельному добору його засобів. А це сприятиме успішному оволодінню дитиною звуковою культурою мовлення.

Подальші наші наукові розвідки будуть спрямовані на розробку програми використання «м'яких» навичок на кожному етапі педагогічного коригування звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борова В. Є. Використання сучасних інформаційних технологій у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»* Вип. 37 (4), Том 1 (23): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». Київ, 2018. С. 164.
2. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. [Електронний ресурс]: - Режим доступу 15.04.2021: <https://studway.com.ua/soft-skills/>.

ДИДАКТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В НУШ

Боровець О. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету*

Реформування системи початкової освіти в Україні, реалізація Концепції НУШ зумовлюють оновлення вимог, які ставляться до сучасного вчителя початкової школи, – усвідомлення ролі глобальних освітніх процесів, глибоке розуміння особливостей організації освітнього процесу в закладі освіти, володіння високим рівнем педагогічної майстерності, здатність поєднувати теоретичні знання і практичні навички, цілеспрямована самоосвіта та систематичне самовдосконалення професійної компетентності фахівця. Вітчизняні дослідники І. Бех, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та інші зазначають, що володіння вчителем високим рівнем професійної компетентності є запорукою організації ефективного освітнього процесу. Аналіз наукової літератури та практики початкової школи дозволяє стверджувати, що на сучасному етапі розвитку педагогічної науки актуальною постає проблема дидактичної компетентності як складової професійної компетентності педагога.

Проблемі формування та розвитку дидактичної компетентності вчителя присвячено низку праць дослідників минулого і сучасності, в яких розкриваються різні аспекти загальнодидактичної підготовки педагога (В. Бондар, П. Підласий), формування дидактичних умінь учителя (В. Паламарчук, В. Чайка), застосування інноваційних технологій навчання (О. Пехота, Л. Пироженко, А. Фасоля, Н. Якса та ін.).

Дидактична компетентність – це інтегрована здатність педагога, яка виявляється через дидактичні уміння, що засновані на теоретичних знаннях і спрямовані на вирішення педагогічних завдань. Дидактична компетентність як інтегрована якість містить низку складників, серед яких дидактичні знання, дидактичні вміння, дидактичні здібності.

Система дидактичних знань, якими повинен володіти сучасний вчитель початкових класів, включає розуміння основних компонентів теорії освіти і навчання; знання структури та особливостей компонентів процесу навчання; основні компоненти змісту освіти та їх функції; Державний стандарт освіти та його складові; основні закономірності в дидактичному процесі; сутність різних типів навчання; взаємозв'язок між закономірностями, принципами та правилами в дидактиці; сутність системи принципів навчання; фактори вибору методів навчання; форми організації навчання; способи підвищення ефективності уроку як форми організації навчання; варіанти організації навчально-пізнавальної діяльності школярів тощо [1, с. 44-45].

Дидактичні знання вчителя НУШ повинні бути системними, глибокими, гнучкими, відповідати сучасному стану науки та практики початкової освіти. Дидактична компетентність передбачає здатність до міжпредметної інтеграції, поєднання знань з дидактики, психології, методик навчання освітніх галузей, що забезпечує передумови для професійної креативності, альтернативності під час планування й організації освітнього процесу, розв'язання дидактичних завдань на рівні сучасних теорій і технологій [2].

Важливою складовою дидактичної компетентності вчителя є цілісна система дидактичних умінь, що відображає логічну низку взаємозалежних професійно-педагогічних завдань, характеризується єдністю прикладного й аналітичного

аспектів діяльності, забезпечуючи гностичну, розвивальну, виховну, діагностичну, організаційну функції навчання. Серед ключових дидактичних умінь вчителя НУШ – уміння проєктувати та моделювати повний цикл процесу оволодіння знаннями учнями; вміння застосовувати різні види навчання (розвивальне, проблемне, диференційоване тощо); організовувати різні ефективні форми навчальних занять; моделювати та проводити на високому методичному рівні уроки різних типів із застосуванням інноваційних технологій; діагностувати навчальні досягнення учнів; стимулювати і організовувати пізнавальну діяльність школярів; аналізувати, узагальнювати і адаптовувати передовий педагогічний досвід і досягнення психолого-педагогічної науки [1].

Вагомим складником дидактичної компетентності є така особистісна характеристика, як дидактичні здібності, що є своєрідною проєкцією дидактичної діяльності на особистість. Розвиток дидактичних здібностей, формування дидактичної компетентності педагога розпочинається ще під час його навчання в закладі вищої освіти (в процесі вивчення професійно орієнтованих навчальних дисциплін, під час різних видів педагогічної практики, під час самостійної пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти). Український дидакт В. Чайка зазначає, що у вищій школі необхідно так організувати процес підготовки фахівців, щоб студенти пройшли всі етапи професійного становлення, необхідні для формування початкового досвіду діяльності саморегуляції [3, с.74].

Отже, дидактична компетентність педагога – це інтегрована якість, яка виявляється в теоретичній і практичній готовності до дидактико-професійної діяльності, спрямованої на вирішення різноманітних дидактичних завдань і самореалізацію в творчому дидактичному процесі. Вчитель, який володіє належним рівнем дидактичної компетентності, здатний організувати якісний та продуктивний освітній процес у НУШ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боровець О. Дидактична компонента у структурі професійної компетентності майбутнього вчителя. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: збірник наукових праць*. 2013. Вип. 28. Том I. С. 43-47.
2. Гриньов В. Формування дидактичної культури майбутнього вчителя: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Харків, 2003. 21 с.
3. Чайка В. Дидактико-технологічні знання в системі підготовки вчителя до здійснення саморегуляції педагогічної діяльності. *Вісник Житомирського державного університету ім. І.Франка*. Житомир, 2005. Вип. 25. С. 73-76.

КАЗКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Боятюк І. П.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу*

Марчук О. О.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

На сьогодні найпершим суспільним середовищем для дитини стає заклад дошкільної освіти, який повинен забезпечувати гармонійний розвиток особистості дитини, її фізичне і психічне здоров'я, виховання ціннісного ставлення до оточуючого світу, до самої себе, формування механізмів соціальної адаптації та творчого втілення в умовах життя в товаристві незнайомих дітей і дорослих.

Дошкільна освіта належить до першої ланки, яка має гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності [1, с. 204].

Цінності виступають критеріями оцінки, як всього життя особистості, так і окремих її вчинків і дій; оскільки вони дають підстави для вибору альтернативних способів дії, для відбору і оцінки цих альтернатив. Ця діяльність оцінювання здійснюється особистістю не з точки зору корисності, а з точки зору уявлень про хороше і погане, з точки зору повинного. Цінності є критеріями оцінки і навколишньої дійсності: через систему цінностей фільтрується вся інформація, що переробляється особистістю, що сприймається.

Вважаємо, що ефективним засобом формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку є казка.

Казка – невичерпне джерело народної мудрості, один із найпопулярніших жанрів словесності. Перебуваючи сьогодні головним чином у сфері дитячого фольклору, вона зберігає архаїчні елементи, водночас плекає ідеали краси, доброти, милосердя, засуджує жадібність, корисливість і нечесність.

Розглядаючи казку крізь призму її навчально-виховних можливостей можна твердити, що казка органічно увійшла в світ дитини, допомагає їй вчитися і вдосконалюватися, переносити у сферу реалій вимріяне і такі бажані дива, коли долаються будь-які труднощі й страхи, негативні імпульси.

Під впливом казок у дошкільників виникають різноманітні почуття та переживання. Казки мають надзвичайну емоційну силу впливу на дітей, несуть у собі позитивний емоційний заряд, здатний викликати позитивні емоції. Казка сприяє формуванню у дитини чітких морально-філософських, гуманістичних уявлень про навколишній світ, про те, що добро перемагає зло, яке завжди повертається до того, хто його скоїв, а за добрі вчинки завжди віддачує добром. Таким чином і формуються ціннісні орієнтації дошкільників.

Науковці (В. Гнатюк, Л. Дунаєвська, З. Лановик, С. Садовенко, Н. Сивачук, Г. Сухобрус та ін.) зазначають, що завдяки казці діти пізнають світ не тільки розумом, а й серцем, відгукуються на події та явища оточуючого світу, вправляються у висловлюванні власного ставлення до добра і зла. Казка може допомогти подолати негативні якості дитини, формувати позитивні основи поведінки, спілкування, співіснування в соціумі.

Перш за все, важливо відзначити, що казка має бути вибрана з урахуванням вікових особливостей дошкільників. Під час вивчення казки на заняттях, вихователь проводить різноманітні види діяльності, що сприяють формуванню ціннісних орієнтацій дітей. Наприклад, вони малюють ілюстрації до казки, складають вірші на основі сюжету, доповнюючи його за допомогою театралізованих ігор, створюють малюнки-розповіді про свої враження від прочитаної казки.

Вивчення казки можна поєднувати з іншими видами мистецтва, такими як музика, танці, драматичне мистецтво, щоб сприяти розвитку ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку.

Вивчення казок на заняттях є важливим засобом формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку. Казки мають чітко виражені естетичні характеристики, такі як краса мовлення, моральна глибина, виразність образів та дійових осіб. Ці характеристики допомагають розвивати в дітей почуття прекрасного, виховувати естетичні смаки та уявлення про красу [2, с. 57].

Отже, вивчення казок на заняттях є важливим інструментом формування ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку, який допомагає розвивати у них почуття прекрасного, естетичні смаки та уявлення про красу, поглиблювати знання про культурну спадщину, а також розвивати мовленнєву культуру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурчик О. В. Групова казкотерапія в особистісно орієнтованому вихованні дітей. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 2005. Вип. 25. С. 203-205.
2. Шик Л. А. Казкотерапія в роботі з дошкільниками. Харків : Основа, 2012. 240 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО ПРЕВЕНТИВНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ

Бутенко С. Ф.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'ячука»*

Динаміка зростання за останнє десятиліття кількості дітей підліткового віку з девіантною поведінкою та урізноманітнення форм девіації не лише доводять складність, глибину, полімотивованість цієї проблеми, а й підтверджують недосконалість здійснюваних превентивних заходів та недостатність професійної підготовки фахівців, які можуть професійно здійснювати профілактику відхилень

у поведінці підлітків в закладах загальної середньої освіти, зокрема, практичних психологів [3, с.4].

Ретельно продумана система превентивного виховання допоможе уникнути багатьох проблем та забезпечити оптимальні умови для розвитку підлітків. Практичний психолог закладу загальної середньої освіти грає провідну роль у превентивному вихованні. Підготовка таких психологів повинна бути системною і комплексною, оскільки превентивне виховання підлітків – це процес, який відбувається протягом тривалого часу і вимагає постійного вдосконалення і самовдосконалення.

Перша за все, студенти психологічних факультетів, які працюватимуть у подальшому в закладах загальної середньої освіти, повинні мати глибокі знання з психології розвитку підлітків; розуміти особливості підліткового віку, фізіологію та мотивацію їхньої поведінки, девіантної зокрема. На нашу думку, студентам – майбутнім психологам необхідно мати практичний досвід роботи з підлітками. Це може бути практична робота в закладах загальної середньої освіти, дитячих таборах, клубах та інших установах, де зустрічаються підлітки. У процесі навчання майбутнім психологам потрібно надавати можливість працювати з різними категоріями дітей-підлітків, такими як діти-сироти, діти з інвалідністю, особливими освітніми потребами та ін. Така практична робота надає можливості отримати необхідний досвід та навички роботи саме з цією віковою категорією, допоможе краще розуміти їхні проблеми та потреби. У процесі навчання майбутнім психологам потрібно надавати можливість працювати з різними категоріями дітей, такими як діти-сироти, діти з інвалідністю та ін.

Крім того, майбутні студенти-психологи повинні бути готовими до роботи з батьками підлітків, або людьми, які їх замінюють, та іншими членами родини. Необхідно заздалегідь знати, в якій спосіб можливо взаємодіяти з батьками учнів підліткового віку, як їх підтримати та спрямувати у вихованні підлітків. Ось чому важливою складовою такої підготовки є стажування та практика в роботі з підлітками та їх батьками, що дозволить здобути цінний досвід та практичні навички.

Для підготовки майбутніх психологів до превентивного виховання підлітків не менш важливим є розвиток комунікативних навичок; розвиток здатності до системного мислення та системного аналізу та визначення стратегій дій, що базуються на знаннях і методах загальної та вікової психології, соціології, педагогіки, медицини та інших наук. Такий підхід дозволить розглядати проблему превентивного виховання підлітків як складну соціально-психологічну систему, де кожен фактор може впливати на розвиток дитини.

В процес підготовки майбутніх психологів входить також і робота зі студентами над власними особистісними якостями, формування їх професійної готовності до праці в складній соціальній сфері, розвиток емпатії, толерантності та інших міжособистісних компетенцій, які є необхідними для успішного працівника в галузі психології та роботі з підлітками з девіантною поведінкою в закладах загальної середньої освіти, зокрема. Особливу увагу в наш час у підготовці майбутніх психологів до профілактики девіантної поведінки підлітків

необхідно приділяти вмінно протистояти проявам агресії серед дітей підліткового віку.

Як бачимо, вимоги до підготовки майбутніх психологів до роботи з дітьми підліткового віку з профілактики девіантної поведінки є надзвичайно серйозними. Ми вважаємо, що необхідно забезпечити збалансованість змістових та методичних аспектів, які, з одного боку, мають визначитись переліком фахових нормативних дисциплін, вивчення яких передбачене навчальними планами відповідних спеціальностей, а саме: загальної психології, загальної педагогіки, соціальної педагогіки, основ професійної майстерності, технологій соціально-педагогічної діяльності, вікової психології, експериментальної психології та психодіагностики, соціальної психології, психології девіантної поведінки тощо. З іншого – змістом спеціальних (переважно вибіркових) дисциплін, що забезпечують підготовку майбутніх фахівців до профілактичної діяльності, як правило, в межах відповідних спеціалізацій, зокрема, спеціалізації «Соціально-профілактична діяльність», «Соціально-правовий захист дітей та молоді», «Соціально-психологічна реабілітація» тощо [3, с. 5]. Такими дисциплінами є «Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки», «Методи соціально-виховної роботи», «Соціально-педагогічна профілактика девіацій у підлітків», «Формування здорового способу життя» тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безпалько О.В. Девіантна поведінка дітей та молоді як прояв соціальної дезадаптації. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Київ: Логос, 2003. 134 с.
2. Болтівець С.І. Психогігієнічна та психопрофілактична робота як форми профілактики девіацій поведінки // *Практична психологія та соціальна робота*. 2005. № 12.
3. Пихтіна Н.П., Пихтін М.П., Федорченко Т.Є. Профілактика девіантної поведінки дітей та молоді: психолого-педагогічні та соціально-правові аспекти: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. 399 с.

ВИКОРИСТАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Міськова Н. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Бучок А. І.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет*

Сучасна освітня практика, інформаційні технології навчання набули широкого розповсюдження як допоміжні засоби ефективного розв'язання традиційних дидактичних завдань: контролю знань, умінь і навичок учнів, унаочнення; можливість індивідуалізації, диференціації навчання, засобу формування пізнавального інтересу школярів. Адже сучасний учень потребує такого навчання, яке забезпечувало б розвиток творчого мислення, самостійності й активності в навчальній діяльності, уміння набувати нові для себе знання.

Враховуючи зазначені вище проблеми, дуже актуальною є проблема обґрунтування широкого впровадження в повсякденну педагогічну практику інформаційних технологій, зокрема, у навчанні математики, використання яких надасть можливість активізувати навчально-пізнавальну діяльність учнів, підвищити рівень знань та вмінь, сприятиме розвитку креативного мислення, збільшує роль самостійної та індивідуальної роботи в навчальній діяльності [1].

Висвітлення проблем, пов'язаних з використанням сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій у навчальному процесі, започатковано і розвинуто в фундаментальних роботах учених: Б. Гершунського, В. Глушкова, А. Єршова, К. Маклін, Ю. Машбиця, С. Пейперта, Є. Полат та ін. У роботах цих авторів показано, що впровадження комп'ютерних технологій у практику навчання предметів математичного профілю є однією з форм підвищення ефективності навчального процесу.

В роботах вітчизняних учених М. Жалдака, Ю. Жука, В. Латиського, В. Мадзігона, Н. Морзе, Ю. Рамського розглянуті цілі, теоретичні та методологічні основи, психолого-педагогічні проблеми й можливості застосування нових інформаційних технологій в процесі навчання, а також аналізуються окремі програмні засоби навчального призначення, обговорюються проблеми становлення комп'ютерно-орієнтованих методичних систем навчання математики, фізики, інформатики та інших предметів.

Інформатизація навчального процесу – один з пріоритетів реформування і розвитку середньої освіти в Україні. Інформаційні технології відкривають кожному, хто навчається, доступ до практично необмеженого обсягу інформації, що забезпечує безпосередню включеність в «інформаційні потоки». Переробка інформації за допомогою комп'ютерів і вироблення нових знань, співвіднесених із метою користувачів, є функціональним призначенням інформаційних технологій.

Сучасні інформаційні технології – це сукупність засобів, методів і прийомів збирання, зберігання, опрацювання, подання та передавання повідомлень, інформації, що розширює знання людей та розвиває їхні можливості щодо управління технічними та соціальними процесами [2].

У методичній літературі досить часто термін інформаційні технології ототожнюється з інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ).

Використання інформаційних технологій на уроці математики здійснюємо за різними схемами відповідно до потреб конкретного уроку, рівня володіння

різними програмними продуктами та наявності сертифікованих програм. Математика, як шкільна дисципліна, має вагомий потенціал для використання інформаційних технологій, оскільки дає багатий матеріал для відпрацювання найрізноманітніших методів і прийомів роботи з інформацією. Викладання математики пов'язане з використанням великого обсягу різноманітної інформації, внаслідок чого застосування комп'ютерної техніки особливо ефективно, оскільки дає змогу ефективно опрацювати цю інформацію і подавати її у вигляді таблиць, схем, діаграм, визначити залежність між різними об'єктами і явищами.

Форм подачі матеріалу, які використовує вчитель математики на уроці з використанням інформаційних технологій багато: це презентація, слайди, електронні підручники (посібники), віртуальні практичні роботи, тести та ін.

Системне використання інформаційних технологій на уроках математики можливе протягом вивчення будь-якої навчальної теми, зокрема, це можуть бути:

- відео- й анімаційні фрагменти демонстрації пояснення теми;
- комплекти завдань для самостійної та групової роботи зі зразками розв'язувань і можливість перевірки результатів;
- включення в хід уроку історичного, довідкового, табличного матеріалу;
- набори нестандартних творчих завдань креативного типу для виконання яких учням потрібно мати можливість проводити додатковий пошук та здійснювати перетворення інформації;
- анімаційні презентації, які використовуються у процесі пояснення, закріплення, систематизації навчального матеріалу.

Використання комп'ютерних програм контролюючого, розвивального характеру легко вписуються в традиційний урок і дозволяє вчителю організувати нові, нетрадиційні види навчальної діяльності учнів.

Існує значна кількість програмних засобів, які дають змогу розв'язати досить широке коло математичних задач різних рівнів складності за допомогою комп'ютера: GRAN1, DERIVE, EUREKA, Maple, Mathematika, MathLab та ін. Зручними для підтримки вивчення курсу математики в середніх навчальних закладах є комплект програм GRAN (GRAN1, GRAN-2D, GRAN-3). Ці програмні засоби призначені перш за все для розв'язування широкого класу задач шляхом моделювання об'єктів, що фігурують в умові задачі. Для роботи з цими програмами користувачу не потрібні спеціальні знання з інформатики, основ обчислювальної техніки, програмування тощо за винятком понять, доступних учням середніх класів.

Найдоступнішими і найпоширенішими технологіями на уроках математики є застосування табличного процесора MS Excel, програми для створення презентацій Microsoft Power Point, пакету динамічної геометрії DG, контрольної-діагностичної системи Test-W. Кожний елемент із зазначеного переліку програмних засобів є достатньо досконалим у своєму роді. Використовуючи їх на уроці по черзі чи разом, можна значною мірою підвищити ефективність навчально-виховного процесу [3].

Зрозуміло, що крім цих програм учитель математики за необхідності може використовувати різні тренажери, програми для контролю знань, збору

статистичних даних та їхньої обробки тощо. Їх застосування дає змогу вчителю математики значно інтенсифікувати спілкування з учнями, приділяти більше уваги задачам на доведення, постановку задач, побудову їх математичних моделей, розробку й дослідження методів розв'язання, логічного аналізу умов задач, пошуку нестандартних підходів тощо.

Сформувати стійкий пізнавальний інтерес до математики цілком можливо, використовуючи персональний комп'ютер під час розв'язування математичних задач, при цьому наголошуючи учням, що інформаційні технології створені для полегшення роботи людини в процесі її трудової діяльності.

Таким чином, застосування інформаційних технологій у навчальному процесі дає змогу підвищити рівень індивідуалізації навчання і глибину освоєння знань, полегшує поточну й підсумкову перевірку знань учнів. Інформаційні технології створюють інтегроване інформаційне середовище, в якому користувач знаходить якісно нові можливості, спроможні відігравати роль дієвого засобу активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белінська І. Сучасні комп'ютерні технології у процесі навчання математики. *Педагогічна думка*. 2010. № 1. С. 16-19.
2. Бударіна А. Цікаво працювати й легко усвідомлювати : уроки математики з використанням комп'ютера . *Сучасна школа України*. 2009. Квітень (№ 4). С. 44-46.
3. Параскевич С. Моделювання комп'ютерно зорієнтованого уроку математики як творчий процес. *Математика в школі*. 2009. № 1/2. С. 28-30.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НУШ

Власюк А. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Сойко І. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Відповідно до вимог Державного стандарту початкової загальної освіти однією з найважливіших проблем викладання української мови є розвиток мовної, мовленнєвої компетентностей молодших школярів [2]. Учитель початкових класів повинен постійно удосконалювати процес навчання, що

дозволяє дітям ефективно і якісно засвоювати програмний матеріал. Тому, доцільно використовувати інтерактивні технології.

У Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті зазначено: «Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України...» [1], а Закон України «Про загальну середню освіту» стверджує: «Завданням загальної середньої освіти є формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань» [3].

На сучасному розвитку освіти є різноманітні освітні технології, які допомагають вчителю раціонально побудувати процес навчання і досягти вищих результатів педагогічної діяльності. Школа надала вчителю можливість вибору у використанні інтерактивних технологій, спрямованих на всебічний розвиток та становлення творчої особистості учнів. Але відомо, що особистість може виховатись лише особистістю. А формування творчої особистості школяра проходить через творчу особистість вчителя.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування сутності інтерактивних методів навчання на уроках української мови в НУШ.

На сучасному етапі розвитку освіти діти дійсно навчаються завдяки тому, що можуть повністю себе реалізувати. Вони не бояться висловити свою думку, критику, не бояться бути почутими. На таких уроках учитель повинен стати невидимим диригентом, який вмє вчасно почути, помітити, підтримати кожного учня. Коли діти працюють разом, вони формують навички, необхідні для самостійного життя:

- розв'язувати конфлікти;
- активно слухати;
- критикувати думку, а не того, хто її висловив;
- аналізувати;
- приймати рішення.

Школа має бути не підготовкою до життя, школа має бути життям. Досягнути цього можна, створюючи інтерактивне середовище навчання, використовуючи парні, групові, колективні форми діяльності. Тому в освітньому процесі повинні ефективно використовуватися такі інноваційні технології:

- розвивальне навчання;
- інтерактивні технології;
- проектне навчання;
- гуманно-особистісна технологія;
- ТРВЗ (теорія розв'язування винахідницьких задач).

Значний вклад у розробку інтерактивних методів у навчання внесли дослідження О. Кондратюк, Г. Коберник, О. Комар, А. Панченков, О. Пометун, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак, О. Савченко, І. Шевчук та ін.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що взаємодія вчителя і учня розуміється як безпосередня міжособистісна комунікація, найважливішою особливістю якої є здатність людини «брати на себе роль іншого», уявляти, як її сприймає партнер у спілкуванні або група, і відповідно інтерпретувати ситуацію та конструювати власні дії.

Застосування цих технологій у навчанні дає змогу учням:

- ґрунтовно аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу;
- навчитися слухати іншу людину, поважати альтернативну думку;
- моделювати і розв'язувати пізнавальні, життєві та соціальні ситуації, таким чином збагачуючи власний пізнавальний і соціальний досвід;
- учитися будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати їх, шукати компроміси, прагнути до діалогу, знаходити спільне розв'язання проблеми;
- розвивати навички проєктної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт тощо [4, с. 157].

За допомогою інтерактивних технологій діти вчать:

- доводити свою точку зору;
- слухати іншу людину;
- формувати власну думку;
- аргументувати і дискутувати;
- розвивати навички самостійної роботи.

Мета інтерактивного навчання:

- розвивати комунікативні навички;
- створювати комфортні умови та сприятливе емоційне середовище для всіх учасників заняття;
- формувати навички роботи в команді та вміння висловлювати свої думки;
- викликати інтерес до навчання та внутрішню мотивацію розкривати творчий потенціал.

Результативність такої роботи полягає в тому, що учні:

- уміють спостерігати, аналізувати, використовувати одержану інформацію в різних ситуаціях;
- володіють елементарними прийомами запам'ятовування, творчою уявою і мисленням;
- мають великий словниковий запас;
- можуть вільно висловлювати свої думки;
- можуть співпрацювати в групах і парах, самостійно організовувати свою роботу.

Отже, інтерактивні технології дозволяють розв'язати одразу кілька завдань: розвивають комунікативні вміння й навички, допомагають встановленню емоційних контактів між учасниками процесу; забезпечують виховне завдання, оскільки змушують працювати в команді, прислухатися до думки кожного; знімають нервові напруження, дають можливість змінювати форми діяльності, переключати увагу на основні питання.

Інтерактивні методи роботи сприяють розвитку в учнів ініціативи, незалежності, уяви, самодисципліни, співпраці з іншими учнями. Вони стимулюють в учнів когнітивні процеси, залучають до активної участі у процесі навчання, заохочують учнів працювати разом, висловлювати свої думки, виражати почуття і використовувати свій досвід, брати на себе відповідальність

за своє навчання і розвивати вміння вчитися. Для цього вчитель має бути обізнаним з проблемами психології учнів шкільного віку. Тільки за тих умов підбір та використання інтерактивних методів навчання буде більш раціональним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018>. (дата звернення: 28.08.2023).
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.) Освіта. 1993. № 44-46.
3. Про освіту: закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38-39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19> (дата звернення: 28.08.2023).
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5-ти томах. Т. 1: Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. К.: Радянська школа, 2006. 654 с.

ПСИХОАНАЛІЗ У ДОСЛІДЖЕННІ СТАТЕВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Гнатюк Л. В.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Психологія»
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Михальчук Ю. О.

*кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри психології
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Статева ідентифікація найбільш глибоко досліджена у психоаналізі З. Фрейда, одного із перших учених, який наголошував на важливості сексуальної сфери у психіці людини, хто спробував простежити шлях розвитку сексуальності в її онтогенезі. На кожній із встановлених З. Фрейдом стадій психосексуального розвитку особистості ерогенні зони є фокусом її прагнень, і від того, яким чином вони задовольнятимуться, багато в чому залежатимуть проблеми у статевій поведінці дорослого. Саме дитячий вік, особливо від немовляти до шести років, коли індивід проходить три із п'яти стадій психосексуального розвитку, закладає основи психології сексуальності. Якщо попередні стадії психосексуального розвитку особи були пов'язані з власним тілесним «Я», то з підліткового віку нарцисизм або аутоеротизм дитини зникає, поступаючись спрямованості сексуальних інтересів на інших людей. Вони, як об'єкти сексуального задоволення, сприяють розвитку чуттєвості, потягів, потреб, інтересів дорослої людини, тобто формуванню «вторинної сексуальності». Згідно з дослідженнями

3. Фроїда, лише за ідеальних умов виховання індивід переходить у своєму розвитку від однієї психосексуальної стадії до іншої. Він вважав, що особистість тоді розвивається гармонійно, повноцінно, коли вона додержується наведених вище моделей, коли не порушується її статеві ідентифікація [3]. Отже, в психоаналізі ідентифікація інтерпретується як неусвідомлений процес наслідування поведінки або певних якостей тієї особистості, з якою індивід себе ототожнює. Традиційна психоаналітична концепція приписує основну роль у статевій диференціації біологічним факторам і вважає основним її механізмом ідентифікацію дитини з батьками.

Ганна Фройд, як і її батько, підкреслює, що дитина несвідомо імітує поведінку дорослих представників своєї статі, насамперед своїх батьків. У своїх роботах Г. Фройд також звертає увагу на комплексні механізми захисту свого «Я». Цей механізм включає інтроєкцію і проєкцію. Проєкція – це процес приписування суб'єктом іншій людині своїх думок, рис, мотивів і почуттів, які викликають у самого суб'єкта почуття провини і тривоги. Інтроєкція – це втілення у власній індивідуальній формі особистісних властивостей іншої людини. Г. Фройд характеризувала юність як період внутрішнього конфлікту, психічної нерівноваги та неспокійної поведінки. Суперечливість поведінки підлітків обумовлена внутрішніми конфліктами, які супроводжуються статевими змінами в організмі. Одна із найпомітніших змін, які відбуваються в пубертатний період, є посилення інстинктивних потягів: її основним джерелом є статеве визрівання, яке супроводжується зростанням інтересу до статевої сфери. Імпульси «Воно» в підлітковому віці посилюються і кидають прямий виклик «Я» і «Зверх-Я» індивіда. Отже, в пубертатний період немовби відроджується інфантильна сексуальність і агресивність раннього дитинства. Для гармонії між «Воно», «Я» і «Зверх-Я» потрібно, щоб «Зверх-Я» встигло достатньо розвинути в латентний період [2].

Згідно з концепцією К. Юнга, поняття мужності-жіночності розглядаються як показники зрілості-незрілості особистості, внаслідок чого первинною є фемінна ідентичність, від якої індивідові слід звільнитися в процесі свого розвитку. Між цими структурами існують стосунки протилежності, які можуть варіюватися від конфронтації та боротьби до гармонії. Фемінність у концепції К. Юнга розглядається також як характеристика невротичного зв'язку з матір'ю – індивід з інфантильними настановами, з сильними батьківськими імаго виявляє слабкість, безпомічність, прив'язаність до матері аж до ідентифікації себе з нею.

Ще один аспект статевої ідентичності у концепції К. Юнга пов'язаний з архетипами Аніми та Анімуса (жіноча частина у чоловіка і чоловіча частина у жінки). Якщо чоловік відчуває, що мати вчинила на нього негативний вплив, то його Аніма нерідко буде виявлятися в депресивному і дратівливому настрої, у почутті непевненості та небезпеки, а також в образливості та ранимості. Якщо ж чоловік здатний подолати подібні негативні нападки, що завдають йому болю, то це може навіть стати йому в пригоді та посилити його маскуліність. З іншого боку, якщо чоловік мав позитивний досвід у стосунках зі своєю матір'ю, це також може вплинути на його Аніму – чоловік стає або «жіночно-чуттєвий» або

сенситивним недоторкою. Юнг зазначав, що культурний стереотип суспільства орієнтує розвиток на вияв лише однієї грані «Я». Проте тільки відкриваючи в собі статевопротилежні якості, людина наближається до природного «Я» [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Городнова Н.М. Вплив біологічних та соціальних чинників на формування статевих ідентифікацій. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2002. № 3. С. 161-169.
2. Городнова Н.М. Психокорекція статево-рольової ідентифікації підлітків. *Наука і Освіта*. 2004. № 3. С. 36-39.
3. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Тернопіль : НК «Богдан». 2018.

МОНІТОРИНГ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Грещук В. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Більшість педагогів погоджуються, що дошкільна освіта – це певна послуга, в якій є замовник та, відповідно, виконавець. Відповідно, ця послуга повинна мати певні показники якості її надання. З точки зору вчителів, батьків, спеціалістів ЗДО якість дошкільної освіти досі визначається не легкою адаптацією дітей до реалій початкової школи, а через задоволеність вчителів початкової освіти рівнем інтелектуальної підготовки випускників ЗДО.

Упровадження моніторингу якості системи дошкільної освіти дозволить виявити «слабкі ланки» в організації освітнього процесу і диференціювати планування освітньої роботи в кожному ДНЗ. Та тільки при здійсненні моніторингу освітньої діяльності з дітьми дошкільного віку, слід пам'ятати, що головне не обсяг наявних знань у дітей, а вміння використовувати набуті знання в житті.

Моніторинг – це засіб контролю за освітнім процесом, форма організації збору, зберігання, оброблення та розповсюдження інформації про діяльність педагогічного колективу ДНЗ, що забезпечує безперервне стеження за станом освітньої роботи і прогнозування розвитку дошкільної освіти.

Метою моніторингу є вивчення стану реалізації завдань Базового компонента дошкільної освіти, стану організації освітнього процесу в ЗДО.

Завдання моніторингового дослідження в ЗДО:

1. Виявити якість практичної реалізації завдань Базового компоненту дошкільної освіти та отримати об'єктивну інформацію про якість дошкільної освіти, а також прогнозувати її розвиток.

2. Дослідити рівень засвоєння програмового матеріалу дошкільниками відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти та освітньої програми ЗДО.

3. Провести порівняльний аналіз відповідності фактичних результатів освітньої діяльності ЗДО прикінцевій меті – вимогам Державних стандартів дошкільної освіти та освітньої програми.

4. Визначити чинники, які сприяють покращенню виконання освітньої програми в ЗДО.

5. Надати рекомендації педагогам та батькам дошкільників стосовно визначення шляхів покращення якості дошкільної освіти, спираючись на результати моніторингу.

Отже, учасниками моніторингу в ЗДО є всі суб'єкти освітнього процесу (педагоги, діти, батьки). На сьогоднішній день, у системі дошкільної освіти досить активно впроваджується використання моніторингових досліджень. У більшості випадків поняття «дошкільна освіта» фактично підміняється також і нашими педагогами поняттям «навчання», в той час, як якість освіти не може бути зведеною лише до якості навчання. Насамперед потрібно пам'ятати про те, що перевіряючи знання та вміння дітей, необхідно вивчати стан організації всіх видів діяльності, а не лише навчання на заняттях, а робота з дитиною має бути орієнтована на розвиток його творчого потенціалу.

Якісну дошкільну освіту визначаємо як процес і результат удосконалення здібностей дитини, створення сприятливих умов для досягнення нею фізичної, психічної та соціальної зрілості, індивідуального зростання, вияву творчих здібностей, актуалізації природного потенціалу. Сучасна якісна модель дошкільної освіти передбачає побудову індивідуального освітнього шляху для кожної дитини, створення оптимальних умов для її гармонійного природного розвитку. Саме на це й спрямовуємо зусилля педагогів ЗДО та батьків.

Одним з інструментів утілення моделі якісної дошкільної освіти є моніторинг, який дає можливість відстежувати динаміку розвитку особистості дошкільника прозоро і ефективно, встановлювати причини наявних проблем і розробляти плани подальших дій для їх усунення, ставити завдання на перспективу.

Моніторинг дає нам змогу уникнути помилок і виявити:

- чи ефективними є методи і прийоми, освітні технології, засоби освітньої діяльності, які використовують педагогічні працівники ЗДО;

- чи відповідають результати освітньої роботи очікуваням.

Діагностика – це метод з'ясування всіх обставин перебігу освітнього процесу, достеменне визначення його результатів; педагогічне діагностування – процес (складова частина) практичної діяльності педагога, яка передбачається його посадовими обов'язками, з метою вивчення результатів освітнього процесу з дошкільник. На цій основі проводиться правильне прогнозування можливих відхилень, визначення шляхів їх попередження, а також коригування процесу навчання, виховання і розвитку дошкільників з метою підвищення якості дошкільної освіти.

Отже, діагностика дозволяє своєчасно фіксувати рівні розвитку. А систематичне відстеження (моніторинг) динаміки змін у розвитку дошкільника допомагає визначити необхідні методи надання їм допомоги, а також вносити корективи в освітній процес, як індивідуально, так і всієї в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Актуальність упровадження моніторингу в системі дошкільної освіти. К. Крутій (ж-л «Вихователь-методист» №0/ 2008, с. 17-23).
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (Нова редакція). У двох частинах. Частина друга. Від трьох до шести (семи) років / Наук. ред. та упоряд. О.Л. Кононко. 2-ге вид., випр. К.: МЦФЕР-Україна, 2014. 451 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф. д-р пед. наук: Авт. кол-в: Богуш А.М., Бельська Г.В., Богиніч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., Ільченко Т.С., Коваленко О.В., Лисенко Г.М., Машовець М.А., Низковська О.В., Панасюк Т.В., Піроженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідельнікова О.Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. К.: Видавництво. 2012. 26 с.
4. Моніторинг як сучасний засіб управління освітою в дошкільному навчальному закладі. К. Крутій. Запоріжжя, 2010.

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Гусар А. І.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

В сучасній демократичній Україні, на етапі активного розвитку інформаційного суспільства, формування у молодших школярів критичного мислення в освітньому процесі набуває все більшої актуальності [2, с. 303]. Адже найціннішим результатом початкової освіти в особистісному вимірі (визначеним у Концепції Нової української школи) є здорова дитина, мотивована на успішне навчання, дослідницьке ставлення до життя; це учень / учениця, які вміють вчитися з різних джерел і критично оцінювати інформацію, відповідально ставитися до себе та інших людей, усвідомлювати себе громадянином / громадянкою України [1]. Тому, ми переконані, що розвинуте критичне мислення молодших школярів є запорукою їх успішного життя суспільстві.

Проблему розвитку критичного мислення учнів досліджували багато науковців: Дж. Брунер, Д. Дьюї, М. Ліпман, Д. Макінстер, Р. Пауль, Ж. Піаже, Д. Халперн та інші. Українські вчені також мають досвід у вивченні означеного питання (І. Бех, О. Белкіна-Ковальчук, І. Богданова, І. Большакова, І. Бондарчук, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Т. Воропай, Н. Вукіна, Л. Даниленко, І. Дичківська,

М. Дмитренко, О. Дубасенюк, В. Паламарчук, І. Підласий, О. Пометун, О. Савченко, В. Телянчук, Л. Терлецька, С. Терно, О. Тягло, Л. Шимон та інші). У своїх теоретичних і методичних розробках, онлайн-вебінарах автори наголошують на питаннях розвитку у молодших школярів вміння самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, робити висновки, бачити та виправляти власні помилки, знаходити нестандартні шляхи вирішення різноманітних проблем. Це доводить, що певні риси критичного мислення можливо і необхідно розвивати вже на рівні молодшого шкільного віку.

Теоретики і практики психолого-педагогічної науки вважають, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які ще не використовувались, а й той комплекс елементів педагогічного процесу, який дає змогу ефективно вирішувати завдання розвитку і саморозвитку творчої особистості.

Навчальні плани початкової школи поповнилися інтегрованим курсом «Я досліджую світ». Вважаємо, що ідеї інтегрованого навчання сьогодні актуальні, оскільки сприяють успішній реалізації нових освітніх завдань: дають можливість учителеві разом із учнями опанувати значний за обсягом навчальний матеріал, досягнути формування міцних, усвідомлених міжпредметних зв'язків, уникнути дублювання у висвітленні низки питань і застосувати технології для розвитку критичного мислення молодших школярів.

Розглянемо деякі когнітивні технології розвитку критичного мислення:

1. Технологія «Розминка». Її застосовують для об'єднання учнів у групи або пари, для активізації емоційної, розумової діяльності, зосередження на предметі на початку уроку, для відпочинку, зміни виду діяльності протягом заняття. Підхід до організації розминки може бути різний. Один з них – обговорення девізу або епіграфу уроку (як правило, це висловлювання видатних людей, народна мудрість тощо).

2. Технологія «Асоціативний куш» або «Грунування», спонукає до вільного й відкритого мислення. Її використовують на етапах актуалізації та рефлексії для стимулювання методом асоціацій мислення про зв'язки між окремими поняттями.

3. Технологія «PRES» (ПРЕС) – допомагає навчитися знаходити вагомі аргументи і формувати свою думку відносно спірного питання; розбиратися у своїх ідеях, а також формулювати їх у вигляді чіткої та логічної структури. Ця технологія може бути використана на будь-якому етапі уроку. Аргументованість думки доводимо поетапно.

4. Технологія «Робота в парах». Робота в парах сприяє позитивному ставленню до навчання, розвиває вміння пристосовуватись до роботи в групах, готує ґрунт для широкого й ефективного застосування інтерактивних технологій. За умови парної роботи всі діти в класі отримують можливість говорити, обмінюватись ідеями з партнером, спілкуватись, допомагати один одному, висловлюватись, переконувати, критично мислити.

5. Технологія «Дискусія». Досить актуальним прийомом формування критичного мислення є різні види дискусій та дебатів. Дискусії і дебати дозволяють ефективно розв'язувати проблеми через самовираження, вчитися

аналізувати ситуацію, добирати аргументи для розв'язання проблеми, розвивати комунікативні навички. Технологія опрацювання дискусійних питань включає прийоми: «ПРЕС», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Круглий стіл» тощо.

6. Технологія «Мозковий штурм». Метою є занурення учнів в атмосферу «вільного польоту думки», коли створення нових ідей стимулюється в процесі вислуховування ідей інших. Основний наголос робиться на кількості висловлених ідей. Отже, мозковий штурм є методикою для генерації нових ідей. Його можна застосовувати як індивідуально, так і у складі груп. Під час мозкового штурму учні висловлюють будь-які, найфантастичніші, навіть, безглузді ідеї, припущення. Учитель повинен не заважати їм, а, навпаки, підтримувати школярів і фіксувати висловлювані ними точки зору для наступного обговорення.

7. Технологія «Мозаїка». Учні класу об'єднуються у постійні групи (кількість учнів – це кількість частин у тексті). Кожен учень має певний номер. Текст поділяється учителем на логічно завершені частини. Кожна частина вивчається певною експертною групою, яка формується за однаковими номерами або за кольоровими картками. Робота експертних груп: учні вивчають свою частину, готуються донести її зміст до своїх товаришів у постійній групі. Отже, кожна дитина вивчає свою частину тексту, але за допомогою товаришів (експертів з іншої частини) повинна прийняти весь текст в цілому. Повернення експертів до постійної групи і взаємонавчання, перевірка засвоєння змісту в цілому всіма учнями завершують роботу. Така технологія може використовуватися як при вивченні теоретичного матеріалу, так і при розв'язуванні вправ чи задач.

8. Технологія «Дерево припущень» підходить для тем, що містять елемент прогнозування або обговорень щодо розвитку якогось явища у майбутньому. Учні озвучують свої ідеї та спільно створюють «дерево передбачень», де стовбур – задана тема, гілки – передбачення (я думаю, що ...; ймовірно, що буде так...), а листя – аргументи на користь тверджень.

9. Технологія «Дерево рішень» дає можливість з'ясувати позитивні і негативні наслідки кожного із варіантів розв'язання проблеми. Ця вправа сприяє розвитку не лише критичного мислення, креативності, але і толерантності у стосунках, лаконічності у висловлюваннях, відповідальності у рішеннях.

10. Технологія недостатньої інформації. Учні спеціально слід давати не всю інформацію, потрібну для вирішення поставленого навчального завдання. Інформацію, якої не вистачає, учні мають отримати в учителя або з підручника, інших джерел інформації.

Таким чином, уроки інтегрованого курсу «Я досліджую світ» сприяють розвитку критичного мислення, оскільки створюють необхідність аналізувати, порівнювати, робити висновки. Педагог не навчає, виховує та розвиває, а співпрацює з учнями, навчаючись і самовдосконалюючись разом з ними. Тільки таким чином можливо досягти мети – розвинути критичне мислення в особистості молодшого школяра, готової до життя у світі, що постійно змінюється, здатної до навчання та самовдосконалення, до прийняття ефективних рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція «Нова українська школа» (2016). URL: <http://surl.li/jjoij>
2. Хом'як О.А. Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів засобами інноваційних технологій навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Технології організаційно-управлінської та освітньої діяльності в початкових класах Нової української школи в умовах інтеграції України до Європейського Союзу* : монографія / авт. кол. : Красовська О.О., Максимчук Н.С., Міськова Н.М. та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовська. Рівне : видавець О. Зень. 2023. С. 287-323.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Даріна Т. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'ячука»*

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'ячука»*

На сьогодні все більше уваги приділяється оптимальному поєднанню найрізноманітніших організаційних форм і засобів навчання, які дозволяють більш ефективно вирішувати освітні завдання, максимально враховуючи особливості розвитку дітей дошкільного віку, а особливо таких, що мають особливі освітні потреби. Соціальні запити, що пред'являються сьогодні в закладі дошкільної освіти, диктують педагогу пошук нових форм та методів навчання. Однією з таких актуальних проблем і є потреба використання засобів наочності, які б всебічно розвивали дітей дошкільного віку, а особливо з особливими освітніми потребами.

Завдяки «живому спогляданню» дитина дошкільного віку з особливими освітніми потребами має змогу пізнати зовнішні характеристики предметів, подій і процесів. Правильно підібрані і вміло включені в систему використовуваних педагогом методів і дидактичних засобів навчання полегшують реалізацію принципу наочності. Завдяки цьому вони не тільки покращують умови

безпосереднього пізнання дійсності дошкільниками, а й дають матеріал у формі вражень і спостережень, на який спираються непрямі пізнання, розумова діяльність, а так само різні види практичної діяльності.

У сучасній педагогічній практиці засоби наочності можна розділити на дві групи:

1. Конкретні засоби наочності – це безпосередньо предмети, явища навколишнього світу та демонстрація способів дій з ними (або моделі вищезазначеного), які мають чуттєво-образний вплив на свідомість дитини;

2. Абстрактні засоби наочності – це візуальне представлення понять, наприклад схеми, графіки, таблиці тощо [2, с. 98].

Засобами наочності вважаємо такі засоби пізнання, які у взаємодії суб'єкта з інформаційними знаковими системами формують у його свідомості компоненти мисленнєвої діяльності у формі наочних образів, розвивають уміння оперувати ними, включають їх у складніші структури мислення, активують мисленнєву діяльність суб'єкта у процесі сприйняття й обробки інформації в процесі пізнання, зокрема в освітньому процесі.

Вибір наочності для конкретного заняття зумовлюється не тільки його навчальною метою, а й іншими чинниками. Зокрема, специфікою мікросередовища закладу дошкільної освіти та попереднім рівнем готовності дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами, їхнім емоційним станом, віком, резервом навчального часу. Особливо важливим джерелом чуттєвого досвіду майже на всіх заняттях є актуалізація емоційних спостережень дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами.

При виборі наочних засобів навчання потрібно враховувати, що вони найбільш успішно вирішують наступні дидактичні завдання:

- сприяють розвитку в дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами наочно-образного мислення;

- виступають в ролі засобу активізації уваги при засвоєнні будь-якого навчального матеріалу;

- сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами;

- розширюють сферу практичних застосувань розглядуваних об'єктів, які безпосередньо не можуть бути використані для спостереження на занятті;

- створюють можливості для моделювання явищ, що безпосередньо не спостерігаються;

- наочно систематизують і класифікують досліджувані явища на схемах, таблицях і т.п.;

- виступають в ролі методів стимулювання інтересу до пізнання [1, с. 3].

Отже, використання засобів наочності у навчанні дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами в закладі дошкільної освіти сприяє формуванню уявлень, що правильно відображають об'єктивну реальність, формує в дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами образні уявлення, а також поняття, для розуміння зв'язків і залежностей, що є одним із найважливіших положень дидактики. Використання педагогом засобів навчання так, щоб один

доповнював інший, дозволяє досягнути дітям дошкільного віку з особливими освітніми потребами високих результатів навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ігнатенко, М. Я. Сучасні освітні технології. *Початкова школа*. 2003. № 4. С. 2-6.
2. Павелко В. В. Формування знань і умінь молодших школярів у процесі навчання засобами наочності і моделювання : дис. канд. пед. наук : 13.00.09 «Теорія навчання». Рівне, 2009. 207 с.

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Демчук Л. П.

вчитель вищої категорії,

вихователь-методист початкової школи «Малюк»

Актуальність питання медіаграмотності в освітньому середовищі визначається не лише тим рівнем інформатизації, що досягло суспільство, але й тим, що глобалізаційні зміни в застосуванні медіазасобів зробили наше сприйняття світу значною мірою залежним від того, як його подають у медіапросторі. У процесі реформування дошкільної освіти педагоги оволодівають медіазасобами у вигляді комп'ютерних програм, інноваційних технологій та користуються соціальною мережею як одним із основних та зручних засобів міжособистісних стосунків. Сьогодні медіа стають невід'ємною складовою дистанційної і джерелом неформальної освіти. Але варто зауважити, що потік інформації постійно збільшується, а час на її засвоєння катастрофічно зменшується. Тому дуже важливо не розгубитися та мати дієві інструменти для відбору інформації та її критичного осмислення.

Все більший вплив засобів масової інформації на повсякденне життя призвів до того, що медіаграмотність стала однією з основних навичок XXI століття. Вперше термін «медіаосвіта» вжито 1973 року на спільному засіданні сектору інформації ЮНЕСКО та Міжнародної ради з кіно, телебачення та аудіовізуальної комунікації. На думку фахівців ЮНЕСКО, медіаосвіта - частина основних прав кожного громадянина будь якої країни світу на свободу самовираження і права на інформацію та інструмент підтримки демократії. При цьому медіаосвіту вони рекомендують усім державам запровадити в свої національні навчальні плани, в систему додаткової, неформальної та «пожиттєвої» освіти.

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні відмічено, що «медіаграмотність – складова медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично глумачити

інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують». [1]

Основними об'єктами, якими оперує педагог, є інформація та знання. Процес формування медіаграмотності людини передбачає чотири основні напрямки:

- 1) розуміння ролі медіа в суспільстві.
- 2) власне використання медіа.
- 3) цифрова компетентність
- 4) чутливість до спотвореного медіаконтенту.

Медіаграмотність слід розглядати як сукупність особистісних якостей людини, спрямованих на активний творчий пошук та використання інформації, а також адекватну самостійну переробку медійного змісту. Робота з медіаносіями зумовлює медіаповедінку людини, яку розглядаємо як опосередковану систему психічних, фізичних і соціальних дій індивіда чи спільноти, що склалася в результаті їх взаємодії з медіасередовищем, яка спрямована на самореалізацію особистості та задоволення її інформаційних і комунікаційних потреб.

Умови розвитку медіаграмотності як складової інформаційно-цифрової компетентності педагога визначаються й усвідомлюються як такі, що приводить до зростання ефективності професійної підготовки. Вони спрямовані на формування:

- медіаімунітету, який допомагає протистояти агресивному медіасередовищу, забезпечує психологічне благополуччя під час споживання медіатекстів, що передбачає вміння знаходити та використовувати потрібну інформації, розпізнавати фейки і пропаганду, захиститися від шкідливої інформації з урахуванням маніпулятивних впливів;

- розвинутого критичного мислення як одного із ключових механізмів медіаграмотної особистості, яке гарантуватиме свідоме споживання медіапродуктів, реального оцінювання інформації;

- здатності до медіаторчості, яка буде проявлятися в самовираженні особистості та реалізації її життєвих завдань, покращенні якості міжособистісної комунікації і приязності соціального середовища, стосунків і якості життя у значущих для особистості спільнотах;

- ціннісного ставлення до використання інформаційно-комунікаційних технологій і до поповнення знань, удосконалення вмінь і розвитку досвіду використання їх в процесі роботи.

Реалізація стратегії створення оптимальних умов для розвитку медіаграмотності забезпечить вміння педагога:

- грамотно орієнтуватися в медіапросторі;

- заохочувати і розвивати в учнів бажання ставити обґрунтовані проблемні запитання, пов'язані з медіа;

- допомагати учням розвивати здатність використовувати різноманітність джерел медіа інформації для дослідження та вивчення будь-якого питання;

- організувати грамотне проведення дискусій та відкрите обговорення різноманітних проблем, де існують протилежні точки зору;

- розвивати в учнів критичне мислення.

Наявність у педагога базових знань з основ комп'ютерної грамотності забезпечить ефективне використання засобів масмедіа в навчальному процесі.

Одним зі шляхів виховання самостійної, творчої особистості, здатної вільно орієнтуватися в медіасвіті, є цілеспрямоване, продумане включення сучасних медіазасобів до навчально-виховного процесу. Важливу роль відіграють і особистісні якості педагога, які впливають на рівень його медіаграмотності, а саме:

- пізнавальну активність і ерудиція;
- критичність, аналітичність та логічність мислення;
- спостережливість;
- загальна культура;
- знання психології сприйняття;
- самодостатність, впевненість у собі;

Рівень медіаграмотності залежить і від рівня усвідомлення медійної реальності довкола нас. Один із елементів цієї реальності – алгоритми онлайн-платформ та операції штучного інтелекту, які «опосередковують» наш контакт із реальністю і з інформацією. Розуміти та усвідомлювати як працюють соцмережі чи пошукові системи – важливий чинник формування та підвищення рівня медіаграмотності педагога.

Сучасний педагог повинен вдосконалювати навички пошуку та передачі інформації, обізнаності з основними ресурсами Інтернету та правилами інформаційного світу. Особливо варто звернути увагу на підвищення рівня медіаграмотності для педагогів середнього та старшого віку. Особливої гостроти набуває питання щодо вмінь і навичок грамотно та критично сприймати, інтерпретувати й аналізувати багатоманітні інформаційні повідомлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). / URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/> (дата звернення: 01.05.2023)

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Міськова Н. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Дінслер Я. І.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Сучасна система освіти вимагає запровадження та використання нових і досконалих методів, засобів, технологій навчання. Уроки мають бути правильно організованими, пізнавальними, цікавими, включати активну взаємодію учнів під час навчальної діяльності. Головне завдання математики в початкових класах полягає у розвитку пізнавальних здібностей, логічного й алгоритмічного мислення, навичок розумової праці, уміння спостерігати й порівнювати, виділяти риси схожості та відмінності у порівнюваних об'єктах, виконувати операції аналізу, синтезу, узагальнення, абстрагування, конкретизації [1, с. 25-27].

У Державному стандарті початкової загальної освіти визначено, що метою освітньої галузі «Математика» є формування предметної математичної та ключових компетентностей, необхідних для самореалізації учнів у швидкозмінному світі. Реалізація цієї мети можлива шляхом використання вчителем на уроках математики у початковій школі інтерактивних технологій навчання.

Концептуальні засади фахової підготовки майбутнього учителя до інноваційної діяльності розкрито в дослідженнях О. Волошенко, Н. Дудніченко, В. Загвязинського, І. Зязюна, Н. Кічук, Н. Максименко, Л. Мільто, О. Приходько, С. Сисоевої, Л. Хомич та ін. Розвиток педагогічних технологій у вищих закладах освіти досліджував І. Смолук.

Інтерактивне навчання – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну досконалість. За такої організації навчального процесу неможлива відмова від участі в колективному процесі пізнання, оскільки кожен учень має конкретне завдання, за виконання якого він несе особисту відповідальність. Успіх у виконанні колективного завдання залежить від роботи кожного учасника процесу навчання.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної, позитивної взаємодії всіх учнів. Відбувається колективне, групове, індивідуальне навчання, навчання у співпраці. Вчитель і учні є рівноправними суб'єктами навчання. В результаті організації навчальної діяльності за таких умов в класі створюється атмосфера взаємодії, співробітництва, що дає змогу вчителю стати справжнім лідером дитячого колективу [2].

При використанні інтерактивних технологій слід враховувати вікові психологічні особливості учнів початкової школи. Потрібно поступово переходити від простих до складних технологій, враховуючи принцип послідовності.

Інтерактивні технології можна використовувати майже на всіх структурних етапах уроку математики, як під час перевірки домашнього завдання, так і під час узагальнення та систематизації знань.

Інтерактивні вправи на уроках математики зорієнтовані на:

– розвиток належності мислення школярів, певної самостійності думок: спонукають учнів до висловлення своєї думки, стимулюють вироблення творчого ставлення до будь-яких висновків, правил тощо. Деякі з інтерактивних вправ (наприклад, «Робота в парах», «Робота в групах», «Карусель», «Пошук інформації» та інші) спрямовані на самостійне осмислення матеріалу, допомагають замислитися («Чи справді це так?»), дослідити факти, проаналізувати алгоритм розв'язків, розуміти їхню суть, перевірити і себе і свого товариша, знайти помилку;

– розвиток опору до навіювання думок, зразків поведінки, вимог інших: спонукають учнів до відстоювання власної думки, створюють ситуацію дискусії, зіткнення думок. Застування вправ «Аналіз ситуації», «Вирішення проблем», вчать дітей протистояти тиску більшості, відстоювати свою думку. Виявити помилку у судженнях, відповідях, вказати за неї і довести це спонукає завдання, де вчитель допускає помилки. Коли в завданнях наявна певна проблемна ситуація, то розв'язання їх в умовах інтерактивних технологій активно стимулює діяльність мислення, спрямовану на подолання протиріччя, непорозумінь;

– вироблення критичного ставлення до себе, уміння бачити свої помилки та адекватно ставитися до них; сприяють розвитку таких умінь, як бачити позитивне і негативне не тільки в діях товаришів, а й у власних; порівнювати себе з іншими й ретельно себе оцінювати. Ці вправи сприяють самопізнанню особистості і на цій основі взаєморозумінню вчителів і учнів та розумінню школярами вимог і критичних зауважень учителя. А розуміння власних дій є необхідним для формування дисциплінованої поведінки;

– розвиток пошукової спрямованості мислення, прагненню до знаходження кращих варіантів вирішення навчальних завдань: передбачають вправи, які ставлять дітей у реальну ситуацію пошуку. Інколи вони пропонують нестандартні виходи із ситуацій, які ми, дорослі, часто відкидаємо як нереальні, неможливі. Такий категорійний підхід до ідей дитини гальмує в неї бажання ділитися власними ідеями, підриває віру у свої можливості. У процесі інтерактивних вправ «Мозковий штурм», «Коло ідей», «Вирішення проблем», «Незакінчені речення» приймаються всі думки дітей як реальні, так і вигадані. Вправа «Пошук інформації» вчить школярів самостійно працювати з додатковою літературою, дає можливість віднайти факт, який може заперечувати те, що раніше приймалося як незаперечне;

– інтерактивні вправи спрямовані і на розвиток уміння знаходити спільні рішення з однокласниками; на підвищення інтересу школярів до вивченого матеріалу.

На уроках математики в першому класі впроваджуються такі інтерактивні технології «Знайди когось», «Мікрофон», «Чарівна паличка», «Чарівна подушка», «Чотири кути», «Робота в парах», «Мозковий штурм», «Незакінчені речення». А в другому класі доповнити їх такими технологіями «Карусель», «Займи позицію», «Робота в малих групах», «Навчаючи – учись», «Два-чотири – всі разом», «Коло ідей». В третьому та четвертому класах поступово долучити такі технології «Графіті»,

«Мозаїка», «Акваріум», «Діалог», «Синтез думок», «Пошук інформації», «Броунівський рух», «Проект», «Шкала думок», «Прес», «Дерево рішень», тощо [3].

Таким чином, використання інтерактивних технологій на уроках математики в початкових класах викликає у дітей цікавість до вирішення поставлених математичних завдань. Процес навчання не є передбачуваним та монотонним, а навпаки загадковим і емоційним. Для дітей дуже важливо відчувати позитивну атмосферу навчання, оскільки одноманітне виконання математичних вправ зменшує інтерес до вивчення математики, слід зацікавити учнів навчальним процесом і використовувати різні методи та прийоми роботи, адже більшість математичних знань, засвоєних учнем у початковій школі, стають фундаментом для їх подальшого навчання математики у старших класах та загальному розвитку в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комар О. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивної технології. Умань, 2011. – 512 с.
2. Корінчук Н. Ю. Формування математичних компетентностей у майбутніх учителів початкових класів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 34. С. 199-205.
3. Руденко Н. М. Інтерактивне навчання на уроках математики в початковій школі. *Початкова школа*. 2015. №12. С. 45-48.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Дмитрук А. М.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Одним з ключових принципів Державного стандарту початкової освіти є «презумпція талановитості кожної дитини», яка передбачає, що всі діти обдаровані і талановиті, а завдання вчителів у Новій українській школі – підтримувати цю талановитість, плекати і розвивати індивідуальність кожного учня. Розвиток творчої особистості молодших школярів з особливими освітніми потребами – одне з пріоритетних завдань початкової школи сьогодні. Проблема виховання творчої особистості, яка здатна генерувати нові ідеї, приймати сміливі

рішення, знаходити вихід із нестандартних ситуацій і відходити від шаблонного мислення, а надто, коли йдеться про розвиток дітей з особливими освітніми потребами, стає суспільним замовленням та актуальною вимогою сьогодення.

Проблему розвитку та впровадження інклюзивної освіти в Україні досліджували О. Будник, А. Колупаєва, Л. Миськів, Ю. Найда, К. Островська, М. Порошекно, Ю. Почкун, О. Поясик, Л. Савчук, Т. Сак, Т. Скрипник О. Таранченко, З. Шевців та інші. У своїх роботах науковці акцентують увагу на різних аспектах проблеми інклюзивної освіти, ґрунтовно аналізуючи стан її впровадження в Україні та за межами.

Цінними для нашого дослідження є також наукові доробки Н. Ільїної, Г. Костюка, В. Моляко, Р. Павелківа, В. Роменця, В. Рибалка, С. Сисоєвої. Ці, та багато інших педагогів і психологів підкреслюють важливість художньої творчості для загального і, особливо, естетичного розвитку особистості дитини, стверджуючи, що дитяча творчість є явищем унікальним.

Зважаючи на психологічні особливості розвитку особистості молодших школярів, вважаємо за доцільне зупинитися на особливостях розвитку учнів з особливими освітніми потребами дитячої творчості. Аналіз праць науковців дозволяє стверджувати, що:

- елементи творчості проявляються в дітей досить рано, однак, наука і досі не має достатньо повної характеристики творчих проявів дитини раннього віку. Зумовлене це насамперед тим, що кожна дитина індивідуальна, відтак, творчі прояви в конкретній дитині притаманні лише їй.

- для дитячої творчості характерними є непередбачуваність, спонтанність. Творчі процеси найчастіше проходять на підсвідомому рівні, а свідомість фіксує лише їхній кінцевий результат. Цікаво, що дитина і доросла людина будуть подивовані не однаково, адже світ дитини своєрідний, непізнаний, індивідуальний і дорослий не завжди може його пояснити [1];

- особливістю молодшого шкільного віку є надзвичайна допитливість, дослідження світу: зміна «Що це таке?» на «Хочу все знати!» Пізнавальна активність дитини спрямована не лише на пізнання окремого предмету чи явища, а й на дослідження його складу, причини, мети, призначення, способу використання та ін. Пізнавальний інтерес є важливою складовою пізнавальної активності. Він зростає у процесі накопичення молодшим школярем досвіду пізнавальної діяльності, що також проявляється в дитячій творчості;

- молодший шкільний вік характеризується також демонстрацією неабиякого інтересу до казок, віршів, музики, картин, загалом до мистецтва. В учнів молодшого шкільного віку досить добре розвинена потреба відчуття прекрасного, прагнення до красивого. З народження дитину приваблюють ритмічні рухи, музичні звуки, яскраві кольори, виразна міміка і голоси дорослих і дітей. Поступово в неї формується естетичне сприйняття, яке стане основою, для творчої діяльності;

- дитяча творчість, зазвичай, пов'язана з грою, оскільки гра залишається провідною діяльністю дитини молодшого шкільного віку і спонукає до розвитку її особистості. Молодші школярі граються навіть тоді, коли займаються

серйозною справою, навчанням. Через гру, дослідження, творчість відбувається пізнання дитиною навколишнього світу. У грі вона намагається знайти своє місце в житті;

- для розвитку творчості молодшим школярам слід забезпечити належні умови, за яких вони почуватимуться вільними від впливу дорослих. Коли діти захоплені справою, вільні в своїх думках поглядах, діях, безтурботні – творче рішення з'являється саме і учень дивується, радіє результату. Творчі прояви можна помітити там, де відсутні заборони, стримування, конкретні знання, чіткі моральні принципи тощо. Отже, в самостійній діяльності або під час спільних ігор, дорослому слід ненав'язливо розкривати дитині прийоми творчого мислення, вчити її помічати дрібниці [2].

Таким чином, забезпечення в Новій українській школі прийомів індивідуалізації освітнього процесу сприятиме розвитку творчих здібностей та саморозвитку учнів початкових класів з особливими освітніми потребами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костюк Г. С. Здібності та їх розвиток у дітей. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ: Радянська школа, 1989. С. 307-373.
2. Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко / за заг. ред. В. О. Моляко. Київ: «Освіта України», 2008. 702 с.

ІНКЛЮЗИВНА ВИЩА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ІННОВАЦІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Дубовий З. С.

*кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри вокально-хорової підготовки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»*

Інклюзія в освіті, згідно з резолюцією 37/20 2019 р. Ради з прав людини ООН, є «системою й процесом розширення можливостей людей з особливими освітніми потребами через участь у освіті, забезпечення рівного й безбар'єрного доступу до освітніх закладів, створення індивідуальних навчальних планів та освітніх маршрутів, забезпечення розумного пристосування й просторового дизайну освітнього середовища, доступності освітніх середовищ і навчальних матеріалів, введення ІКТ для підтримки навчання» [1].

Принагідно слід акцентувати на тому, що інклюзивне навчання на теренах України стає все більш розгалуженою й змістовно й матеріально забезпеченою сферою освітніх послуг, гарантованою державою. Між тим, такі послуги переважно провадяться в межах дошкільної й загальної середньої освіти і тільки-но вводяться до ЗВО.

Інклюзивна освіта в межах українських університетах регламентується рядом

документів, зокрема ЗУ «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Постановами КМУ «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах вищої освіти» (2019), «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами» (2021) та ін. [3].

Значним поштовхом до розвитку інклюзивного освітнього середовища ЗВО стало введення акредитації освітніх програм, де одним із критеріїв якості надання освітніх послуг стало створення інклюзивного освітнього середовища. Практично кожен ЗВО України обладнає свої будівлі й території спеціальними засобами навігації та сигналізації для осіб із погіршеним зором, підйомними пристроями, переплановує приміщення, включаючи санітарно-гігієнічні. Адаптоване архітектурно-просторове середовище університету включає пандуси, ліфти та мобільні системи переміщення інвалідного візку з бездротовим викликом помічника, звукові «маячки», рельєфні графічні описи й таблички, виконані шрифтом Брайля, спеціально створені мобільні бригади супроводу тощо.

Поряд із цими безсумнівними здобутками системи освіти загалом і вищої освіти зокрема, фіксується низка дотепер невирішених проблем. Це, передусім, відсутність наступності шкільної та університетської освіти для осіб із інвалідністю, неадекватне ставлення студентів до осіб з інвалідністю, неналежний рівень готовності професорсько-викладацького складу вишів до роботи в умовах інклюзії, неадаптованість матеріально-технічної бази закладів до вимог інклюзивного освітнього середовища [3]. Слід також акцентувати на очевидній проблемі, що постала спочатку в зв'язку з введенням карантинних обмежень, а потім – із широкомасштабними військовими діями в Україні. У таких умовах природно відбувся перегляд категорії «особа з особливими освітніми потребами», що наразі охоплює не лише людей з інвалідністю та погіршеним станом здоров'я, але й вимушених переселенців, соціально незахищених верств населення, людей з посттравматичними психічними розладами, спричиненими війною, вагітних жінок і матерів, залучених до освітнього процесу, літніх людей, які здобувають вищу освіту.

Виокремлюються й проблеми концептуального характеру, пов'язані з потрактуванням адаптованої освітньо-професійної програми для осіб з особливими освітніми потребами. Якщо в межах загальної середньої освіти, спираючись на поняття «рівні підтримки» та принципи недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників [2], є можливість надати базові навички й сформувати навчальну поведінку кожного, то ЗВО має надати якісні освітні послуги й професію, що відповідає чинній вітчизняній Рамці кваліфікацій та Стандарту вищої освіти.

Сьогодні вирішення цієї проблеми відбувається шляхом проведення спеціальних моніторингових досліджень спеціальним уповноваженим органом вишу. Предметом моніторингу є виявлення номенклатури освітніх потреб на тій чи тій спеціальності, у тих чи тих умовах, створення переліку типових освітніх потреб для кожної категорії осіб і, відповідно, можливих шляхів їх вирішення. Сьогодні кожен університет України створює спеціальні Центри, робочі органи, громадські об'єднання, які опікуються питанням психологічної й соціальної підтримки осіб

із особливими освітніми потребами та питаннями створення в закладі інклюзивного освітнього середовища.

За результатами моніторингу виявляються такі типові потреби, як-от:

- індивідуальна освітня траєкторія, що передбачає можливість пропусків занять із медичних та соціальних причин;

- проходження навчальної та виробничої практики в особливому форматі;

- діагностика індивідуально-психологічних особливостей та матеріально-побутових обставин для кожного студента з метою виявлення особливих освітніх потреб;

- апаратно-технічна та соціально-педагогічна підтримка самостійної навчальної діяльності й дистанційного навчання;

- оснащення навчальних аудиторій спеціальною оргтехнікою та апаратурою, створення сенсорних кімнат, аудиторій психологічного розвантаження, кімнат для тимчасового перебування дітей;

- ліцензійне програмне забезпечення дистанційної навчальної взаємодії, до того ж таке, що створює спеціальні можливості передачі навчальної інформації (аудіо супровід, відеозапис лекцій та практичних занять, сурдопереклад, субтитри, засоби масштабування тексту, засоби перекладу текстової та графічної інформації в аудіоформат тощо);

- соціально-реабілітаційний супровід осіб з особливими освітніми потребами;

- тренінги особистісного розвитку осіб з особливими освітніми потребами, у тому числі – в дистанційному форматі.

Для вищої педагогічної освіти досить актуальним є введення спеціальних курсів, курсів за вибором, системи позааудиторної роботи щодо формування в майбутніх педагогів готовності до створення інклюзивного освітнього середовища. І хоча подібний досвід існує, він переважно стосується підготовки вихователів груп подовженого дня, корекційних педагогів і фахівців початкової ланки освіти. Очевидно, що він потребує імплементації на інші педагогічні спеціальності.

Ще одним, досить вагомим напрямом роботи є надання безбар'єрного доступу до всіх навчальних матеріалів. Це, зокрема, стосується друку контролюючих матеріалів шрифтом Брайля, озвучування текстових матеріалів, надання асистента, сурдоперекладу, тьютора чи асистента, мультимедійних матеріалів, навчання студентів технічним навичкам роботи з інформацією з використанням спеціальних можливостей комп'ютера.

Тож, нагальним є створення в ЗВО для студентів із особливими освітніми потребами індивідуального навчального плану, що, переважно зорієнтований на отримання навчальної інформації у доступному форматі та освоєнням змісту освіти в здоров'язбережувальному режимі. Актуальним також є задоволення їх соціальних потреб, пов'язаних із соціально-побутовим та просторовим орієнтуванням, а також з діловою та неформальною комунікацією та з інтеграцією в соціум, подальшим кар'єрним зростанням й працевлаштуванням. І саме ці потреби в їх сукупності й диктують необхідність створення в ЗВО комплексу спеціальних умов, що формують адаптоване освітнє середовище, яке

поєднує в собі інформаційно-освітню, архітектурно-просторову, соціально-психологічну та реабілітаційно-освітню підструктури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інклюзивне навчання. *Сайт МОН України*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya> (дата звернення: 28.08.2023).
2. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство Україна», 2019. 300 с.
3. Шоқан А. Як працює інклюзія в українських університетах і чого їй бракує. URL: <https://socportal.info/ua/news/yak-realizuiut-inkliuziiu-v-ukrainskikh-universitetakh/> (дата звернення: 28.08.2023).

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПРЕС-ДОСЛІДЖЕНЬ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Думнич М. І.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Сучасна початкова освіта повинна бути спрямована на розвиток індивідуальних здібностей та життєвих компетентностей молодших школярів, які дозволять їм в майбутньому швидко пристосуватися до умов мінливого світу і забезпечать реалізацію особистісних та освітніх потреб [1, с. 287]. Адже, орієнтація освітнього процесу на самостійне оволодіння учнем знань, уміння використовувати їх під час вивчення певних тем у будь-якій галузі знань або у повсякденному житті є запорукою формування успішної особистості, здатної навчатися упродовж життя.

Учні молодшого шкільного віку допитливі і прагнуть до постійного пізнання нового через творчу активну перетворювальну діяльність. В окресленому аспекті, дослідницька діяльність є базовою складовою дослідницької компетентності, яка включає в себе цілий комплекс освітніх компетенцій, безпосередньо пов'язаних з розумовими, пошуковими, логічними, творчими процесами пізнання учнів і передбачає готовність та здатність учнем самостійно опановувати систему нових

знань у результаті зміщення смислового контексту діяльності від функціонального до перетворювального. Опановуючи навички дослідницької діяльності, дитина встановлює певні зразки «нових знань», формує власні правила і способи дій дослідницької поведінки та отримує певний особистісний досвід, що забезпечує формування комплексу дослідницьких умінь.

В умовах постійної модернізації та змін у початковій ланці освіти молодшому школяру важко оволодіти основними способами пізнання, засобами диференціації та узагальнення досвіду, зокрема причинно-наслідковими та часовими зв'язками, що негативно впливає на формування елементарних навичок проведення досліджень. Тому використання експрес-досліджень у навчальному середовищі є важливим та провідним напрямом діяльності, який забезпечує реалізацію компетентнісного та діяльнісного підходів в освіті, сприяє усвідомленню готовності та здатності самостійно опановувати та отримувати цілісні системи нових знань в освітньому процесі.

Проблемі формування компетентностей в учнів різного віку присвячені дослідження О. Антонової, І. Беха, В. Болотова, Н. Бібик, С. Бондара, Л. Ващенко, В. Вербицького, С. Вітвицької, Н. Волкової, О. Дубасенюк, І. Зязюна, Л. Маслак, О. Онопрієнко, О. Пометун, Л. Савлущинської, О. Савченко, Н. Сидорчук, С. Скворцової, Н. Софій, М. Пентилюка, Р. Шияна та ін. Науковці встановили, що сформовані та закріплені у молодшому шкільному віці компетентності дозволяють особистості успішно адаптуватися у соціумі.

Проблема формування дослідницької компетентності молодших школярів, у різних аспектах, розкрита у численних наукових працях: теоретичний аспект проблеми розкрито в працях С. Гончаренко, О. Ляшенко, Н. Ничкало та ін.; формування пізнавальних умінь учнів представлено у дослідницьких роботах В. Андреева, Ю. Бабанського, П. Підкасистого, О. Савченко, А. Усової та ін.; питання організації дослідницької діяльності учнів досліджували В. Алфімов, В. Кларін, Л. Левченко, Н. Недодатко, О. Павленко, Г. Пустовіт та ін.; проблема формування дослідницьких умінь висвітлювалася у наукових дослідженнях С. Величко, І. Войтовича, С. Гайдука, Ю. Галатюка, А. Давиденка, Ю. Жука, М. Остапчука, ними зроблений значний внесок у розвиток шкільної освіти. У фундаментальних працях таких учених, як Т. Байбара, Н. Бібик, В. Бондар, А. Гладкова, Н. Голуб, Я. Кодлюк, В. Паламарчук, О. Савченко, Н. Семенова та ін. досліджувалася проблема організації та здійснення науково-дослідницької діяльності з молодшими школярами.

В освітньому процесі експрес-дослідження використовуються безсистемно – під час вивчення окремих тем чи розділів або містять чимало помилок в інструкціях, що у свою чергу унеможливує отримання правильного результату на основі якого дитина молодшого шкільного віку доводить висунуті припущення, часто є однотипними й не забезпечують розвиток поняттєвої сфери. Зазначене у цілому порушує динаміку формування дослідницької компетентності учнів початкових класів.

В динамічному освітньому середовищі експрес-дослідження доцільно розглядати як «прискорений» метод організації дослідницької діяльності, сутність

якого полягає у швидкому проведенні короткотривалих досліджень відповідно до запропонованої тематики вчителя. Цей метод має специфічні особливості, які забезпечують: швидкість виконання дослідження, його простоту, непереобтяженість певними видами діяльності учнів, відсутність необхідності у додатковому обладнанні тощо.

Сьогодні проводяться активно пошуки у розробленні та практичному використанні різноманітних форм експрес-досліджень в освітньому процесі початкової школи. Означена форма практичної діяльності підтримує допитливість учнів початкових класів, їхнє прагнення бути самостійними у пошуку нових знань та дає можливість сформуванню різних рівнів дослідницької компетентності (критичного, підвищеного, базового та творчого), що спричиняє зміну особистісних якостей учня, а саме – перехід від позиції учня-спостерігача до учня-дослідника. Зазначені перетворення відбуваються у наслідок постійного внутрішнього пошуку, в рамках якого для учня забезпечуються свобода вибору мети, способів та засобів її досягнення, орієнтація на діяльність, що закінчується рефлексією.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» є предметною основою, який забезпечує формування дослідницької компетентності на мультидисциплінарному рівні. Імплементация Державного стандарту початкової освіти передбачає збільшення кількості навчального матеріалу, вивчення якого стає неможливим без використання практичних методів навчання. Навчання через дослідження в сучасній освітній практиці розглядається як один з ефективних способів пізнання навколишнього світу учнем.

Експрес-дослідження уможливають участь більшої частини учнів в їх проведенні. Наприклад, під час проведення уроку-екскурсії можна запропонувати до виконання певної системи експрес-досліджень, які повноцінно розкриватимуть навчально тему: «Які птахи живуть в околицях школи?», «Як зимують трави?», «Як покриває сніг земну поверхню?», «Як і чому люди прокладають стежки на території подвір'я?», «Скільки років дереву?» тощо. До них можна віднести не тільки емпіричні дослідження, які побудовані на спостереженнях та експериментах, але й теоретичні і, звичайно ж, фантастичні експрес-дослідження. Наприклад, для проведення фантастичних експрес-досліджень можна запропонувати наступні теми: «Архітектура майбутнього», «Неземні цивілізації», «Фантастичні рослини/тварини». Для цього потрібно лише окреслити коло навчальних проблем для збору матеріалу і, не затакуючи час, включити учнів до роботи.

Експрес-дослідження мають ряд переваг, на відміну від довготривалих чи фронтальних досліджень, а саме:

- швидкість виконання і економія часу;
- простота процесу дослідження, робить його доступним у проведенні на різних етапах уроку;
- відсутність необхідності в якому-небудь допоміжному обладнанні;
- не обтяжують діяльність школярів;
- містять проблемний характер запитань.

Отже, результатом експрес-досліджень є формування пізнавальних мотивів, нових знань і способів діяльності, формування системи дослідницьких умінь: пошукових, інформаційних, організаційних, оціночних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хом'як О.А. Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів засобами інноваційних технологій навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Технології організаційно-управлінської та освітньої діяльності в початкових класах Нової української школи в умовах інтеграції України до Європейського Союзу* : монографія / авт. кол. : Красовська О.О., Максимчук Н.С., Міськова Н.М. та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовська. Рівне : видавець О. Зень. 2023. С. 287-323.

ФОРМУВАННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ВИМОГ

Завацька Л. А.

*кандидат педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики фізичного виховання та адаптивної фізичної культури
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Гнітецька Т. В.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

Лазарев А. С.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Подальший розвиток економічних і соціальних перетворень в суспільстві вимагає високо кваліфікованих фахівців. В державних нормативних документах (Законах України «Про освіту» (2013), «Про вищу освіту» (2017), Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 роки, Концепції Нової української школи (2016), нового професійного стандарту для вчителя початкових класів, вчителя закладу загальної середньої освіти та вчителя з початкової освіти (2020), Національній президентській програмі «Здорова Україна» (2021) тощо) наголошується, що головна увага в освіті має бути зосереджена на підготовці нового покоління працівників, підвищення їх загальної культури, професійної кваліфікації та соціального статусу до рівня, що відповідає сучасним вимогам

життя. Тому удосконалення якості підготовки майбутніх фахівців усіх освітніх спеціальностей - одне з найважливіших завдань у галузі національної освіти.

Загальні проблеми професійної підготовки майбутніх вчителів досліджували багато вітчизняних вчених, зокрема Н. Бібік, О. Гура, Л. Коваль, А. Маркова, О. Овчарук, О. Пометун, Л. Тархан та інші.

Аналіз наукової літератури свідчить також про велику кількість ідей, положень, фактів щодо удосконалення фахової підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. Зокрема, цьому питанню присвячені дисертації А. Цьося (1994), В. Яловики (1996), Б. Шияна (1997), М. Данилка (1999), Я. Ніфаки (2000), Г. Генсерук (2005), А. Забори (2005), Р. Карпока (2005), В. Папучи (2010), Т. Матвійчук (2015), Н. Степанченко (2017), А. Проценко (2018), О. Гайдук (2020), Н. Денисенко (2021) та інших. Також за цією тематикою опубліковані наукові дослідження Ж. Сотник з співавт., І. Маріонди, Е. Сивохопа, В. Наумчук, Г. Омока, В. Семененко з співавт., Ю. Твердохлебової з співавт., А. Красілова з співавт., О. Печко з співавт. та інших. Значними є наробки навчально-методичного характеру для формування теоретично-методичної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури (Т. Круцевич з співавт., Б. Шиян, І. Омеляненко, Н. Москаленко, Е. Вільчковський, Л. Сергієнко, О. Худолій, К. Козлова, В. Товт та інші) тощо.

Аналіз нормативних документів та наукової літератури дозволив визначити, що цілями навчання майбутніх вчителів на сучасному етапі розвитку освіти є формування (у них) інтегральних, загальних і фахових (предметних) компетентностей, необхідних для розв'язання спеціалізованих завдань і практичних проблем у сфері професійної діяльності (вчителя закладу середньої освіти) [1, с.14]. При чому новий професійний стандарт вчителя [2] розглядає загальні і професійні компетентності вчителя. Загальні компетентності як такі, що не залежать від предметної галузі, але важливі для успішної професійної та соціальної діяльності вчителя в різних сферах та особистісного розвитку (громадянську, соціальну, культурну, лідерську, підприємницьку), професійні – як такі, що класифіковано відповідно до трудових функцій (сфер діяльності) вчителя (мовно-комунікативну, предметно-методичну, інформаційно-цифрову, психологічну, емоційно-етичну, компетентність педагогічного партнерства, інклюзивну, здоров'язбережувальну, проєктувальну, прогностичну, організаційну, оцінювально-аналітичну, інноваційну, здатність до навчання впродовж життя, рефлексивну) тощо.

Тобто впровадження нових професійних стандартів для вчителя початкових класів, вчителя закладу загальної середньої освіти та вчителя з початкової освіти (2020 року, [2]) вимагає уточнень та, при потребі, удосконалення фахової підготовки майбутніх вчителів фізичної культури згідно вказаних стандартів. Крім того, в березні 2023 року Міністерством освіти і науки було видано (для громадського обговорення) проєкти стандарту вищої освіти зі спеціальності 014.11 «Середня освіта. Фізична культура» на першому [1] та другому [3] рівнях з передбаченим їх затвердженням найближчим часом.

Оскільки більшість вітчизняних наукових дослідження з проблематики фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури були проведені до

затвердження [2] та розгляду [1; 3] нових нормативних документів, то, вважаємо, що в науковому забезпеченні питань формування фахових компетентностей у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури виникли суперечності, а саме: між вимогами сучасного суспільства щодо високого рівня якості фахових компетентностей майбутніх учителів фізичної культури й недостатнім вивченням процесу їх формування відносно нових вимог професійного стандарту вчителя тощо; між новими вимогами до фахової готовності майбутніх вчителів фізичної культури та діючою організаційно-педагогічною моделлю її забезпечення тощо.

Тому продовження вивчення проблеми формування фахових компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у світлі сучасних вимог освіти вважаємо високо актуальним питанням.

ЛІТЕРАТУРА

1. МОН пропонує до громадського обговорення проєкт стандарту вищої освіти зі спеціальності 014 «Середня освіта» на першому (бакалаврському)... URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-standartu-vishoyi-osviti-zi-specialnosti-014-...> (дата звернення: 21.08.2023).
2. Новий професійний стандарт для вчителя початкових класів, вчителя закладу загальної середньої освіти та вчителя з початкової освіти. Мінекономіки затвердило наказом від 23.12.2020 № 2736. URL: <https://edirshkoly.mcfrr.ua/877881> (дата звернення: 21.08.2023).
3. Стандарт вищої освіти України другий (магістерський) рівень, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 014 Середня освіта URL: <https://mon.gov.ua> > app > media > 2023/03/20 (дата звернення: 21.08.2023).

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛІДЕРСТВА ТА СТИЛІВ КЕРІВНИЦТВА

Захарчук Р. М.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності «Психологія»*

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Михальчук Н. О.

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології*

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Важливість лідерства військовослужбовців. Важливість лідерства військовослужбовців надзвичайно велика і має вирішальний вплив на результати військових операцій та ефективність військової організації в цілому. Ось докладні аргументи, що підкреслюють важливість лідерства у військовому контексті:

Розподіл завдань і координація: Лідери військових одиниць визначають стратегічні та тактичні цілі і розподіляють завдання між підлеглими. Вони координують дії військових частин для досягнення спільних мет.

Прийняття рішень: У військових ситуаціях швидке та правильне прийняття рішень може бути життєво важливим. Лідери здатні аналізувати інформацію, оцінювати ризики та вибрати оптимальні варіанти дій.

Мотивація і військовий дух: Лідери надають мотивацію та підтримку військовослужбовцям, підбадьорюють їх у важкі моменти та підсилюють військовий дух та віру у власні можливості.

Дисципліна і контроль: Лідери встановлюють стандарти дисципліни та контролю в одиницях. Вони відповідають за додержання військових норм і правил, що є критичним у військовій дисципліні.

Лідерство у стресових ситуаціях: Військові операції часто супроводжуються стресовими ситуаціями, де важливо зберігати холонокровність та приймати рішення в умовах великого ризику. Ефективні лідери готові вести свої команди через такі ситуації.

Спроможність до адаптації: Лідери повинні бути готові адаптуватися до змін в обстановці та швидко реагувати на непередбачені обставини, щоб забезпечити успішний вихід із ситуації.

Збереження ресурсів і планування: Лідери відповідають за раціональне використання військових ресурсів, а також розробляють стратегічні та тактичні плани для досягнення поставлених завдань.

Взаємодія з іншими службами та союзниками: У військовому середовищі зазвичай взаємодіють різні служби і союзники. Лідерам важливо вміти координувати спільні дії та забезпечувати співпрацю між різними військовими одиницями та національностями.

Загалом, лідерство є важливим фактором для забезпечення успіху військових операцій, збереження життів та досягнення військових цілей. Військові лідери володіють навичками і властивостями, що вимагаються в умовах високого тиску та небезпеки, і вони відіграють критичну роль у військовій сфері.

Основні стилі керівництва. Військовий лідер може використовувати різні стилі керівництва в залежності від ситуації, завдань та власних особистих рис. Основні стилі керівництва, які можуть бути застосовані в військовій сфері, включають такі:

Трансформаційний стиль керівництва:

Чому: Цей стиль орієнтований на зміни та розвиток. Він відповідає на виклики та може мотивувати військовослужбовців до досягнення вищих результатів.

Як: Лідери, які використовують цей стиль, створюють інспіраторську візію та заохочують підлеглих брати участь у досягненні цієї візії. Вони ставлять завдання, що вимагають від військовослужбовців більшого захоплення та зосередженості.

Транзакційний стиль керівництва:

Чому: Цей стиль базується на обміні ресурсами та нагородах за досягнення конкретних цілей. Він допомагає забезпечити дисципліну та стабільність.

Як: Лідери встановлюють чіткі правила, стандарти і системи винагород. Вони співпрацюють з військовослужбовцями на основі взаємовигідного обміну, де винагороди отримують за досягнення результатів.

Ситуаційний стиль керівництва:

Чому: Цей стиль адаптується до конкретних ситуацій та вимог. Він дозволяє лідерам діяти ефективно в різних обставинах.

Як: Лідери аналізують поточну ситуацію та вибирають відповідну стратегію керівництва. Це може включати в себе директивність, підтримку, делегування тощо.

Лідерство за прикладом:

Чому: Лідери, які демонструють власний приклад і відданість, можуть інспірувати та мотивувати своїх підлеглих. Цей стиль підсилює взаємодію в команді.

Як: Лідери стають прикладом у виконанні обов'язків, демонструють високий стандарт професійності та відданість спільній справі.

Лідерство на основі довіри:

Чому: Лідери, яким довіряють їхні підлегли, можуть легше співпрацювати та досягати спільних цілей.

Як: Цей стиль ґрунтується на відкритому спілкуванні, чесності та послідовності у вчинках. Лідери створюють довірливу атмосферу у команді.

Лідерство з фокусом на завданнях:

Чому: Цей стиль акцентує увагу на досягненні конкретних завдань і цілей. Він особливо важливий в обставинах великих викликів та стресу.

Як: Лідери зосереджуються на плануванні, виконанні завдань і враховують результати. Вони допомагають команді зосередитися на досягненні цілей.

Ці стилі керівництва можуть використовуватися індивідуально або комбінуватися в залежності від конкретної ситуації та потреб військової одиниці. Важливо, щоб військовий лідер був готовим адаптувати свій стиль керівництва для досягнення успіху в різних умовах.

Вплив стилів керівництва на ефективність військових операцій

Вплив стилів керівництва на ефективність військових операцій може бути вирішальним у військовому контексті. Різні стилі керівництва можуть мати різні наслідки для результатів військових дій. Важливо розуміти, які стилі керівництва можуть бути найбільш ефективними в конкретних ситуаціях та завданнях. Ось вплив деяких стилів керівництва на ефективність військових операцій:

Трансформаційний стиль керівництва:

Вплив: Цей стиль може стимулювати військовослужбовців до досягнення вищих результатів, збільшувати віру у власні можливості та підвищувати мотивацію.

Ефективність: Він може бути особливо ефективним у ситуаціях, де потрібно надихнути команду для виконання важливих місій, підняти військовий дух та розвивати інноваційні підходи.

Трансакційний стиль керівництва:

Вплив: Цей стиль може створювати дисципліну та стабільність, засновану на системі нагород і покарань.

Ефективність: Він може бути корисним у ситуаціях, де необхідно дотримуватися строгих норм і правил, або в умовах, коли дисципліна важлива для забезпечення безпеки та координації.

Ситуаційний стиль керівництва:

Вплив: Цей стиль адаптується до конкретних ситуацій і вимог.

Ефективність: Ситуаційний підхід дозволяє лідерам вибрати оптимальний стиль керівництва в залежності від умов, що може підвищити ефективність в операціях.

Лідерство за прикладом:

Вплив: Лідер, який служить прикладом, може інспірувати та мотивувати свою команду своїми вчинками та відданістю.

Ефективність: Цей стиль може підсилити військовий дух та збільшити взаємодію у команді, що сприяє успіху військових операцій.

Лідерство на основі довіри:

Вплив: Взаємне довір'я військовослужбовців до лідера може сприяти кращій комунікації та співпраці.

Ефективність: Військові одиниці, де існує взаємне довір'я, можуть бути більш спроможними та координованими у виконанні завдань.

Лідерство з фокусом на завданнях:

Вплив: Цей стиль акцентує увагу на досягненні конкретних завдань та цілей.

Ефективність: Він може бути корисним у ситуаціях, де необхідно встановити чіткі завдання та стандарти виконання для досягнення успішних військових операцій.

Важливо зауважити, що найефективніший стиль керівництва може залежати від конкретної ситуації, місії та характеристик військового колективу. Тому лідерам важливо бути гнучкими та адаптувати свій стиль для досягнення максимальної ефективності військових операцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція розвитку професійного сержантського корпусу Збройних Сил України, затверджена наказом Міністерства оборони України від 08.02.2022 № 44;
2. Щорічний план реалізації Концепції розвитку професійного сержантського та старшинського складу ЗС України.
3. Військовий Етос сержантського і старшинського складу ЗС України, ТКП 1-00(203)01(62).01
4. Програма підготовки курсів лідерства різних рівнів у школах лідерства на базі ЦПСС.
5. Методичні рекомендації головним сержантам (головним старшинам) військових частин і підрозділів щодо організації ефективної системи їх роботи та налагодження дієвої службової взаємодії з офіцерським складом, затверджені Головнокомандувачем Збройних Сил України від 22.09.2020 № 22802/С.
6. Методичні рекомендації з організації та проведення урочистої церемонії передачі посади головного сержанта (головного старшини) військової частини, з'єднання,

об'єднання військ (сил) та вище Збройних Сил України, затверджені Головнокомандувачем Збройних Сил України від 05.01.2022 № 49/С.

7. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 08.05.2019 №170 «Про затвердження основних напрямків підготовки інструкторів», який регламентує систему навчання, відбору, інструкторів як невід'ємна складова функціонування системи багаторівневої підготовки військовослужбовців рядового, сержантського (старшинського) складу, що забезпечить набуття необхідного рівня лідерських якостей військовослужбовцями сержантського (старшинського) складу, кандидатами на інструкторські посади серед числа найбільш підготовленого сержантського (старшинського) складу. Що є запорукою якісного навчання військовослужбовців лідерству.

8. Статут внутрішньої служби ЗС України, затверджений Законом України від 24.03.1999 № 548-XIV (зі змінами).

9. Інструкція про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у ЗС України, затверджена наказом Міністра оборони України від 10.04.2009 № 170 (зі змінами).

10. Наказ Міністерства оборони України від 20.12.2019 № 653 «Питання управління кар'єрою військовослужбовців ЗС України, які проходять військову службу за контрактом».

11. Інструкція з проведення вхідного контролю на курсах лідерства базового та середнього рівнів.

12. Положення про ради сержантів (старшин) у ЗС України (зі змінами), затверджене наказом Генерального штабу ЗС України від 03.07.2018 № 246.

13. Інструкція з організації інформаційно-пропагандистського забезпечення у ЗС України, затверджена наказом Генерального штабу ЗС України від 04.01.2017 № 4.

THE PECULIARITIES OF THE VERBALIZATION OF VALUABLE INFORMATION IN THE PERSON'S LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD

Івашкевич Е. Е.

*кандидат психологічних наук, перекладач,
доцент кафедри практики англійської мови та методики викладання
Рівненський державний гуманітарний університет*

Яцюрик А. О.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

The study of the peculiarities of the verbalization of valuable information in the language picture of the world is associated with the discovery of the mechanisms of perception of the world and the ways of its comprehension, reflected in the language. Description of the features of objectification in the language world view of universal

and national-specific ways of mapping the world reflects the processes of worldview in the language community. All these in a great degree provide the authenticity of tasks.

Proverbs are secondary linguistic signs are closed persistent phrases (proverbs and sayings), that are markers of situations or relations between realities. They engage the participants to participate in the dialogue with their semantic depth and the ability to use them in different speech situations and with different language objectives. These units form one of the semiotic subsystems, which provides the process of full-fledged communication of the carriers of one language. As it was pointed out by sociolinguists, the language, as a historical necessity, is called upon to meet the requirements of the society. At the same time, it reflects the state of the society and actively contributes to its progress [1].

The modern direction in the study of phraseological units has highlighted a need for a comprehensive analysis of their ethno-cultural specificity and universal, interlingual relations on the basis of relevant features. It is no coincidence that the most researches in the field of Phraseology are focused not on the mechanical detection of parallel structures of phraseological units, but on the disclosure of internal connections and interdependence of language phenomena having been studied.

The study of the problem of proverbs which is constant in the English Phraseology involves the introduction of certain basic concepts. One of the most important is the macro-field "human activity", which is represented by a significant amount of proverbs and sayings.

It should also be noted that within the framework of one ethno-culture, the relation to certain paremiological concepts is not always the same. There is always a component of evaluation, that is, an approving or disapproving score that is contained in the meaning of Phraseology or paramia. In different civilizations and in different epochs the notions of good and evil, of the positive and of the negative appear in different ways. Members of the same society regard the same phenomenon individually. Although, there is a common point of view through which a positive or negative evaluation is a part of the structure of the meaning of the phraseological unit.

Acquainted with the proverbs and sayings of other peoples, a person not only broadens his/her horizons, but also seems to be a participant in the dialogue of cultures, since he/she has the opportunity to compare them with the proverbs of his/her native people and to define both common and distinctive features of the mentality of various ethnic groups.

Proverbs and sayings, in which we can see the most pronounced semantics of the English language, there are the main elements of the parameological picture of the world. Proverbs and sayings demonstrate a rich historical experience of people, they embody their life, traditions, culture. The verses reflect both universal knowledge and representations, as well as nationally specific values and the vision of the world, inherent in the representatives of a certain language group. According to scientists [2], precisely in the figurative content of phraseological units a national-cultural worldview is embodied, which allows the phraseological structure of the language to play a special role in the translation of cultural and national consciousness of the people. More than a third of the fund of paramees are proverbs and sayings about a person, his/her life,

character traits, family relationships, which characterize the physical and moral qualities of a person, sometimes gives a philosophical understanding of his/her being and behavior.

Also, according to scientists [3], it is precisely analysis of the associative form of the phraseological units (which, in terms of broad understanding of the object of Phraseology, include proverbs and sayings) and their cultural interpretation, allow the presentation of phraseological units in the role of exhibitors of cultural information due to their reproducibility. Reproducibility of phraseological symbols contributes to the translation of cultural-meaningful settings between generations, and thus means the formation in the processes of mastering the language of cultural self-consciousness, both individual personality and the cultural and national identity of the people.

One of the most important “working” concepts in the plan “man – his/her activity” is the concept of “work”. In the minds of the English people, *work*, *skill* and *learning* are important realities of the existential space in which his/her life goes. Let’s look at some examples.

The British are looking at work as a source of their material well-being, success, for example: *Work is the only capital that never misses dividends*. Work is the only one capital that always brings dividends; in proverbs laughter is ridiculous: *Lazy people have the most labour*. *Ледарі роблять вигляд, що працюють більше за всіх*; backhandedness: *A bad workman quarrels with his tools*. *У невмілого робітника інструменти винні*; professionalism is respected: *He works best who knows his trade*. *Good workman is known by his chips*. *Майстра видно по роботі*; *Clever hands make light work*. *Умілі руки легко працюють*. And such proverbs as “*Бездіяльний мозок – майстерня для диявола*” (*An idle brain is the devil’s workshop*), “*Ледарство – корінь усякого зла*” (*Idleness is the mother of all evil*), “*Нічого не роблячи, ми навчаємося злу*” (*By doing nothing we learn to do ill*), “*Ліній вівці і від власної вовни важко*” (*A lazy sheep thinks its wool heavy*), “*Кім у рукавичках миші не ловить*” (*A cat in gloves catches no mice*) testify above all ethno-cultural orientation according to the action. Haughtiness, cruelty are appraised extremely negatively, and hard work, persistence are considered to be the highest human virtues.

In proverbs and sayings, these small genres of English folklore concentrate all cognitive processes: reflected perception, understanding and knowledge of the person of the surrounding world at different stages of its development; the memory of generations about the past times, because in them people concentrated all their knowledge, arguing them.

REFERENCES

1. Bates D., Maechler M., Bolker B., Walker S. lme4: Linear mixed-effects models using Eigen and S4. *Journal of Package Version*. Vol. 1(7). 2014. P. 1–23.
2. Mykhalchuk N., Ivashkevych Er. Psycholinguistic Characteristics of Secondary Predication in Determining the Construction of a Peculiar Picture of the World of a Reader. *Psycholinguistics. Психолінгвістика. Психолінгвістика*. Переяслав-Хмельницький, 2019. Вип. 25(1). С. 215–231. URL: <https://doi.10.31470/2309-1797-2019-25-1-215-231>.

3. Мухалчук Н., Онуфрієва Л. Психологічний аналіз різних типів дискурсу. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. Кам'янець-Подільський, 2020. Вип. 50. С. 188–210. URL: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2020-50.188-210>.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ільїна О. О.

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту, Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Луценко А. А.

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Сучасна Україна переживає складні часи, і події останніх років роблять очевидною необхідність національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління. Ключову роль в процесі формування громадян готових плідно працювати над розвитком незалежної, демократичної держави займають освітні заклади. Вони повинні бути готові дбати про національну безпеку, підвищення добробуту громадян, сприяти єдності українського народу та сприяти миру й злагоді в суспільстві.

Відповідно до указів Президента України № 64/2022 від 24 лютого та № 133/2022 від 14 березня 2022 року у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України введено воєнний стан – особливий правовий режим, що вводиться в разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, територіальній цілісності. З цією метою МОН України затвердило заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року [4].

Школа – це не лише місце підготовки до життя, але і життєвий простір для дітей, де вони розкривають себе. Виховна робота спрямована на становлення особистості як творця власного майбутнього, покращення відносин між всіма учасниками освітнього процесу та заохочення демократичного діалогу між поколіннями. Національно-патріотичне виховання переважно здійснюється через різні заходи, програми та проекти [1]. Різноманітність, доцільність, сучасність, зміст таких заходів створюють загальне полотно успіху національно-патріотичного виховання. Позакласна робота є важливим компонентом цього процесу, яка допомагає задовольняти інтереси дітей, розвивати їх творчий потенціал і здібності в різних сферах. Класний керівник має важливе місце у цій роботі, виступаючи як організатор позакласних виховних заходів. Вчителі відіграють величезну роль у навчанні, розвитку і вихованні дітей, а їхнє завдання – вирости гідних громадян, з любов'ю до рідного краю та всієї багатонаціональної України.

Головна мета національно-патріотичного виховання полягає у формуванні свідомих громадян, які є патріотами своєї країни [3]. У Концепції національно-

патріотичного виховання визначено основну мету як «становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності» [2]. Цей процес також включає набуття школярами соціального досвіду, збагачення взаємин між різними національностями, стимулювання потреби та вміння жити в громадському суспільстві, розвитку духовності та фізичної культури, а також виховання моральних і художньо-естетичних цінностей [3].

Національно-патріотичне виховання в школах спрямоване на глибоке осягнення учнями національної культури та духовності, формування національних світоглядних позицій, вироблення цінностей заснованих на вітчизняних і світових культурних надбаннях. Це процес відбувається на кожному етапі навчання, сприяє всебічному розвитку особистості, враховує її обдарованість, збагачує інтелектуальний потенціал нації, сприяє духовному і культурному зростанню, а також формує громадянина України здатного до самостійного мислення, свідомого суспільного вибору і діяльності на користь процвітання нашої країни.

Питання національно-патріотичного виховання були областю досліджень багатьох науковців. Так основні засади патріотичного виховання були розглянуті видатними українськими вченими-педагогами О. Вишневським, О. Захаренком, М. Свтухом, В. Сухомлинським, І. Ткаченком проблематикою методології, теорії і практики національно-патріотичного виховання особистості присвятили свої праці І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кульчицький, Н. Ничкало, О. Пометун, М. Сметанський, М. Фіцула, Г. Шевченко. Тематику військово-патріотичного виховання висвітили М. Зубалій, В. Івашковський.

Патріотичне виховання молодших школярів вже з перших класів надає можливість формувати та розвивати усвідомлене ставлення дітей до власної країни: навчає їх цінувати та поважати історичні події, сучасні досягнення нашого народу, розрізняти поняття добра і зла. Це призводить до створення покоління, яке має в собі почуття патріотизму, готове до великих звершень, а також активно відстоювати інтереси своєї країни.

Ключовими принципами у вихованні мають бути гуманізм, демократизм, єдність сім'ї і школи, наступність та спадкоємність між поколіннями.

Патріотичне виховання молодших школярів виявиться результативним, якщо:

- його проводити ненав'язливо;
- поступово та дозовано впливати на їхні почуття, переконання та діяльність;
- надавати приклади вищого рівня патріотичних вчинків, а не нав'язувати погляди ззовні;
- залучати батьків, громадськість та учнів до виховної роботи в класі та школі;
- систематично використовувати ефективні елементи народної педагогіки та національних виховних традицій [3].

Таким чином, у процесі формування почуття патріотизму та національної ідентичності ключову роль має відігравати складна система національно-патріотичного виховання, яка проникає в освітні заклади, дитячі та молодіжні громадські організації, інші самоврядні об'єднання. Ефективність системи в цілому, діяльності державних та неурядових організацій зокрема, залежить від чіткої системи моніторингу цього процесу, що будується на певних стандартах та показниках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Н. Ідеї українських інтелектуалів як підложжя національно-патріотичного виховання. Формування громадянської культури в Новій українській школі: традиційні та інноваційні практики. Суми: КЗ Сумський ОППО, 2022. С. 1-13. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731118>.
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді: додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641 // Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України. 2015. № 8. С. 87-95.
3. Національно-патріотичне виховання у закладах освіти: рекомендації URL: <https://pon.org.ua/novyny/7258-nacjonalno-patrotichne-vihovannya-u-zakladah-osvti-rekomendaciy.html>
4. Указ Президента України No143/2022 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1432022-41729>

МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Іщенко І. В.

викладач-методист

Фахового педагогічного коледжу

Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії ЗОР

Проблема мотиваційної сфери особистості завжди була і залишається актуальною науковою проблемою. Мотиваційна сфера особистості викликає науковий інтерес дослідників у сфері психології, соціології, економіки, педагогіки тощо.

Широко відомі дослідження мотивації поведінки А. Маслоу, теорія когнітивного дисонансу Л. Фестингера, загальна когнітивна теорія мотивації Р. Аткинсона, теорія мотивації досягнення успіхів в різних видах діяльності (Аткинсон, Хекгаузен), теорія діяльнісного походження мотиваційної сфери людини О. Леонтєва, мотивації учіння О. Савченко. Вивчення мотиваційної сфери особистості здобувачів освіти детерміноване як соціально-економічними умовами, вимогами науково-технічного і загальнокультурного прогресу, так і назрілою потребою пошуку досконаліших форм, методів, технологій підготовки, формування та розвитку кадрів в сфері освіти.

Мотиваційна сфера особистості являє собою сукупність потреб, що спонукають людину до дії для їх задоволення. Кожна дія здійснюється з певною

метою. Залежно від способу життя, соціального статусу та умов існування люди переслідують ті чи інші цілі. У свою чергу, кожна мета обґрунтована наявністю певної потреби у людини. Щоб її задовольнити, потрібно зробити деякі дії. Таким чином, поведінка людини мотивується сукупністю причин, що спонукають її до дії.

Мотиваційна сфера характеризується наступними особливостями:

- множинність мотивів;
- різноманітність цілей;
- різні інструменти досягнення одних і тих же цілей різними людьми;
- ієрархічний поділ мотивів: одні з них більш важливі для людини, ніж інші;
- стійке існування мотивів, які можуть видозмінюватися, але не зникати після

задоволення конкретної потреби.

На фоні зниження престижу професій вчителя і вихователя викладачі фахового педагогічного коледжу Хортицької національної академії постійно вивчають мотиваційну сферу здобувачів освіти.

Для якісної підготовки фахівців важливо сформувати професійні мотиви учіння.

На початку навчального року проводяться опитування, тестування першокурсників, постійно здійснюється спостереження динаміки адаптаційного періоду. Результати такої роботи обговорюються на традиційних жовтневих психолого-педагогічних консилиумах. В ідеалі для успішного професійного навчання повинні переважати внутрішні мотиви: здобувачі освіти проінформовані про професію, обирають її з любові до дітей, наявності педагогічних здібностей та відповідних якостей особистості.

На жаль, рівень сформованості професійних мотивів у першокурсників за останні роки значно знизився: 60% вчорашніх абітурієнтів вступають до коледжу для отримання якісної середньої освіти і вступу до ЗВО, більшість першокурсників не усвідомлюють специфіку праці педагога, 20% першокурсників вступають до коледжу, бо тут навчалися батьки, 15-20% – сподіваються знайти друзів, проявити себе в інших видах діяльності – спорті, мистецтві, громадській діяльності тощо.

Для успішного професійного становлення важливо сформувати у здобувачів освіти такі важливі соціальні мотиви як бажання бути корисним суспільству, стати компетентним спеціалістом, допомогти дитині в її розвитку, зацікавленість в результатах командної співпраці, можливість власного самоудосконалення. Ця робота педагогічним колективом викладачів здійснюється комплексно з перших днів навчання в коледжі. «Занурення» в педагогічну професію відбувається не тільки на дисциплінах професійного спрямування, а і на предметах загальної підготовки: викладачі наводять приклади з власної педагогічної практики та практики студентів, яскраві приклади з історії педагогіки, зі свого предмету, утверджують гуманне ставлення до всіх учасників освітнього процесу, створюють ситуації успіху, взаємодтримки, використовують сучасні технології навчання – таким чином прищеплюють цінності педагогічної діяльності. Поступово студенти ознайомлюються з історією становлення педагогічної

професії, вимогами професіограми та Професійного стандарту, спостерігають за роботою кращих вчителів початкових класів, визначають власну програму професійного зростання.

Ефективним засобом формування професійних мотивів є педагогічна практика студентів. Протягом трьох років здобувачі освіти вивчають зміст і особливості освітньої діяльності, самостійно готують і проводять уроки та інші форми навчання молодших школярів. Успішне проходження всіх видів педагогічної практики значно підвищує рівень професійної мотивації.

Участь студентів коледжу в конкурсах педагогічної майстерності, навчальних проєктах «Сучасний урок в початковій школі», «Модель особистісно зорієнтованого навчання», вебінарах, науково-практичних конференціях студентів і молодих вчених – це ті форми роботи, які забезпечують якісний показник сформованості професійних мотивів у студентів випускних груп. 95% випускників 2023 року продовжать професійну освіту в Хортицькій національній академії та інших вищих педагогічних закладах освіти.

Отже, мотиваційна сфера здобувачів педагогічної освіти – складна система різноманітних мотивів, професійні мотиви повинні стати провідними для успішної педагогічної діяльності.

Подальшими дослідженнями є ефективні форми і методи професійної мотивації здобувачів освіти в умовах дистанційної та змішаної форми навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альохіна Н.В. Дослідження мотивації навчання у вищому навчальному закладі. Проблеми загальної та педагогічної психології : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. Костюка НАПНУ. Т. XII, ч. 6. Київ, 2010 рік. С.7-14.
2. Занюк С.С. Психологія мотивації: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2002. 304 с.
3. Корольчук М.С. Теорія і практика професійно-психологічного відбору. Київ: Ніка Центр, 2012. 532 с.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Йолич С. Ю.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Міськова Н. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу*

Проблема розвитку творчих та креативних здібностей у дітей дуже значуща в даний час. В умовах Нової української школи зріс інтерес до творчого мислення, що дозволяє ставити нові проблеми, робити відкриття, наближатися до чогось нового – креативного. Розробка проблеми креативності дітей актуальна, оскільки система освіти повинна готувати людей, здатних до генерування абсолютно нових ідей, виховувати в людині прагнення до вибору принципово нових, не схожих одне на одного рішень, відповідей на питання, що цікавлять.

На сьогодні навчальний процес потребує такої організації, яка забезпечила б розвиток індивідуального та креативного підходу до кожного школяра, служила б впровадженню різних інноваційних навчальних програм, що реалізувала б принципи гуманного підходу до дітей тощо. У всіх педагогічних методиках процес навчання орієнтований на психологію вікового та індивідуального розвитку молодших школярів. Ігрові технології як методи активного навчання переводять навчальний процес пізнання у приємне і при цьому ефективно заняття. А при комплексному використанні різних ігрових вправ, що підвищують розвиток творчого, креативного потенціалу учнів, можна досягти продуктивних результатів у поставлених цілях.

Проблеми розвитку креативного мислення досліджували українські вчені О. Антонова, С. Костренко, В. Павленко, Т. Позняк, О. Смалько, Л. Ткаченко, В. Черноус та ін.

Сьогодні в Україні створюється нова школа, де учень повноцінно живе, проектує своє майбутнє, свій шлях, враховуючи власні можливості, ставлячи перед собою завдання самовдосконалення, самовиховання, самоосвіти. При цьому особливого значення набуває креативність особистості, її здатність до творчого нестандартного мислення, вміння ефективно вирішувати складні проблеми власної життєдіяльності.

Під час роботи з дітьми важливо розвивати не лише інтелект, але й творчі здібності, і, навпаки, під час розвитку творчих здібностей не слід забувати про інтелект. Адже коли високий інтелект поєднується з високим рівнем креативності, творча людина частіше добре адаптована до середовища, активна, емоційно врівноважена, незалежна тощо. При поєднанні креативності з невисоким інтелектом бачимо невротичну тривожну людину з поганою адаптованістю до вимог соціального оточення і важкою долею. Важлива риса – самостійність, що проявляється як постійна, стабільна риса особистості, яка має потребу систематично самостійно працювати і, в тому числі, у плані самовдосконалення, розвитку своїх здібностей [1].

У ході уроку математики в початкових класах, з метою розвитку творчого мислення, під час розв'язування задач використовуємо наступні методи:

- метод евристичної бесіди. Під час евристичної бесіди вчитель замість викладу матеріалу у готовому виді підводить учнів до самостійного формування

понять, теорем, тощо. Цей метод використовується на перших етапах розвитку самостійного мислення під час проблемного навчання.

- метод мозкового штурму. Розв'язання творчої задачі відбувається у формі навчального мозкового штурму. Він складається з наступних етапів: перший – створення банку ідей, другий – аналіз ідей, третій – відбір і обробка результату.

- метод допоміжних задач. На початку уроку розв'язується серія усних задач, на базі яких доводиться теорема або розв'язується більш складна задача.

- метод «помилки». Учням пропонується спрогнозувати помилку або знайти помилку, спеціально допущену вчителем.

- метод асоціацій. Цей метод використовується тоді, коли учні не можуть знайти шлях розв'язування. Їм пропонується скласти ланцюжок асоціативних понять.

- алгоритмічний метод. Учні самі складають алгоритм розв'язування задачі і дотримуються його при розв'язуванні задач такого типу. Найбільш повно розвивається творче мислення учнів при вирішенні нестандартних задач. Нестандартну задачу не можна розв'язати за якимось алгоритмом. Побачити незвичний хід розв'язування задачі може тільки людина, яка діє сміливо, має дуже розвинуту яву [2, с .12-14].

Креативна освіта відходить від механічного перенесення знань, а за основу взята пошукова діяльність учнів, що ідуть шляхами наукового дослідження до встановлення фактів, формування проблем, гіпотез і аж до вирішення їх і пояснення.

Креативні здібності можна розвивати на будь-якому уроці, головне, щоб це не було стихійним явищем, а від уроку до уроку набирало своєї складності. Бо навчитися мислити креативно не просто. Це не є конкретним завданням, виконавши яке, можна легко забути. Також не існує певних правил та пояснень для того, як навчитися креативності, але існують умови, які слід створити вчителю для розвитку здібностей своїх учнів. Тому в своїй практиці намагаємося:

- знайти час на уроці математики для застосування технологій творчого розвитку особистості;

- дозволяємо учням вільно розмірковувати, висловлюючи власну думку;

- приймаємо без засудження різноманітні ідеї та думки дітей;

- створюємо ситуації успіху для кожного учня.

У той же час учні повинні бути активними учасниками навчального процесу, прислуховуватися до міркувань своїх товаришів, ставитися з повагою до думок інших.

Саме це дає можливість дитині вдосконалювати свої здібності, вміти застосовувати їх, викликає бажання до пошуку нового, що є необхідністю для творчої самореалізації особистості [3].

На уроках математики віддаємо перевагу складанням задач за малюнком, умовою чи прикладом рішення, математичним ребусам, віршованим задачам, графічним диктантам, вправам на розвиток логіки мислення. Як і б форми і методи навчання не використовували, вся педагогічна діяльність вчителя повинна

допомагати повністю реалізувати можливості учнів, підкреслювати значимість його особистості і сприяти міцному і свідомому засвоєнню знань.

Отже, впровадження технологій та методів креативного навчання є ще однією можливістю розвитку суспільства знань та інформації. Розвиваючи творчі здібності у дітей, виховуючи їх такими, що мислять нестандартно, оригінально, мають творчий підхід до життєвих проблем, суспільство отримує повноцінних громадян країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балдіна Л. М. Розвиток творчої компетентності учнів на уроках математики. *Математика в школах України*. 2006. № 29. С. 14-16.
2. Велдбрехт Д. О. Розвиток креативних здібностей учнів через систему креативних вправ. К. 2003. –21с.
3. Макушенко Т. Г. Розвиток творчого мислення учнів на уроках математики. *Математика в школах України*. 2004. № 6. С. 17-23.

ФЕНОМЕН «Я-КОНЦЕПЦІЇ» У ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ

Кирильчук Н. С.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Михальчук Ю. О.

*кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри психології
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

В українській психології дослідження самосвідомості особистості та її структурних утворень пов'язані з іменами таких провідних науковців як І. Д. Бех, М. Й. Боришевський, В. О. Васютинський, С. В. Васьківська, О. Є. Гуменюк, Т. В. Дмитрова, З. С. Карпенко, В. А. Роменець, Т. М. Титаренко, А. В. Фурман, О. В. Шевченко, П. Р. Чамата, Т. М. Яблонська, В. І. Юрченко та ін.

Зокрема, П. Р. Чамата, який започаткував українську психологічну школу з проблем самосвідомості, досліджував образ «Я» в контексті розвитку самосвідомості дитини. І. Д. Бех обґрунтовував ідею про роль середньої та вищої школи у формуванні позитивної «Я-концепції» молодого покоління. З. С. Карпенко досліджувала апіорне або ноуменальне «Я»; В. А. Роменець, В. І. Юрченко обґрунтовували «Я-вчинок», О. Є. Гуменюк, А. В. Фурман – самотворення позитивно-гармонійної «Я-концепції» в інноваційному освітньому процесі тощо.

Розглядаючи самосвідомість особистості як складне утворення, структура якого складається з неподільно пов'язаних одиниць: самооцінки, рівня домагань, соціально-психологічних очікувань та образу «Я», М. Й. Боришевський визначає останню складову як інтегральну форму самосвідомості людини. На думку вченого, становлення образу «Я» особи відбувається в процесі апробації нею вище вказаних одиниць впродовж певного часу та потребує набуття індивідом життєвого досвіду й відповідного рівня розвитку когнітивних та емоційних структур особистості, а в подальшому і власного образу «Я» [2].

Аналізуючи структуру особистості, науковець зазначає, що образ «Я» є тим своєрідним каркасом, який сприяє становленню різнорідних якостей людини (внутрішньої супідрядності, відносно інтегрованої спрямованості тощо) та є провідним у виборі особистістю певної лінії поведінки, виступаючи загалом глобальним механізмом її саморегуляції, що сприяє зародженню почуття ідентичності, самототожності. Саме це дозволяє людині усвідомлювати необхідні межі між «Я» і «не-Я» (сфера саморегуляції, тобто особистісна відповідальність, почуття обов'язку, соціальної причетності, розуміння власних бажань та інтересів оточуючих) [2].

Сучасна науковиця Н. М. Бамбурак аналізує погляди В. Джемса зазначає, що останній виділяє три гносеологічних конструкти Я-концепції [цит. з 1]:

1. Когнітивна складова «Я-концепції» або «Образ Я» – уявлення індивіда про себе. Різнорідна ієрархія способів самосприйняття, що сприяє формуванню неповторного, унікального «образу Я» з абстрактними характеристиками (атрибутивними, рольовими, статусними, психологічними і ін.). Але відомо, що будь-яка установка – це систематизація минулого досвіду міжособистісної взаємодії. Тому самоопис (самопізнання) людиною себе залежить від оцінкових тенденцій, відтак і пояснюється виділенням другого компоненту «Я».

2. Емоційно-оцінкова складова «Я-концепції» пов'язана з самооцінкою – особистісне міркування про власні цінності, які відображаються в установках. Її вивчають як стрижень особистості, як регулятор діяльності, як важливу складову потребо-мотиваційної сфери людини. Вона відображає у людини розвиток самоповаги, впевненості в себе, відчуття власної значущості та позитивного ставлення до «Я» в цілому.

Джерелами формування самооцінки, які видозмінюються на різних етапах особистісного становлення, є: оцінка інших людей; референтна група; порівняння реального та ідеального «Я»; результат власної діяльності.

3. Поведінкова складова «Я-концепції» – це потенційна поведінкова реакція, конкретні дії в соціальному середовищі, міжособистісних стосунках, які є результатом образу «Я» і самооцінки.

«Я-концепція» – результат апробації людиною своїх самооцінок, домагань і соціально-психологічних очікувань в процесі життєдіяльності; як властивий кожній особі набір установок, спрямованих на себе.

Отже, «Я-концепція» утворює важливий компонент – самопізнання особистості та бере участь в процесах саморегуляції і самоорганізації власного сенсу життя. Основні функції її: регуляція, адаптація, захист, репрезентація тощо.

«Я-концепція» – це динамічна система уявлень людини про себе, що змінюється з досвідом, досягненнями людини. «Я-концепція» включає наступні компоненти: усвідомлення власних фізичних, інтелектуальних та інших психічних властивостей («Я-розуміюче», самопізнання); самооцінка («Я-ставлення», самоставлення); суб'єктивне сприймання зовнішніх чинників («Я-поведінка», саморегуляція).

Важливо зазначити, що саме у підлітковому віці розвиток «Я-концепції» набуває актуальності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бамбурак Н. М. Дослідження розвитку Я-концепції особистості майбутнього соціального працівника у вищому навчальному закладі. *Збірник наукових праць*. № 48/2. Частина II. Хмельницький : НАДПСУ. 2009. С. 117-122.
2. Боришевський М. Самосвідомість як фактор психічного розвитку особистості. *Психологія і суспільство*. 2009. № 4. С. 119-126.

ВИКОРИСТАННЯ МНЕМОТЕХНІКИ, ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Пагуга Т. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Кисіль У. М.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»,
вихователька закладу дошкільної освіти №38*

Затвердження Базового компонента дошкільної освіти висуває нові вимоги до дошкільної освітньої ланки. Незалежною українською державою у світлі вимог Стандарту задекларовано, що розвиток мовлення можна розглядати як процес поступового освоєння дитиною рідної мови та вміння зробити її засобом спілкування та пізнання. Теоретичний аналіз наукового доробку А. Аніщук, В. Бенери, А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Калмикової, О. Кисельової, Ю. Корсун, С. Кость, К. Крутій, І. Лапшиної, В. Литвиненко, Н. Маліновської та ін. показав, що мовлення – це форма існування свідомості, що є і універсальним засобом спілкування, і суспільною формою відображення дійсності.

За визначенням Базового компонента дошкільної освіти, мовленнєва компетентність – здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів [1]. Для формування високого рівня мовленнєвої компетентності важливо використовувати інноваційні педагогічні технології, креативний індивідуально-особистісний підхід у процесі навчання і виховання дошкільників, створювати оптимальні психо-фізіологічні умови розвитку дітей. Саме до таких технологій належить мнемотехніка.

У своїх роботах, присвячених вивченню мнемотехніки як засобу розвитку усного описового мовлення, психолог Кетова Є. вказує, що використання мнемотехніки з дітьми допомагає збагатити їх словниковий запас та сприяє формуванню, як поверхневого так і глибокого синтаксуювання. Авторка наголошує, що застосування мнемотехніки позитивно впливає на пам'ять дошкільників, її об'єм, швидкість запам'ятовування матеріалу [3].

У роботі з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку ми використовуємо кольорові мнемотаблиці, тому що у них швидко і надовго залишаються у пам'яті саме кольорові образи: сонечко - жовте, полуниця – червона, а дітям старшого дошкільного віку пропонуємо мнемотаблиці з графічним зображенням.

Ми розділяємо думку Г. Чепурного, який вважає, що «мнемотехніка дає змогу вільного вибору способів засвоєння нової інформації. Враховуючи особливості сприймання, обробки та відтворення, пропонуються різноманітні методи та прийоми мнемотехніки, що дозволяє індивідуальний підхід до розвитку мнемічних процесів» [4, с. 23].

Ми помітили, що використання різноманітних прийомів мнемотехнологій дозволяє дітям засвоїти потрібну інформацію значно краще та зберегти її на довгий термін, а пригадування не викликає в дитини значних зусиль. Діти швидше оволодівають правильною звуковою мовою, зв'язним мовленням. У свою чергу це не тільки впливає на успішність навчання дитини, але й формує в неї бажання активно здобувати знання надалі.

Отже, важливість мнемотехніки для дітей дошкільного віку полягає в тому, що саме в цьому віці розвивається зорова пам'ять дітей. Мнемотехніка допомагає спростити процес запам'ятовування, розвиває асоціативне мислення та уяву, покращує зосередженість. Також завдяки гарній роботі вихователів навички пам'яті дозволяють збагатити словниковий запас та сформувати зв'язне мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Затверджено наказом МОН № 33 від 12.01.2021. URL: <http://surf.li/krvme>
2. Білаш О. Н. Мнемотехніка в роботі з дітьми дошкільного віку. *Дитячий садок*. 2015. № 23. С.12-15.
3. Кетова Є. В. Мнемотехніка, як засіб розвитку усного описового мовлення дітей із загальним недорозвитком мовлення. *Науковий часопис студентського наукового товариства імені Григорія Волинки*. 2015. № 1. С. 25-27.

4. Чепурний Г. А. «Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти»: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 208 с.

СТРУКТУРА МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Кіріакіді О. Ю.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Хмельницького національного університету*

Сьогодні наша держава та суспільство захищають свою незалежність і територіальну цілісність не лише на полі бою, але й в інформаційному середовищі, де російській агресор веде активні щоденні дії від 2014 року. Дезінформація, фейки, інформаційні та психологічні операції, кібератаки, інформаційні атаки гібридного характеру, що одночасно поєднують політичні, військові, економічні, соціальні та інформаційні засоби, а також традиційні, нетрадиційні, терористичні й інші незаконні методи ведення конфлікту, створюють постійні загрози Україні та всьому демократичному світу.

Офіцери військово-морських сил Збройних сил України повинні мати високий рівень медіаграмотності, що визначає актуальність проблеми дослідження. Медіаграмотність майбутніх офіцерів Військово-морських сил Збройних сил України – це професійно важлива особистісна властивість, що охоплює мотивацію до підвищення свого рівня медіаграмотності, свідоме ставлення і зацікавленість медіатекстами, знання історії та ролі медіа, види інформаційного впливу, вміння здійснювати пошук необхідної інформації, аналізувати медіаповідомлення, оптимально використовувати медіаресурси, протистояти маніпуляціям та дезінформації. Складовими медіаграмотності офіцерів Військово-морських сил Збройних сил України є особистісний, пізнавальний та діяльнісний компоненти.

Значення особистісного компонента медіаграмотності зумовлене тим, що особистісні властивості та мотивація визначають ставлення курсантів до вивчення особливостей медіаграмотності. Майбутній фахівець з високою мотивацією та пізнавальним інтересом має потребу самостійно навчатися, має позитивні інтелектуальні почуття до навчання загалом та вивчення специфіки медіаграмотності зокрема.

Пізнавальний компонент медіаграмотності майбутніх офіцерів Військово-морських сил охоплює знання про види та історію медіа, їх значення у суспільстві, вплив на громадськість [1]. Важливе значення мають знання про особливості сприйняття і створення медіатекстів, можливості новітніх медіа щодо негативного інформаційного впливу.

Діяльнісний компонент медіаграмотності майбутніх офіцерів Військово-морських сил стосується найважливіших умінь і навичок роботи з інформацією та

соціальними мережами. Йдеться про вміння збирати, опрацювати, зберігати та передавати інформацію з урахуванням пріоритетів професійної діяльності, зіставляти джерела інформації щодо їх достовірності та повноти, розпізнавати прояви маніпулювання інформацією на конкретних прикладах, наводити аргументи щодо надійності джерел і достовірності інформації у медіатекстах [2].

Всі складові медіаграмотності є свідченням медіа-імунітету майбутнього офіцера, здатного протистояти агресивному медіа-середовищу, спроможного обирати потрібну інформацію, оминати інформаційне «сміття», розпізнавати маніпулятивну медіаінформацію, захищатися від потенційно шкідливих інформаційних впливів.

Ключові слова: медіаграмотність, майбутні офіцери, Військово-морські сили Збройних сил України, професійна підготовка, критичне мислення, інформаційний вплив.

ЛІТЕРАТУРА

1. Media and Information Literacy. Curriculum for Teachers URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386080?posInSet=5&queryId=1fa9a0b7-fcb1-4d1d-a192-5195962d48ca> (last accessed: 29.07.2023)
2. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за науковою редакцією В. В. Різуна. Київ: Центр Вільної Преси, 2013. 352 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Козелець А. С.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Сойко І. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

На сьогоднішньому етапі розвитку освіти особлива увага приділяється всебічному розвитку особистості дитини. Важливу роль у формуванні особистості дитини відіграє естетичний розвиток.

Естетичний розвиток – це процес систематичного та цілеспрямованого впливу на особистість, орієнтований на формування її естетичних ідеалів, смаків і потреб, на вироблення здатності сприймати, переживати й оцінювати прекрасне життя.

Великий педагог К. Ушинський писав, що «естетичне виховання – максимальне розкриття особистості в тій діяльності, яка найбільше відповідає її

душі, а виховання повинно бути духовно-естетичним, ідеальним, мати благотворний вплив на кожну людину й суспільство, суспільний прогрес, бути обов'язковим для кожної дитини» [1, с. 115].

Загальна мета естетичного виховання полягає в тому, щоб дитина розвивала чуття гармонії, краси і вміла цінувати та створювати красу в своєму житті [2, с. 24].

На нашу думку основними завданнями естетичного виховання є: виховання в особистості почуття прекрасного; формування умінь і навичок творити красу в повсякденному житті; формування уміння відрізнити прекрасне від потворного; формування уміння жити за законами духовної краси.

Основними функціями естетичного виховання є естетично-ціннісної орієнтації особистості, розвиток її естетично-творчих здібностей, які визначають місце естетичного виховання в суспільному житті та зв'язок з іншими видами виховної діяльності.

Змістом естетичного виховання є естетичне сприйняття, естетичне судження, естетичні знання, естетична культура, естетичні почуття, естетичні переживання, естетична насолода, естетичні смаки та естетична діяльність. У комплексі ці категорії розкривають сутність естетичного виховання, розширюють його палітру, становлять його структуру.

На наш погляд, головним засобом формування естетичного розвитку учнів початкових класів є казка.

Казка – це один із найбільш популярних жанрів серед дітей. На думку В. Сухомлинського, казка – це активне естетичне мистецтво, яке захоплює усі сфери духовного життя дитини: розум, почуття, уяву, волю. Казка сприяє розвитку мислення дитини, формує позитивні моральні якості, сприяє розвитку особистості [3, с. 245].

Казка на уроках літературного читання в початковій школі здатна виконати не лише виховні, а й розвивальні та навчальні завдання. За правильної організації процесу роботи над казкою учні зможуть істотно покращити мислення, увагу, пам'ять, мовленнєвий розвиток тощо. Казки навчають дитину знаходити вихід із складних ситуацій, вірити в силу добра, любові, справедливості, краси. Діти дуже люблять казки, бо в них компенсується недостатність дій у реальному житті і стає можливою реалізація їх творчого потенціалу.

Під час вивчення казки на уроках літературного читання, вчитель проводить різноманітні види діяльності, що сприяють формуванню естетичного розвитку учнів. Наприклад, вони малюють ілюстрації до казки, складають вірші на основі сюжету, доповнюючи його за допомогою театралізованих ігор, пишуть оповідання-фантазії, створюють малюнки-розповіді про свої враження від прочитаної казки.

Вивчення казок на уроках літературного читання є важливим засобом естетичного розвитку молодших школярів. Казки мають чітко виражені естетичні характеристики, такі як краса мовлення, моральна глибина, виразність образів та дійових осіб. Ці характеристики допомагають розвивати в дітей почуття прекрасного, виховувати естетичні смаки та увлечення про красу [2, с. 25].

Отже, вивчення казок на уроках літературного читання є важливим інструментом естетичного виховання молодших школярів, який допомагає розвивати у них почуття прекрасного, естетичні смаки та уявлення про красу, поглиблювати знання про культурну спадщину, а також розвивати мовленнєву культуру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ушинський К. А. Вибрані педагогічні твори. Київ: Рад. школа, 1949. Т2. 245 с.
2. Гриценко І. В. Проблеми естетичного виховання молодших школярів у сучасних умовах [Текст]. Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота [редкол. : Козубовська І.В. (гол. ред.) та ін.]. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. Вип. 20. С. 23-25.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5-ти томах. Т. 1: Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. К.: Радянська школа, 2006. 654 с.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ

Колядич І. П.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Красовська О. О.

*доктор педагогічних наук, професор
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Сучасні тенденції розвитку суспільства обумовлені змінами у політичній, економічній, соціокультурній сферах. Вища освіта безпосередньо пов'язана з кожною з них, оскільки забезпечує професійну підготовку у всіх напрямках діяльності людини. У процесі навчання майбутній фахівець формується як особистість, професіонал, громадянин. Для цього необхідно розробити концептуальні основи формування його особистості шляхом інтеграції навчальної, наукової та виробничої діяльності. Метою вищої освіти сьогодення стала практична реалізація отриманих знань і умінь у нетипових ситуаціях майбутньої професійної діяльності і спрямування випускника на самоосвіту, саморозвиток і самовдосконалення. Підготовка майбутнього стоматолога за нових умов стає одним із стратегічних напрямів розвитку вітчизняної медицини. В її основу, вимогами часу, покладено становлення професійної компетентності і забезпечення конкурентоздатності у сфері надання медичних послуг та здатність до постійного професійного саморозвитку. Забезпечення досягнення таких цілей

потребує обґрунтування концептуальних основ професійного саморозвитку майбутнього стоматолога.

Саморозвиток детермінується соціально-економічними чинниками, психофізіологічним потенціалом людини, цілеспрямованістю і насамперед – характером і змістом праці. Зумовлюючими силами саморозвитку стають професійно-трудова, матеріальні, соціально-статусні й духовні потреби. Змістом саморозвитку – цілісний комплекс процесів і засобів поступу особистості, задоволення її пізнавальних і духовних потреб, розкриття і вдосконалення природних задатків і здібностей. Доведено, що освітнє середовище закладу вищої освіти, взаємодія його суб'єктів, ціннісно-мотиваційні відносини, процеси, які в ньому відбуваються, здатні впливати на готовність майбутніх сімейних лікарів до професійного саморозвитку [2].

На сучасному етапі розбудови системи вищої освіти актуалізується потреба суспільства в підготовці працівника нового типу – освіченої, компетентної, творчої особистості, яка має вміння швидко й оперативно реагувати на зміни в професійному середовищі та самостійно навчатися протягом усього життя. Доведено, що особистісний і професійний саморозвиток необхідно розглядати в тісному взаємозв'язку, оскільки професійний розвиток – це продовження загального розвитку людини, що відбувається в перші десятиліття її життя. Готовність до професійного саморозвитку лікаря-стоматолога варто розглядати як системну узагальнювальну якість діяльності в медичній галузі, що включає якісні новоутворені особистісні риси фахівця, а також особливості його праці [1]. Важливість ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців визначено в чинній нормативно-правовій базі України (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про інноваційну діяльність», Національна стратегія побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2025 років).

Фундаментальним теоретико-методичним підґрунтям проблеми формування готовності лікарів-стоматологів до професійного саморозвитку є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, у яких виокремлено такі напрями розв'язання окресленого питання: теоретико-методологічні основи професійної підготовки А. Алексюка, Г. Васяновича, С. Гончаренка, І. Зязюна, А. Лігоцького, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, В. Харабета; порівняльно-педагогічні дослідження вищої освіти Н. Абашкіної, С. Вітвицька, В. Зубка, А. Козакова; вищої медичної освіти І. Булах, Ю. Вороненка, Б. Криштопи, Л. Романішиної, Я. Цехмістра, В. Шатило, М. Шегедин; професійний саморозвиток майбутнього фахівця медичного профілю (І. Романишин, М. Савчин), забезпечення функціонування здоров'язбережувальних технологій в освітній галузі (В. Бабаліч, Т. Бондар, Г. Власюк, Г. Голобородько, М. Гончаренко, О. Гончаренко, В. Горошук, Н. Завидівська, Д. Касенюк, Т. Кириченко, А. Турчак, В. Язловецький).

У процесі наукових пошуків встановлено, що у попередніх дослідженнях предмет аналізу розглядався локально, у рамках окремих навчальних дисциплін і не враховував можливості системної фахової підготовки лікарів-стоматологів до професійного саморозвитку впродовж усього життя, що розкриває широкі можливості щодо реалізації нашого дослідження та дозволяє виділити такі суперечності між:

- потребою суспільства в конкурентоспроможних лікарях-стоматологах та недостатнім рівнем їхньої готовності до професійного саморозвитку;

- потенціалом змісту навчання в медичних університетах щодо формування готовності до подальшого професійного саморозвитку в майбутніх фахівців стоматологів та недостатнім рівнем реалізації в умовах закладів вищої освіти та впродовж усього життя;

- необхідністю практичного вирішення проблеми формування готовності до подальшого професійного саморозвитку в майбутніх фахівців стоматологів та відсутністю відповідної педагогічної системи та педагогічних умов, що забезпечують її формування.

Стандартом вищої освіти підготовки фахівців стоматологів визначено, що вони повинні володіти здатністю розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі охорони здоров'я за спеціальністю 221 «Стоматологія» у професійній діяльності або у процесі навчання. Головними серед фахових компетенцій є : здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні данні; інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень; діагностувати: визначати попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани; планувати та проводити заходи із профілактики захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області; визначати підходи, план, види та принципи лікування захворювань органів і тканин ротової порожнини та щелепнолицевої області; визначати тактику ведення пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області з супутніми соматичними захворюваннями; виконувати медичні та стоматологічні маніпуляції; визначення тактики, методів та надання екстреної медичної допомоги; спроможність ведення нормативної медичної документації; опрацювання державної, соціальної та медичної інформації [4].

Успішність реалізації концептуальних засад професійного саморозвитку майбутнього лікаря-стоматолога залежить від дотримання у процесі навчання сучасних принципів вищої освіти.

1. Принципу фахової компетентності – створення умов для розвитку необхідних структурних елементів професійної компетентності випускника стоматологічного факультету закладу вищої медичної освіти.

2. Принципу професійної креативності – створення умов для розвитку індивідуально-особистісного розвитку майбутнього фахівця.

3. Принципу проблемності – орієнтація майбутнього фахівця на вирішення реальних фахових проблем у невизначених і невідомих ситуаціях.

4. Принципу реалізму – передбачає орієнтованість стоматологічного факультету закладу вищої медичної освіти на досягнення реальних фахових цілей, оволодіння необхідними для цього засобами і методами.

5. Принципу фахового саморозвитку – орієнтація майбутнього стоматолога на створення умов для стабільного задоволення власних фахових та духовних потреб у саморозвитку і самореалізації.

Процес саморозвитку майбутніх стоматологів відповідно до вище зазначених концептуальних основ буде ефективним, якщо він удосконалюватиметься і матиме цілісний характер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоголь А., Панькевич А., Колісник І. Міжнародна професійна компетентність лікаря: проблеми і перспективи при викладанні хірургічної стоматології. *Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика*. С. 49-51.
2. Кульбашна Я. Концептуальні основи формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі стоматології. *Освітологічний дискурс*. № 2 (6). 2014. С. 86-96.
3. Кульбашна Я. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі стоматології: міжнародний аспект. *Вища освіта України*. 2014. № 2. С. 67-73.
4. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 221 Стоматологія. Київ 2019. 23 с.

КОНФЛІКТНІСТЬ В ПІДЛІТКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Король Н. І.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Психологія»

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Мороз О. І.

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Сучасне стрімке життя зі стресами, надзвичайно великим потоком негативної інформації з телеекранів, інтернет-ресурсів, насичене різноманітними шокуючими ефектами, погонями, жахами, насиллям, аморальністю, важким тягарем лягає на свідомість та нерви наших дітей. Захист їх внутрішнього світу від негативних впливів є спільною турботою дорослих, які мають справу з дітьми, педагогів та батьків. Необхідною умовою формування навичок загальної культури у дітей в сучасних умовах є профілактика девіантної поведінки. Конструктивно вирішити конфлікт мирним шляхом з урахуванням цілей та інтересів обох сторін допомагає нейтральна сторона, а саме медіатор.

Уміння ефективно спілкуватись, тобто взаємодіяти з іншими учасниками соціуму без конфліктів, Уміння слухати та здатність попередити агресію співрозмовника є умовами злагоджених міжособистісних стосунків. Однак так буває не завжди: у повсякденному житті ми постійно зустрічаємось з конфліктами.

Люди відстоюють свої інтереси та позиції у різний спосіб. На сьогоднішній день існує три загальновідомі підходи до вирішення конфліктів:

1. Застосування сили – використання учасниками підходу з позиції сили означає примус сторони до дій, яких ви хочете від неї домогтись.

2. Підхід з позиції права – звернення до закону чи адміністративних процедур закріплених на законодавчому рівні.

3. Обговорення інтересів – можливість сфокусуватися на проблемі, з урахуванням прихованих потреб сторін та її інтересів [4, с.8].

При детальнішому розгляді цих підходів очевидно стає потреба розв'язувати конфлікти так, щоб максимально задовольнити обидві сторони, враховуючи їх позиції та інтереси. Це абсолютно неможливо зробити, застосовуючи підхід з позиції сили, чи з позиції закону – обидва підходи передбачають примус, який має різне походження в кожному з підходів. Таким чином, з точки зору «відновлення стосунків» між учасниками конфлікту, найкращим є розв'язання ситуації за принципом «виграш – виграш», який досягається лише за умови врахування інтересів та позицій обидвох сторін за допомогою процедури медіації.

Медіація – це добровільний і конфіденційний процес, у якому нейтральна третя особа (медіатор) допомагає сторонам знайти взаємоприйнятний варіант вирішення ситуації, що склалася [3, с.1]. Особливою рисою медіації є те, що сторони спільно беруть на себе відповідальність за прийняття рішення та його виконання.

Під час проведення процедури медіації усі сторони повинні пам'ятати про певні правила та обов'язки, яких необхідно дотримуватися – основні принципи медіації:

- Добровільність – кожна зі сторін добровільно приймає рішення щодо участі у переговорах і усвідомлює, що рішення може бути досягнуте тільки шляхом співробітництва; можливість добровільного припинення процесу на будь-якому етапі.

- Розподіл відповідальності – сторони несуть відповідальність за прийняття рішення та його виконання, медіатор – за дотримання правил та принципів процедури.

- Нейтральність, безпристрасність – під час процесу медіатор не займає позицію однієї з сторін, не оцінює їх, а в рівній мірі допомагає обом. Медіатор є нейтральним по відношенню до конфлікту (не «втягується» у суперечку) і, в той же час, щиро прагне допомогти сторонам знайти найкраще для обох рішення.

- Конфіденційність – усе, що відбувається на медіації не розголошується ні медіатором, ні сторонами. За винятком ситуацій, коли сторони планують завдати шкоди собі чи комусь [2, с. 13].

Медіатор має виконувати низку правил. Він має уважно слухати і не перебивати; чітко висловлювати свою думку; ставити питання, що сприяють розумінню ситуації; ставиться до кожного учасника події з повагою; дотримуватися нейтралітету і не приймати нієї сторони; утриматися від порад і не висловлює свою точку зору; не звинувачувати нікого. Його головне завдання – допомогти учасникам процедури примирення знайти справедливе вирішення проблеми, що спричинила конфлікт чи суперечку [2, с. 23].

Необхідно пам'ятати, що медіація як процедура має за мету саме вирішення конфлікту з урахуванням інтересів та позицій його сторін (окремих особистостей або груп), а не пошуку винних. Таким чином, робота з конфліктом за допомогою медіації – це погляд у майбутнє стосунків, а не в їх минуле.

Шкільна медіація передбачає вирішення конфліктів у школі ненасильницьким шляхом, шляхом переговорів за допомогою нейтрального неупередженого посередника – медіатора. Медіацію однолітків розглядають як спеціальний підхід у медіації, коли медіаторами в конфліктах між учнями стають інші учні [1, с. 3].

На основі вище зазначеного можемо зробити такі висновки, що під цим поняттям розуміється добровільний і конфіденційний процес, в якому нейтральна третя сторона (медіатор) допомагає сторонам знайти взаємоприйнятний варіант вирішення ситуації, що склалася та таке вирішення конфлікту, де б були враховані інтереси і позиції обох сторін та вони були задоволеними та взаємоприйнятними. Особливою рисою медіації є те, що сторони спільно беруть на себе відповідальність за прийняття рішення та його виконання, а також інформація, яка стала відомою всім учасникам зустрічі не виноситься на загал ні медіатором, ані сторонами конфлікту. У будь-який момент учасники за бажанням можуть вийти з процедури медіації, адже участь у ній є виключно добровільною, та за ініціативи учасників непорозуміння.

Конфлікти у школі є природним явищем, вони пов'язані із перебуванням, розвитком, навчанням в одному середовищі великої кількості людей – дітей та дорослих. Підхід до вирішення конфліктів, заснований на моральних цінностях - повазі, рівності, толерантності, довірі сприяє розвитку відповідальності, комунікативних якостей, вчить учасників освітнього середовища, які мають труднощі у спілкуванні або стали учасниками конфліктних ситуацій, розуміти їх причини та усвідомлювати їх наслідки.

Існує кілька освітніх програм, спрямованих на розвиток у школярів навичок вирішення конфліктів ненасильницьким шляхом. Одна з них – програма «Медіація однолітків»: школярі-медіатори проводять зустрічі з однолітками, між якими виник конфлікт, і допомагають їм залагодити суперечку з урахуванням інтересів всіх сторін. Таким чином, медіація однолітків покладає відповідальність за вирішення конфліктів на самих учнів. Школярі мають багато переваг перед досвідченими спеціалістами при вирішенні конфліктів, що виникають між однолітками [4, с. 13].

У школах, де працюють служби порозуміння, формується атмосфера співпраці та поваги, учні почуваються захищеними, адже кожна людина має право на помилку. Навички ефективної комунікації учні приносять у сім'ю, зменшується напруженість під час уроків та інших шкільних заходів. Цінною та корисною є також інформаційно-просвітницька робота в школі з основ конфліктології для учнів різного віку, вчителів та батьків, яку здійснює керівник шкільної служби порозуміння. Йому можуть допомагати в цьому навчені учні-медіатори.

Створення та ефективна робота шкільної служби медіації неможлива без підтримки та сприяння адміністрації школи. Це робота, яка потребує багатьох років, відданості та терпіння всієї злагодженої команди.

Якщо школа хоче започаткувати у себе шкільну службу медіації, слід почати з інформаційно-роз'яснювальної роботи.

Процес медіації на практиці виявляється складним. Спочатку медіатор знайомить сторони з процесом медіації, його завданнями, принципами та правилами. Потім кожна зі сторін описує своє бачення ситуації, що склалася. Зі сказаного медіатор складає список питань, які потребують розв'язання. Сторони за допомогою медіатора знаходять можливі варіанти розв'язання суперечки, у кінці процесу сторони обговорюють варіанти розв'язання конфлікту, обирають найбільш прийнятний та укладають угоду, яку в подальшому зобов'язуються виконувати та дотримуватись зазначеного в процесі медіації, підписують її.

Відновні практики з медіації складається з певних етапів, під час яких застосовуються спеціальні техніки і методи для прояснення ситуації і стану опонентів: підготовчий; індивідуальні зустрічі; зустріч сторін (медіативна бесіда); фаза реалізації.

Перевагами медіації вважають економію часу; зниження вартості процесу вирішення спору; можливість впливати на результат; конфіденційність процедури; можливість збереження або відновлення ділових взаємин з партнерами; можливість запобігти виникненню подібних конфліктів у майбутньому; гарантію виконання рішення (у разі успішної медіації)

Медіації можуть проводитися одним або декількома людьми. Медіація, що проводиться кількома людьми, доцільна, коли йдеться про складні конфлікти, де беруть участь більше двох сторін і необхідні тривалі медіаційні зустрічі [3, с. 2].

Тривалу частину часу дитина перебуває в освітньому середовищі, і від дорослих батьків та вчителів залежить, наскільки дитина оволодіє навичками критичного мислення, безконфліктного спілкування та вміння аргументовано відстоювати свою точку зору, не викликаючи агресії співрозмовника. Учасники гуртка з медіації, пройшовши тренінгову програму за базовими навичками медіатора шкільної служби порозуміння, мають право реалізовувати відновні практики для допомоги у розв'язанні конфліктів не тільки однокласникам, рідним та близьким людям. Вони також зможуть на чергуваннях медіаторів у службі порозуміння, допомагати іншим школярам в межах школи, що суттєво зменшить рівень конфліктних ситуацій та допоможе дітям краще розібратися в собі та здобути навички ефективного спілкування, знизити рівень конфліктності та створити безпечне середовище без бійок, приниження та цькування.

Відповідно, коли в школі певні процеси залишаються непоміченими, ніхто не намагається розібратися, із чого все почалося, ніхто не досліджує історію самого агресора (його лише оцінюють і намагаються покарати), питання не вирішуються. Що найстрашніше – до цієї дитини лише приклеюють стигму та ставлять клеймо агресора. Це може на якийсь час дитину налякати, але наступного разу вона ще з більшою агресією ставитиметься до світу.

Для дітей підліткового віку характерними є гормональні бурі, імпульсивність, емоційність і часті прояви агресії. Відбувається зміни з їхнім тілом: різко ростуть кістки, м'язи, що робить їх драгівливими і надчутливими. Тому вони часто не сприймають порад та ігнорують допомогу дорослих, вчителів, батьків, значно

охочіше приймаючи позицію однолітків-медіаторів, які уважно вислухавши намагаються завжди допомогти у вирішенні конфліктів та ситуацій, що пов'язані з ними.

Отже, поки для нас нормою є виховувати дітей через інтернет-ресурси, спілкування між собою дітей у месенджерах та зменшення "живого" спілкування, то непорозуміння і конфлікти будуть виникати можуть навіть загострюватись. Вони будуть, доки в суспільстві не навчаться говорити про різне і при цьому не оцінювати інших. Аби у дитини змінилася поведінка, їй потрібно дати новий спосіб перед тим, як забрати старий. Поки ми, дорослі, вирішуватимемо питання за допомогою агресії, ми не навчимо дитину навичкам безконфліктного та ефективного спілкування та поваги до інших людей на засадах толерантності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боченкова В.А., Данько О.В., Якименко В.Г. Шкільна медіація. Посібник для шкільних служб медіації. Черкаси, 2019. URL:https://www.schools-for-democracy.org/images/documents/358/shkilna_mediaciya_posibnyk_dlya_shkilnyh_sluzhb_mediaciyi_ua.pdf
2. Робочий зошит медіатора шкільної служби порозуміння URL: <https://ldn.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Broshyura.pdf>
3. Поняття медіації, медіатора, характерних особливостей та етапів проведення у ДНЗ «МВПУПТ». URL: <http://center-polygraph.org.ua/pdf/proj/pidtr.pdf>
4. Шкільна служба розв'язання конфліктів: досвід впровадження. URL: https://issuu.com/uccg/docs/school_crc

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ

Кривка С. С.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Міськова Н. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Сучасна початкова школа не може залишатися осторонь від процесів модернізації освіти, які відбуваються нині в усьому світі, і в Україні зокрема. Початкової ланки освіти стосуються всі світові тенденції та інновації: особистісно орієнтований підхід, інформатизація, інтеграція тощо.

Державним стандартом початкової освіти, визначено, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості.

Нова Українська Школа однією з основних предметних компетентностей, якими має оволодіти молодший школяр, виокремлює математичну компетентність, яка визначається як особистісне утворення, що характеризує здатність учня створювати математичні моделі процесів навколишнього світу, застосовувати досвід математичної діяльності під час розв'язування навчально-пізнавальних та практикозорієнтованих завдань, нарешті адекватно вирішувати проблеми повсякденного життя [1, с.6-8]. А формування прийомів математичної діяльності сприяють реалізації компетентнісного підходу у навчанні. Активне формування навчальної діяльності веде до активних змін в особистості учня, в його свідомості, інтелектуальному і моральному розвитку. Відповідно до діяльнісного підходу етапи засвоєння знань розглядаються разом із етапами засвоєння діяльності. Якість знань в такому разі визначається адекватністю використовуваної діяльності учня для їх засвоєння.

Діяльнісний підхід ґрунтується на теоретичних положеннях концепції Л. С. Виготського, А. Н. Леонтьєва, Д. Б. Ельконіна. Ці положення вказують на те, що все, що відбувається в психічній сфері людини, виражається в його діяльності.

Під час уроків можна спостерігати, що дітям легко виконувати завдання репродуктивного характеру. Але репродуктивне відтворення матеріалу не розвиває логіку в учнів. Якщо вчитель підштовхує до потрібного направлення думок, сам показує, як робити завдання, пізнавальна сфера учня працює частково, не повною мірою. Часто після репродуктивного відтворення завдання учні забувають його і не можуть повторити алгоритм вирішення вже за кілька днів. Значно складніше учням провести аналіз, дослідження, порівняння, зробити узагальнення і висновки.

Отже, вчителю необхідно вирішувати ряд педагогічних проблем: підвищення рівня математичної компетентності, що має забезпечити готовність до використання математичних знань, умінь, навичок для вирішення максимально широкого діапазону життєвих задач, як в процесі навчання математики забезпечити формування ключових компетентностей учнів, розвивати самостійність, творчість, щоб кожен учень зміг реалізувати свої здібності.

Формування математичної компетентності учнів на основі діяльнісного підходу дає змогу вчителю реалізувати поставлені завдання. Діяльнісний підхід – це спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти. Самовдосконалююча особистість – головна мета навчання. Навчальний процес має бути спрямований на розвиток пізнавальної діяльності учня та її активізацію. Вчитель має застосовувати різноманітні методи спонукання учнів до праці,

активної участі в процесі засвоєння знань. А також спонукати учнів до творчої самостійної роботи по здобуванню знань та формуванню умінь та навичок [2, с.26-29].

Важливо розвивати в учнів самостійність. Часто найскладнішим для дітей є питання, що робити після ознайомлення з задачею. Задля розвитку самостійності можна запровадити певний алгоритм. Потрібно, щоб учень не просто запам'ятав спосіб розв'язання задачі, а мав навички логічного мислення для її вирішення.

На уроках математики учні початкової вчать аналізувати задачі, виділяють умову, запитання, етапи розв'язання. При цьому в підручнику на перших етапах даються вказівки, як правильно виконати завдання (схеми короткі записи, план розв'язання), а пізніше учні вже самостійно мають дібрати вираз, схему до задачі, порівняти дві задачі, знайти спільне і відмінне.

Розвиток математичної компетентності учня має бути системним і включати різні аспекти навчально-виховного процесу - урок як основну форму навчальної діяльності, факультативи, самоосвіту, позакласну роботу з математики, яка базується на індивідуальних особливостях учнів.

У НУШ з'явився такий вид діяльності як «Щоденні 3» (математика). Це набори щоденних видів діяльності, виконуючи які, діти вчать бути самостійними, а у вчителя з'являється можливість працювати з окремими учнями індивідуально чи у малих групах.

Принципи моделі «Щоденні 3»: Довіра та повага; Спільнота; Вибір; Відповідальність; Тимчасове зосередження уваги; Переходи (паузи для відпочинку); 10 кроків до самостійності.

Створення і збереження здорової комфортної атмосфери в класі вимагає докладання багатьох зусиль. Довіра та повага допоможуть у цьому. Відчуття спільноти створює у школярів бажання вимагати від інших відповідальності за власну поведінку, навчання, повагу і доброту.

Основні етапи моделі «Щоденні 3» на уроках математики є:

1. Математика самостійно
2. Математика разом
3. Математика письмо

Перші два базуються на діяльності з маніпулятивними предметами та передбачають використання кінестетичної практики. Це математичні ігри (самостійні і з партнером), розв'язання проблем, використовуючи інструменти для лічби чи ігрові матеріали. Також ці компоненти можуть передбачати комп'ютерів, калькуляторів, інших гаджетів як засобів для самостійної роботи.

«Математичне письмо» забезпечує вираження учнями власних думок і розумінь під час роботи над математичними завданнями чи математичним змістом: виразами, числами, цифрами, задачами. А інколи і створювати власні завдання [3, с. 36-38]

Таким чином, основним завданням освіти, зокрема математичної, нині є створення необхідних умов для формування їхнього творчого мислення. Тому вчитель, що вкладає математику нині має дбати про власний саморозвиток, про активну творчу діяльність, як педагогічну, так і математичну. Високий рівень

фахової компетентності, прагнення високої ефективності уроку, активна власна творча діяльність – це ті важливі передумови створення вчителем творчого середовища у процесі навчання учнів математики. У діяльнісному підході до навчання головною дійовою особою є учень. Роль учителя – це роль фасилітатора і модератора. Слід навчити учнів знаходити інформацію і критично її опрацьовувати, застосовувати знання на практиці у життєвих ситуаціях, практикувати математику не заради самої математики, а для життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гринчак В. І. Формування математичної компетентності в учнів початкових класів засобами діяльнісного підходу . К. 2019. 98 с.
2. Кірик М. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2019. 136 с.
3. «Реалізація діяльнісного підходу під час вивчення математики». Методичні рекомендації. Долина: РМК, 2014. 78 с.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Кручок В. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Сойко І. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука*

Сьогодні перед освітою постають нові завдання: школа повинна створити оптимальні умови для розвитку кожної дитини, спрямовуватися на формування в учнів здібностей самостійно осмислювати навколишню дійсність. Все це передбачає перебудову процесу навчання, в результаті чого мають розкритися індивідуальні можливості та самореалізація особистості.

Прагнення постійно вдосконалювати освітній процес зумовило появу нових інтерактивних технологій. Їх розвиток пов'язаний із орієнтацією на реалізацію сучасних концепцій освіти і виховання.

Інтерактивні технології навчання є предметом дослідження багатьох науковців. До його проблемних питань звертаються А. Гін, С. Жила, О. Ісаєва

А. Мартинець, Л. Пироженко, О. Пометун, Г. Сиротинко, Г. Токмань та інші. Традиційно в сучасній школі виділяють активну та пасивну моделі навчання залежно від участі учнів у навчальній діяльності [3, с. 8]. За «пасивної» моделі учень виступає в ролі «об'єкта» навчання, повинен засвоїти й відтворити матеріал, переданий йому вчителем або вміщений у підручнику. Активний тип навчання передбачає застосування методів, які стимулюють пізнавальну активність і самостійність учнів. Учень виступає «суб'єктом» навчання та вступає в активний діалог з іншими учасниками освітнього процесу.

На думку О. Пометун та Л. Пироженко, інтерактивне навчання є різновидом активного [3, с. 8]. Вони вважають, що інтерактивна технологія навчання передбачає залучення до навчального процесу всіх його учасників, де кожен учень має конкретне завдання, за яке він повинен публічно прозвітуватись, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед групою та передусім класом завдання [3, с. 24].

Інтерактивне навчання полягає в тому, що освітній процес відбувається за умов постійної й активної взаємодії всіх учнів. Відбувається взамонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де всі суб'єкти є рівноправними партнерами. Таке навчання ефективно сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером дитячого колективу, на що вказують учні [3, с. 19]. Під час інтерактивного навчання учні вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення [3, с. 9]. Інтерактивні технології сприяють набуттю основних форм мислення, виробляють здатність до самоосвіти, вміння застосовувати набуті знання в практичній діяльності.

Уперше в науковій літературі класифікацію інтерактивних технологій подають Л. Пироженко, О. Пометун визначаючи в ній чотири групи:

1. Інтерактивні технології кооперативного навчання: робота в парах («один проти одного», «один-вдвох-всі разом», «думати, працювати в парі, обмінятися думками»); ротатійні (змінювані) трійки; «два-чотири-всі разом»; карусель; робота в малих групах («діалог», «синтез думок», «спільний проект», «пошук інформації», «коло ідей»; акваріум.

2. Інтерактивні технології колективно-групового навчання: обговорення проблеми в загальному колі; «мікрофон»; «незакінчені речення»; «мозковий штурм»; «навчаючи – учусь»; «ажурна пилка» («Мозаїка», «Джиг-соу»); аналіз ситуації; вирішення проблем; «дерево рішень».

3. Технології ситуативного моделювання: симуляції або імітаційні ігри; спрощене судове слухання; громадські слухання; розігрування ситуацій за ролями («Рольова гра», «Програвання сценки», «Драматизація»).

4. Технології опрацювання дискусійних питань: метод ПРЕС; «займи позицію»; «зміни позицію»; «неперервна шкала думок» («Континуум», «Нескінченний ланцюжок»); дискусія; дискусія в стилі телевізійного ток-шоу; оцінювальна дискусія; дебати [1, с. 14].

Прагнення постійно вдосконалюватися зумовило появу нових педагогічних технологій. Їх розвиток пов'язаний із орієнтацією на сучасні методи освіти і виховання.

Інтерактивність (відкритість до спілкування) набирає в наші дні особливого значення. Інтерактивність у навчанні можна пояснити як здатність до взаємодії, бесіди, діалогу, дії.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що освітній процес відбувається за умови постійної, активної, позитивної взаємодії всіх учнів. Відбувається колективне, групове, індивідуальне навчання та навчання у співпраці. Під час інтерактивного навчання учень є не об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником подій. Таким чином відбувається внутрішня мотивація навчання, яка сприяє його ефективності. Вчитель і учні є рівноправними суб'єктами навчання.

У процесі застосування інтерактивного навчання є переваги та різні проблеми, а саме: у роботі задіяні усі учні класу; учні навчаються працювати у команді; формується доброзичливе ставлення до опонента; кожна дитина має можливість пропонувати свою думку; створюється «ситуація успіху»; за короткий час опановується велика кількість матеріалу; формуються навички толерантного спілкування; вміння аргументувати свій погляд, знаходити альтернативне рішення. Проблеми: учень часто не має власної думки, а якщо і має, боїться її висловлювати її відкрито, на весь клас. Самі учні пояснюють це так: «В нас рідко запитують власну думку», «Чи цінна моя думка?», «А раптом вона не співпаде з думкою вчителя чи колективу?», «Вона суперечить думці учня, що має в класі авторитет з цього предмету» тощо; часто школярі не вміють слухати інших, об'єктивно оцінювати їх думку, рішення; учень не готовий в процесі обговорення змінювати свою думку, йти на компроміс; учням важко бути мобільними, змінювати обстановку, методи роботи; труднощі в малих групах: лідери намагаються «тягнути» групу, а слабші учні відразу стають пасивними; часто трапляється висловлення відверто антисуспільних думок з метою завоювання «авторитету», привертання уваги. При обговоренні замість аргументувати свою думку, учень починає демагогію: «Ви ж самі сказали, цінною є кожна думка, а я так думаю і Ви мене не переконаєте!» [4, с. 7].

Отже, інтерактивні технології навчання – це така організація навчального процесу, за якої кожен учень має конкретне завдання, за яке він повинен публічно прозвітувати, адже від його діяльності залежить завдання, якість виконання поставленого перед групою та класом. Інтерактивні технології навчання містять чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, розумові й навчальні умови і процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів [2, с. 47]. Використання інтерактивних методів навчання на уроках в початковій школі допомагає досягнути триєдиної мети навчання: навчальної, розвивальної та виховної. При використанні інтерактивних технологій рівень знань учнів якісно та кількісно поліпшується.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горгош Л. І. Інтеграція інноваційних та традиційних технологій в навчально-виховному процесі початкової школи. *Розкажіть онуку*. 2009. №1-2. С. 14.
2. Комар О. М. Інтерактивні методи як інноваційна діяльність сучасного вчителя початкової школи. *Початкова школа*. 2010. №7. С.47.
3. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: А.С.К, 2004. 192 с.
4. Ющенко І.В. Впровадження інтерактивних технологій навчання на уроках в початкових класах. *Початкове навчання та виховання*. 2010. №2. С.2-7.

ТЕХНОЛОГІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ксінчук В. Ю.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'ячука»*

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'ячука»*

Сучасні тенденції розвитку Нової української школи характеризуються переходом від традиційної моделі навчання до розвивальної конструктивної моделі, орієнтованої на результат. Актуальним питанням сьогодення є створення сприятливих умов для особистісного становлення й творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, а особливо дітей з особливими освітніми потребами. Саме тому впровадження технологій особистісно-орієнтованого підходу значно розширює можливості гармонійного розвитку дітей з особливими освітніми потребами в освітньому середовищі Нової української школи.

Технологічний арсенал особистісно-орієнтованого підходу, на думку Є. Бондаревської, складають методи і прийоми, що відповідають таким вимогам, як: діалогічність; діяльно-творчий характер; спрямованість на підтримку індивідуального розвитку дитини; надання дитині необхідного простору, свободи для прийняття самостійних рішень, творчості, вибору змісту і способів виховання і поведінки [1, с. 317].

До педагогічної технології належить технологія практичної реалізації моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами, яка спирається на скоординовану міждисциплінарну взаємодію суб'єктів означеного процесу, що забезпечує сприятливі умови для їх особистісного розвитку, а саме: знання етапів та закономірностей нормативного онтогенезу у різні вікові періоди; розуміння специфіки психічного та фізичного розвитку вихованців з опорою на знання причин та механізмів його виникнення; урахування індивідуальних особливостей вихованців із різним рівнем розвитку; знання особливостей взаємодії між дошкільниками із особливими освітніми потребами та їх здоровими однолітками.

Серед технологій впровадження особистісно-орієнтованого підходу до організації навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі вважаємо найбільш доцільними такі:

Технологія розвиваючого навчання. Розвивальне навчання – напрямок в теорії і практиці освіти, що орієнтується на розвиток фізичних, пізнавальних і моральних здібностей дітей з особливими освітніми потребами, що навчаються шляхом використання їх потенційних можливостей. Це мотивація на конкретні дії, на пізнання, на нове.

Технологія різнорівневого навчання. Це педагогічна технологія організації процесу, в рамках якого передбачається різний рівень засвоєння навчального матеріалу дітьми з особливими освітніми потребами.

Технології музичного впливу. У різних формах фізкультурно-оздоровчої роботи. Використовуються для зняття напруги, підвищення емоційного настрою дітей з особливими освітніми потребами.

Технологія організації розвивального середовища початкової ланки освіти. Створення розвивального середовища, в якому всі діти мають можливість брати активну участь в освітньому процесі, одержувати якісну освіту та успішно інтегруватись у суспільство, є ключовою проблемою ЮНЕСКО.

Технологія моніторингу індивідуальних досягнень дітей початкових класів з особливими освітніми потребами. Згідно Національної доктрини розвитку освіти одним із стратегічних напрямів підвищення її якості, оновлення змісту та форм організації освітнього процесу є моніторинг, система інструментарію якого здатна оцінити її ефективність та передбачити подальші кроки щодо її підвищення [2, с. 7].

Моніторинг індивідуальних досягнень включає оцінку фізичного розвитку, стану здоров'я, загальних здібностей (пізнавальних, комунікативних, регулятивних), що дозволяє вчасно помітити несприятливі зміни порушень.

Отже, на сьогодні існує нагальна потреба як подальшої розробки, так і впровадження пропонуваніх науковцями освітніх особистісно-орієнтованих технологій, прогресивних зарубіжних технологій розвитку особистості дітей з особливими освітніми потребами. Найпродуктивнішою формою розвитку та накопичення досвіду спільного навчання дітей з особливими освітніми потребами та їх здорових однолітків є здійснення інклюзивного навчання в умовах початкової школи, що орієнтуються на зарубіжний досвід, адаптуючи його до вітчизняних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубасенюк О. А. Теоретико-технологічні засади впровадження особистісно орієнтованого підходу у професійнопедагогічній підготовці майбутнього вчителя. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2012. 386 с.
2. Ладивір С. Перші уроки добра. *Дошкільне виховання*. 2008. № 2. С. 5-7.

САМОКОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗВО

Кузнецова О. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки, психології, початкової освіти
та освітнього менеджменту*

*Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Бордунова Т. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

Одним із визначних першочергових завдань кожного закладу вищої педагогічної освіти стає забезпечення якості професійної підготовки майбутніх фахівців. Але з початком пандемії Covid-19, а потім повномасштабної військової агресії росії та переходом закладами освіти здебільшого на дистанційну форму навчання виникла необхідність в переосмисленні та перебудові всього освітнього процесу з метою виконання кваліфікаційних вимог до здобувачів вищої освіти, їхнього професійного зростання, підвищення конкурентоспроможності в інформаційному, цифровому суспільстві, що в свою чергу потребує орієнтації на розвиток особистості, здатної до самоосвіти, саморозвитку та самоконтролю у професійній сфері.

Вирішенню цих завдань у підготовці фахівців, які б відповідали вимогам сучасності сприяє така побудова змісту та організації освітнього процесу, яка б сприяла професійному становленню особистості на основі продуктивності, ефективності та результативності її самоосвітньої діяльності.

Потреба у самоконтролі навчальної діяльності майбутніми вчителями обумовлена сучасними умовами організації освітнього процесу за Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою, що передбачає плановість та логіку освітнього процесу у практичних цілях навчання, при цьому направляючи здобувачів освіти на формування вмін і навичок самоосвітньої діяльності,

здатності до навчання впродовж життя, ефективного вирішення професійних задач.

Необхідною умовою успішної самоосвітньої діяльності здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання є самоконтроль як важлива складова її якісних показників. Він сприяє аналізу, оцінюванню та переосмисленню власної навчальної діяльності здобувачів освіти, розвитку педагогічного рефлексивного мислення. Ефективність навчання майбутніх фахівців у закладах вищої педагогічної освіти залежить від ступеня сформованості навичок самоконтролю.

Одним з перших, хто займався цією проблемою з психологічних позицій, був З. Фрейд [5]. Щоб пояснити здатність людини контролювати свою поведінку, він постулює наявність у складі його психіки деякого внутрішнього агента, який приймає рішення, пов'язані з контролем поведінки. З. Фрейд інтерпретував самоконтроль як інстинкт самозбереження «Я». Розвиток «Я» автоматично веде до посилення самоконтролю.

Тракування питання самоконтролю довгий час вивчалось у площині психологічної науки і розглядалось з точки зору психологічних досліджень характеристики пізнавальних процесів: відчуття, сприймання, уваги, пам'яті, уяви, мислення і мовлення тощо (Г. Балл, П. Блонський, Л. Виготський, М. Дідора, Е. Зеєр, Г. Костюк, С. Максименко, В. Моляко, А. Сердюк та інші). Але в останні десятиріччя дане питання стало предметом вивчення сучасних науково-педагогічних досліджень. Проблеми розвитку контролю та самоконтролю представлені у педагогічних доробках науковців О. Вишневського, С. Гончаренка, І. Зязюна, О. Ляшенко, Л. Майбороди, Д. Пашенка, І. Підласого, О. Савченко, М. Стельмаховича та інших.

Науковці розглядають самоконтроль з різних боків: в деяких дослідженнях самоконтроль визначається як властивість особистості, в інших вказується на те, що самоконтроль є вчинком розумової діяльності особистості (формою, яка проявляється у розвитку самосвідомості, мислення, розуму, ознакою його самокритичності, дисциплінованості). З іншого боку у багатьох наукових розвідках самоконтроль визначається як один із компонентів навчальної діяльності або як вміння контролювати свою діяльність. Стає зрозумілим, що формування навичок самоконтролю – це необхідність, яка потрібна для успішного виконання навчальної діяльності, якої слід навчати спеціально.

Л. Романишина у своїх розвідках вказує, що необхідна певна систематизація компонентів самоконтролю (типів, видів, методів), як упорядкованої динамічної сукупності взаємопов'язаних складових, які будуть виступати єдиним цілим, об'єднаними між собою загальними функціями та метою і охоплювати всі етапи навчальної діяльності здобувачів освіти.

Самоконтроль є невідривною складовою будь-якої діяльності людини, а його сутність спрямована на попередження можливих або виявлення вже зроблених помилок. На допомогу у визначенні безпомилковості своєї діяльності у грі, навчанні, праці, науці або спорті людині приходять саме навички самоконтролю з метою усвідомлення правильності своїх дій. В навчальній діяльності молодшого школяра, яка є однією із найважливіших сфер його життя, формуються і

розвиваються навички самоконтролю. Самоконтроль у навчанні, на думку дослідниці О.Савченко, це перевірка суб'єктом власних дій та вчинків шляхом співвідношення їх з аналізом та корекцією результатів [4].

В результаті формування навичок самоконтролю у здобувачів освіти розвивається можливість здійснювати усвідомлений вибір допустимих і найбільш слушних форм реагування на обставини навколишньої дійсності. Важливим елементом самоконтролю у здобувачів вищої освіти виступає самообмеження. Ця здатність не притаманна людині від початку, а формується поступово, по мірі розвитку особистості та включення в освітній процес закладів освіти.

Самоконтроль можна виділити як один із структурних компонентів процесу самовиховання, серед яких самооцінка, мотиви, мета, програма, самообов'язок, самоспостереження, самоаналіз тощо. У процесі самовиховання, самоконтроль має важливе значення. Залежить це від специфіки реалізації програми самовиховання здобувачів освіти, де очевидна залежність від діяльності, від різних її видів і від її відповідності цілям самовиховання і від того, наскільки повно самоконтроль підвищує стійкість діяльності по самовихованню. Програма самовиховання у здобувачів освіти здійснюється тільки тоді, коли діяльність та розмаїття її видів підпорядковані цілям самовиховання. Тут самоконтроль покликаний підпорядкувати діяльності по самовихованню конкретні процеси.

Таким чином, роль самоконтролю досить велика, бо саме самоконтроль дозволяє повністю реалізовувати свої внутрішні ресурси і є мотиваційною стороною освітнього процесу. Оптимальна педагогічна стратегія у формуванні навичок самоконтролю навчальної діяльності майбутніх вчителів початкових класів полягає в поетапному розмежуванні контролюючих і оцінюючих функцій здобувача освіти та викладача які спрямовані на досягнення навчальної мети. Система навчальної діяльності закладу вищої педагогічної освіти повинна бути спрямована на вдосконалення освітнього процесу, результативність якого визначається ступенем сформованості у майбутніх вчителів початкових класів навичок самоконтролю власної навчальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайличенко В. Є. Самоконтроль як важлива умова саморозвитку особистості студента. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. К. ; Вінниця, 2012. Вип. 31. 422-427.
2. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А.Зязюна. К.: Віпол, 2000. 636 с.
3. Романишина Л. М. Система поетапного контролю навчальної діяльності студентів педагогічних університетів за модульно-рейтинговою технологією навчання з дисциплін природничого циклу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. К., 1997. 460 с.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: [підр. для студ. пед. фак.]. К.: Грамота, 2012. 503 с.
5. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕКОНОМНОГО СПОЖИВАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Кузьменко Н. В.

вихователька закладу дошкільної освіти № 8 м. Вараш

Пагуга Т. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

На сучасному етапі розвитку суспільства стало зрозумілим, що таке бездумне використання природних ресурсів, яке відбувається зараз, призведе до загрози нашому майбутньому. Людство не може продовжувати надалі експлуатувати наш природній скарб у таких обсягах як це відбувається в даний час. Адже це призведе до спустошення нашої планети, фактично до втрати комфортного проживання в нашій домівці під назвою «Земля».

Важливою потребою сьогодення стає формування такого способу життя, який дозволить залишити після себе сприятливі умови для проживання наступних поколінь. «Науково-технічний прогрес, нові технології самі по собі не здатні подолати загрози, що постали перед людством. Потрібна нова філософія, нова політика, нові моральні орієнтири - зобов'язання кожної людини і людства в цілому» [3, с. 7].

Як зазначає О. Висоцька, на початку ХХІ століття головним стратегічним завданням всієї світової спільноти є забезпечення стабільного та ефективного існування сучасної цивілізації на засадах цілісності природного оточення, економічної життєздатності та соціальної справедливості для нинішніх і майбутніх поколінь. Вирішення цих питань стало можливим із впровадженням у зміст соціальної та освітньої політики стратегії сталого розвитку [1, с. 5].

За участю вчених уже розроблена Концепція сталого розвитку України, що схвалена Верховною Радою України. Провідна роль у розвитку позитивного ставлення до довкілля прописується в освітній програмі Закону України «Про дошкільну освіту», та у Базовому компоненті дошкільної освіти.

У дослідженнях О. Білан, Г. Беленької, Н. Горопахи, В. Зєбзеєвої, З. Плохій, Н. Яришевої, Н. Лисенко, В. Маршицької, Н. Рижової, Г. Тарасенко та багатьох ін. уточнено завдання екологічного виховання дошкільників, сформовано зміст та форми роботи з дітьми.

Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун, О. Веретеннікова, О. Соцька та ін. вважають, що розпочинати формувати навички економного споживання природних ресурсів слід ще з дошкільного віку.

Для забезпечення сталого розвитку вирішальне значення сьогодні надається сучасній освіті, яка виконує роль випереджаючого чинника реалізації необхідних суспільних змін. Йдеться про вчасну підготовку людей до нових умов існування, надання їм можливості отримати такі знання й уміння, які дозволили б не тільки успішно адаптуватися у новому соціальному та інформаційному середовищі, але й активно впливати на нього в інтересах збереження й подальшого гармонійного розвитку людського суспільства. Усвідомлення необхідності перебудови навчального процесу в освіті, стало головними причинами виникнення освіти в інтересах сталого розвитку. Домінуючим інструментом для стабільного життя на Землі має стати екологічна освіта від наймолодшого віку. Вона повинна стати для сучасного дошкільника, на стільки ж обов'язковою, як навчання читання і письма.

Освіта для сталого розвитку – це актуальний інноваційний напрям розвитку освіти в Україні та світі. Змістовими особливостями освіти сталого розвитку є інтеграція в ній трьох аспектів: екологічного, соціального та економічного, оскільки власне ідея сталого розвитку концентрує увагу відповідно на цих трьох сферах. Екологічний аспект полягає у формуванні необхідного рівня екологічної компетентності громадян: засвоєння системи екологічних знань та формування умінь і навичок екологічної діяльності, що є тісно пов'язаною з екологічною свідомістю, екологічним мисленням та екологічними цінностями. Соціальний аспект відображає умови існування людей у суспільстві, їхній спосіб життя та діяльність і розкриває широку проблематику правової освіти, валеологічної освіти, громадянської освіти, освіти з питань безпеки, гендерної рівності, полікультурності тощо. Економічний аспект ОСР пов'язаний з розкриттям питань щодо сталих суспільно-виробничих відносин та сталого господарського життя, у тому числі й індивідуальної господарської діяльності [5, с. 116].

На основі переконань, у важливості розпочинати навчання гармонійного співіснування природи з людиною саме з дошкільного віку, О. Пометун і Н. Гавриш, розробили парціальну програму «Дошкільнятам - освіта для сталого розвитку», яка формує у дітей екологічні, економічні і соціальні навички. Авторки програми зазначають, що освіта для сталого розвитку набуває особливої ваги в перші роки життя дитини, коли формуються її основні звички й моделі соціальної поведінки [2, с. 2]. Як зазначає Н. Гавриш «автори Державного стандарту вперше наголосили на необхідності впровадження в дитячих садках ідеї освіти для сталого розвитку. І якщо раніше цей освітній аспект був експериментальним, то тепер його містить інваріантна складова в структурі напрямку «Дитина в природному довіллі». Тож і реалізувати його потрібно на новому рівні» [4].

Відповідно до рекомендацій О. Пометун і Н. Гавриш у ЗДО №8 м. Вараш Рівненської області дії задані певною темою тематичного дня, закріплюються упродовж трьох наступних тижнів у дітей молодшого і середнього дошкільного віку й упродовж двох тижнів у дітей старшого дошкільного віку. Навчання не обмежується одним заняттям, а відпрацьовується і закріплюється під час різних режимних моментів, у різних формах їх творчої взаємодії. Відповідно до теми

вихователі підбирають дидактичні, рухливі, сюжетно-рольові ігри, досліди що проводяться упродовж наступних тижнів. Започатковуються і проводяться певні ритуали, що регулярно повторюються для формування навичок орієнтованих на сталий розвиток. Упродовж тижнів, відведених на закріплення теми, вихователі читають різноманітні повчальні авторські казки чи оповідання про природу. На занятті вихователі створюють проблемну ситуацію під час обговорення наочних матеріалів, що активізує розумову діяльність дітей, зацікавлює, привертає увагу до заданої проблеми. Заохочується бажання дотримуватися і вдома певних правил, залучаються до діяльності також і батьки. Постійно здійснюється нагадування, вивчених правил поведінки, пояснюється чому саме так потрібно робити.

Згідно рекомендацій авторок курсу, вихователі проводять дні без іграшок, коли дітям пропонується попрацювати з викидним і природним матеріалом. Діти фантазують у що можна пограти з такими предметами, роблять різноманітні поробки з цими предметами. Таким чином ми даємо дітям зрозуміти, що не обов'язково купувати іграшки у магазині, а можна їх зробити власними руками і тим самим привчаємо їх до ощадливості. Долучаючи батьків, в ЗДО організовується збір макулатури, пластику, кришечок від пластикових пляшок. Так відбувається формування у дітей дошкільного віку навичок орієнтованих на сталий розвиток.

Отже, у дітей дошкільного віку можуть бути сформовані ціннісні основи ставлення до навколишнього середовища. Якщо з дитинства вчити економному споживанню природних ресурсів, то така поведінка міцно закріпиться у людини і стане способом її життя. Поступове усвідомлення дитиною моральних правил поведінки у довкіллі, розуміння значення своїх дій для інших, активізують її прагнення з власної ініціативи дбати про навколишнє середовище. Саме так починає формуватися екологічна свідомість, що пов'язана з процесами взаємодії людини з об'єктами природи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Висоцька О. Є. Освіта для сталого розвитку: науково-методичний посібник. Дніпропетровськ : Роял Принт, 2011. 200 с.
2. Гавриш Н., Пометун О. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: парціальна програма для системи дошкільної освіти. К., 2019. 23 с.
3. Гавриш Н. В., Саприкіна О. В., Пометун О. І. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : навч.-мет. посіб. / за заг. ред. О. І. Пометун. Дніпропетровськ : Ліра. 2014. 120 с.
4. Гавриш Н. В. Освіта для сталого розвитку : переходимо на новий рівень. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. Київ: МЦФЕР-Україна. 2021. № 7 С. 10-14
5. Коренева І. М. Феномен «освіта для сталого розвитку»: сутність та сучасні особливості концепту. *Український педагогічний журнал* . 2018. № 2. С.113-123.

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ЗАВДАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Лафета М. А.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу*

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

На сьогодні одним з основних пріоритетів розвитку сучасної освіти є забезпечення рівних прав щодо освіти для всіх дітей. Реформування системи освіти в напрямі інклюзії підтверджується численними змінами в законодавстві України, практичною діяльністю закладів освіти та узгоджується з основними міжнародними документами у сфері забезпечення прав дітей [5].

Цінними для нашого дослідження є наукові праці вітчизняних учених А. Колупаєвої, В. Бондаря, А. Заплатинської, М. Кавуна, Ю. Найди, М. Порошенко, Т. Сака, М. Сварника, О. Таранченко, В. Тищенко та інших. У своїх роботах науковці актуалізували різнобічні аспекти проблеми інклюзивної освіти, здійснили ґрунтовний аналіз стану впровадження інклюзивного навчання в Україні та її межами.

Інклюзивна освіта (англ. inclusion – включення; французька, inclusif – той, який в себе включає; латинською include – включаю, заключаю,) – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти шляхом організації навчання дітей у закладах освіти на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей у навчально-пізнавальної діяльності [1].

Сьогодні інклюзивна освіта є процесом впровадження інклюзивних практик і принципів у різних сферах суспільства з метою забезпечення рівних можливостей, прав та участі для всіх людей, незалежно від їх належності до будь-якої групи або категорії. Інклюзивна освіта спрямована на створення безбар'єрного, доброзичливого та рівноправного середовища, де кожна людина може брати участь в усіх аспектах суспільного життя.

Досліджуючи термін «інклюзивна освіта» нами було проаналізовано визначення, які містяться в головних міжнародних документах: Стандартних правилах урівняння можливостей інвалідів ООН, Декларації прав дитини ООН, Саламанкській декларації та програмі дій з навчання осіб з особливими потребами, Міжнародних консультаціях із питань раннього навчання дітей з особливими освітніми потребами. Опираючись на ці документи, можна констатувати, що інклюзивне навчання – гнучка, індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання (у разі потреби) відбувається за індивідуальним навчальним планом, забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. Інклюзивна освіта базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за

місцем проживання. Інклюзивну освіту, як систему освітніх послуг, має забезпечувати інклюзивна школа – заклад освіти, що адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує наявні в громаді ресурси, залучає батьків, фахівців для надання спеціальних послуг відповідно до потреб кожної дитини, забезпечує сприятливий клімат в освітньому середовищі [2].

Основними завданнями інклюзивного навчання є:

- здобуття дітьми з особливими освітніми потребами освіти відповідного рівня в середовищі здорових однолітків відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти;
- реалізувати принцип «навчитися жити разом», який ґрунтується на принципах гуманістичної педагогіки;
- забезпечення різнобічного розвитку дітей, реалізація їх здібностей; створення освітньо-корекційного середовища для задоволення освітніх потреб учнів із особливостями психофізичного розвитку;
- створення позитивного мікроклімату в загальноосвітньому навчальному закладі з інклюзивним навчанням, формування активного міжособистісного спілкування дітей із особливими освітніми потребами з іншими учнями;
- забезпечення диференційованого психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами;
- надання консультативної допомоги сім'ям, які виховують дітей із особливими освітніми потребами, залучення батьків до розроблення індивідуальних планів та програм навчання [3].

Щоб точно зрозуміти, що таке інклюзивна освіта в Україні, потрібно виділити цінності та принципи інклюзії, на яких вона базується, а саме:

- визначення права всіх дітей на навчання;
- однакова увага та робота з дітьми, незалежно від їхньої національності, віку, мови, особливостей розвитку та поведінки, походження та місця проживання;
- постійний процес вдосконалення освітніх програм, методик, комплексів та структур для визначення та забезпечення потреб та прав дітей;
- одна з частин, на яких ґрунтується стратегія будівництва інклюзивного суспільства;
- постійний розвиток, динамічний рух.

Цінності інклюзії, її принципи та ідеї формують переваги такої освіти: прийняття дитини суспільством, створення дружніх відносин та зв'язків з ровесниками, покращення комунікативних навичок, вищий рівень академічної успішності.

В Україні «Закон про інклюзивну освіту» був впроваджений лише у 2017 році, тому такий тип навчання тільки починає впроваджуватися по всій країні. Початком розвитку інклюзивної освіти в Україні є створення НУШ – Нової Української школи [4].

Підсумуюмо, що інклюзивна освіта – це безперервний процес, спрямований на створення інклюзивного освітнього середовища на основі принципів

толерантного ставлення, поваги до індивідуальних особливостей дитини і недопущення дискримінації. Інклюзивна освіта передбачає освіту кожній дитині, незважаючи на наявні ООП, надає можливість дитині з ООП бути включеною у загальний освітній процес за місцем проживання шляхом адаптації змісту освіти й умов навчання, що в подальшому дає змогу їй стати рівноправним членом суспільства.

Тому, варто зауважити, що впровадження інклюзивної освіти в навчальний процес на території України є вагомим кроком до прийняття Європейських цінностей. Оскільки це свідчить не про замовчування проблеми, а про готовність до її вирішення. Учні з ООП наразі мають змогу бути максимально ефективно включеними в освітній процес, адже в цьому зацікавлені всі учасники навчального процесу. Наше завдання, аналізувати весь світовий досвід даної проблеми, щоб ефективно, зважаючи на наш менталітет, страх нового, знайти – дієві, екологічні шляхи ефективного впровадження та подальшої реалізації в майбутньому.

Виконання означених завдань та принципів інклюзивної освіти на теренах України всіма учасниками освітнього процесу дає можливість дітям з ООП мати шанс на реалізоване майбутнє, що дозволить інтегруватися максимально безболісно для них в професійну сферу нашого суспільства та приносити йому користь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 302 с.
2. Колупасва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія]. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
3. Сутність, мета і завдання інклюзивного навчання URL : https://pidru4niki.com/90052/pedagogika/sutnist_meta_zavdannya_inklyuzivnogo_navchannya (дата звернення: 20.08.2023).
4. Інклюзивна освіта в Україні: основні принципи та цінності URL : <https://acmc.ua/osnovni-printsipi-ta-tsinnosti-inklyuzivnoyi-osviti/> (дата звернення: 20.08.2023).
5. Хом'як О.А. Організаційно-технологічні засади інклюзивної освіти в початковій школі. *Технології організаційно-управлінської та освітньої діяльності в початкових класах Нової української школи в умовах інтеграції України до Європейського Союзу*: монографія / авт. кол. : Красовська О.О., Максимчук Н.С., Міськова Н.М. та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовська. Рівне : видавець О. Зень. 2023. С. 249-286.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ УРОКІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Левицька К. П.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

Пріма Р. М.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти,
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

Аналіз наукового досвіду доводить, що в педагогіці накопичено досить великий теоретичний і практичний матеріал з проблем професійної підготовки педагога, формування його готовності до професійної діяльності. У численних дослідженнях сформульовано поняття «підготовка» та «готовність до професійної діяльності», визначено структуру і зміст цих понять, виявлено параметри й умови, що впливають на ефективність підготовки, динаміку, тривалість і стійкість готовності (О.Абдулліна, Н.Болдирева, Т. Ільїна, Л.Кондрашова, В.Сластьонін та ін.).

У працях українських дослідників розглядаються питання професійної підготовки педагога в різних аспектах: висвітлення наукових засад професійної підготовки педагогів (М.Васильєва, В.Гриньова, В.Євдокимов, Н.Кузьміна, В.Лозова, О.Пехота, М.Подберезський, І.Прокопенко, В.Семиченко, Г.Троцко); зокрема вчителів початкової школи (Н.Бібік, Н.Бугаєць, П.Гусак, Л.Мацук, Р.Пріма, О.Савченко, А.Чорноштан, О.Шалар та ін.); інноваційні технології педагогічної підготовки (А.Алексюк, О.Анісімов, А.Богуш, К.Вазіна, А.Вербицький, О.Глузман, П.Гусак, А.Єрємкін, І.Зязюн, К.Зайчнер, Дж.Казмік, Б.Лістон, С.Сарасон, Н.Уайлдмен, Л.Хомич).

Теоретичний аналіз основ підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання інтегрованих форм організації навчання, вимагає розкриття низки споріднених понять – таких, як «підготовка», «загальнопрофесійна підготовка», «готовність».

Так, базовим поняттям є термін «підготовка». У психолого-педагогічному словнику підготовка розглядається як формування і збагачення настанов, знань і вмінь, необхідних особистості для адекватного виконання специфічних завдань.

Термін «загальнопрофесійна підготовка» відноситься до цілісної професійної галузі як сукупності декількох видів спеціальностей. Професійна підготовка студентів педагогічного вищого навчального закладу орієнтована на становлення системного бачення педагогічної реальності й діяльності в ній на основі гуманістичних ціннісних орієнтацій [1].

Термін «підготовка» походить від слова «підготовлювати», яке у свою чергу співвідносилось з терміном «підготовлювач», тобто «той хто підготовлює до чого-небудь». Таким чином, підготовка передбачає процес підготовки до чого-небудь. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя означає «володіння великим обсягом знань суспільно-політичних і наукових знань з дисципліни, яка викладається, та з суміжних наук, володіння високим рівнем загальної культури, знання педагогічної теорії, загальної, вікової та педагогічної психології, здатність розв'язувати дане педагогічне завдання та самокритичного

аналізу та навичок виконання відповідних дій, які є компонентом конкретних видів навчально-виховної діяльності».

Здійснений аналіз психолого-педагогічної літератури дає підставу стверджувати, що професійна підготовка вчителя початкових класів у закладі вищої освіти є інтегрованою системою, що поєднує відносно самостійні, але взаємозалежні і взаємозумовлені системи підготовки. Основною метою професійної освіти є підготовка кваліфікованого робітника відповідного рівня та профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, який володіє своєю професією, відповідального та орієнтованого в суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності; задоволення потреб особистості в отриманні відповідної освіти.

Як зазначається у Державному стандарті професійної освіти [2], *мета* професійної підготовки вчителя початкових класів полягає у формуванні готовності до педагогічної діяльності і передбачає підготовку такого вчителя, який володіє знаннями в галузі педагогічної та психологічної науки; має значну методичну базу, володіє педагогічною технікою; вміє вирішувати професійні завдання та адекватно реагувати на будь-яку педагогічну ситуацію; прагне до творчості.

Зміст підготовки вчителя початкових класів включає в себе сукупність професійних знань, умінь та навичок, обумовлених особливостями діяльності вчителя початкових класів і відображений у Державному стандарті професійної освіти за спеціальністю: педагогіка та методика початкової освіти. Він передбачає виявлення в освітньому процесі вищого навчального закладу тих видів діяльності студента, які притаманні майбутньому вчителю (навчально-пізнавальну, виховну, вільного спілкування). До них ми включили наступні види діяльності учителя: організаційну (організація дитячого та юнацького руху в школі та за її межами); методичну (вивчення передового педагогічного досвіду, досягнень науки); позашкільну (робота за місцем проживання, в позашкільних закладах); викладацьку (робота по реалізації навчального процесу); виховну (виховання та розвиток учнів); управлінську (керівництво освітніми закладами); науково-дослідну, а також самоосвіта та самовиховання самого учителя.

Сутність та зміст поняття «готовність» широко досліджувалось у педагогіці та психології з 50-60 років ХХ століття та до сих пір є актуальним. Готовність розглядається як стан особистості, що характеризується активним включенням у певний вид діяльності (М. Дьяченко, Л. Кандибович, Н. Кузьміна, І. Сергєєв, Л. Філімонок); як оптимальний робочий стан, в якому найбільш повно розкриваються сутність сили людини (Т. Деркач, М. Дьяченко, Л. Кандибович); як настанова, що відбиває спрямованість особистості на виконання певної діяльності (М. Дьяченко, Л. Кандибович, В. Сластьонін, Д. Узнадзе); як новоутворення самості, що є результатом самозмін (С. Вершловський, Ф. Гоновлін, В. Кругецький, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, Г. Сухобська та ін.).

У площині вищевикладеного *готовність майбутніх учителів початкової школи до проведення інтегрованих уроків* передбачає сформованість таких структурних складників, як:

- *мотиваційна готовність* – відбиває ціннісні орієнтації, потреби, інтереси,

мотиви, цілі, переконання, що забезпечують усвідомлення й позитивне ставлення майбутнього вчителя до формування в учнів цілісних уявлень про навколишній світ, активність і зацікавленість студента в оволодінні теорією та практикою застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі;

- *науково-теоретична готовність* – передбачає опанування здобувачами вищої освіти системи психолого-педагогічних, предметно-методичних знань та уявлень про сучасні інтеграційні тенденції й процеси в початковій освіті, про загальнонауковий аспект понять «інтеграція», «педагогічна інтеграція», «інтегровані організаційні форми», про алгоритми інтеграції змісту початкової освіти й форми його засвоєння; базові поняття та надпредметні (ключові), міжпредметні, предметні компетентності, що забезпечує початкова освіта; види інтегрованих форм організації навчання молодших школярів, способи їх упровадження, функції й результати навчання на інтегрованій основі;

- *практична готовність* – полягає в оволодінні сукупністю вмінь, спрямованих на успішне використання інтегрованих форм організації навчання, а саме: гностично-діагностичних (уміння аналізувати й відбирати навчальний матеріал шкільних предметів для з'ясування узагальнених «наскрізних» понять і компетентностей, що формуються в початковій школі; виявляти й установлювати чітку ієрархію внутрішньо-предметних, міжпредметних і позапредметних зв'язків), змістово-конструювальних (уміння утворювати й удосконалювати погоджену взаємодію між навчальними темами і дисциплінами початкової школи, розробляти навчальні завдання інтегрованого характеру, обирати доцільні інтегровані форми організації навчання, проектувати та реалізовувати алгоритми їх використання), оцінно-прогностичних (уміння правильної оцінки й передбачення результатів застосування інтегрованих форм організації навчання).

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. голов. ред. В.Т.Бусел]. К., Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2001. 140 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. Затверджений постановою Кабінетів Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%>

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ

Лирик О. П.

*керівник гуртків «Рукоділья» та «Народна вишивка»
Комунального закладу «Центр позашкільної освіти»*

Пагура Т. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України зазначається, що серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання, як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності за природу як за національне багатство, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України [1].

Як зазначає П. Лосюк, національно-патріотичне виховання здійснюється в навчальній, позакласній і позашкільній діяльності, в сім'ї, дитячих та юнацьких об'єднаннях. Таким чином, успіху можна досягти при умові, коли в навчальному закладі створена дієва система національного виховання взагалі і патріотичного виховання зокрема [3, с. 52].

Ми розділяємо думку В. Кудін, що поліпшенню національно-патріотичного і морально-естетичного виховання сприяє залучення дітей до гурткової роботи, а саме навчання в гуртках декоративно-прикладного мистецтва. Найбільшу увагу приділяють українській вишивці. Вишивка – один із масових і найулюбленіших видів народного мистецтва [2, с. 4].

Упродовж століть на вишивку впливали різні культури, які формували характерні візерунки та орнаменти (геометричні, рослинні, тваринні), притаманні конкретному регіону України. Так уже склалося історично, що кожен регіон чи область України має свої особливі орнаменти для вишивання, свою символіку, свої кольори, свій колорит та неповторний узор, який використовується у вишивці [4, с. 6].

Найбільш поширеними мотивами геометричних орнаментів є ромби, трикутники, квадрати, кола, хвилясті лінії, зигзаги, меандри, шеврони та різноманітні їх поєднання, з яких утворюються комбіновані мотиви [5, с. 31].

В основі рослинного орнаменту лежить прагнення перенести у вишивку красу природи. В українській вишивці часто використовуються такі мотиви, як «виноград», «хміль», «дубове листя», «барвінок» тощо [5, с. 35].

У вишивках тваринних орнаментів зображуються: кінь, заєць, риба, жаба; з птахів – півень, сова, голуб, зозуля; з комах - муха, метелик, павук, летючі жуки [5, с. 39].

Питання національно-патріотичного виховання розглядалися в працях І. Беха, О. Вацеби, П. Ігнатенко, М. Красовицького, В. Пилати, В. Поплужного, Є. Приступи, Ю. Руденко, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського, І. Франка та ін.

Дослідження українських орнаментів у вишивці присвячені роботи Л. Вербицького, М. Кондакова, О. Косачьової, І. Свентицького та ін.

Вишивка є одним із найпоширеніших та найдавніших видів рукоділля. Вона є культурною спадщиною нашого народу. Україну, як державу, можна пізнати по вишивці. У вишивці збереглися національні мотиви. Тому за допомогою вишивки ми здійснюємо національно-патріотичне виховання підрастаючого покоління як на уроках в загальноосвітніх закладах, так і на гурткових заняттях в позашкільних закладах. Комунальний заклад «Центр позашкільної освіти» м. Долина Івано-Франківської області не виняток, тут теж діє гурток «Народна вишивка». Робота гуртка спрямована на поглиблене вивчення та засвоєння технік української народної вишивки, її історії, традицій використання, а також вивчення сучасних технік вишивання. На заняттях гуртка діти опановують теоретичним матеріалом та закріплюють засвоєний матеріал у практичній діяльності.

Під час теоретичного навчання діти знайомляться із теорією української народної вишивки, її історією, символічними значеннями і художніми особливостями вишивки різних регіонів України й зокрема Прикарпаття. Гуртківці оволодівають практичними навичками мистецтва вишивки; здійснюється розвиток їх творчих здібностей, розвиток зацікавленості до народної вишивки і її символики, розвиток національної свідомості; діти вчать естетичного сприйняття творів декоративно-прикладного мистецтва; ознайомлюються з художніми традиціями нашого народу.

Значна увага приділяється вивченню фольклорно-етнографічного матеріалу та пошуково-дослідницькій роботі. На заняттях гуртка діти вивчають сучасне оздоблення одягу, розробляються композиційні орнаменти для вишивок на основі старовинних малюнків, які поєднують старовинну українську народну вишивку з сучасністю; вчать вишивати ниткою (хрестик, гладь, мережка) бісером, атласними стрічками; виготовляють вітальні листівки, картини, об'ємні вироби; вишивають серветки, рушники.

Ручні роботи сприяють розвитку специфічних для творчого процесу якостей особистості, як основи для розвитку її творчого потенціалу, художньо-творчої уяви, оригінального нестандартного художнього смаку, творчого мислення, допомагають дитині пізнати світ, розвивають органи чуття і руху, виробляють координацію і вправність пальців, пробуджують дитячу ініціативу. Вони є поштовхом до логічного мислення, приводять до індивідуального підходу у виконанні завдань і вирішенні проблем. Сприяють розвитку творчих рис характеру, допитливості, зібраності, цілеспрямованості, охайності, працьовитості; розвитку внутрішньої культури дітей, формуванні в них потреб продовжувати та

примножувати культурні надбання, впроваджувати в свій побут загальнонаціональні традиції, обряди, звичаї, родинну вишивку.

Результатом художньо-творчої діяльності на заняттях з народної вишивки є виготовлення декоративно-ужиткових виробів, оздоблених ручними швами в народних традиціях. Роботи гуртківців використовуються для оформлення виставок та беруть участь у різноманітних конкурсах.

Отже, заклади освіти можна вважати центральною ланкою залучення дітей та молоді до національної культури й традицій рідного народу, системи формування національної самосвідомості. Значний потенціал естетичного й морального виховного впливу на особистість, формування у неї національної самосвідомості має народне декоративно-ужиткове мистецтво, а саме вишивка, яка розповідає про думки та почуття людини, відтворює світ краси та фантазій, передає поетичне осмислення природи й зберігає звичаї наших предків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <http://surl.li/kzem>
2. Кудін В. С. Національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді засобами позашкільної освіти. Черкаси. 2008. 48 с.
3. Лосюк П. В. Гуцульщинознавство в змісті, формах і методах навчально-виховного процесу. *Національно-патріотичне виховання дітей та молоді у сучасному освітньому просторі України на засадах етнопедagogіки: матеріали Всеукраїн. наук.-прак. Інтер.-конф., 20 жовт. 20 листоп. 2015 р.* / упорядн.: Л. Шелемей, Л. Келембет, О. Фляк, О. Риндич. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2016. 284 с. С.49-57.
4. На вістрі голки – вся земна краса... : етнографічномистецька панорама / уклад. О. П. Гуляєва ; Комун. закл. культури «Донецька обласна бібліотека для дітей». Маріуполь, 2021. 56 с.
5. Шишкова Л. Ф. Виховання учнів та розвиток їх творчих здібностей на національних традиціях. Помічна, 2014. 127с.

ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ/ГНУЧКИХ НАВИЧКІВ (SOFT SKILLS) У КУРСАНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

Логвіненко Н. М.

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник,

доцент кафедри військово-гуманітарних дисциплін

Військового інституту телекомунікацій та інформатизації

імені Героїв Крут

Поява поняття м'яких навичок у науково-освітньому просторі європейських країн обумовлена зміною системи вищої освіти. Сьогодні вимагає формувати у майбутніх фахівців не тільки професійні уміння та навички, а й уміння адаптуватися до змін у суспільстві, набувати комунікативних та *інформаційно-комунікаційних компетентностей*, *розвивати особисті професійні навички*, *використовувати можливості інтерактивної взаємодії у соціумі*. М'які/гнучкі навички не мають однозначної жорсткої прив'язки до конкретної спеціальності чи спеціалізації.

З формуванням і розвитком м'яких навичок виникає поняття компетенцій, коли в кінці 50-х — на початку 70-х років минулого століття в армії США проводилася реформа підготовки особового складу, дослідження компетенцій і методів їх оцінки. Реформатори визначили, що «загальнолюдські» (soft skills) навички необхідні кожному для успішного функціонування в суспільстві. Якщо спеціальні навички (hard skill – для кожної спеціальності вони свої) необхідні для роботи за обраною професією, то м'які/гнучкі навички універсальні і потрібні представникам усіх професій [9].

Україна, підключившись до міжнародних освітніх проєктів, визначила пріоритетним напрямом розвитку вищої школи компетентнісний підхід до навчання, який має забезпечити і розвиток універсальних(соціальних) навичків майбутнього фахівця [6]. Перелік інтегральних, загальних, спеціальних (фахових, предметних) компетентностей знаходимо в одному з основоположних документів «Національна рамка кваліфікацій» (НРК), який визначає вимоги до фахівця, що завершив навчання за певним рівнем освіти. На універсальному характері загальних компетентностей, що презентуються через знання, розуміння, навички та здатності, якими здобувач вищої освіти оволодіває у рамках виконання певної програми навчання, наголошує національний експерт з реформування вищої освіти Ю. Рашкевич, акцентуючи увагу на компетентнісному підході у побудові освітніх програм [4].

Виробленню таких життєво важливих компетенцій, які визначенні світовою науковою спільнотою як провідні: вирішувати складні завдання, приймати продумані рішення, критично мислити, бути креативним, працювати в команді, розвивати емоційний інтелект, – сприяє інтерактивне навчання, що сьогодні посідає одне з провідних місць в українській освіті. Його форми і методи активно застосовуються як у середній, так і вищій школах, оскільки як спеціальна форма організації пізнавальної діяльності має конкретну, передбачувану мету – «створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень (студент) відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність» [5, с. 9]. Навчальний процес при цьому організовується так, наголошує Г. Токмань, щоб практично всі його учасники були залучені до пізнання і мали змогу розуміти, «рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають». Обмін знаннями, враженнями, ідеями відбувається в атмосфері доброзичливості та взаємної підтримки [7, с. 250]. Інтерактивне навчання мотивує до активної взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу, діалогу, комунікації; під час спільної діяльності кожен робить свій

індивідуальний внесок. Крім того, інтерактивне навчання сприяє активізації самостійної роботи в процесі пізнання.

Проведення круглих столів як інтерактивний прийом основних наукових заходів у ЗВО досить розповсюджений і продуктивний: його використовують для обговорення складних, гостро актуальних проблем. Тематика їх у ВІПІ під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу, програми яких містять вагомий потенціал для ефективного формування у курсантів м'яких/гнучких навичків, різноманітна: «Практична доцільність дослідження історії формування військової еліти», «Історіософія творів Т. Шевченка», «В. Стефаник – патріот України: читаючи новели», «Історія українського правопису» та ін. Парадигму форм і методів формування універсальних навичок: критичне мислення, командна робота, вміння чітко висловлювати свої думки, вміння розуміти інших людей, навички правильного ведення діалогу, лідерські якості, креативність, вміння презентувати себе, – розкриємо на прикладі дослідження історії українського правопису.

Прийняття в 2019 році нової редакції Правопису української мови висунуло законність його граматичних та стилістичних норм у розряд гостро актуальних проблем: у суспільстві прокотилася хвиля активних обговорень, критики, несхвальних відгуків. Дискусії спостерігаємо упродовж досить тривалого часу. Коли в умовах уже незалежної України мовознавці намагаються повернути й затвердити в ньому напрацювання віків, завжди знаходилися й такі, які нізащо не хотіли поступатися «визначними мовними завоюваннями» московського режиму. *«Тобто нищення української мови, яке відбулося в 1933, 1946 і 1960 роках, вони вважали здобутками»* (Ю. Винничук).

Такий стан речей і спонукав викладачів кафедри військово-гуманітарних дисциплін Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут (ВІПІ) разом із зацікавленими курсантами започаткували проведення Круглих столів «Український правопис: історія в персоналіях», «Український правопис: освячений національною традицією», щоб розкрити широкий спектр думок із обраної для обговорення проблеми з різних точок зору. Загальновідомо, коли мова заходить про статус української мови як державної, що вимагає обов'язкове використання її в усіх сферах нашого офіційного життя, проблема щоразу загострюється. (Сьогодні в умовах війни доводить наскільки це питання актуальне і мало би бути розв'язане ще на початку творення нашої незалежності).

Проведення круглих столів, як зазначалося вище, – це наукова робота курсантів, яку пропонуємо розпочати з відбору критичних праць щодо нової редакції Українського правопису, історії його творення, їх аналізу з подальшим обговоренням.

Про те, що створений найкращими фахівцями Український правопис був знищений, курсанти знаходили свідчення у багатьох дослідженнях, відкривали для себе імена його творців. Так, Юрій Шерех (Шевельов), який входив до складу Української національної комісії з питань правопису, що була заснована ще в 1994 році, писав про визнання ним за найвищий авторитет у справах

української мови засуджені й заборонені праці наших найвидатніших учених-мовознавців. Для фонетики і граматики це є книжка Олекси Синявського «*Норми української літературної мови*»(1941), для лексики – академічний Російсько-український словник (1924-33). Ці книжки на Україні заборонені, бо «*не відповідають русифікаційній політиці влади, одначе для вільного українського слова вони й надалі лишаються найвищим авторитетом у справі норм української літературної мови*» [3, с. 301].

Після огляду наукових праць, виступів, статей, що з'явилися в результаті обговорення нової редакції Українського правопису, курсанти розпочали дослідження історії створення українського правопису, який був затверджений 1929 року. Їхні висновки були невтішними: упродовж усього XIX і XX століть за мовну Конституцію заплачено найвищу ціну: людське життя й понівечені долі тих, хто брав участь у становленні українського правопису. Питання «*людиноцентричності в українській правописній проблематиці*» (І. Фаріон) вийшло на перший план. Це спонукало досліджувати долі творців Українського правопису з метою досконалого вивчення правописних норм через долі тих, хто упродовж століть працював над такими граматичними нормами письма, які б відповідали природі української мови.

Щоб довести прагненні сучасних учених «повернути мову до питомих національних джерел», курсанти під час засідання Круглого столу «*Український правопис: освячений національною традицією*» висвітлювали результати порівняльного аналізу правописних норм *Найголовніших правил українського правопису (1921р.)* і нової редакції *Правопису української мови (2019 р.)*. Це переконувало, за І. Фаріон, що «<...> боротьба за мовну норму отримала ціну самого людського життя, що є найпереконливішим доказом націєвірної та державотвірної ролі унормованої літературної мови самодостатньої нації<...>» [8, с. 7].

Дослідження історії творення українського правопису поглиблювало знання української мови, інтерактивне навчання у цьому процесі дало змогу не тільки обговорювати проблему в колі зацікавлених курсантів, а й винести її на ширшу аудиторію, презентуючи доповіді, виступи під час проведення колективних лекцій, що засвідчили певний рівень сформованих м'яких навичок презентації і самопрезентації, уміння виступати на широкому загалі, вести діалог, уміння зацікавити слухачів проблемою, яка висвітлюється.

Практика доводить, що м'які/гнучкі навички супроводжують *hard skills*, тримаючи все разом, здійснюють неабиякий вплив на результат роботи; *soft skills* складно замінити штучним інтелектом чи новими технологіями, тому їхня цінність надалі буде лише зростати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Важлива річ про твоє майбутнє, якої тобі не кажуть під час навчання: потрібно розвивати *soft skills*. URL: <https://businessviews.com.ua/ru/personal-life/id/soft-skills-2069/>
2. Винничук Ю. Гірка доля українського правопису. URL: <https://zbruc.eu/node/81889>
3. Одарченко П. Про культуру української мови. Збірник статей. К.: Смолоскип, 1997. 320 с.
4. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка

- здобувачів вищої освіти. Наказ МОН України № 977 від 11.07.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text> (дата звернення 30.08.2023).
5. Пометун О. Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник. За ред. О.І. Пометун. К. : А.С.К., 2004.192 с.
6. Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 01 червня 2016 р. № 600 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf> (дата звернення 30.08.2023).
7. Токмань Г. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник. К. ВЦ «Академія», 2012. 312 с.
8. Фаріон І. Мовна норма: пошук істини (навчальне видання): [посібник]. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2017. 256 с.
9. Ці загадкові soft skills. URL : <https://studyinfocus.ru/eti-zagadochnye-soft-skills> (дата звернення: 31.08. 23).

РОЛЬ МОНТЕССОРІ-ПЕДАГОГІКИ В РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Лукашук Л. М.

консультант Комунальної установи «Центр професійного розвитку педагогічних працівників» Рівненської міської ради

Пагуга Т. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Спайдел М. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Модернізація у галузі дошкільної освіти в Україні передбачає необхідність опрацювання педагогічної спадщини минулих років. Спостерігаємо, що внутрішні та зовнішні джерела розвитку особистості не достатньо досліджені та впроваджуються з точки зору традиційної педагогіки у заклади дошкільної освіти. Тому актуальності в сучасних умовах розвитку освіти набувають ідеї

педагогіки М. Монтесорі, котра тлумачила освіту «як допомогу життю». Освітня система роботи з дітьми дошкільного віку, запропонована авторкою понад століття тому, набула широкого поширення у світі та й в Україні. Нині велика кількість закладів дошкільної освіти застосовують методику М. Монтесорі у своїй практиці.

У результаті аналізу наукової літератури з'ясовано, що аспекти проблеми розвитку особистості викликають інтерес у окремих вітчизняних науковців: психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі (В. Бондар, А. Ільченко); індивідуальне виховання дітей дошкільного віку в педагогічній спадщині М. Монтесорі (І. Дичківська, Т. Поніманська); розуміння «виховного простору» за М. Монтесорі для створення нових педагогічних технологій у спеціальній школі (А. Ільченко); Монтесорі-освіта: актуальність, тенденції та перспективи розвитку (М. Родненок); підготовка студентів до особистісно орієнтованого виховання у ході педагогічної практики на базі школи-дитсадка Монтесорі (А. Січкара); ідей М. Монтесорі про розвиток особистості та її соціалізацію у дитячому віці (Б. Жебровський) та інші.

Вивчення праць Марії Монтесорі свідчить, що педагог визнавала природний потенціал дитини, як основу її розвитку, що допоможе дорослим побудувати новий світ дитинства. Отже, метою освіти дитини в дошкільному віці має бути розвиток прихованих здібностей кожної особистості. Педагог зазначала, що дитина наділена від природи потенційними енергіями *hogme*, *mneme*, *nebule*, які треба враховувати в проектуванні освітнього середовища для її розвитку [1, с. 2].

Для сучасної педагогічної практики важливими є ідеї щодо індивідуального розвитку дитини. На часі роль Монтесорі-педагогіки базується на принципі індивідуального підходу до кожної дитини, що потребує знання її особистості та врахування її вроджених спрямувань і потреб. Основні концепції цієї педагогіки включають себе такі аспекти:

1. Індивідуальний план розвитку. Вихователі в Монтесорі-класі розробляють індивідуальний навчальний план для кожної дитини, враховуючи її потреби та інтереси. Це допомагає кожній дитині розвиватися власним темпом і відповідно до своїх вроджених здібностей.

2. Сензитивні періоди. М. Монтесорі вірила, що діти проходять через певні чутливі періоди, коли вони особливо схильні до навчання конкретних навичок або сприймання певних концепцій. Вона надавала можливість дітям ефективно навчатися й розвиватися, надаючи їм доступ до відповідних навчальних матеріалів під час цих сензитивних періодів.

3. Свобода та самостійність. М. Монтесорі підтримувала ідею, що діти повинні мати можливість вільно вибирати свої знання та працювати з матеріалами на свій власний розсуд. Це сприяє розвитку самостійності, самодисципліни і внутрішньої мотивації.

4. Підготовлене середовище. М. Монтесорі рекомендувала створювати спеціально підготовлене навчальне середовище, де діти мають доступ до різноманітних навчальних іграшок та матеріалів, які стимулюють їхній розвиток і відповідають їхнім потребам.

5. Роль педагога. У педагогіці М. Монтесорі педагоги виступають як спостерігачі й помічники, які ведуть дітей до відкриття знань самими собою. Вони не контролюють, а відповідають на потреби дитини та надають підтримку й допомогу, коли це необхідно.

Важливо відзначити, що педагогіка М. Монтесорі покладає особливий акцент на перший період життя дитини (до 6 років), коли вона особливо схильна до навчання й розвитку. Тому дитина розпочинає освіту в дошкільному Монтесорі-класі найчастіше від раннього дитинства для максимального розвитку її потенціалу.

Отже, у центрі уваги системи М. Монтесорі є дитина, навколишнє середовище, педагог. У її основі лежить ідея про те, що кожна дитина, з її можливостями, потребами, системою стосунків проходить свій індивідуальний шлях розвитку та навчання. Упродовж усього життя М. Монтесорі уважно спостерігала за дітьми. Вона розуміла, що все, що вони роблять, аж ніяк не випадково. Не випадково вони починають співати або вимагають, щоб іграшка лежала на певному місці. Спостерігаючи за дітьми педагог зробила висновок - діти проходять певні етапи розвитку. Дитина повинна навчатися самостійно за допомогою спеціально розроблених матеріалів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванюк Г. І., Клок Н. В. Актуальні ідеї Марії Монтесорі щодо розвитку особистості дитини дошкільного віку. *Молодий вчений*. Вип. № 7 (71). 2019. С. 248-252.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

Максимчук Н. С.

*викладач кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Згідно із професійним стандартом за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», однією із трудових функцій фахівців є участь в організації безпечного та здорового освітнього середовища [1, с. 8].

До переліку професійних компетентностей вчителя увійшла здоров'язбережувальна компетентність – здатність організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу; здатність здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учнями та іншими учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності,

санітарії та гігієни; здатність формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя; здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я під час професійної діяльності; здатність надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу [1, с. 8].

Освітньо-професійна програма Початкова освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка окреслила таку фахову компетентність випускників закладу вищої освіти, як «здатність до здійснення профілактичних заходів щодо збереження життя та здоров'я учнів початкової школи, до надання їм домедичної допомоги, до прогидії та попередження булінгу, різних проявів насильства» [2, с. 8].

Однією із 10 ключових компетентностей Нової української школи є екологічна грамотність і здорове життя – уміння розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя [3, с. 12].

Питанням формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців були присвячені дослідження О. Антонової, В. Бобрицької, Н. Башавець, Д. Вороніна, П. Джуринського, Б. Долинського, Л. Малишевої, Г. Мешко, Т. МIRONЮК, В. Омеляненка, Н. Поліщук та ін.

Здоров'язбережувальна компетентність – це інтегральна якість особистості, яка проявляється у її загальній здатності до здоров'язбережувальної діяльності, що ґрунтується на інтеграції знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень особистості, спрямованих на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я – свого та оточення [4, с. 184].

За визначенням Л. Малишевої, здоров'язбережувальна компетентність майбутніх учителів початкової школи – це інтегративне особистісне утворення, що дозволяє усвідомлено, самостійно і ефективно обирати і реалізовувати власну здоров'язбережувальну траєкторію як життєву позицію та виявляється у здатності майбутнього вчителя вирішувати проблеми і завдання здоров'язбереження, реалізувати особистісну і професійну перспективи [5, с. 59].

На думку Н. Башавець, здоров'язбережувальна компетентність студента характеризується такими здоров'язбережувальними компетенціями, що включають особисте ставлення до предмета діяльності: теоретичною, яка виявляється у теоретико-методичних, організаційних та нормативно-законодавчих знаннях щодо здоров'язбереження; практичною, що виявляється в уміннях і навичках діагностування та контролю стану свого здоров'я, організації, регуляції й управління процесом власного здоров'язбереження [6, с. 121].

Ми розділяємо думку Л. Сливки, яка вважає, що формування етновалеологічної компетентності вчителя неможливе без використання позаакадемічного досвіду навчання і виховання, нагромадженого народною педагогікою. Впродовж тисячоліть наші предки ефективно використовували такі головні й незамінні засоби виховання нових поколінь, як міфологія і фольклор, культурні традиції і звичаї тощо [7, с. 476].

На нашу думку, важливою педагогічною умовою формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи є доповнення змісту лекційних, практичних та лабораторних занять курсу «Методика навчання соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі» кращими зразками українського фольклору. Адже, як зазначає Л. Сливка, фольклор і сьогодні є потужним засобом формування світогляду, поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій зростаючого покоління щодо здорового способу життя в усіх його проявах [7, с. 479].

Ознайомлення майбутніх фахівців з початкової освіти із усною народною творчістю рекомендуємо розпочинати із вивчення прислів'їв і приказок, у яких відображено багатовіковий досвід народу з питань збереження і зміцнення здоров'я. Наприклад, *«Бережи одяг, доки новий, а здоров'я – доки молодий», «Здоров'я маємо – не дбаємо, а стративши – плачем», «Здоровому все здорово», «Без здоров'я нема щастя» та ін.* [8, с. 31].

Найближчими родичами прислів'їв і приказок є сталі народні порівняння, які підтверджують, що український народ високо цінував здоров'я та здоровий спосіб життя. Наприклад, *«Здоровий як бик», «Міцний як дуб», «Дужий як вода», «Дужий як мороз» та ін.* [8, с. 148, с. 154, с. 186, с. 188].

У скарбниці усної народної творчості існує багато загадок, пов'язаних із здоров'ям, уміння відгадувати які в давні часи було мірилом мудрості й розуму. Наприклад, *«Двоє дивляться, одне говорить, а двоє слухають» (Очі, вуха, язик), «За білими березами соловейко тьохкав» (Зуби і язик), «Круглі озерця ніколи не замерзають» (Очі) та ін.* [8, с. 234, с. 235, с. 242].

У формуванні здоров'язбережувальної компетентності здобувачів освіти значну роль відіграють речитативні та пісенні ситуативні примовки і заклички. Наприклад, *«Вода, вода холодная», «Течи, течи, водо, з мене», «Видь мі, вода, з уха» та ін.* [9, с. 88-89].

Сприятимуть розвитку емоційно-моральних якостей учнів через порозуміння, узгодження стосунків, налаштування на дружбу і товаришування, влаштування спільних забав та ігор такі малі фольклорні жанри, як мирилки. Наприклад, *«Мир миром», «Мирилося, миримось»* [9, с. 75].

Під час вивчення соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі слід активно використовувати народні ігри. Наприклад, *«У дідуся Макара», «У шуляка», «Панас, Панас! Не лови нас!» та ін.* [9, с. 127, с. 129, с. 144].

Отже, український фольклор – це дивовижно розмаїтий і унікально багатий скарб, у якому нагромаджено багатовіковий досвід наших предків про здоров'я і здоровий спосіб життя.

Набуття майбутніми вчителями початкової школи здоров'язбережувальної компетентності засобами усної народної творчості надасть їм змогу створювати умови для гармонійного фізичного, психоемоційного і духовного розвитку здобувачів освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://nus.org.ua/news/zatverdylu-try-profesijni-standart-vchytelya-dokument/> (дата звернення: 01.08.2023)
2. Освітньо-професійна програма Початкова освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка. Рівне, 2021. 19 с.
3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 01.08.2023)
4. Мондич О. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців – вчителів початкової школи. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*: збірник наукових праць. Серія : Педагогічні науки. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2021. С. 182-192.
5. Малишева Л. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи в освітньому середовищі педагогічного коледжу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2018. 296 с.
6. Башовець Н. Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури. *Наука і освіта*. 2013. № 1-2. С. 120-122.
7. Сливка Л. Формування етновалеологічної компетентності майбутніх учителів засобами українського фольклору. *Український науковий журнал*. 2011. № 3. С. 475-479.
8. Скарбниця народної мудрості / Упоряд. Т. Панасенко. Харків : Фоліо, 2008. 286 с.
9. Поетичний світ дитинства. Українська народна словесність (фольклор) : Хрестоматія. Серія: Для школи і для родини. Випуск перший / Редактор-упорядник Михайло Чорнопиский. Тернопіль : Підручники і посібники, 2016. 176 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ НАОЧНОСТІ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Маринич А. О.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

У сучасній педагогічній науці все більша увага приділяється оптимальному поєднанню найрізноманітніших організаційних форм і засобів навчання, які

дозволяють більш ефективно вирішувати освітні завдання, максимально враховуючи зміст досліджуваних курсів, вікові особливості учнів, розумне поєднання раціонального та емоційного у викладанні та навчанні. Соціальні запити, що пред'являються сьогодні в початковій школі, диктують вчителю пошуку нових форм навчання. Однією з таких актуальних проблем і є потреба використання засобів наочності, які б всебічно розвивали учнів початкових класів, а особливо з особливими освітніми потребами.

У сучасних умовах важливо створити не лише умови для вільного переміщення дітей з особливими освітніми потребами, але й залучати їх до гри та освітнього процесу в цілому, розвивати моторику, зір, мовлення та інше. Для реалізації даної мети, вчитель в інклюзивному класі застосовує значну кількість засобів наочності, адже це вагома складова уроку, яка робить його різнобарвним, цікавим, захоплюючим та створює емоційне налаштування на пізнання нового. Також вона допомагає збільшити словниковий запас учнів, розвивати зв'язне мовлення та інші процеси.

Відповідно до функцій наочності засоби унаочнення також дуже різноманітні: предмети та явища навколишньої дійсності; дії вчителя й учнів, що демонструють, як треба виконувати ту чи іншу операцію та як і яким обладнанням користуватися; зображення реальних предметів – різноманітні іграшки, предметні малюнки, картини, образні моделі з паперу, картону й символічні зображення – карти, таблиці, схеми, креслення, картки з математичною символікою [2, с. 69].

Варто зазначити, що використовуючи будь-який вид наочності в інклюзивному класі, вчитель повинен дотримуватися загальноприйнятих вимог, враховуючи особливості перцептивної діяльності дітей з особливими освітніми потребами, а саме:

- застосовуючи наочні посібники під час фронтального показу, обов'язково звертати увагу на їх розміри, які дозволять учням побачити інформацію, яку ми хочемо передати, а також врахувати освітлення та ракурс у якому представляємо зображення;

- підбираючи наочні засоби до уроку, необхідно пам'ятати про недоліки перцепції дітей, адже їм важко зосередити увагу на багатьох предметах, швидко змінюючи види діяльності. Саме тому, у процесі роботи із наочностю діти з особливими освітніми потребами вимагають тривалішого споглядання об'єкта та на відповідній відстані від очей;

- у дітей з особливими освітніми потребами значно звужене поле перцепції, тому демонструючи об'єкт, вчитель повинен враховувати той факт, що вони можуть помічати лише певні складові, або зовсім їх не бачити на даному зображенні. Для уникнення вказаної помилки необхідно супроводжувати демонстрацію словесними методами, щоб дитина могла скласти цілісну систему уявлень про об'єкт, що спостерігає, а також зображення не повинно містити зайвих елементів, які відволікатимуть від зосередження на головному;

- проведення роботи з наочними засобами вимагає від учителя контролю за сприйняттям нового матеріалу, доповнення іншими методами роботи та корекції

діяльності щодо виконання завдань, пов'язаних із зображенням, адже діти з особливими освітніми потребами проявляють у своїй роботі несамостійність, невміння організуватися, демонструють надлишкові рухи через те, що їм важко самостійно обрати шлях для досягнення певної мети, який в результаті дасть ефективно засвоєння знань [1, с. 3].

Отже, використання засобів наочності в освітньому процесі початкової школи сприяє формуванню уявлень, що правильно відображають об'єктивну реальність, формує в учнів з особливими освітніми потребами образні уявлення, а також поняття, для розуміння зв'язків і залежностей, що є одним із найважливіших положень дидактики. Використання учителем засобів навчання так, щоб один доповнював інший, дозволяє досягнути учням з особливими освітніми потребами позитивних результатів навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ігнатенко М. Я. Сучасні освітні технології. *Початкова школа*. 2003. № 4. С. 2-6.
2. Павелко В. В. Формування знань і умінь молодших школярів у процесі навчання засобами наочності і моделювання : дис. канд. пед. наук : 13.00.09 «Теорія навчання». Рівне, 2009. 207 с.

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО МНОЖИНУ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Матеюк С. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука*

Аналіз психолого-педагогічних досліджень аспектів дидактичних і психофізіологічних основ математичного розвитку дітей дошкільного віку, які розглядалися багатьма вченими, підтверджує значущість проблеми формування уявлень про множину у дошкільному віці. Особливий науковий інтерес становить проблема застосування дидактичної гри у процесі формування уявлень про множину. Множина – основне (невизначене) поняття в математиці. Під множиною розуміється сукупність об'єктів різної природи, які розглядаються як єдине ціле. Множина визначається характеристичною властивістю, яка притаманна всім об'єктам, які належать даній множині, і не один предмет, якої не входить в неї, цією властивістю не володіє. Формування уявлень про множину опирається на узагальнення чуттєвого досвіду дитини в предметно-практичній діяльності.

Виявлено, що формуванню в дошкільників математичних уявлень про множину сприяє використання можливостей дидактичних ігор, які вчать їх розуміти складні математичні поняття, формують уявлення про математичні співвідношення, розвивають уміння орієнтуватися в напрямках простору, робити висновки. У процесі використання дидактичних ігор слід застосовувати різні

предмети й наочний матеріал, який сприяє тому, що заняття проходять у веселій, цікавій і доступній формі. Застосування дидактичних ігор підвищує ефективність педагогічного процесу, крім того, вони сприяють розвитку пам'яті, мислення в дітей, виявляючи величезний вплив на розумовий розвиток дитини.

На основі критеріїв та компонентів було виокремлено 4 рівні сформованості уявлень про множини у дітей дошкільного віку: початковий, середній, достатній і високий.

Високий рівень – дитина виявляє здатність виділяти у множинах істотні ознаки їх елементів і робити на цій основі необхідні узагальнення, які дозволяють об'єднати об'єкти у множини. Дитина самостійно вербально і візуально відносить елементи до множин, робить мовленнєві узагальнення виділених ознак елементів множин, зокрема з геометричними елементами. Без допомоги педагога утворює множину із заданими елементами. Доповнює множину необхідною кількістю елементів, здійснює порівняння двох множин.

Достатній рівень – дитина виявляє здатність виділяти у множинах істотні ознаки їх елементів і робити на цій основі необхідні узагальнення, які дозволяють об'єднати об'єкти у множини за незначної допомоги педагога. У більшості випадків дитина вербально і візуально відносить елементи до множин, робить мовленнєві узагальнення виділених ознак елементів множин, зокрема з геометричними елементами.

Середній рівень – дитина може виділяти у множинах істотні ознаки їх елементів і робити на цій основі необхідні узагальнення, які дозволяють об'єднати об'єкти у множини за допомогою педагога. У половині випадків дитина вербально і візуально відносить елементи до множин, за деякими завданнями робить мовленнєві узагальнення виділених ознак елементів множин, зокрема з геометричними елементами. За значної допомоги педагога утворює множину із заданими елементами.

Початковий рівень – дитина має труднощі у виділенні у множинах істотних ознак їх елементів і робити на цій основі окремі узагальнення, які не дозволяють об'єднати об'єкти у множини, або робить це у супроводі педагога. У меншості випадків дитина вербально і візуально відносить елементи до множин, за окремими завданнями робить мовленнєві узагальнення виділених ознак елементів множин, зокрема з геометричними елементами. Під повним керівництвом педагога утворює множину із заданими елементами.

Таким чином, мною було виконано всі завдання, мети дослідження досягнуто. Робота не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальші наукові розробки буду спрямовувати на дослідження проблеми формування уявлень про лічбу засобами дидактичних ігор.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лебедева О.Л. Граючись учимось мислити: заняття та ігри з пріоритетом логіко-математичних та мовленнєвих завдань. *Дошкільний навчальний заклад*. 2011. №8. С. 2-5.
2. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія: навч. посіб. К.: Академвидав, 2008. 432 с.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В КОЗАЦЬКІЙ УКРАЇНІ-ГЕТЬМАНЩИНІ

Медвідь Н. С.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка*

У більшості країн формування освітніх систем відбувалося в органічному зв'язку із розвитком нації та встановленням державності. Адже для більшості європейських спільнот, в тому числі й для української, об'єднуючими елементами були: спільна культура, історична та релігійна спадщина, мова, а основним способом передачі нащадкам накопиченого досвіду культури є освіта.

Освіта як соціальний інститут, який поширює панівну в суспільстві ідеологію, відображає в своїй структурі й функціонуванні суспільні відносини, є одним із важливих засобів забезпечення спадкоємності поколінь.

У другу половину XVII–XVIII ст. зароджується ідея залежності суспільного прогресу від поширення освіти, яка розглядалася не лише як складова системи культури, засіб формування інтелекту й самопізнання людини, але і як чинник піднесення національної свідомості, гарант політичної свободи.

У дослідженнях теоретиків націєтворення (Е. Гелнера, Е. Сміта, Е. Хобсбаума та інших) обґрунтовується роль освітнього чинника як важливої складової націє-та державотворення.

Е. Сміт акцентує увагу на значенні освіти для формування національних культур: «Утворення світських масових націй стало кінець кінцем наслідком енергійної програми політичного згуртування, здійснюваної через загальнодержавну систему народної освіти» [3, с. 69]. Науковець наголошує на тому, що освіта є однією з найважливіших рис ідентичності, яка «не менш потрібна для добра національної спільноти, як і для добра індивіда» [3, с. 124– 126].

Е. Гелнер зауважує, що система освіти сучасних націй-держав західного типу «виконує функцію консолідації суспільства. Адже, набувши масового характеру, вона, з одного боку, забезпечує загальний доступ до неї усім членам суспільства, а з іншого, маючи національний зміст, сприяє усвідомленню людиною власної ідентичності» [1, с. 68].

В Україні намагання створити національну освіту на різних етапах її розвитку тісно перепліталися з боротьбою за виживання українців як нації та за державну незалежність. За таких умов освіта була чи не єдиною запорукою збереження і подальшого розвитку народності, її культурної самобутності.

Разом з тим українці на тлі боротьби із зовнішніми ворогами витворили і зберегли багату історико-педагогічну спадщину, яка і сьогодні збагачує освітню практику.

Українські просвітники доби бароко вважали, що розвитком суспільства рухає боротьба розуму проти невігластва й забобонів: «Коли немає світла вчення, – писав Ф. Прокопович, – не може бути доброго стану в державі й церкві, не може не бути неладу й багатьох сміху гідних забобонів, а ще й розбрату та найбезглуздіших ересей, які аж ніяк не спричинені науками. Але тепер того, хто в науці гідний похвали, намагаються очорнити в очах народу й державців...» [2, I, с. 45-46].

Схожі погляди висловлює архимандрит Золотоверхого Михайлівського монастиря Т. Софонович: *«Кожній людині необхідно знати про свою Вітчизну й іншим, які питають, розповісти, бо людей, котрі не відають свого роду, за дурнів вважають»* [4, с. 33].

У діалозі «Разговор гражданина з селянином...» устами громадянина Прокопович виступає на захист народної мови, зауважуючи, що мовою науки може бути не лише латинська мова: *«Філософія не значить собою латинська мова, бо може бути філософ і руська людина. І всякою мовою любомудрувати можна. Часто, написавши твір латинською мовою, учений додавав поруч власноручний переклад. Обґрунтовував він це так: «Я власні твори на нашу руську мову переклав... лише з міркувань, щоб вуха наших земляків слова легше сприймали і могли б швидше збагнути»* [42, III, с. 227].

Історія освіти козацької України-Гетьманщини хронологічно охоплює період від Зборівського договору 1649 року і до ліквідації інституту гетьманства після усунення від влади Кирила Розумовського.

Спогади про розквіт освіти в цей період та статистичні дані зафіксовані в численних писемних пам'ятках.

Документом надзвичайної ваги є щоденник архідіякона Павла Алепського (Халебського), секретаря антіохійського патріарха Макарій III. У 1656 році, повертаючись на батьківщину через Україну, у селі біля Чернігова Макарій III довго розмовляв з учителем місцевої школи, після чого з'явився у щоденникові такий запис: *«По всій Козацькій землі ми помітили прегарну рису, що нас дуже дивувала: всі вони, за малим винятком, навіть здебільшого їх жінки та дочки, вміють читати та знають порядок богослужби та церковний спів... А дітей у них більше, ніж трави, і всі діти вміють читати, навіть сироти»* [5, с. 78].

Автор щоденника відмічає велику освіченість українських провідників, особливо церковних: *«Серед монастирських наставників є люди вчені, правники, промовці, вони знають логіку і філософію та працюють над глибокими питаннями»* [5, с.136].

Одну з перших спроб картографічно відобразити освітню систему в Україні козацької доби було зроблено В. Митюровим, яка переконує в тому, що за козацької доби жодна європейська країна не мала такої кількості навчальних закладів.

На 6 млн. чоловік населення, яке було в Україні за доби гетьмана Богдана Хмельницького, за даними картографічних матеріалів, сільських шкіл початкового навчання налічувалося більше тисячі. Шкіл інших типів – близько ста п'ятдесяти. Серед них: братські школи, міські, полкові, січова школа,

лірницькі (кобзарські) школи, колегіуми, академії, один університет, школи Петра Могили, Костянтина Острозького та інші.

Поступово складалась в Україні мережа народних шкіл. Тож усі діти мали змогу отримати початкову освіту, а найздібніші з них – середню і вищу, і не лише в Україні, а й у кращих університетах і академіях Європи.

Отже, у козацько-гетьманській Україні важливе значення надавалося освіченості населення як одній із запорок національного відродження, збереження культурних цінностей, державотворення. Тож витoki системи сучасної національної освіти ще були закладені у XVII-XVIII століттях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гелнер Е. Нації та націоналізм: Націоналізм / пер. з англ. Г. Касьянов. Київ, 2003. 300 с.
2. Прокопович Ф. Філософські твори у 3-х томах. (упоряд., перекл. з латини, коментарі та спец. редакція В. Д. Литвинов та ін.). Київ: Наукова думка, 1979-1981. Т.1, 511 с.; Т.2, 550 с.; Т.3, 523 с.
3. Сміт Е. Національна ідентичність / пер. з англ. П. Таращук. Київ : Основа, 1994. 223 с.
4. Софонович Т. Хроніка з літописців стародавніх. Київ: Наукова думка, 1992. 336 с.
5. Халебський П. Україна – земля козаків: Подорожній щоденник / упоряд. М. О. Рябий; післям. В. О. Яворівського. Київ : Ярославів Вал, 2009. 293 с.

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Міськова Н. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Мельник Т. А.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Урок математики із застосуванням інноваційних технологій – це якісно новий тип уроку, на якому учитель узгоджує методику вивчення нового матеріалу з методикою застосування новітніх технологій, зберігаючи наступність по відношенню до традиційних педагогічних технологій. Дані технології дозволяють дитині працювати в своєму особистому режимі, не створюючи дискомфорту: «не встиг», «не почув». Учням з високими учбовими можливостями, вони створюють умови за той самий час отримати поглиблені й розширені знання, що значно економить час того кого навчають і того хто навчає. Причому дитина сама обирає рівень учбового матеріалу, який може (а головне хоче) засвоїти.

Одним із видів інноваційних методів навчання є ігрові технології. Саме такі форми організації навчально-виховного процесу математики в 1-4 класах дають можливість на практиці реалізувати принципи гуманістичної педагогіки.

Ігри на уроках застосовуються у навчанні всіх вікових груп дітей. Особливістю їх є те, що вони створюються і розробляються дорослими для навчання дітей. Дидактичні ігри поєднують елементи навчання з радісною для дітей ігровою діяльністю.

Наукове осмислення сутності гри та її значення для розвитку дітей було розглянуто багатьма науковцями. Першооснови педагогічної діяльності закладені теоріями і системами дошкільного виховання у Ф.Фребеля і М.Монтессорі. Також ця проблема знайшла відображення в дослідженнях багатьох педагогів: Н.П.Анікєєвої, П.П.Блонського, О.С.Газмана, П.Флесафта, А.С.Макаренка, П.І.Підкасистого, С.Русової, В.О.Сухомлинського, Я.Ф.Чепіги, С.М.Тютюнникової, К.Д.Ушинського, С.Т.Шацького, М.Г.Яновської та ін. Проблемою сутності гри цікавилися також зарубіжні вчені: К.Бюлер, ДжДьюї, Дж.Селлі, В.Штейн та ін.

Інноваційна освітня політика в Україні формується на загальнодержавному рівні. Її реалізація забезпечується нормативною базою й інноваційними процесами, пов'язаними зі створенням нової теорії і практики освіти, підтримкою

наукових досліджень в галузі педагогічної інноватики як науки про створення педагогічних нововведень (інновацій), їх впровадження, а також освоєння педагогічною спільнотою.

Сучасний етап реформування математичної освітньої галузі зумовлює необхідність зміни змісту й структури організаційно-методичного забезпечення, пошуку інноваційних підходів, активних форм і методів навчання, спрямованих на формування творчої особистості фахівця з високим рівнем розвитку компетентності в умовах неперервної освіти.

Реформування освіти передбачає розвиток інноваційних перетворень у різних сферах життєдіяльності людини, набуття компетентностей особистістю задля підвищення конкурентноздатності, інтеграції у світовий освітній простір. Усе це актуалізує пошук ефективних шляхів професійного розвитку педагогів в умовах інноваційного освітнього середовища післядипломної освіти.

Перехід від дошкільного віку до шкільного є важливим етапом у житті дитини, який пов'язаний не лише зі зміною її розвивального середовища, а й із подальшим розвитком психіки, особливо пізнавальної та особистісної сфери. З цього моменту гра, як провідний вид діяльності дошкільника, поступається перед навчальною діяльністю, яка істотно змінює мотиви поведінки учня, відкриває нові джерела розвитку його пізнавальних і моральних сил. Утім, гра в молодшому шкільному віці не лише не втрачає свого психологічного значення як бажана діяльність, а й продовжує розвивати психічні функції дитини, насамперед яву, пам'ять, мислення, увагу, навички спілкування в іграх із правилами тощо. Крім того, гра як вільна діяльність не лише розвиває інтелект дитини, але й приносить їй задоволення та радість [1].

На думку психологів дитяча гра — це вид діяльності, який виник історично, й полягає у відтворенні дітьми дій дорослих і стосунків між ними в особливій умовній формі. У дітей молодшого шкільного віку ефект гри ґрунтується на мимовільному запам'ятовуванні. Гра є тією самою діяльністю, яка створює емоційно-стимульовальну зацікавленість і сприяє мимовільному запам'ятовуванню.

На думку педагогів гра — вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, в якому складається й удосконалюється самоврядування поведінкою. Мета дидактичної гри на уроках математики - підвищити інтерес учнів до цього предмету, сприяти зміцненню та пізнанню учнями нових знань, умінь та навичок.

Для учнів початкових класів нестандартними завданнями є різноманітні ігрові вправи, лічилки, задачі-вірші, тематичні загадки, завдання у малюнках, практичні завдання з лічильним матеріалом, цікаві квадрати і логічні задачі, математичні веселинки, ребуси, кросворди. Цікавий математичний матеріал є одним із засобів виховання у дітей інтересу до математики, логіки і доказовості суджень, бажання виявляти розумове напруження, зосереджувати увагу на проблемі [2, с.26-28].

Граючи, першокласники вчитимуться лічити, обчислювати, розв'язувати задачі, порівнювати, узагальнювати, класифікувати, робити самостійні висновки, обґрунтовувати їх. Гра дає змогу легко повернути увагу й тривалий час

підтримувати в учнів інтерес до тих важливих і складних предметів, властивостей чи явищ, на яких у звичайних умовах зосередити увагу не завжди вдається. Наприклад, одноманітні розв'язування прикладів стомлюють дітей, виникає байдужість до навчання. Проте розв'язування цих самих прикладів у процесі гри «Хто швидше?» стає для дітей вже захоплюючою, цікавою діяльністю через конкретність поставленої мети - в кожного виникає бажання перемогти, не відстати від товаришів, не підвести їх, показати всьому класу, що він уміє, знає. В іграх математичного змісту ставляться конкретні завдання. Так, якщо на уроці учні повинні ознайомитися з принципом утворення будь-якого числа, то й дидактична гра підпорядковується цій меті, сприяючи розв'язанню поставленого завдання.

Реалізація ігрових прийомів і ситуацій на уроках математики проходить за такими основними напрямками: дидактична мета ставиться перед учнями у вигляді ігрового завдання; навчальна діяльність учнів підпорядковується правилам гри; навчальний матеріал використовується як засіб гри; в навчальну діяльність вводиться елемент змагання, котрий переводить дидактичне завдання в ігрове; успішність виконання дидактичного завдання пов'язується з ігровим результатом [3, с. 35-37].

Основні структурні компоненти дидактичної гри – ігровий задум, правила, ігрові дії, пізнавальний зміст або дидактичне завдання, обладнання, результат гри. Суттєва ознака дидактичної гри – наявність чітко поставленої мети навчання і відповідного їй педагогічного результату, котрі можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді і характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю.

Таким чином, ігрові технології на уроках математики при оптимальному застосуванні та поєднанні здатні значно підсилити ефективність освітнього процесу в початковій ланці й отримати гідний результат у вигляді компетентностей, необхідних для життя та подальшого навчання молодших школярів. Нова українська школа – це як зміна підходів до освітнього процесу, так і організація комфортного для дитини освітнього середовища. Новий освітній простір – цезначуща складова сучасного освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рудницька Н. Ю. Роль сучасних технологій навчання математики у початковій школі у підготовці майбутніх фахівців. *Молодь і ринок*: наук.-пед. журн. 2016. С. 67-71.
2. Урок математики в сучасних технологіях. Х.: Основа. 2007. 128 с.
3. Яцента Л. Ігрові форми навчання математики. Тернопіль : Астон, 2001. 64 с.

МАЛІ ФОЛЬКЛОРНІ ЖАНРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Мельничук Л. Б.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'ячука»*

Євтушок Л. В.

директорка ЗДО № 32

Прокопчук О. Г.

директорка ЗДО № 40

Реформування освіти в Україні спрямоване на всебічний розвиток особистості, що повинно забезпечити володіння рідною мовою. Метою опанування рідною мовою у закладі дошкільної освіти є засвоєння літературних норм, культури мовлення і культури спілкування. Це вимагає вдосконалення форм і методів навчання дітей рідної мови, зокрема – використання малих фольклорних жанрів як засобу формування культури мовлення дітей дошкільного віку.

Проблему використання засобів народної педагогіки у процесі розвитку мовлення дошкільників науковці досліджували багатогранно. Значні наукові здобутки мають А. Богущ, Н. Гавриш, Л. Фесенко, Г. Ватаманюк та інші.

Одним із ефективних засобів розвитку мовлення дітей дошкільного віку виступає фольклор. Усна народна творчість відображає багатство народної культури та душі народу. Фольклор, який є складовою частиною усної народної творчості, зберігає в собі традиції, цінності, мовну спадщину та історію поколінь.

Малі жанри фольклору, такі як лічилки, примовки, загадки, колядки, щедрівки, прислів'я та приказки, мають особливу цінність для розвитку мовлення дитини. Вони легко сприймаються та засвоюються дітьми завдяки своїй доступності, гумористичним елементам і ігровому характеру [2, с. 178]. Завдяки малим жанрам фольклору, діти мають можливість поглибити розуміння мовних одиниць, навчитися логічно й послідовно висловлюватися, а також розвинути творчість та уяву. Малі фольклорні жанри сприяють створенню сприятливого мовного середовища, де діти можуть активно взаємодіяти та розвивати свої комунікативні навички [3, с. 312].

Скарбниця усної народної творчості є надзвичайно багатою та різноманітною і містить в собі казки і легенди, пісні і думи, загадки, прислів'я і приказки, веселі забавлянки і ніжні колискові, заклички, жарти, цікаві ігри, мирилочки-дружилочки, скоромовки, примовки, лічилки, коломийки та ін.

Зокрема, колискові пісні відіграють важливу роль у розвитку мовлення та емоційно-психологічного стану дитини. Вони створюють сприятливий

психологічний фон для дитини, допомагають їй відчувати ніжність та підтримку, а також виховують доброту і лагідність. Тексти колискових пісень часто містять пестливі, мелодійні слова, які сприяють розвитку мовлення та мелодійного слуху у дитини. Під час співання колискових пісень, дитина слухає звуки рідної мови і поступово засвоює їх. Це сприяє формуванню правильної артикуляції та розвитку словникового запасу [2, с. 314].

У свою чергу забавлянки є дуже корисним і ефективним засобом для розвитку дітей дошкільного віку. Вони не лише стимулюють розвиток фонетичних умінь і навичок, але і сприяють координації рухів, активізують моторику дитини та розвивають її фізичні здібності. Крім того, забавлянки забезпечують емоційне збагачення, здатні викликати радість, сміх, комфорт та позитивні емоції у дітей. При виконанні забавлянок діти також залучаються до активної пізнавальної діяльності. Вони слухають вихователя, спостерігають за його рухами та імітують їх, що сприяє розвитку слухової та зорової пам'яті, уваги та сприйняття інформації [3, с. 179].

Забавлянки також можуть бути використані для виховання дитячої культури спілкування та формування соціальних навичок. Під час спільного виконання забавлянок діти взаємодіють, спілкуються, дотримують правил гри та колективної активності, що сприяє розвитку їхніх соціальних навичок та здатності працювати в колективі. Вивчення забавлянок, як правило, повторюється упродовж певного часу з метою тренування пам'яті та мислення, формування словникового запасу, розвитку мовлення дітей дошкільного віку.

Також з метою розвитку мовлення, вдосконалення артикуляції дітей дошкільного доцільно вивчати скоромовки.

*Вередували вереднички,
Що не зварили варенички,
Не вередуйте, вередниченьки,
Ось поваряться варениченьки* [1, с. 126].

Скоромовки мають своєрідний ритм і специфічну синтаксичну структуру, яка вимагає швидкого та чіткого мовлення. Це стимулює дітей розвивати логічне мислення, уяву та пам'ять, оскільки для успішного виконання скоромовки потрібно оперативно обробляти інформацію і контролювати своє мовлення.

Завдяки скоромовкам діти вчаться контролювати свою дихання, рухи мовного апарату і ритм мовлення, що сприяє розвитку умінь управляти своїм мовленням і звуковимовою. Вони також допомагають удосконалювати артикуляцію, тонку моторику губ, язика і гортані.

Розвивати логічне і абстрактне мислення, художнє мовлення допоможуть загадки:

*Найрідніша, наймиліша,
Всіх вона нас пестить, тішить,
Завжди скрізь буває з нами.
Відгадайте, хто це? (Мама)* [1, с. 127].

Мирилки та лічилки є чудовими засобами для формування мовленнєвої компетентності дітей і покращення їхньої комунікативної взаємодії.

Мирилки – це короткі віршовані тексти, які містять моральні або побажальні зміст, а також веселі римовані вислови. Вивчення мирилок стимулює дітей до активного і творчого вживання мови. Крім того, вони допомагають розвивати виразне мовлення, логічне мислення, пам'ять та увагу. Участь у спільному вивченні мирилок сприяє формуванню позитивних взаємин та співпраці між дітьми, оскільки це сприяє злагоді в колективі [2, с. 314].

Дай скоріш мізинчик свій,

Зачеши його за мій.

Мізин-мізин-мізинець –

Помири в нас, молодець! [1, с. 128].

Лічилки – це римовані тексти, що містять числа, допомагають дітям засвоїти послідовність чисел, розвивають лічбу, а також викликають захоплення та інтерес. Участь у спільному ліченні сприяє спілкуванню між дітьми, вчить їх терпінню, взаємодопомозі та співпраці [2, с. 315].

Використання мирилок та лічилок у дошкільному вихованні допомагає зробити процес навчання мовлення більш захоплюючим, цікавим та ефективним. Крім того, це забезпечує створення позитивного і сприяльного середовища для розвитку мовленнєвих умінь та соціальних навичок у дітей.

Отже, усна народна творчість є незамінним джерелом для розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Вона допомагає сформуванню фонетичні умінь, словниковий запас, граматичну компетенцію та навички монологічного та діалогічного мовлення. Фольклорні жанри, такі як скоромовки, загадки, віршики, пісеньки, лічилки, забавлянки та інші, сприяють розвитку мовлення та загальної комунікативної компетенції у дітей.

Окрім того, вивчення фольклору допомагає формувати фразеологічну компетентність, що є важливим аспектом в оволодінні мовою. Розуміння і вміння використовувати фразеологізми, паремії та інші фольклорні вислови сприяє багатогранному мовленню дітей та допомагає їм висловлювати свої думки та почуття виразно та зрозуміло.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавлики: Казки, вірші, оповідання, народні пісеньки, загадки / уклад. Г. Ю. Рогінська. Харків : ПП «Поляков В. К.», 2005. 384 с.; іл.
2. Кобилецька Л. В. Фольклор як чинник формування художньо-мовленнєвої компетентності здобувачів дошкільної та початкової освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич. Видавничий дім «Гельветика», 2021 Вип.41. Т.2. С. 177-182.
3. Кобилецька Л.В. Малі фольклорні жанри як чинник розвитку мовлення дітей дошкільного віку. *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія: Педагогіка*. Дрогобич. Видавничий дім «Гельветика». Вип 50, 2022. С. 311- 316.
4. Лозко Г. С. Українське народознавство. Київ : Зодіак ЕКО, 1999. 368 с.

БАЗОВІ КОНЦЕПТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА ПСИХОТЕРАПІЇ ВПО

Михальчук Ю. О.

кандидат психологічних наук, доцент,

завідувач кафедри психології,

Приватного вищого навчального закладу

«Міжнародний економіко-гуманітарний

університет імені академіка Степана Дем'янука»

Психологічна допомога ВПО має основну місію – відновлення життя, що має новий «смак» та «аромат», переважно нові міжособистісні стосунки та діяльність, нові плани та нове майбутнє. В загальному вигляді можна говорити про розширення «вікна толерантності» клієнта, а саме пропрацювання травматичного досвіду та закладання фундаменту для травматичного росту та розвитку.

Якісні психологічні та психотерапевтичні впливи дають можливість клієнту швидкого відновлення власних внутрішніх ресурсів, що сприяє поверненню на преморбідний рівень соціального, фізичного та особистісного функціонування та є показником постстресової адаптації та напрямком до травматичного росту.

Тобто йдеться про комплексний підхід до постраждалих осіб ВПО, за якого можна досягти значної редукції психопатологічної симптоматики. Критеріями недопущення появи та хроніфікації психічних розладів, пов'язаних зі стресом, є, власне: 1) категорія часу – як надання першої психологічної допомоги постраждалим (у перші години / дні після травмування); 2) категорія якості надання психологічних послуг, що, передусім, означає розуміння потреб клієнта, ступеня його травматизації та готовності до співпраці із усіма необхідними фахівцями.

Опишемо узагальнено цілі психологічного консультування та психотерапії ВПО.

1. Розширення когнітивної складності (обізнаності) про сутність та особливості впливу стресу на психіку людини, характерні симптоми психічних розладів, що пов'язані зі стресом. У переважній більшості симптоми, що їх відчувають ВПО є для них новими та незрозумілими. Крім іншого, розширення усвідомлення актуалізує власні особистісні ресурси людини. Так званий «контроль над травмою» можна назвати загальною кінцевою метою психологічного втручання. Тобто йдеться про актуалізацію самопомоги клієнта – внутрішньо переміщеної особи, що є невід'ємним складником контролю над симптоматичним спектром. Починаючи психологічну роботу із особами ВПО слід пам'ятати, що переважна більшість мають стійке сформоване бажання уникати усього, що пов'язане з травмою: когнітивно, емоційно та поведінково (тобто уникати нагадувань, місця події та емоцій, що викликає згадка про події). Власне, наявність уникання залишає травмівний досвід хворобливим, «капсулює» травму, погіршуючи психічний стан особи. Починаючи консультативний або психотерапевтичний процес, психолог (психотерапевт) запрошує клієнта до

стосунку, що паралізує уникання. А побудова довірливого стосунку дає можливість пропрацювання травмивного досвіду та виходу з кризи (власне, психоаналіз засвідчує потребу у стосунку як основний рушій творення психіки [1, с. 5]). Тому важливим у психологічному консультуванні та психотерапії контейнувати та витримувати увесь спектр негативних переживань та спогадів клієнта. Адже йдеться про порушення базового уявлення людини про світ та свого місця у ньому (вказані базові уявлення сформовано у ранньому дитинстві та виконують захисну функцію). Говорячи про внутрішньо переміщених осіб, слід уникати узагальнень. Адже рівень стресу та травматизації кожної окремої особи є унікальним та залежить як від індивідуальних особливостей людини, так і характеру травматизації (розглядаємо людину як носія «інтерсуб'єктивного поля психіки», де відсутніми є однозначність, натомість, є неупереджена об'єктивність [1, с. 5]). Проте, усі ВПО, вочевидь, в тому чи іншому ступені переживають: а) почуття безпорадності, відчаю, страху за майбутнє, адже втрачається можливість його контролю; б) порушення звичного способу життя та цілковита невизначеність майбутнього, що призводить до проблем із цілепокладанням.

2. Формування позитивного уявлення про майбутнє. Стійко негативне бачення власного майбутнього стає демотивацією для виходу з травми. Крім того, відчуття себе жертвою дає додаткові вигоди як от: отримання турботи, уваги, любові від оточуючих. Тому важливим етапом психологічної допомоги ВПО є постановка цілей, які формують майбутнє – чітких та досяжних. Йдеться, передусім, про тактичні цілі на найближче майбутнє: день, вечір, тиждень, місяць. Це дасть можливість контролю, відчуття керування власним життям, що є необхідною умовою подолання складних життєвих подій.

3. Формування самостійного пошуку місця та/або виду професійної діяльності. Вказана ціль є особливо важливою, адже на психологічний стан ВПО впливають стосунки з оточуючими, що конструюють, крім іншого, емоційний стан останнього. Так, важливим завданням психологічного консультування внутрішньо переміщених осіб є допомога у прийнятті рішень та плануванні дій.

4. Відновлення позитивного «образу Я» клієнта передбачає роботу із «Я-концепцією» останнього в контексті переробки складових «Я-образу», а саме роботу із самоцінністю та потребою у любові. Робота у цьому напрямі, безмовно, передбачає екзистенційну складову, адже порушується цілісність «Я-образу», віра у саме життя та його сенс (часто на консультаціях внутрішньо переміщені особи озвучують таку складну категорію для осмислення як «страх самого життя», «втрата віри у життя»).

Підсумовуючи короткий огляд особливостей психологічного консультування внутрішньо переміщених осіб слід зазначити, що надцінним в роботі є емпатичне слухання, адже саме воно допомагає особі відчутти себе почутим, легалізуючи травмивні переживання, що сприяє зниженню градусу емоційної напруги. Крім інших, базовими принципами психологічного консультування та психотерапії залишаються принципи конфіденційності, автентичності та безумовного прийняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кечур Р., Турецька Х., Яскевич О. психоаналітичні теорії розвитку. Навчальний посібник. Жовтла : Місіонер. 2023. 128с.

ВИДИ МЕДІА-ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Міськова Н. М.

*кандидат педагогічних наук
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Усач Д. С.

*здобувач другого (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Цифровізація освітнього процесу зумовлює активне впровадження медіа-технологій в навчально-виховний процес. Постає гостра потреба у переході від засад традиційної дидактики до нової системи, яка буде спрямована на всебічний гармонійний розвиток дитини та формування у неї ключових компетентностей. Однією із таких компетентностей є математична.

Проблема формування математичної компетентності молодших школярів темою для дослідження сучасними українськими науковцями, серед яких: Л.Моні (досліджує використання медіа на уроках математики), О.Гульман (вивчає особливості креативного навчання з елементами медіаосвіти на уроках математики), Г.Захарова (займається дослідженням питання формування математичної компетентності молодших школярів засобами інформаційних технологій), Н.Тітова (вивчає формування творчого компетентного учня засобами інтеграції математики та інформаційних технологій) та інші.

На сьогодні існують різні підходи науковців до визначення поняття «медіа-технології», що зумовлено його різноаспектністю. Д.Борисенко трактує поняття як «інформаційний ресурс, створений на базі технології обробки та представлення інформації різних типів» [2].

Інше визначення пропонує О.Бесова. Науковиця зазначає, що медіа-технології – це засоби організації діяльності із застосуванням медіа із метою досягнення навчальних цілей [1].

Враховуючи результати аналізу, ми можемо зробити висновок про те, що медіа-технології можуть бути як інформаційним ресурсом, так і засобом організації навчальної діяльності.

В освітньому процесі можуть використовуватися різні види медіа-технологій:

- навчальні блоги;
- соціальні мережі;
- онлайн-каталоги;
- стрічка новин;
- гіпермедіа [2].

Навчальні блоги (мережевий щоденник, веб-сайт) вчителі можуть використовувати із метою інтерактивного спілкування з учнями та їх батьками. У блозі вчитель математики публікує завдання для дітей, додаткові матеріали до теми, цікаві факти та пояснення. Однією із можливостей навчальних блогів є створення електронного щоденника. Батьки можуть відстежувати рівень навчальної успішності дитини із будь-якого пристрою.

Соціальні мережі дозволяють вчителю поширювати пізнавальний контент, проводити анкетування серед учнів, створювати цікаві інтерактивні завдання. Даний вид технологій – це не тільки зв'язок із молодшими школярами, а й із їх батьками. Вчитель надає посилання на корисні матеріали. У той же час, батьки демонструють його дитині. Педагог реалізує комплексний підхід до навчання, долучаючи до цього процесу батьків.

Наступним видом медіа-технологій, які можуть використовуватись на уроці математики із метою формування математичної компетентності є RSS (стрічка новин). Вона є засобом відображення актуальної інформації для дітей. Можливості даного виду медіа-технологій дозволяють публікувати новини із світу математики та цікаві події, які стимулюватимуть пізнавальний інтерес у дітей та потребу у пошуці нової інформації. Окрім того, педагог може дублювати навчальний матеріал, який розглядався на останньому уроці, доповнюючи його додатковими завданнями, роз'ясненнями, практичними прикладами.

Онлайн-каталоги також активно використовуються сучасними педагогами під час вивчення математики. Вони дозволяють укомплектовувати навчальний матеріал за темами, створювати математичні відеоуроки, ігри, ілюстрації. Онлайн-каталоги можуть бути представлені у вигляді каталогів, посібників, картотек.

Найчастіше на уроках математики вчителями застосовуються гіпермедіа. За допомогою даних технологій педагоги можуть створювати онлайн-ігри, інтерактивні завдання, дидактичні картки. Найпопулярнішими ресурсами для створення гіпермедіа є LearningApps.org, Wordwall, Розумники:

1. Проєкт «Розумники» Smart Kids – портал, де зібрані сюжетні віртуальні ігри для учнів початкових класів. Діти можуть обирати ігри, грати та миттєво бачити свій результат. Метою проєкту є стимулювання виникнення цікавості в учнів та бажання до навчання, включення дітей в активну роботу як під час уроків, так і під час виконання домашніх завдань [5].

2. Wordwall – онлайн-платформа для створення інтерактивних вправ і матеріалів для роздруку. Застосунок містить вже готові шаблони, у яких можуть міститися знайомі дітям вправи та класичні формати роботи, зокрема вікторина і

кросворд, лабіринти, меморі та інші. Вчитель може використовувати готові шаблони ігор або створювати власні [4].

3. LearningApps.org – безкоштовна онлайн-платформа для створення інтерактивних занять, ігор. Сервіс LearningApps.org дає можливість вчителю початкових класів створювати програми із метою формування математичної компетентності, групувати всі вправи в одну тему [3].

Перераховані ресурси налічують як готові математичні ігри, так і шаблони для їх розробки. Готові шаблони дозволяють вчителю заощадити час та створити якісний матеріал до уроку.

Таким чином, із метою формування математичної компетентності вчителі початкових класів активно використовують медіа-технології. Різноманітність їх видів дозволяє педагогам комплексно впливати на розвиток дитини, реалізовувати навчальні завдання задля досягнення єдиної мети – формування всебічно розвиненої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бесова О.Г. Медіаосвітні технології у формуванні інформаційної компетентності майбутніх вчителів математики. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp18/besova_o.g-tezi.pdf (дата звернення: 28.08.2023).
2. Борисенко Д.В. Впровадження медіа-технологій в інноваційному навчальному процесі. *Нова інформаційна ситуація та тенденції альтернативного розвитку ЗМК в Україні*. 2015. С. 92-101.
3. Онлайн платформа «LearningApps.org». URL: <https://learningapps.org/index.php?overview&s=&category=0&tool=> (дата звернення: 28.08.2023).
4. Онлайн-платформа «Wordwall». URL: <https://wordwall.net/uk> (дата звернення: 28.08.2023).
5. Освітній портал «Розумники». URL: <http://rozumniki.com/> (дата звернення: 28.08.2023).

БУДІВЕЛЬНО-КОНСТРУКТИВНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛИ

Міткевич О. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Пагута Т. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Готовність дитини до школи визначається багатьма аспектами та має важливе значення для успішного навчання у школі. Вона заснована як на інтелектуальному розвитку дитини старшого дошкільного віку, а й на психологічному стані (мотивація тощо.). При неготовності дитини до школи виникають проблеми у засвоєнні матеріалу, у спілкуванні з учителем та однокласниками. На успішність навчальної діяльності впливає рівень передшкільної підготовки. Це підтверджують у своїх дослідженнях Б. Андрієвський, А. Богуш, О. Главник, Л. Добринюк, С. Кривоцюк, В. Кузьменко, С. Кулачківська, С. Ладивір, С. Максименко, К. Максименко, Ф. Подшивайлов, Т. Поніманська, О. Савченко, Л. Стасюк, О. Таран, Н. Черепаня. Саме тому не втрачає актуальності пошук та розробка в теорії та практиці дошкільної освіти засобів для ефективної підготовки дітей до школи. Одним з таких засобів ми вважаємо будівельно-конструктивні ігри.

У «Психологічному словнику» пропонується таке визначення: готовність дитини до школи – комплексне поняття, до складу якого входять особистісна, інтелектуальна, психофізіологічна та фізична готовність. Повноцінна готовність дитини до школи та формування позиції учня остаточно складаються лише у процесі першого року навчання за умови цілеспрямованої роботи вчителя у цьому напрямі [5].

Основні напрями готовності дітей до школи розглянуто Н. Черепанею. Вона виділяє такі аспекти готовності:

1. Бажання стати школярем, виконувати серйозну діяльність, навчатися.
2. Достатній рівень вольового розвитку.
3. Відносна довольність пізнавальної діяльності.
4. Високий рівень розвитку пізнавальних процесів та пізнавальної діяльності дитини.
5. Сформовані якості особистості дитини, які допомагають їй увійти до колективу класу, знайти своє місце у ньому, включитися у спільну діяльність. Це суспільні мотиви поведінки, правила взаємовідносин з дорослими та однолітками, які формуються у спільній діяльності [6].

Особливу роль у підготовці дитини до школи відіграють будівельно-конструктивні ігри. Однією з основних особливостей будівельно-конструктивної гри є, на думку Т. Поніманської, те, що в її основі лежать конструктивні вміння та здібності, внаслідок чого вона більшою мірою, ніж будь-які інші види дитячої гри, наближається до творчої практичної діяльності дитини, зокрема до конструювання [4].

А. Бурова констатує, що будівельно-конструктивні ігри належать до групи творчих ігор. Вони певною мірою подібні до сюжетно-рольової гри і розглядаються деякими дослідниками як її різновид [1].

Як вважає Н. Юрченко, важливість застосування будівельно-конструктивних ігор полягає в тому, що такі ігри сприяють розвитку у дитини творчості, конструктивного мислення, просторової уяви, фантазії, навички створювати різні моделі, знання кольору, величини, форми [3].

За словами Т. Поніманської, у задумі, змісті будівельних ігор укладене те чи інше розумове завдання, розв'язання якого вимагає попереднього обмірковування: що зробити, який потрібен матеріал, у якій послідовності має йти будівництво [4].

С. Довбня та Н. Зубко зауважують, що у процесі будівельно-конструктивних ігор дорослий вчить дітей спостерігати, розрізняти, порівнювати, запам'ятовувати та відтворювати прийоми будівництва, зосереджувати увагу на послідовності дій. Діти засвоюють схему виготовлення будівлі, вчать планувати роботу, представляючи її загалом, здійснюють аналіз і синтез будівництва. Все це забезпечує передумови для формування навичок та вмінь, важливих для майбутньої навчальної діяльності у школі [2].

Будівельно-конструктивні ігри сприяють формуванню позитивних взаємин між однолітками, адже ці ігри носять груповий чи колективний характер і тому сприяють розвитку взаєморозуміння, вчать уважно ставитись до інших дітей, спілкуватися та співпрацювати з однолітками та дорослими, що є важливим для соціалізації дитини у майбутній шкільній спільноті. Крім того, у дітей помітно розвивається інтерес до техніки, вміння доводити розпочату справу до кінця, тобто вольові якості та довільність, бачити результат колективної праці, її користь.

С. Довбня та Н. Зубко стверджують, що будівельно-конструктивні ігри – це можливість опанувати багатим словниковим запасом, а саме назвами геометричних тіл, просторових відношень: високо – низько, право – ліво, вгору – вниз, довгий – короткий тощо [2].

А. Бунова підкреслює, що у будівельно-конструктивних іграх проявляється різноманітна рухова активність дитини, розвивається координація рухів. Особливого значення має розвиток дрібних м'язів руки, окоміра, що важливо для опанування навичками письма. Споруджуючи будівлі з великих деталей, діти докладають доступні їм фізичні зусилля, виявляють витримку та витривалість як риси фізіологічної готовності до школи [1].

Як вказує Н. Юрченко, цілеспрямоване та систематичне навчання дітей конструюванню відіграє значну роль у підготовці дітей до школи. Участь у будівельно-конструктивних іграх сприяє формуванню вміння вчитися, розкриває перед дітьми, що основний смисл діяльності у отриманні результату, у придбанні знань і умінь [3].

Такий пізнавальний мотив викликає суттєві зміни у психічних процесах. Ці зміни полягають переважно у здібності довільно керувати своїми пізнавальними процесами (спрямовувати на розв'язання навчальних завдань), у досягненні певного рівня розвитку інтелектуальних операцій, здатності систематично виконувати розумову роботу, необхідну для свідомого засвоєння знань [3].

Отже, під готовністю до шкільного навчання розглядається рівень розвитку дитини, який забезпечує стійкість та успішність шкільного навчання. Готовність до шкільного навчання є багатогранним явищем, яке визначається цілою низкою біологічних, соціальних, психолого-педагогічних чинників. Готовність дитини включає особистісну та розумову готовність, а також довільність дій та вчинків.

Таким чином, будівельно-конструктивні ігри значно впливають на розвиток дитини дошкільного віку, на її підготовку до шкільного навчання. Систематичне використання будівельно-конструктивних ігор у закладі дошкільної освіти, правильне застосування методів та прийомів педагогічного керівництва дитячим конструюванням, врахування вікових можливостей та інтересів дітей – все це в комплексі допоможе забезпечити оптимальний режим підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 288 с.
2. Довбня С. О., Зубко Н. П. Формула ігрових технологій як засобу виховання дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільна освіта в контексті ідей Нової української школи* : збірник наукових праць за заг. редакцією Г. В. Беленької, В. І. Бондар, І. М. Шоробури. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2020. С. 149-157.
3. Ігрова діяльність старших дошкільників / упор. Н. Ф. Юрченко. Харків : Видавнича група «Основа», 2010. 178 с.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 2-ге видання, доповнене. Київ : Академія, 2018. 409 с.
5. Психологічний словник / авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова ; ред. Н. А. Побірченко. Київ : Науковий світ, 2007. 274 с.
6. Черепаня Н. І. Педагогічні детермінанти готовності дитини до навчання у школі. *Науковий вісник Ужгородського університету : Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. Ужгород : Говерла, 2013. Вип. 27. С. 225-229.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СЕРЕДОВИЩІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Мороз О. І.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології*

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Болаж Т. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»*

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Агресивна поведінка є однією з форм реагування на різні неблагоприємні ситуації у фізичному, психологічному чи соціальному плані, що викликають фрустрацію, стрес. Агресивною є цілеспрямована, руйнівна поведінка дитини, в

результаті якої є руйнівні для жертви наслідки та порушення норм суспільної поведінки. Агресивна поведінка школяра може мати відкритий чи закритий, прихований характер і бути спрямована на об'єкт-подразник, чи на предмет розрядки негативного емоційного стану (речі об'єкта, що образив), чи аутоагресію. Основними формами прояву агресивної поведінки є: вербальна, фізична, змішана агресія, аутоагресія.

Аналіз проведеного дослідження: вивчення агресивної поведінки школярів проводилось нами останні чотири роки зі щорічним аналізом розвитку та динаміки агресивності у школярів і звичайно в межах однієї статті важко показати повний аналіз отриманих результатів. В своєму дослідженні ми чітко дотримувались орієнтації на показники фізичного здоров'я учнів. Розподіл учнів, які проявляють агресивність, здійснювався нами за критеріями: стан здоров'я дитини, соціальний статус родини учня, психолого-педагогічні проблеми дитини.

Загальна кількість вибірки становить 34 школяра, де 42,5% - учні молодшої школи, з яких 7,4 % - учні з особливими освітніми потребами, 32% - учні з ослабленим здоров'ям, відсоток учнів з особливими освітніми потребами та з ослабленим здоров'ям становить 3,8 та 48,7 відсотків відповідно.

Аналіз наукової літератури, досвід соціально-педагогічної та психологічної роботи з дітьми, проведене дослідження дозволив виділити дві групи школярів з агресивною поведінкою: група дітей з родин, які перебувають під соціально-педагогічним контролем: конфліктні, розлучені, неблагополучні сім'ї (11,5%); друга група дітей, які мають особистісні чи психологічні проблеми (41%).

Відповідно до отриманих результатів нами було виділено три основні підгрупи учнів: 1 група – учні, які проявляли агресію як засвоєний спосіб відносин (35,5%).

Схарактеризовуючи учнів першої підгрупи, зазначаємо що агресивна поведінка є наслідком копіювання поведінки оточуючих, діти поводять себе відповідно до засвоєного досвіду на попередніх етапах розвитку (агресивна поведінка батьків, реклама агресії під час перегляду телепередач, прояви агресії в спілкуванні з однолітками): підтримка агресивної поведінки дорослими («молодець, що дав здачі»), авторитарного стилю виховання, деформації системи цінностей сімейних стосунках, емоційна холодність чи надмірна вимогливість батьків.

2 група – учні, в яких агресія носила захисний характер (57%), для цієї підгрупи є характерним прояв агресії в разі фрустрації, як форма упередження на прояв агресії з боку іншого. Слід вказати, що в цій групі 59,8% складають учні з ослабленим здоров'ям. Здебільшого, проявляється вербальна агресія в цих учнів. Ці учні демонструють порушення правил поведінки як захист на ускладнення шкільного життя, на стиль взаємин між ровесниками, їм характерно; нерішучість, пасивність, впертість, на перший погляд, учні цієї підгрупи свідомо проявляють агресію, але це відбувається внаслідок того, що дитина не може впоратись зі своїми переживаннями.

3 група – учні, в яких агресивність є рисою характеру (вроджена) - 3,5%, хоча це найменший відсоток, але в соціальному плані це група учнів, які проявляють

різні форми агресивної поведінки щоденно і всі знаходяться на внутрішкільному обліку. Для учнів цієї групи характерні нейродинамічні прояви: нестабільність психічних процесів, психомоторною заторможеністю чи розгальмованістю.

Отже, можна сказати, що агресивність учня слугує засобом самозахисту, засобом пізнання нового та засобом досягнення успіху, механізмом компенсації вад соціального чи психічно-фізичного розвитку.

Серед основних причин, які провокують агресивну поведінку школярів: зниження інтелектуального розвитку, комунікативних навичок, зниженого чи низького рівня саморегуляції, недорозвиненість чи несформованість навчальної діяльності, занижена самооцінка, особливості сприймання учня. Це перша група причин, які носять індивідуально-психологічних характер.

Друга група причин, які провокують агресивну поведінку школярів носять соціально-педагогічний характер: особливості викладацької діяльності учителя, його індивідуально-психологічні особливості учителя, особливості виховного процесу вдома, особливості стосунків в класі.

Досвід соціально-педагогічної та психологічної роботи з агресивними школярами дозволив сформулювати теоретико-практичні положення роботи з агресивними школярами в навчальних закладах, де основним є первинна, вторинна і третинна психопрофілактика агресивної поведінки, рання діагностика проявів будь-яких форм агресії, соціально-психологічна корекція поведінки та обистісних рис школярів.

Під психопрофілактикою слід розуміти систему державних і суспільних соціальних, гігієнічно-медичних та педагогічних дій спрямованих на підвищення рівня здоров'я населення та попередження захворювань [1].

В рамках навчального закладу первинна профілактика спрямована на попередження прояву будь-яких форм агресивної поведінки на основі вивчення механізмів формування поведінки та виховання дитини в сім'ї, вивчення материнсько-дитячих стосунків. Вторинна профілактика передбачає ранне втручання та корекцію материнсько-дитячих та сімейних стосунків, визначення батьківсько-дитячих кордонів, наявність чітких сімейних ролей. Третинна профілактика передбачає корекцію поведінки і психо-соціального розвитку школяра [2].

В рамках соціально-педагогічної і психологічної корекції передбачено здійснення розвитку соціальної та особистісної компетенцій школяра, формування навичок позитивного спілкування, критичного мислення прийняття свідомого рішення, уміння володіти емоціями, формування позитивної самооцінки. З цією метою було розроблено і впроваджено цикл занять з агресивними школярами, які носили характер тренінгу формування соціальних умінь. На нашу думку, формування соціальної поведінки є найбільш ефективними, коли є позитивні приклади для відтворення в шкільному житті. Це мають робити всі учасники навчально-виховного процесу, при цьому слід пам'ятати, що чужих дітей не буває [4].

Якщо говорити про проведений цикл занять по подоланню агресії у школярів, то основною метою їх було навчання засобам володіння і керування агресивністю

особистості, формування розуміння і засобів використання сформованих життєвих цінностей. Саме тому основним методом навчання під час проведення занять було використання методу альтернативного вибору адекватної альтернативи.

Досягнення мети потребує формування у школярів певного соціально-психологічної навички: позитивного спікування, прийняття безагресивного вирішення проблеми, сформованість критичного та аналітичного мислення, позитивні міжособистісні контакти, керування власними емоціями та стресом чи станом тривоги, соціальне пристосування та формування позитивного образу «Я».

Основними методами для реалізації мети були: соціальне прогнозування, моделювання ситуації, рольові ігри, встановлення зворотнього зв'язку, перенесення навичок учбової ситуації в реальне шкільне життя, дитячо-батьківська терапія, методи роботи з групою, методи саморегуляції та контролю агресивності.

Серед форм та способів контролю агресивності ми виділяємо: релаксацію, навчання сомоконаролю, ситуаційне керування агресивністю, психотерапія, інструктивна терапія та ситуативне керування власною агресивністю школярем.

Основною особливістю соціально-педагогічної і психологічної роботи з агресивними школярами є формування почуття спільності з іншими школярами, бажання розуміти іншого, формування емпатійного зв'язку, співчуття між школярами [3].

За таким ж напрямом здійснюється і робота з батьками та вчителями: ознайомлення з причинами агресивної поведінки школярів, психологічними особливостями агресивних учнів, формування нового досвіду взаємодії з агресивними школярами, переформатування ворожості і злоби в «здорову агресивну поведінку»: досягнення позитивної мети, самозахист, відстоювання своїм прав відповідно до норм суспільної поведінки.

Нормалізація батьківсько-дитячих та педагогічно-учнівських стосунків має і для профілактики, і для корекції суттєве значення, оскільки часто дорослі не знають і не вміють діагностувати емоційний стан, емоційні потреби дитини, не мають навичок ефективної взаємодії з агресивною дитиною чи учнем. Соціально-психологічна робота з учителями і батьками має спрямовуватись на зміцнення стосунків між школярів і дорослим. Наш досвід показує, якщо в роботі з батьками необхідною умовою є присутність дитини, то в роботі з педагогічним колективом це не бажано, вчителя необхідно спочатку навчити приймати учня таким, яким він є. Для сприйняття учня іноді достатньо запросити вчителів чи класного керівника на деякі фрагменти занять, де учень розкривається з позитивної сторони.

Роботу з батьками агресивного школяра слід розпочинити з консультування та навчання ефективним засобам спілкування з підлітком, а вже потім долучати до групової роботи.

Отже, особливостями соціально-педагогічної та психологічної роботи з агресивними школярами є: робота в різних напрямках (батьки, вчителі, учні),

дотримання умов ефективної профілактики: довірливі стосунки дорослих та школярів, активна взаємодія сім'ї та школи, формування емпатійності.

Аналіз соціально-психологічної роботи з агресивними учнями проведеної нами протягом тривалого часу дозволяє розглядати практичну роботу як цілеспрямовану, яку необхідно здійснювати одночасно за різними напрямками.

Важливою умовою корекції і профілактики є зміна відношення до оточуючого середовища як з боку агресора, так і з боку жертви та вироблення соціальних навичок вирішення негативної ситуації неагресивним шляхом; формування довірливих стосунків з дорослими; формування у дорослих просоціальних норм поведінки та установок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бовть О. Б. Причини агресивної поведінки дітей молодшого шкільного віку Педагогіка і психологія. 1997. № 1. С. 94-100.
2. Карпінська Т. С. Психологічна профілактика агресії у дошкільників. Івано-Франківськ, 2011. С.25-28.
3. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції : Активне соціально-психологічне навчання. К. : Вища школа, 2004. С.67-70 с.
4. Bandura A. Aggression. Child Psychology. The Sixty Second Year– book of the National Society for the study of Aggression. Chicago, 1999. P. 364-415.

ТАКА ПОТРІБНА АНДРАГОГІКА

Мухіна Т. П.

*кандидат хімічних наук, доцент,
доцент кафедри фізики та радіоелектроніки
Харківського національного університету Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба*

У Стародавній Греції педагогом називали раба, який водив до школи дитину хазяїна, виховував і навчав її (грецьке «paídos» означає дитя; «ago» – веду, виховую, навчаю; «andros» – доросла людина). Тобто педагог – це той, хто «веде (навчас, виховує) дитину», андрагог – той, хто «навчас дорослу людину», а андрагогіка – це наука про теорію і методику організації навчання дорослих [1, с. 10].

Тривалий час слово «педагогіка» застосовували для визначення науки про освіту, виховання і розвиток людини будь-якого віку. До речі, перші в історії людства стародавні школи (Лао-цзи, 604 р. до н. е.; Конфуцій, 551-479 р. до н. е.; Платон, 428-348 р. до н. е.; учень Платона Арістотель, 384-322 р. до н. е.) призначалися для дорослих. Термін «андрагогіка» запропонував німецький педагог А. Капп у 1833 р. в книзі «Platon's Erziehungsehre als Pädagogik für die Einzelnen und als Staatspädagogik» [1, с. 10].

Відомий фахівець з андрагогіки М. Ноулз [1, с. 142] відзначає, що систематизоване навчання дорослих почалося після Другої Світової Війни. Вчителі

дорослих зіткнулися з певними суттєвими відмінностями в освітніх процесах за педагогічною та андрогогічною моделями. Мета педагогіки – передача набутих і випробуваних часом знань і умінь через навантажені фактами лекції, призначені читання, вправи, збірники, контрольні роботи й екзамени.

Як виявилось, дорослі бажають іншого. Сучасні філософи важливою причиною цього вважають різке прискорення науково-культурних змін. У XIX-XX століттях відбулося декілька культурних революцій. Те, що людина вивчає в юності, лишається цінним і корисним для всього життя, але її потрібно готувати до зустрічі з новими явищами, технологіями, умовами і подіями. За цих умов знання, отримані у певний момент часу, застарівають. Освіта вже не є передачею відомого, вона перетворюється на процес пізнання нового протягом усього життя, тобто освіта втрачає свій базовий одноразовий характер і набуває властивостей послідовного, системного, неперервного процесу. Сучасний ринок праці вимагає від фахівця не лише глибоких теоретичних знань, а й здатності самостійно їх набувати та застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних ситуаціях [1, с. 97-122].

Ідея неперервної освіти не є новою. Взірцем для нас були наші професори, колишні випускники царських гімназій, які до останнього подиху навчалися чогось нового і ніколи не соромилися зізнатися нам, студентам, що вони прямо зараз не можуть дати точну відповідь на якесь наше питання, що їм треба розібратися у тому, про що ми їх запитуємо.

З'ясувалося також, що певні особливості молодших і старших учнів, пов'язані з процесом навчання, є різними. Порівнюючи основні положення педагогічної й андрагогічної моделей, Ноулз підкреслює наступне [1, с. 147, 150]:

- різну роль учня у процесі навчання – молодші учні значною мірою залежать від учителя, який визначає, що, коли і як потрібно вивчати чи не вивчати.

Дорослі учні мають глибоку психологічну потребу у самокерованості. Вчителі-андрагоги мають плекати цю особливість особистостей;

- різну роль власного досвіду учня – досвід молодших учнів не є таким, що заслуговує на увагу. Здобутки учнів визначає вчитель, автор підручника, той, хто створює аудіовізуальну допомогу та інші фахівці. Головні освітні технології для такої ситуації – передавальні (лекції, задане читання, аудіовізуальні презентації).

Досвід, накопичений дорослими учнями, є багатим джерелом для навчання їх самих та інших. Люди надають більшого значення тому, що вони здобувають з власного досвіду, ніж тому, що вони отримують пасивно. Для ефективного застосування досвіду учнів потрібні експериментальні техніки – лабораторні дослідження, дискусії, розв'язування проблемних задач з відповідної галузевої практики;

- різну готовність учнів до навчання – більшість молодших учнів готова сприймати певні речі, їх навчання доречно організовувати за чітко стандартизованими програмами і розкладами з очікуванням певних результатів.

Дорослі люди стають готовими навчатися, коли вони відчувають потребу вивчати щось, щоб задовільно впоратися з нагальними проблемами реального життя. Той, хто надає освітні послуги, має створити умови, щоб допомогти учням розкрити їх потреби знати. Навчальні програми мають бути організовані згідно з

категоріями, прикладеними до життя, і впорядковані згідно з готовністю учнів їх сприймати;

- різну орієнтацію на навчання – молодші учні сприймають освіту як набуття предметних знань, більшість з яких буде потрібна їм у житті пізніше. Програма має складатися з курсів, які відповідають логіці предметів (від стародавньої до сучасної історії, від простої до складнішої математики і т. д.).

Дорослі учні бачать освіту як процес збільшення компетенцій для реалізації їх максимального життєвого потенціалу. Вони хочуть бути здатними застосовувати усї знання і вміння для більш ефективного життя завтра.

Більшість курсантів і студентів, яких я навчаю, за життєвим досвідом, рівнем довузівської підготовки й обізнаністю з майбутньою фаховою справою не є дорослими учнями. Як свідчить практика й анкетування, з них приблизно 92 % сприймають новий матеріал тільки в тому разі, коли його пояснює викладач. У минулому навчальному році в одній з груп здобували освіту 32 учні, і лише з трьома з них, що мали певний досвід роботи за професією, можна було працювати на засадах андрагогіки, створивши для цих дорослих за суттю учнів індивідуальні плани вивчення дисципліни «Хімія та ПММ» і проводячи заняття окремо від основної групи.

Безумовно дорослими є слухачі заочного навчання. На разі у світі дистанційно навчається більше студентів, ніж на очних відділеннях вищих навчальних закладів (ВНЗ). Для тих, хто вміє працювати самостійно, думати над опрацьованим матеріалом, знає свою мету і наполегливо йде до неї, дистанційна освіта мабуть надає реальні можливості одержати потрібні для майбутньої професії компетенції. Але неодмінною складовою цієї освіти має бути серйозне професійне навчання на підприємстві [1, с. 83]. Щоб отримати диплом бакалавра за спеціальністю «Географічні інформаційні системи» (технологічний інститут в Calgary, Канада), студент заочного відділення, окрім опанування теоретичних курсів, має відпрацювати 800 годин і надати довідку про влаштування на роботу за фахом.

Провідна роль у навчанні дорослих належить тим, хто навчається (тут вони не ті, кого навчають), вони тепер не об'єкти, а істинні реальні суб'єкти, принаймні рівні іншим суб'єктам навчального процесу – тим, хто навчає. [1, с. 149-150]. Одна з важливих особливостей у цьому процесі – участь суб'єкта навчання у виборі освітнього напрямку, відборі й структуруванні змісту і темпу навчання, його форм і технологій. Саме через це вважаю що, підвищення кваліфікації викладачів має відбуватися за андрагогічною моделлю [2, с. 19].

Сучасна інформаційна революція потребує вміння ефективно користуватися новітніми комп'ютерними та телекомунікаційними технологіями. Вже не раз говорила про те, що мені і багатьом моїм колегам потрібна допомога в оволодінні цими технологіями, щоб відтворити передбачені алгоритми і підняти рівень формування важливих компетенцій наших учнів [3, с. 46].

Одне з основних положень андрагогіки робить наголос на застосуванні досвіду учнів. Гадаю за доцільне доручити комп'ютерним знавцям планування і

проведення відповідних занять для «чайників», зарахувавши ці заняття як підвищення кваліфікації і для тих, хто навчатиме, і для тих, хто навчатиметься.

На сьогодні маємо велику практику надзвичайно потрібної для людства роботи з дорослими учнями, є що у цій царині вивчати, але дуже багато чого мусимо для неї робити.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марчук А. В. Андрагогіка : навчальний посібник / Алла Марчук. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 300 с.
2. Збірник тез Всеукраїнської Інтернет-конференції «Актуальні проблеми університетської та професійної післядипломної освіти в кризових умовах» / НАПН України; Ун-т менедж. Освіти. К., 2015. 112 с.
3. Мухіна Т., Гаврилова В., Гнатик Д. Дистанційне навчання очима викладачів та учнів. // Освітній процес: методика, досвід, проблеми: наук.-метод. зб. ХНУПС. 2022. № 2 (160) 2021 р. С. 41-46.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Наумчук П. М.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Красовська О. О.

*доктор педагогічних наук, професор
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Вітчизняна система охорони здоров'я нині перебуває в пошуку шляхів побудови нової моделі освіти, відповідної до європейських стандартів. Такий стан потребує зміни парадигми вищої медичної освіти. В умовах стрімкого розвитку інноваційних технологій та доказової медицини, впровадження в практику роботи закладів охорони здоров'я нових методів лікування і діагностики захворювань, новітніх інформаційних і сучасних медичних технологій гостро стоять питання реформування системи медичної освіти. Підвищення якості професійної підготовки майбутніх лікарів відповідно до світових і загальноєвропейських стандартів з метою посилення конкурентоспроможності вітчизняної вищої медичної освіти, оптимізації умов міжнародної мобільності студентів медичної галузі і розширення можливостей українських медичних фахівців на вітчизняному та міжнародному ринках праці зумовлені проголошенням Україною курсу на євроінтеграцію [1]. Систему

підготовки фахівців для охорони здоров'я слід розглядати у контексті світового розвитку систем охорони здоров'я та вищої освіти.

На сучасному етапі реалізації Національної стратегії побудови нової системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2025 років пріоритетним є надання якісних медичних послуг. Стратегія реформування вищої медичної школи має за мету підготовку лікаря фахівця з широкими теоретичними знаннями, ерудицією, належним рівнем практичних умінь, здатністю приймати логічні, обґрунтовані рішення в клінічних ситуаціях з розвиненим професійним потенціалом. Якість підготовки випускника медичного вузу залежить від багатьох чинників. Насамперед це професіоналізм викладачів, умови і забезпеченість усіх складників освітнього процесу, мотивація до навчання, сучасні технології навчання та автоматизовані системи контролю знань, організація науково-дослідницької роботи студентів як невід'ємної частини освітнього процесу, виконання індивідуальних завдань і науково-медичних проєктів з елементами досліджень, участь у модернізації навчально-лабораторної бази медичного університету, методичного забезпечення освітнього процесу. Такий підхід обумовлює підготовку майбутнього лікаря, яка ґрунтується на принципах студентоцентрованого, компетентнісного, діяльнісного навчання, полягає у визнанні людини як найвищої соціальної цінності, шанобливому ставленні до прав і свобод, особистісних інтересів і потреб, орієнтації на особу студента як на мету, об'єкт, суб'єкт, результат і показник ефективності виховання, опорі на виховання як на сукупність знань про людину, на природний процес саморозвитку особи, що формується на основі закономірностей цього процесу, відкрита для сприйняття нового досвіду, здатна до творчості у різних життєвих ситуаціях.

Фундаментальним теоретико-методичним підґрунтям проблеми розвитку професійного потенціалу майбутніх лікарів-стоматологів у фаховій підготовці в закладах вищої освіти є наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, у яких виокремлено такі напрями розв'язання окресленого питання: теоретико-методологічні основи професійної підготовки А. Алексюка, Г. Васяновича, С. Гончаренка, І. Зязюна, А. Лігоцького, Н. Ничкало, С. Сисоєвої; порівняльно-педагогічні дослідження вищої освіти Н. Абашкіної, С. Вітвицька, В. Зубка, А. Козакова; вищої медичної освіти І. Булах, Ю. Вороненка, Б. Криштопи, Л. Романішиної, Я. Цехмістра, В. Шатило, М. Шегедин; професійний саморозвиток майбутнього фахівця медичного профілю (І. Романишин, М. Савчин), забезпечення функціонування здоров'язбережувальних технологій в освітній галузі (В. Бабаліч, Т. Бондар, Г. Власюк, Г. Голобородько, М. Гончаренко, О. Гончаренко, В. Горошук, Н. Завидівська, Д. Касенюк, Т. Кириченко, А. Турчак, В. Язловецький); порівняльні дослідження у галузі медичної освіти Ю. Поляченко, В. Передерій, А. Волосовець, В. Москаленко; формування професійної компетентності фахівця медичного профілю у зарубіжній науці М. Smith, M. Mulder, T. Weigel і K. Collins.

У процесі наукових пошуків установлено, що у попередніх дослідженнях предмет аналізу розглядався локально, у рамках окремих навчальних дисциплін і не враховував можливості системної фахової підготовки лікарів-стоматологів до

розвитку професійного потенціалу у фаховій підготовці в закладах вищої освіти, що розкриває широкі можливості щодо реалізації нашого дослідження та дозволяє виділити такі суперечності між:

- потребою суспільства в конкурентоспроможних лікарях-стоматологах та недостатнім рівнем їхньої готовності до професійного саморозвитку;

- потенціалом змісту навчання в медичних університетах щодо розвитку професійного потенціалу у фаховій підготовці в майбутніх фахівців стоматологів та недостатнім рівнем реалізації в умовах закладів вищої освіти та впродовж усього життя;

- необхідністю практичного вирішення проблеми розвитку професійного потенціалу майбутніх лікарів-стоматологів у фаховій підготовці в закладах вищої освіти та відсутністю відповідної педагогічної системи та педагогічних умов, що забезпечують її формування.

Закон України «Про професійний розвиток працівників» визначає професійне навчання працівників як процес цілеспрямованого формування у них спеціальних знань, розвиток необхідних навичок та вмінь, що дають змогу підвищувати продуктивність праці, максимально якісно виконувати функціональні обов'язки, освоювати нові види професійної діяльності, що включає первинну професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців відповідно до потреб галузі [3]. Уточнено, що поняття «професійний потенціал» є багатограним; характеризується сукупністю можливостей особи, які можуть бути використані у певній сфері.

Розвиток знань, умінь та навичок в системі вищої освіти відбувається на компетентнісній основі. Зокрема вміння та навички розвиваються за допомогою використання новітніх інтерактивних технологій навчання та форм занять, зокрема: тематичних зустрічей, круглих столів, лекцій, інтерактивних семінарів-практикумів, практичних занять, обмінів досвідом, тренінгів, дискусій, майстер-класів та інших форм проведення занять. Розвиток знань забезпечується за рахунок навчальних програм, які сприяють розвитку професійної компетентності слухачів, зокрема оволодінню ними інформацією про зміни у законодавчих, нормативно-правових актах і шляхи їх впровадження для функціонування і розвитку галузі охорони здоров'я [2].

До концептуальних засад розвитку професійного потенціалу майбутніх лікарів-стоматологів належать:

- застосування сучасних наукових підходів (системного, компетентнісного, особистісного, аксіологічного, діяльнісного, синергетичного) у процесі професійної підготовки в закладі вищої освіти;

- установа нерозривного зв'язку наукового потенціалу вищої школи і практичної стоматології;

- модернізація педагогічного забезпечення системи вищої стоматологічної освіти;

- поглиблення фундаментальності знань шляхом поєднання спеціальних стоматологічних із суміжними лікарськими спеціальностями;

- фінансове, матеріально-технічне і кадрове забезпечення професійної підготовки лікарів-стоматологів.

Процес формування професійної компетентності майбутніх стоматологів відповідно до вищезазначених концептуальних засад буде ефективним, якщо він удосконалюватиметься і матиме цілісний характер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоголь А., Панькевич А., Колісник І. Міжнародна професійна компетентність лікаря: проблеми і перспективи при викладанні хірургічної стоматології. *Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика*. С. 49-51.
2. Кульбашна Я., Нагірний Я. Модель формування професійної компетентності майбутнього стоматолога. *Медична освіта*. 2014. № 1. С. 124-128.
3. Кульбашна Я. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі стоматології: міжнародний аспект. *Вища освіта України*. 2014. № 2. С. 67-73.
4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с.

РОЗВИТОК ЕТИКИ УСНОГО МОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГА

Негря Н. І.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'ячука»*

Яцюрик А. О.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Ролі учасників спілкування визначені їх особистісними та соціальними характеристиками, а також заданою комунікативною ситуацією. Комунікативні статуси співрозмовників впливають на ступінь етикету ситуації. Статус партнерів по спілкуванню визначається за допомогою ряду ознак, таких як стать, вік, національність тощо. Ступінь етикету тим вищий, чим більше ознак розходження між співрозмовниками.

Вимоги мовленнєвого етикету поширюються на усі види мовленнєвої діяльності. Відповідно до цього виділяють етику письмового мовлення, етику усного мовлення й етику слухання. Однак, в процесі підготовки майбутніх психологів найбільш істотними є етика усного мовлення й етика слухання. Розглянемо основні вимоги, пропоновані до даних видів мовленнєвої діяльності, відповідно до правил етикету [1; 2].

В усному мовленні передбачається дотримання наступних правил етикету [3]:

- прояв поважного, доброзичливого ставлення до співрозмовника. Це означає, що у процесі спілкування варто уникати, по-перше, слів і виразів, що наносять будь-яку шкоду співрозмовнику (зневага, образа і т.п.), і, по-друге, прямих особистісних оцінок партнера по спілкуванню, що мають негативний відтінок;

- прояв належної уваги до слухача. Це означає, що в процесі спілкування адресанту варто враховувати такі особливості співрозмовника, як його соціальна роль, зацікавленість у темі, а також ступінь його поінформованості в предметі спілкування. При цьому рекомендується використовувати відповідні етикетні формули, які свідчать про прагнення комуніканта підтримувати контакт.

В процесі організації мовленнєвої взаємодії важливо враховувати той факт, що монологічний різновид мовлення характеризується своєю односпрямованістю. Той, хто сприймає монологічне мовлення не може зупинити його, змінити його темп чи повернутись назад. При тривалому сприйнятті такого виду мовлення, наприклад, лекції, у слухачів накопичується втома, вони втрачають низку логічних міркувань мовця, починають відволікатися тощо. У результаті, сприйняття може перетворитися на поверхневе. Отже, якщо наданий самому собі реципієнт не одержує сприятливих його активізації стимулів, його увага може значно послабшати (Б.М. Головін, О.О. Леонтєв). Все це необхідно враховувати педагогу при побудові свого мовлення.

Щодо етики слухання, зауважимо, що завдяки дотриманню правил етикету в даному виді мовленнєвої діяльності, співрозмовники можуть досягти узгодженості у своїх діях. Задача слухача, відповідно до основних правил етикету, полягає в тому, щоб співрозмовник міг, якомога повніше, розкрити задум повідомлення. Тим самим досягається повне взаєморозуміння в спілкуванні. У зв'язку з цим велике значення має активне чи рефлексивне слухання, сутність якого полягає в активному втручанні в мовлення співрозмовника та наданні йому допомоги для висловлення своїх думок і почуттів, у створенні сприятливих умов для спілкування та забезпеченні правильного й точного розуміння співрозмовниками один одного [2]. Рефлексивне слухання здійснюється за допомогою прийомів з'ясування, перефразовування, відображення почуттів і резюмування.

З'ясування – це звернення до співрозмовника з метою уточнення змісту його висловлення

Перефразовування припускає формулювання змісту висловлення співрозмовника своїми словами. За допомогою даного прийому співрозмовники можуть краще зрозуміти предмет спілкування або перевести бесіду в інше русло.

Резюмування – це «підсумки основних ідей і почуттів мовця», що допомагають уточнити зміст сказаного [1; 3].

Відображення почуттів партнера припускає з'ясування емоційного стану співрозмовника, що важливо для досягнення адекватного розуміння комунікантами один одного.

Використовуючи вищезгадані прийоми в процесі навчання майбутніх психологів, викладач може надати їм необхідну допомогу в процесі мовного

оформлення своїх думок та сформувати етику усного мовлення майбутніх фахівців у сприятливій психологічній атмосфері на заняттях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сагач Г.М. Риторика : Конспект лекцій. Київ : ІС ДОУ. 1993. 148 с.
2. Чибісова Н.Г., Тарасова О.І. Риторика: Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури. 2003. 228 с.
3. Чмут Т.К. Культура спілкування. Навчальний посібник для студентів і викладачів вищих навчальних закладів. Хмельницький : «ХІРУП. 1999. 358 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО МУЗИЧНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ

Нестерович Б. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та хореографії
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

Незамінним засобом культуротворчої роботи вчителя початкових класів з дітьми є мистецтво, зокрема музика. Її творчий потенціал зобов'язує вчителя до пошуку нетривіальних форм музично-виховної роботи з учнями. Проте готовність вчителя до творчо-інтерпретаційного використання музики в освітньому процесі початкової школи поки, на жаль, залишається невисокою. В той же час компетентнісний підхід до підготовки педагогічно грамотного вчителя полягає в оптимальному поєднанні вербально-логічних та художньо-естетичних механізмів формування професійної свідомості. Тому фахова підготовка вчителя початкових класів зобов'язана щільно використовувати мистецькі фактори [6]. Крім того, освітній процес у вищій школі повинен спиратися на найперспективніші здобутки гуманістичної педагогіки і психології, адже фахова підготовка і становлення вчителя початкових класів потребує системного психолого-педагогічного супроводу.

Проблема професійної підготовки вчителя початкових класів до оперування мистецькими засобами у виховному процесі неодноразово піднімалась у працях вітчизняних дослідників. Зокрема, В. Сухомлинський наголошував на «людинознавчому» аспекті музичного мистецтва і вважав за необхідне використовувати музику не для виховання музиканта, а для виховання людини [5]. І. Зязюн обґрунтовано вважав музично-естетичну підготовку вчителя незамінним чинником формування його творчо-педагогічного потенціалу [3]. Науковці традиційно тлумачать мистецтво як засіб творення особистісного потенціалу (Л.Масол, О.Олексюк, О.Отіч, Г.Падалка, Г.Тарасенко, О.Рудницька, Г.Шевченко, А.Щербо, О.Щолокова).

Вітчизняні дослідження в галузі професійної педагогіки протягом останніх десятиліть посилили увагу до проблем активізації особистісно-рефлексивного досвіду студентів. Пропоновані дослідниками технології все більше спираються

на внутрішньо-діалогову рефлексію як основу педагогічної діяльності взагалі і музично-педагогічної зокрема. В цьому контексті різним аспектам професійно-педагогічної підготовки вчителя початкових класів засобами мистецької діяльності присвятили дисертаційні дослідження українські науковці: В.Андрущенко, В.Березан, Г.Горбуліч, В.Дикань, Н.Мар'вич, Л.Онищук, В.Процюк, З.Сирота, В.Федорчук та ін. Проте доволі маловивченою залишається проблема організаційно-методичного забезпечення професійної підготовки вчителя початкових класів до музично-виховної роботи.

Музично-професійна підготовка вчителя початкових класів не повинна обмежуватись формуванням вузькоспеціальних мистецьких навичок. Учитель у сучасній школі має бути носієм художньої культури в цілому. Родовою функцією такого педагога є просвітництво, поза яким неможливо сформувати у дітей уявлення про світ музичних образів і суттєво вплинути на ціннісні орієнтації школярів. Музично-просвітницька місія вчителя початкових класів тісно пов'язана і навіть збігається з його виховними функціями. Дослідники, зокрема І. Бех [1], неодноразово наголошували на необхідності підготовки вчителя до аксіологічно обґрунтованого використання мистецтва як засобу духовного розвитку школяра.

З огляду на передові дидактичні теорії, фахова підготовка вчителя початкових класів має забезпечити належну креативність мислення і поведінки майбутнього спеціаліста завдяки використанню специфічних методів – експонуючих (В.Оконь). Сучасні дидакти вважають, що ця група методів забезпечує експонування модальних і художніх цінностей та активно впливає на такі особистісні утворення, як вищі почуття, переконання, світогляд, характер, тип професійної поведінки та виховний потенціал [4].

Експонуючі методи поділяють на імпресивні та експресивні. До імпресивних (лат. *impressio* – *враження, переживання*) відносять методи організації участі в експонуванні цінностей. Сюди входить отримання інформації про музичний твір та його автора, повна зосередженість на сприйманні, участь у виконанні, належна активність усвідомлення головної ідеї твору, її співставлення з власними принципами поведінки. Імпресивні методи допомагають увійти в стан співпереживання, активізують рефлексивні механізми осмислення світу і власної ролі в ньому.

Так, у ході фахової підготовки майбутній учитель початкових класів і музики традиційно залучається до оцінно-художньої діяльності. Позиція музикознавця (критика) допомагає осмислити і синтезувати музично-теоретичні знання, актуалізувати досвід емоційно-чуттєвих вражень, посилити самоаналіз, усвідомити шляхи самовдосконалення тощо.

До другої групи експонуючих методів дидакти відносять експресивні методи (лат. *expressio* – *вираження*). Вони ґрунтуються на створенні ситуацій, у яких учасники самостійно транслиують цінності. Тут, як правило, зливаються разом переживання і вираження. Ціннісна установка, набута шляхом експресивної реалізації творчих потенцій, є більш міцною, ніж оцінка, нав'язана зовні.

В процесі фахової підготовки майбутні вчителі початкових класів і музики повсякчас включаються в ситуацію виконання музичних творів. Саме тут відбувається відтворення естетичних цінностей, закарбованих у художньому образі. Позиція виконавця зобов'язує вчителя долати страх, невпевненість і максимально експресивно транслювати ціннісне кредо автора. Застосування експресивних методів передбачає розуміння їх своєрідності в емоційно-естетичному осягненні художнього змісту твору.

Постає питання: якою мірою сила відтворення авторського задуму залежить від аналізу художніх засобів виразності? Безперечно, такий аналіз повинен мати місце в алгоритмі художнього освоєння музичного твору. Проте лише тоді твір «оживає», якщо виконавець відразу відштовхується від цілісності музичного образу. Саме цілісність розуміння твору, осягнення його ціннісного-виховного потенціалу є запорукою виразного відтворення авторської художньої позиції. Дотримання закону цілісності створює передумови для справжньої творчої роботи студента над образом. Застосування експресивних методів не передбачає необхідності оперування вчителем усіма спеціальними термінами і поняттями. Музикознавчі аспекти не відіграють тут вирішальної ролі. Можна по-іншому організувати мислення студента під час виконання твору [2].

На нашу думку, майбутнього вчителя потрібно вчити створювати декілька варіантів виконання конкретного музичного твору, кожний з яких художньо виправдано загострює увагу дітей на найбільш характерних засобах виразності. Будь-який варіант цілісно розкриває художньо-емоційний образ твору, проте за потребою вчителя вихоплює з цілісного контексту щось особливе (наприклад, національний колорит, жанрову специфіку тощо). В цьому процесі значно активізується творче мислення майбутнього вчителя. Одночасно формується не лише технічний досвід художньо-виконавської інтерпретації музики для дітей, але й розвиваються музично-виховні уміння.

Отже, підготовка майбутнього вчителя початкових класів не може використовувати лише традиційні методи. Оперування художнім матеріалом зобов'язує такого вчителя витончено реагувати, глибоко осмислювати, компетентно оцінювати і грамотно виконувати музичний твір. Вербально-логічні методи фахового удосконалення тут є малопродуктивними. Педагогіка вищої школи повинна невинно оновлювати способи професійної підготовки вчителя до виховної роботи в школі. Надійним шляхом до цього є варіативне застосування нових методів музичної дидактики, які відповідають, зокрема, специфіці функціонування художнього образу і особливостям розвитку мистецтва взагалі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості. *Педагогіка і психологія*. 1987. № 1. С.8-14.
2. Нестерович Б.І. Роль імпресивних та експресивних методів у фаховій підготовці вчителя музики. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 2. Ч. 2 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. Київ; Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2002. С.323-325.

3. Педагогічна майстерність / За ред. І.А.Зязюна. К.: Вища школа, 1997. 349 с.
4. Оконь В. Введение в общую дидактику / Пер. с польск. Л.Г.Кашкуевича, Н.Г.Горина. М., 1990. 281с.
5. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори. В 5-ти томах. Т.3. К.: Рад. школа, 1977. С. 7-279.
6. Тарасенко Г. Виховний процес у контексті оновлення парадигмальних підходів до сучасної освіти. *Сучасні інформаційні технології навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. Київ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2010. С. 96-101.

ОБСТАВИНИ ВИБОРУ МОЛОДЦЮ ПРОФЕСІЇ ЛІКАРЯ ТА ІМІДЖЕВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Нігрецкул В. В.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Одеського національного медичного університету*

Уварова О. О.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри суспільних наук
Одеського національного медичного університету*

Відомо, що на вибір майбутніми здобувачами вищої освіти саме медичних університетів впливає багато внутрішніх та зовнішніх чинників [2; 3]. Доволі часто молоді люди не можуть зрозуміти й пояснити свої справжні причини бажання вступити до медичного закладу освіти [1]. Нерозуміння суті власного вибору потенційно може негативно впливати на внутрішню мотивацію, що буде призводити до зниження академічних успіхів [5]. До того ж студенти-першокурсники стикаються з великою кількістю різних складнощів [4], котрі у купі з вищезазначеними проблемами можуть негативно вплинути на майбутнє медичної сфери України, тому що сьогоднішні здобувачі-медики першого курсу в майбутньому стануть лікарями та будуть працювати у сфері охорони здоров'я, впливаючи при цьому на імідж спеціальності. Тому є актуальним дослідження факторів впливу на вибір ними професії та складнощів під час навчання.

Здобувач медичного закладу вищої освіти вже на етапі навчання контактує з пацієнтами, проходить практичні заняття в лікарнях, на старших курсах може працювати допоміжним медичним персоналом, а тому його вмотивованість і задоволення обраною справою, наявність інтересу до отримання фахової інформації формує його особистий імідж і впливає на імідж лікаря як спеціаліста, який створюється в оточуючих.

Враховуючи значення даної проблеми, авторами було проведено опитування здобувачів 1 курсу в Одеському національному медичному університеті з метою дослідити причини вибору медичної професії та фактори, що вплинули на це, і складнощі під час першого року навчання. Збір відомостей проходив у травні 2023 р. у вигляді анонімного електронного опитування. Для створення анкет

використовувались Google forms, посилання на які було надіслано потенційним респондентам у групах в соціальних мережах. Бажання взяти участь в опитуванні виявили 176 осіб. Усі здобувачі були з 1 курсу спеціальності «Медицина» Одеського національного медичного університету.

Майже 90 % респондентів заявили, що їхній вибір професії був цілком усвідомленим, однак деякі учасники мали сторонній вплив щодо вищезазначеного рішення: майже 1/5 здобувачів повідомили, що поради родини стали основною причиною обрання медицини. Очевидно, що подібний пресинг з боку батьків може негативно впливати на мотивацію юних першокурсників навчатися та збільшувати знання. Як показує проведене дослідження, приблизно 20 % респондентів стикаються з подібною проблемою, яка створює помітні складнощі під час процесу здобуття вищої освіти. Проте половина учасників запевнила, що немає проблем з мотивацією, але наявні інші складнощі: приблизно 70 % здобувачів заявили, що проблемою для них є велика кількість матеріалу та складність програми навчання, також відмічають погіршення психоемоційного стану на тлі війни й відсутність стабільного інтернет-зв'язку. Незважаючи на всі труднощі, 85 % здобувачів-першокурсників задоволені обраною професією. До того ж майже половина учасників стверджує, що імідж лікаря змінився в їхніх очах у бік покращення, але для 1/10 учасників погіршився. При цьому в майже 60 % здобувачів бажання стати лікарем збільшилось.

Враховуючи велику кількість складнощів, з якими стикаються здобувачі-медики та тиск з боку батьків щодо вибору професії такі результати є цілком обґрунтованими. До того ж, незважаючи на всі труднощі, медичний університет зміг підвищити рівень іміджу професії та мотивованість досягати успіхів у своїй сфері діяльності. Можна припустити, що такі зміни пов'язані з позитивними моментами, з якими зустрілися здобувачі: приблизно половина респондентів віднесла до таких знайомство з новим колективом, а третина – нові й цікаві медичні дисципліни.

Отже, проведене соціопитування виявило високий відсоток усвідомленого вибору професії здобувачами-медиками, а також те, що, незважаючи на різні проблеми в навчанні, переважна більшість респондентів тільки зміцнила бажання стати гідними лікарями та підвищила жагу до знань. До того ж виявлено невелику групу людей, котрі через різні причини втратили мотивацію навчатися та розчарувалися у своєму рішенні. Автори вважають, що для уникання подібних ситуацій у майбутньому потрібно проводити комплексний підхід: проводити серед школярів заходи, які будуть знайомити їх з професією лікаря; обговорювати з батьками абітурієнтів важливість особистого й усвідомленого вибору професії та неприпустимість тиску; оптимізувати навчальні програми та мотивувати студентів до досягнення академічних успіхів.

Вмотивований здобувач-медик, який зробив усвідомлений вибір професії, легше проходить шлях формування професійної ідентичності та прийняття себе у професії, протягом навчання з інтересом підвищує рівень компетенції, а отже, впливає на створення у суспільстві позитивного іміджу професії лікаря.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kimura Sh. et al. What is the evidence for medical school applicants' reasons for choosing medicine? A qualitative study. 2023. Режим доступу: <https://assets.researchsquare.com/files/rs-2735160/v1/064aff98-a2c0-4ac8-9b48-cf947fe17417.pdf?c=1690915046> (21.08.2023)
2. Mc Harg J., Mattick K., Monrouxe L. Why people apply to medical school: Implications for widening participation activities. *Medical education*. 2007. Vol. 41. Is. 8. P. 815-821. Режим доступу: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2923.2007.02798.x> (21.08.2023)
3. Nakasujja N. et al. What Influences Students Choice for Health Professions Education at Makerere University? *Adv. Med. Educ. Pract.* 2021. Vol. 12. P. 1499-1504. Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.2147/AMEP.S307328> (21.08.2023)
4. Picton A., Greenfield S., Parry J. Why do students struggle in their first year of medical school? A qualitative study of student voices. *BMC Med Educ.* 2022. Vol. 22. Режим доступу: <https://bmcmmededuc.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12909-022-03158-4> (21.08.2023)
5. Wu H. et al. Medical students' motivation and academic performance: the mediating roles of self-efficacy and learning engagement. *Medical education online*. 2020. Vol. 25. Режим доступу: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7144307/pdf/ZMEO_25_1742964.pdf (21.08.2023)

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОГО СВИТОГЛЯДУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Ніколайчук Г. Р.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Марчук О. О.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

На сьогодні перед педагогами дошкільної ланки освіти стоїть завдання надзвичайної ваги – виховати патріота – громадянина своєї Батьківщини, культурну, освічену людину, яка гідно представлятиме свою державу у всесвітній спільноті.

Головним завданням педагогів є – виховати свідомого патріота і громадянина, сформувати в дитини комплекс певних знань, особистісних якостей і рис характеру, що є основою власного способу мислення та спонукальною силою у повсякденних діях, вчинках, поведінці.

Наукові основи поняття «патріотизм» розглядалися в працях багатьох дослідників у галузі соціології, філософії, психології та педагогіки. Це такі

науковці, як Н. Анісімов, В. Афанасьєв, І. Бех, Г. Біленька, Г. Бугайцева, В. Вугрич, Є. Голибард, П. Ігнатенко, Ф. Константинов, Л. Кошуга, В. Лебединський, О. Леонтєв, Л. Міщенко, О. Павелко, Р. Петронговський, А. Русецький, В. Сластьонін, М. Терентій, К. Чорна та ін.

Дослідниця Т. Анікіна розглядає поняття «патріотизм» як потребу та спроможність особистості до взаємодії із соціально-культурним досвідом певної народності або національної спільноти. При цьому слід визначати своєрідність та значущість означеного феномену культури для загальнонародської культури, що надає можливість людині аналізувати роль культури для себе та себе в контексті культури, історії та сьогодення свого народу [1, с. 4].

Основними напрямками патріотичного світогляду дошкільників є: формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід; краєзнавство; ознайомлення з явищами суспільного життя; формування знань про історію держави, державні символи; ознайомлення з традиціями і культурою свого народу; формування знань про людство [2, с. 6].

На наш погляд, головним засобом формування патріотичного світогляду старших дошкільників є музейна педагогіка, яка забезпечує передавання культурного досвіду нашого народу через педагогічний процес в умовах музейного середовища.

Музейна педагогіка розглядає музей, як місце, де виховуються патріотичні почуття, відчуття приналежності до свого українського народу.

Оскільки діти дошкільного віку не є частими відвідувачами музеїв, доцільним є створення у закладі дошкільної освіти музейного середовища, а саме музейного осередка (міні-музею).

Міні-музей – це осередок, що оформлений відповідно до певної теми. Це можуть бути етнографічні українські куточки, в якому розмішені національні символи, народний одяг, речі побуту з елементами українського орнаменту, дитячі патріотичні роботи (малюнки, аплікації тощо). Особливістю таких міні-музеїв є участь у їх створенні дітей і батьків. Таким чином діти дошкільного віку відчують свою причетність до міні-музею: вони беруть участь в обговоренні його тематики, приносять з дому експонати та вироби.

Не менш важливу роль у формуванні патріотичного світогляду дошкільників відіграють інтегровані заняття в міні-музеї, які включають у себе і розповідь педагога, і демонстрацію музейного предмета (або слайдів, репродукцій, фотографій), і використання музичного супроводу, і елементи драматизації та ігри, і продуктивні види діяльності (малювання, ліплення, аплікація), і мовленнєву творчість, і дослідницьку діяльність.

Таким чином, використання музейної педагогіки сприяє формуванню патріотичних почуттів та національної свідомості дошкільників. Формування у дітей дошкільного віку основ патріотизму пов'язане із розвитком у них патріотичних почуттів – важливого прояву ставлення людини до своєї батьківщини та рідного краю. Патріотичні почуття мають свою специфіку, вони належать до вищих духовно-моральних утворень, вони формуються з певних ставлень до довкілля, до себе, до інших людей.

Складовими патріотичних почуттів є: почуття приналежності до свого народу та держави; повага до історії свого народу, його традицій, менталітету, вірувань;

гордість за героїчні подвиги минулого та сьогодення; шанування рідної мови; любов до рідної природи тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анікіна Т. О. Патріотичне виховання майбутніх учителів музики засобами художнього красзнавства : автореф дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки»; Інс-т педагогіки АПН України. Київ, 1993. 29 с.
2. Бех І. Д. Виховуємо патріотизм як почуття і цінність. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2016. № 6. С. 4-8.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УСТАНОВКИ НА КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ

Овдійчук В. А.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Якісне реформування освіти забезпечують висококваліфіковані педагоги, які вміють компетентно вирішувати проблеми, що виникають у професійній діяльності за допомогою критичного осмислення інформації, її аналізу та об'єктивної інтерпретації, виокремлення фактів, встановлення достовірності тощо. Вважаємо, що основою необхідних компетентностей є критичне мислення, яке і забезпечує становлення сучасного вчителя, зокрема, учителя інформатики.

Проблему розвитку критичного мислення висвітлено у працях А. Авершина, В. Джеймса, Дж. Дьюї, Л. Киенко-Романюк, Д. Клустера, М. Ліпмана, Р. Поля, О. Пометун, М. Починкової, Ч. Темпла, С. Терна, О. Тягла, Т. Хачумян, Д. Халперн, Я. Чаплака, Т. Яковенко та інших вчених. Так Д. Халперн пише, що рівень розвитку критичного мислення залежить як від індивідуальних особливостей мислення здобувачів освіти, так і від умов освітнього середовища, в яких вони перебувають. Крім того, одним із важливих компонентів критичного мислення є розвиток установки на те, щоб мислити критично і готовності до цього [7].

У словнику української мови термін «установка» розкривається як «зумовлена попереднім досвідом готовність людини до виконання певної діяльності; спрямованість діяльності організму або якогось його органу».[4, с. 497]. Отже, якщо йде мова про критичне мислення, то установку на критичне мислення ми будемо розуміти як готовність майбутніх учителів інформатики до застосування навичок критичного мислення під час різних видів діяльності – навчальної, професійної та ін. Адже для педагога важливо не тільки опанувати уміння, які притаманні людині з критичним мисленням, але й застосовувати їх на практиці. Потрібно бути готовим планувати свою педагогічну діяльність, проявляти гнучкість мислення, наполегливість, виправляти свої помилки, здійснювати пошук компромісних рішень, готовим до самоусвідомлення та усвідомлення власного процесу мислення [7; 6; 2]. Опираючись на дослідження науковців [3]

вважаємо, що така готовність, бажання майбутнього вчителя інформатики до застосування критичного мислення сприяє розвитку рефлексивної культури, яка відображає його осмислене ставлення до дійсності, інтелектуального росту.

Щоб забезпечити формування установки на критичне мислення, насамперед, необхідно розвинути необхідні навички, які притаманні критично мислячій особистості.

За С. Терно, для розвитку критичного мислення важливими є метод навчання, форма навчання, метод контролю та стиль навчання. Дослідник акцентує на використанні проблемного методу навчання, адже критичне мислення застосовується у розв'язуванні саме проблемних ситуацій, які вирішуються нешаблонними методами. Серед форм навчання перевага надається груповим формам роботи, які передбачають різноманітність точок зору, координування своїх дій з учасниками групи, зіставлення думок і поглядів сприяє розвитку інтелекту. Методами контролю, які сприяють підвищенню критичного мислення, є методи усного і письмового контролю та самоконтролю. Продуктивним є стиль навчання, який будується на принципі «не помиляється лише той, хто нічого не робить», тобто дає право на помилку та її виправлення [5].

Розглядаючи розвиток критичного мислення як активний та інтерактивний процес, дослідники акцентують увагу на важливості застосування інтерактивних методик, які сприяють активізації пізнавальної й трудової діяльності студентів, підвищенні інтересу до занять. Інтерактивна діяльність також передбачає розвиток діалогового спілкування, у процесі якого підвищується рівень розвитку критичного мислення, розвиваються творчі здібності, зростає мотивація до самовдосконалення [1].

Зважаючи на те, що до складу критичного мислення входить також рефлексія, яка сприяє свідомому адекватному і різнобічному оцінюванню реальності на основі сприймання різних видів інформації, під час освітнього процесу необхідно практично підійти до ознайомлення здобувачів вищої освіти з методами критичного мислення, сприяти формуванню у них медіаграмотності.

Отже, основними педагогічними умовами формування установки на критичне мислення в майбутніх учителів інформатики є забезпечення якісного освітнього процесу, в якому методи і форми навчання, методи контролю, стиль навчання сприяють ефективному формуванню навичок критичного мислення, враховуються принципи діалогічності, рівності, демократичності, відбувається практичне знайомство з найпоширенішими стратегіями критичного мислення, їх систематичне застосування, формується стійка мотивація до фахового зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авершин А. О., Яковенко Т. В. Формування критичного мислення у студентів інженерно-педагогічних ВНЗ. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2009. № 24-25. С. 134-145.
2. Громова Н. М. Психологічні особливості установки на критичне мислення. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка. Сер. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. 2015. Том. X. Вип. 27. С. 79-88. URL: http://appsychology.org.ua/data/read_jrn.php?path=../data/jrn/v10/i27/ (дата звернення: 20.11.2020).
3. Кічук А. В. Ціннісне ставлення як психологічний феномен. *Психологія і суспільство*. 2006. № 3. С. 80-84. URL:

<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/30015/1/%D0%9A%D1%96%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf> (дата звернення: 22.07.2022).

4. Словник української мови: в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970—1980. Т. 10. 1979. С. 497-498. URL: <http://sum.in.ua/s/ustanovka> (дата звернення 22.07.2022).
5. Терно С. О. Критичне мислення: методи та стиль навчання. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2019. Вип. 52. Том 2. С. 183-189. URL: <https://doi.org/10.26661/swfh-2019-52-055>.
6. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії): посіб. для вчителя. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 105 с.
7. Халперн Д. Психологія критического мышления. СПб.: Питер Паблишинг, 2000. 512 с.

ДЕРЖАВНІ ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ДИЗАЙН-ДІЯЛЬНОСТІ У ЗМІСТІ ПРОГРАМИ «МИСТЕЦТВО» ДЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Омельковець М. І.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Красовська О. О.

*доктор педагогічних наук, професор
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Дитяче конструювання, моделювання та дизайн визначається як галузь художньо-естетичної освіти учнів початкових класів, що інтегрується з конструюванням, художньою працею, зображальною діяльністю. В. Котляр, характеризуючи дитячий дизайн, зазначає, що у ньому єдність дидактичних і творчих завдань відповідає сучасним педагогічним тенденціям поліхудожнього розвитку учнів (визначає таку типологію у структурі дитячого дизайну (відповідно до класифікації, прийнятої в професійному дизайні) [2, с.120].

Організовуючи конструктивну діяльність з дітьми молодшого шкільного віку, педагог реалізує низку завдань – як загальних, так і більш практико орієнтованих. До загальних завдань можна віднести: виховувати у дітей інтерес, естетичне ставлення до навколишньої дійсності, творів мистецтва; долучати до благоустрою і прикрашання свого освітнього простору, оточення [1, с. 32]. На думку Г. Пантелеєва, у роботі з учнями початкових класів у галузі дитячого дизайну педагог має розв'язувати такі практичні завдання [1, с. 24]:

- ознайомлювати зі способами площинного та об'ємно-просторового оформлення: моделювання, макетування (фасони і декор одягу, виготовлення аксесуарів);

- показувати, як слід планувати свою роботу за етапами: задум, ескіз, макет, втілення (самостійно або з дорослим);

- організувати участь дітей у створенні педагогічних композицій до святкових подій та розваг (фризи, панно, колажі, панорами, діорами) і в тривалих архітектурно-художніх проєктах (за сюжетами казок, за фольклорно-історичною темою, в контексті дизайну сучасного міста і села);

- вчити учнів використовувати сучасне обладнання (лекала, трафарети, степлери) та різні матеріали (природні – дерево, камінь, тканини, і штучні – різна упаковка, біжутерія, плівки, галантерея).

У закладі загальної середньої освіти використання основ дизайну на уроках «Мистецтва» пов'язане зі створенням художнього образу виробу з паперу, природних та утилізованих матеріалів [3, с.120]. Діти повинні набути таких навичок:

- у роботі з папером – правильно згинати, розрізати, склеювати, зшивати аркуш, вирізати за готовою викрійкою;

- у роботі з тканиною – навчитися всилити нитку в голку, зав'язувати вузол, шити по висмикнутій нитці, шити швом уперед чи назад голкою, зшивати шматочки тканини, вміти викроювати за готовою викрійкою, пришивати вішалки до рушничка, фартушка, спіднички, штанців і гудзики.

Навчання дітей молодшого шкільного віку основ дизайну, що відбувається на основі художнього конструювання, базується на сприйнятті дитиною ознак конструктивного матеріалу різними органами чуттів (дотику, зору), формуванні просторових уявлень (форми, розміру, розміщення предметів та їх частин) та розвиткові діяльності руки як «аналізатора», що дозволяє їй вступити в складні відносини з навколишніми предметами. На етапі початкової школи художньо-конструювальна діяльність має репродуктивний характер, оскільки діти діють за поясненнями, взірцем, технологічними картками, схемами.

Метод наочно-проектного орієнтури може бути використаний у всіх видах дитячого конструювання, моделювання та дизайну, але найбільш ефективно використовується при виконанні завдань з декоративно-просторового дизайну. Прийоми роботи можуть бути спрямовані на знайомство з характером майбутнього оформлення в заданому вчителем ключі. Предметами дизайнерської діяльності можуть бути різні панно. Наприклад, для панно заготовлюється сітка з наміченими осередками, які заповнюються малюнками, аплікацією, моделями по певній темі [4, с. 19].

Метод розробки завдань з продовженням проєктування. Як предмет дизайну, наприклад, пропонується побудувати будинок, спроектувати виріб, інтер'єр. Обговорюється характер майбутньої споруди, виробу, потім кожна дитина проєктує будинок. Малюнки-креслення обговорюються і обираються як проєкт найцікаві. На декількох заняттях діти моделюють, створюють макет будинку, виконують деталі, декорують. Після проробленої роботи об'єднують свої споруди в загальну композицію [4, с. 20].

Метод поетапного розв'язання проєктного завдання. Важливими в цьому методі є формулювання завдань, які спрямовані на створення конкретного предмету дизайну, виконання проміжних завдань (малюнки, ескізи, макети). Наприклад, для створення костюму необхідно розглянути малюнки із

зображенням моделей костюмів, виробів, вибрати зразки, що сподобалися, створити ескізи своїх варіантів, вибрати необхідний матеріал, опанувати способи виготовлення [4, с. 20].

Метод макетування засновано на тому, що діти молодшого шкільного віку розуміють, що у реальних предметів можуть бути заступники, що площинні фігури можуть замінити на плані реальні трьохмірні об'єкти. Предметами конструювання з використанням методу макетування можуть бути композиції декоративного оформлення приміщення до свята. Ефективними прийомами створення предметів дизайну можуть бути: ознайомлення з темою, поетапним характером виконання роботи, вигадання варіантів оздоблення до свята, розглядання простору приміщення і місця розташування оздоблення, розглядання макета. Види роботи: виконання ескізів на підготовлених аркушах паперу, виготовлення невеликих макетів на заготований розгортках, що зображують стіни, малювання узорів прикрас; прикладання малюнків до макета, оцінювання і зміна своїх ескізів, доробка свого задуму; відбір самих вдалих варіантів разом з дорослим [4, с. 20].

Таким чином, представлені вище методи і прийоми, що використовуються в таких повчальних формах, як урок, лабораторія сприяють розвитку художньо-конструктивної компетенції. Важливо з точністю підійти до вибору методу, враховуючи рівень знань, умінь дітей і напрям дизайн-діяльність, оскільки правильний вибір методів зумовлює практичний результат – створення предмету дизайну, а також дозволяє здійснювати роботу з учнями послідовно і системно.

Рекомендації щодо організації приміщень для проведення художньо-продуктивної роботи з дітьми [4, с.84]:

- привабливе, гармонійне зовнішнє та внутрішнє оздоблення, розумне планування споруди (будівлі, приміщення, ділянки), сучасне інженерно-технічне забезпечення (місцеве освітлення, безпечні меблі та обладнання);

- оформлення інтер'єрів творами образотворчого та прикладного мистецтва (розпис та мозаїка, вітраж, карбування, картини і репродукції, скульптурна пластика, різьблення і тиснення, різні аранжування, текстиль-гобелен і макраме);

- наявність комплектних меблів і обладнання педагогічного процесу (столи, мольберти і ширми-подіуми, полиці, стелажі і пристосування для організації виставок);

- достатній асортимент іграшок, ігор, наочних посібників, різноманітних і якісних художніх матеріалів та інструментів для художньої праці та дитячого дизайну;

- наявність сучасних технічних засобів навчання (апаратура, посібники: поліграфія, екранні, аудіо-, теле-, відео);

- організація в дитячій студії зон для дизайну (художнє аранжування, конструювання, декоративні види рукоділля, міні-музей дитячої творчості з приміщенням-архівом для зберігання матеріалів, посібників, костюмів і декорацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей. Навчальний посібник. Київ: Кондор. 2005. 200 с.
2. Красовська О. О. Образотворче мистецтво з методикою викладання у початковій школі. Перероблене і доповнене видання. Львів: Новий світ – 2000. 2020. 300 с.
3. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Харків, 2006. 256 с.
4. Матвієнко С. І. Художня праця та основи конструювання. Навчальний посібник. Ніжин. 2016. 200 с.

РОЛЬ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Пагура Т. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Ілюк Л. В.

*старший викладач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Пагура В. О.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Сьогодні мультимедіа-технології – один із перспективних напрямів у інформатизації навчального процесу. Мультимедійні та гіпермедійні технології інтегрують у собі потужні розподілені освітні ресурси, що здатні забезпечити середовище для формування та розвитку ключових компетентностей, до яких відносяться в першу чергу інформаційна й комунікативна [3].

Так, відповідно до Державного стандарту початкової освіти, виділяється одна із компетентностей – інформаційно-комунікаційна, що передбачає опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях [1].

Як зазначає М. Лютенко, у сучасній початковій школі активно використовуються різні форми мультимедіа, як-от: діалогове мультимедіа, Linkway Live і Story Board Live, Multimedia applications (мультимедійні додатки), Infotainment (прикладне розважальне мультимедіа), програмно-апаратний

комплект «Інтерактивна дошка» (Smart Board), мультимедійні лінійні освітні ресурси тощо [2, с. 41].

Ряд дослідників вивчають вплив використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зокрема мультимедійних презентацій, на навчальний процес та розвиток молодших школярів. Дослідження в цій області допомагають краще зрозуміти переваги, обмеження та оптимальні підходи до використання цих технологій. Зокрема, в розвідках Г. Лаврентьєвої, М. Левшина, Р. Моцик, О. Осіпова, О. Суховірського відображені педагогічні аспекти використання ІКТ, включаючи мультимедійні презентації, у навчанні молодших школярів. Вони розглядають питання технічного забезпечення, психологічних аспектів взаємодії з технологіями та інші аспекти, пов'язані з впровадженням ІКТ. У дослідженнях К. Белої, В. Ковалько, А. Корабльова показано вплив мультимедійних засобів на емоційний стан, моральний розвиток та вольові якості молодших школярів. Ці аспекти є особливо важливими, оскільки вони відображають вплив на психологічний комфорт та психосоціальний розвиток дітей. Роботи І. Вовчук, Т. Пушкарьової, О. Рибалко присвячені питанням ефективності уроків-презентацій на навчання та розвиток молодших школярів.

Інтеграція ІКТ у навчальний процес початкової школи допомагає покращити розуміння та засвоєння навчального матеріалу, розвиває навички самостійної роботи з інформацією, критичного мислення, комунікації та співпраці. Такий підхід сприяє глибокому розумінню навчального предмета та підготовці учнів до вимог сучасного світу.

Досить важливо ефективно поєднувати сучасні ІКТ з традиційними методами навчання. Це створює ефект збалансованого навчання, де використовуються переваги інтерактивних технологій, але не втрачаються цінність та ефективність традиційного навчання. ІКТ відкривають безмежні можливості для збагачення навчального процесу: віртуальні інструменти та програми дозволяють створювати цікаві, інтерактивні завдання, які є привабливими для учнів та сприяють їхньому активному навчанню; завдяки відео, анімації складні поняття можна пояснити більш наочно та доступно; віртуальні платформи та інструменти дозволяють учням спілкуватися, обмінюватися думками та співпрацювати над проектами. Однак важливо зберігати баланс і не переходити виключно до використання ІКТ, оскільки вони не можуть повністю замінити живе спілкування.

Зокрема, мультимедійні презентації, як один із видів ІКТ, є досить корисним інструментом у навчанні та розвитку учнів початкових класів у різних предметних областях. Назвемо кілька позитивних аспектів використання мультимедійних презентацій у навчальному процесі:

1. Візуальна підтримка. Мультимедійні презентації ілюструють та візуалізують складні поняття, що допомагає учням краще їх зрозуміти. Ілюстрації, фото, відео та анімація можуть роблять навчальний матеріал більш доступним.

2. Стимул до навчання. За допомогою мультимедійних презентацій відбувається зацікавлення, мотивація дітей до вивчення навчального матеріалу та навчання вцілому.

3. Залучення уваги. Використання візуальних елементів і різноманітних засобів привертає увагу учнів до вивчення навчального матеріалу.

4. Інтерактивність. Презентації можуть бути створені з можливістю взаємодії, наприклад, відповіді на питання, клікабельні елементи та завдання, що допомагають залучити учнів до активного навчання.

5. Різноманітність завдань. Доцільно використовувати презентації для різних типів завдань, від вирішення задач і виконання диктантів до аналізу та обговорення важливих аспектів навчального матеріалу.

6. Творчий розвиток. Створення мультимедійних презентацій можна використовувати як творче завдання, що дозволяє розвивати їхні навички в області дизайну, вибору візуальних елементів та структурування інформації.

7. Доступність і гнучкість. Мультимедійні презентації можна легко адаптувати для різних стилів навчання та потреб учнів. Вони можуть бути використані як для індивідуальної роботи, так і для групового навчання.

8. Збереження інформації. Мультимедійні презентації можуть бути збережені та використані для повторення матеріалу, що дозволяє учням легше оволодіти знаннями на пізніших етапах навчання.

Важливо раціонально використовувати мультимедійні засоби, пам'ятаючи про баланс між використанням технологій та іншими традиційними методами навчання. За допомогою мультимедійних презентацій учителі створюють індивідуальні завдання для різних рівнів здібностей учнів, розробляють матеріал із різними ступенями складності, що допомагає кожному учневі працювати в зоні свого найбільшого розвитку.

Мультимедійні презентації виступають як ефективний засіб для досягнення різних цілей у навчальному процесі.

Освітня мета. Мультимедійні презентації дозволяють учителю використовувати різноманітні джерела інформації, які раніше було б важко включити в урок через обмежений час або ресурс. Це можуть бути відео з екскурсії тощо.

Розвивальна мета. Мультимедійні презентації створюють можливості для розвитку різних навичок та вмінь учнів. Вони сприяють розвитку візуального мислення, критичного мислення, аналітичних навичок та здатності працювати з різноманітною інформацією.

Виховна мета. Мультимедійні презентації можуть бути використані для передачі певних цінностей, підвищення свідомості про важливі суспільні аспекти, а також стимулювання позитивних характерних рис учнів. Можуть сприяти естетичному вихованню учнів.

Таким чином, інтеграція ІКТ у навчання молодших школярів є важливим кроком у сучасній освіті, а мультимедійні презентації дійсно є потужним інструментом, який може сприяти комплексному розвитку учнів та покращенню якості навчання. Важливо лише використовувати їх з розумінням та уважно підбирати матеріал, щоб досягнути найкращого результату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://surl.li/tctb>
2. Лютенко М. Г. Практичне використання мультимедійних технологій в початковій школі. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2018. №4(123). С. 41-46.
3. Мультимедійні технології в середній освіті. URL: <http://surl.li/kkgoq>

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Папн Б. Ф.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Красовська О. О.

*доктор педагогічних наук, професор
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Освітні технології складають сьогодні цілу галузь педагогічної науки, осмислюється технологічний підхід в освіті, підлягають опису та аналізу найпоширеніші вітчизняні та зарубіжні технології, обґрунтовуються авторські технології, досліджується весь арсенал технології учителя. «Технологія навчання, – як зазначає С. Гончаренко (за визначенням ЮНЕСКО), – це в загальному розумінні системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння понять з урахуванням людських і технічних ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти» [1, с. 354].

Специфіка навчання мистецької освітньої галузі в сучасних умовах потребує від учителя ще й широкого впровадження деяких *нетрадиційних або маловикористовуваних методів і технологій* навчання серед яких: особистісно зорієнтовані, колективні, ігрові, інтегративні, творчо-стимулюючі, емоційно-регулюючі, проблемно-моделюючі, перцептивно-аксіологічні у вербальних та невербальних варіантах, електронно-інформативні, поліекранні.

Особливий інтерес на сучасному етапі розвитку методики навчання мистецької освітньої галузі становлять *інтерактивні технології навчання*. Необхідність використання таких педагогічних інструментів у практиці початкової школи зумовлена особливостями сучасного суспільного розвитку. Для загальної мистецької освіти застосовування інтерактивних технологій є мало дослідженим аспектом інноваційної діяльності вчителя.

Інтерактивний (від англ. – взаємодія) означає «здатний до співробітництва, діалогу». (Префікс «інтер» у дослівному перекладі з латинської мови означає

«перебування поміж») [4, с. 10]. Інтерактивне навчання, на думку О. Пометун і Л. Пироженко, – це специфічна форма організації пізнавальної діяльності, яка має передбачувану мету – створити комфортні умови навчання [4, с. 12]. За яких кожний учень відчуватиме свою успішність, інтелектуальну спроможність. Головне – інтерактивні методи створюють умови для міжособистісної взаємодії учнів. Отже, основою інтерактивних педагогічних технологій є спілкування. Спілкування – це форма діяльності, психічного контакту, що здійснюється між людьми як рівноправними партнерами і вияв мнеться в обміні інформацією, взаємовпливі, взаєморозумінні. Спілкування буває вербальне і невербальне.

Метою інтерактивних технологій навчання є набуття учнями культурної компетентності, готовності, здатності до комунікативної і кооперативної діяльності, оволодіння комплексом відповідних змін. З огляду на велику кількість інтерактивних умінь, класифікуємо їх у такі групи:

- уміння слухати партнерів і виявляти до них прихильність, доброзичливість, толерантність;
- уміння переконувати, аргументувати власну думку, керувати емоційним етапом;
- уміння дискутувати, підтримувати зворотний зв'язок, ініціювати спілкування, доходити компромісу;
- уміння взаємодіяти, співпрацювати, встановлювати ділові контакти, працювати в парі, малих групах, колективно.

Уперше в науковій літературі класифікацію інтерактивних технологій подають О. Пометун, Л. Пироженко, визначаючи в ній чотири групи:

1. Інтерактивні технології кооперативного навчання: робота в парах («один проти одного», «один-вдвох-всі разом»), «думати, працювати в парі, обмінятися думками»); ротаційні (змінювані) трійки; «два-чотири-всі разом»; карусель; робота в малих групах («діалог», «синтез думок», «спільний проект», «пошук інформації», «коло ідей»; акваріум.

2. Інтерактивні технології колективно-групового навчання: обговорення проблеми в загальному колі; «мікрофон»; «незакінчені речення»; «мозковий штурм»; «навчаючи — учусь» (або «кожен учить кожного», або «Броунівський рух»); «ажурна пилка» («Мозаїка», «Джиг-соу»); аналіз ситуації; вирішення проблем; «дерево рішень».

3. Технології ситуативного моделювання: симуляції або імітаційні ігри; спрощене судове слухання; громадські слухання; розігрування ситуацій за ролями («Рольова гра», «Програвання сценки», «Драматизація»).

4. Технології опрацювання дискусійних питань: метод ПРЕС (РРІЕЗ, МППО); «займи позицію»; «зміни позицію»; «неперервна шкала думок» («Континуум», «Нескінченний ланцюжок»); дискусія; дискусія в стилі телевізійного ток-шоу; оцінювальна дискусія; дебати [4].

Особливості використання інтерактивних технологій навчання мистецьких дисциплін розкриває Л. Масол у своїй праці «Методика навчання мистецтва у початковій школі» [3]. Розглянемо можливості використання *інтерактивних технологій* навчання на уроках «Мистецтва» у початковій школі.

Інтерактивні художньо-педагогічні технології передбачають різні проекти – організації взаємодії учнів у навчальній діяльності: роботу в парах, трійках, малих і великих групах. Групова діяльність здійснюється на засадах кооперації. Кооперація (від латин. *cooperare* – співробітничати) — форма добровільної організації спільної праці [3, с. 56].

Технологія проектів – це система навчання, за якою учні набувають знання, уміння і навички у процесі планування і виконання практичних завдань – проектів, які постійно ускладнюються. Під час роботи за методом проектів особливе значення має творче нестереотипне мислення і бачення учнів, їхня активність, самостійність, захопленість. За домінуючим видом діяльності можна виокремити основні типи художніх проектів: *інформаційний, дослідницький, практично-творчий, ігровий*. Проекти можуть бути *індивідуальними, груповими і колективними*. Цікавою і захоплюючою справою є виконання дизайнерських проектів: «Місто майбутнього», «Будинок, моєї мрії», «Одяг для казкового героя».

Науковою основою проектної технології може слугувати положення Л. Виготського про інтеріоризацію, взаємозв'язок у навчанні внутрішнього із зовнішнім, соціальним, що стимулює і підвищує ті індивідуальні зусилля, сприяє успішності результатів [2, с. 10]. До елементів методу належать:

- позитивна взаємозалежність (спільні цілі, ресурси, оцінка результату, необхідність розподілу ролей),
- співпраця (що включає лідерство, прийняття рішень, установлення довіри, взаємозалежність),
- підтримка і взаємодія в прямих контактах (взаємонавчання, емпатія),
- міжособистісне спілкування та спілкування у невеликих групах,
- комунікативність (здатність вирішувати проблемні ситуації, уникати суперечок і конфліктів, дотримуватися консенсусу).

Мозковий штурм – вільне накопичення значної кількості ідей з певної теми спочатку без критичного осмислення. Ця технологія навчання доцільна на уроках сприймання мистецтва, коли дитина повинна навчитися висловлювати своє емоційно-ціннісне ставлення до художнього твору, його змісту, розкривати головну думку автора [3, с. 20].

Колективна творча робота об'єднує дітей над виконанням спільного художньо-творчого завдання, елементи, фрагменти якого виконує кожен учень. Так цікавими прикладами втілення такої технології є виконання декоративних розписів для великих килимів у народному українському стилі, під час якої кожен учень створює власний фрагмент роботи [3, с. 21].

Робота в малих групах і парах дозволяє учням набути навичок, які необхідні для творчого спілкування та співпраці. Вона стимулює виконання спільного завдання командою. Художньо-творчі ідеї, котрі виробляються в групі, допомагають учасникам бути корисними одне одному. Учитель об'єднує учнів у малі групи, розподіляє завдання, визначає час для виконання роботи та заслуховує презентації груп після виконання роботи [3, с. 21].

Ситуативні ігри, сюжетно-рольові ігри, інсценізації, навчальні ігри - це методи і прийоми, які збагачують і доповнюють зміст уроку. Вони сприяють створенню ситуацій, коли вчитель має змогу активізувати учнів відповідно до їхніх художніх здібностей і можливостей. На уроках образотворчого мистецтва можливе використання таких ігор: «Кіностудія» (розкадрування мультиплікаційного фільму), «Ательє» (виготовлення іграшок та пошиття для них одягу), «Дизайн-студія з флористики» [3, с. 21].

Технологія інтерв'ю, мікрофона, анкети й опитування дає змогу кожному учневі висловити свою думку швидко, відповідаючи на запитання усно або письмово. Так на уроці на тему «Мистецтво навколо нас», підводячи підсумок, вчитель може провести анкетування «Чи знаєш ти мистецтво?» [3, с. 22].

Технологія арт-терапії є складовою *сугестивної та терапевтичної технології*. Вони виконують функцію піднесення учня, зняття психічних бар'єрів у навчанні. Елементами арт-терапії, на думку Л. Масол є функціональна музика, функціональний колір, живопис, ліплення [3, 62].

Серед низки специфічних *технологій педагогічного спілкування* має місце *фасилітована дискусія*, яка полягає в колективному обговоренні проблеми за допомогою спрямовуючих запитань. Ця технологія спрямована на розвиток в учнів уміння пильно спостерігати, розмірковувати над змістом художніх творів, розуміти багатозначність образів мистецтва, їх здатність пробуджувати різні думки. В практиці роботи з навчання сприймання змісту мистецьких творів різних жанрів варто використовувати різноманітні методичні прийоми [3, с. 64].

З метою розвитку уяви та асоціативно-образного мислення роботу з картинами-пейзажами доцільно супроводжувати музично-поетичними аналогами, наприклад: Антоніо Вівальді «Пори року», Клод Дебюссі «Море», «Сади під дощем», «Відображення у воді», «Сніг танцює», Моріс Равель «Гра води», Сергій Прокоф'єв «Ходить місяць над лугами»; пісінка «Ходить місяць»; Богдан Фільц «Морозець»; Віктор Косенко «Пастораль», Анатолій Філіпенко «Новорічна» [3, с. 46].

Підсумовуючи, хочемо наголосити, що в кожній складовій технології навчання обов'язково застосовується один або кілька методів для одержання навчального результату. Інтерактивні технології навчання спрямовані на реалізацію можливостей нових індивідуальних способів навчальної діяльності особистості дитини. Вони дають позитивний результат при умові осмислення учнем своєї діяльності, досвіду, мотивів і потреб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. У. Методика як наука. Хмельницький : Вид-во ХГПК, 2000. 30 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав. 2004. 218 с.
3. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Харків, 2006. 256 с.
4. Пометун О, ПироженкоЛ. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Пересоляк Т. І.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука» м. Рівне, Україна*

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Упровадження компетентнісного підходу обумовлено загальноєвропейською і світовою тенденцією інтеграції і глобалізації; необхідністю гармонізації європейської системи освіти; зміною освітньої парадигми, що відбувається останніми десятиліттями.

Завдання реалізації компетентнісного підходу відображені у нормативних документах про освіту: Державному стандарті базової початкової загальної освіти (2018), Концепції «Нова українська школа», Типових освітніх програмах за редакцією О. Савченко і Р. Шияна, розроблених на засадах компетентнісного підходу.

Основні підходи щодо формування ключових компетентностей, сутність і структуру цього поняття, принципи формування у дітей різних вікових категорій визначено у працях О. Колонькової, В. Маршицької, О. Пруцакової, Н. Пустовіт, Л. Руденко, С. Шмалей, А. Макоєдова, Н. Казакова, Л. Чопенко, Ю. Шаронова, Д. Єрмакова.

Специфічними рисами компетентнісного підходу є: формування компетентної особистості; зміст починається від результатів навчання; учитель не передає готові знання, не навчає, не примушує до відтворення; перевага надається проектуванню навчальних та життєвих ситуацій; результатами навчання виступають сформовані цінності, навички, способи діяльності, особистісні ставлення та реакції, а не готові знання; відбувається через спеціально розроблений та унормований зміст, технології та освітнє середовище [4, с. 289].

Початкова ланка освіти є фундаментом шкільного навчання, адже це час, коли учень засвоює нові соціальні ролі й вже здатний до самостійної керованої діяльності, рефлексії, розв'язання життєвих проблем, встановлення соціальних контактів, вироблення нових особистісних стратегій життєдіяльності. Оскільки провідною діяльністю учнів молодшого шкільного віку є навчальна, формування їх життєвих компетентностей відбувається насамперед в освітньому процесі.

Особливу увагу в умовах сьогодення привертає компетентність вільного володіння державною мовою, яка передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях, та здатність спілкуватися рідною мовою, яка пов'язана з активним використанням рідної мови в комунікативному просторі особистості, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади [1, с. 3].

Положення Державного стандарту знайшли свій розвиток у двох Типових програмах нової української школи. У пояснювальній записці до «Типової програми НУШ під редакцією О. Савченко» зазначено, що метою мовно-літературної освітньої галузі у формуванні ключових компетентностей є розвиток особистості молодшого школяра засобами різних видів мовленнєвої діяльності, розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; розвиток мовленнєво-творчих здібностей [2].

А у Програмі НУШ за ред. Р. Шияна додається, що метою рідномовної освіти є усвідомлення рідної мови передумовою життєвого успіху; плекання шанобливого ставлення до культурної спадщини [3]. Досягнення поставленої мети передбачає виконання завдань, які мають спільність в обох програмах.

До ключових компетентностей віднесена і математична компетентність молодших школярів, розвитку якої на уроках початкового циклу навчання має приділятися особлива увага. У пояснювальній записці до «Типової програми під редакцією О. Савченко» зазначено, що математична компетентність передбачає виявлення простих математичних залежностей в навколишньому світі, моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань, усвідомлення ролі математичних знань та вмій в особистому і суспільному житті людини [2].

Спеціально організоване навчальне середовище в початковій школі не тільки створює умови реалізації потенціалу учнів молодшого шкільного віку, але й сприяє накопиченню знань про природу та закони її перетворення, збагачує практичний досвід, формує уміння та навички майбутньої життєдіяльності.

Сьогодні не менше уваги приділяється розумінню реалізації компетентнісного підходу у позашкільній освіті як важливого чинника модернізації освітньої сфери. Розглянемо формування ключових компетентностей у позашкільному навчанні на прикладі екологічної компетентності. Дана компетентність, за визначенням Державного стандарту початкової загальної освіти, передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства [1, с. 3]. Потреба формування екологічної компетентності як ключової пов'язана із загостренням екологічних проблем України, актуалізацією процесів прийняття природобезпечних рішень і відповідальності за наслідки своєї діяльності в довкіллі.

Варто розвивати ключові компетентності молодших школярів і в позаурочній діяльності, залучаючи учнів молодшого шкільного віку до участі в шкільних гуртках та секціях.

Важливими для формування особистої позиції молодшого школяра є громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають співпрацю з іншими особами для досягнення спільної мети, активність в житті класу і школи, повагу до прав інших осіб, уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя [2].

Ефективним середовищем для набуття соціальної компетентності є родина, сім'я, оскільки перші уроки соціалізації дитина набуває саме там. Розвиток молодшого школяра відбувається в його взаємодії з рідними людьми, у побутовій діяльності, у процесі відпочинку та дозвілля. Успішність цього процесу залежить від створення відповідного розвивального середовища в родині, організації доброзичливого комунікативного простору сім'ї, готовності близьких людей включитися у спільну діяльність, підтримати творчі прагнення дитини, організувати комфортну взаємодію із соціумом.

Отож, найефективнішими шляхами формування ключових компетентностей слід визначити навчання у закладі загальної середньої освіти, відвідування позашкільних та позакласних занять, співпраця дорослого і дітей молодшого шкільного віку в родині, а головними інституціями формування ключових компетентностей молодшого школяра виступають заклади освіти, позашкільні заклади та сім'я. Всі вищезазначені шляхи формування ключових компетентностей учнів початкової школи взаємопов'язані між собою і лише у своїй системній комплексності дають ефективний результат.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової загальної освіти від 21 лютого 2018 року № 87. URL: <http://surl.li/ijket>
2. Типова освітня програма Нової української школи розроблена під керівництвом О. Я. Савченко. URL: <http://surl.li/khmqg>
3. Типова освітня програма за ред. Р.Б. Шияна URL: <http://surl.li/khmqo>
4. Хом'як О.А. Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів засобами інноваційних технологій навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Технології організаційно-управлінської та освітньої діяльності в початкових класах Нової української школи в умовах інтеграції України до Європейського Союзу* : монографія / авт. кол. : Красовська О.О., Максимчук Н.С., Миськова Н.М. та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовська. Рівне : видавець О. Зень. 2023. С. 287-323.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Пишняк А. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Міськова Н. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Формула Нової української школи передбачає запровадження педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками, а одним із засобів такої педагогіки має стати наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Головна мета – створити школу, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі вивчення математики відкриває цілий ряд можливостей для різнобічного, нетрадиційного, наочного осмислення учнями предметного матеріалу, вказують такі науковці, як Т. Запороженко, Н. Ковальова, Л. Кравченко, О. Локшина, Н. Рудницька, С. Стрілець, М. Синиця С. Тушак, С. Шумигай та інші. Застосування комп'ютера на уроках математики надає можливості активізувати пізнавальні інтереси учнів під час вивчення та закріплення нового матеріалу, підвищити мотивацію навчальної діяльності, організувати самостійну роботу школярів.

Під час упровадження інформаційних і комунікаційних технологій українські вчені, зокрема І. Зимня, М. Жалдак, Н. Морзе, О.Хуторський, Л. Чернікова, розкрили зміст та складові інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя.

Разом з тим, навколо питання інформаційно-комунікаційної компетентності як засобу партнерської взаємодії між вчителем та учнем лише розпочинаються ґрунтовні дослідження.

У закладі освіти мають створюватися умови для використання ІКТ та формування інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів. У першу чергу це відповідне матеріально-технічне забезпечення, наявність швидкісного Інтернету, доступ до Wi-Fi у кожному класі.

Можливості сучасного уроку значно розширюються завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій, які розглядаються як важливий компонент загальної освіти, що відіграє велику роль у розв'язанні пріоритетних

завдань навчання та виховання – у формуванні цілісного світогляду, навчальних, комунікативних та комунікаційних навичок. Широке застосування інформаційних технологій в освіті поступово, але досить впевнено, стає найважливішою деталлю навчально-виховного процесу школи.

У науковій літературі інформаційно-комунікаційних технології тлумачаться як сукупність засобів, методів і прийомів збирання, зберігання, опрацювання, подання та передавання повідомлень, інформації, що розширює знання людей та розвиває їхні можливості щодо управління технічними та соціальними процесами [1, с. 24-27].

Мають свої особливості використання ІТ як засобу підвищення пізнавальних інтересів до вивчення математики. Психолого-педагогічні дослідження відкрили величезний дидактичний потенціал інформаційних технологій в освіті, довели, що їх використання дає змогу значно підвищити ефективність засвоєння навчального матеріалу з математики, оскільки під час роботи з такими засобами навчання в учнів активізуються всі види розумової діяльності.

Системне використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках математики можливе протягом вивчення будь-якої навчальної теми. Існує значна кількість програмних засобів, які дають змогу розв'язати досить широке коло математичних задач різних рівнів складності за допомогою комп'ютера: GRAN1 (GRAN-2D, GRAN-3), DERIVE, EUREKA, Maple, Mathematika, MathLab та ін.

Актуальність використання інформаційно-комунікаційних технологій обумовлена тим, що в них закладені великі можливості для навчання на якісно новому рівні. Мультимедійні програмні засоби, які можуть бути використані учнями на уроках математики, реалізують наступні види навчальної роботи: перегляд інформації в аудіовізуальному варіанті, тренаж по теорії з використанням задач, контроль знань, роботу зі словником термінів і понять, роботу з тими, що підключаються до локальної мережі та іншими компонентами навчального комплексу.

Питання формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів на уроках математики НУШ є актуальним, оскільки, маючи певні знання, вміння й навички, учні часто не вміють їх застосовувати на практиці, у спілкуванні з оточенням, а іноді не вміють переносити їх не тільки у практичну діяльність, а й з однієї навчальної галузі в іншу. З цією проблемою вчителі початкової школи зустрічаються постійно.

Опрацьовуючи Державний стандарт початкової загальної освіти, наукову педагогічну літературу, ми дійшли висновку, що зміст математичної освіти має бути спрямований на досягнення таких цілей:

- інтелектуальний розвиток учнів, формування видів мислення, характерних для математичної діяльності і необхідних людині для повноцінного життя у суспільстві;
- оволодіння прийомами математичної діяльності, які необхідні при вивченні суміжних предметів для продовження навчання та у практичній діяльності;
- формування уявлень про математику як форму опису і метод пізнання дійсності;
- виховання учнів у процесі навчання математики;

- формування позитивного ставлення та інтересу до математики [2, с. 15-17].

Використання інноваційних педагогічних технологій – це спосіб створення в класі атмосфери, котра найкращим чином сприяє співпраці, порозумінню та доброзичливості. *Інформаційні технології* – невід’ємна частина сучасного життя. Завдяки ІКТ учні краще сприймають навчальний матеріал, зростає зацікавленість, покращуються розвиток і корекція процесів мислення, відбувається індивідуалізація навчання. У школярів формуються групи вмінь, необхідних у повсякденному житті, а саме: уміння здійснювати обчислення; користуватися інформацією, поданою в різних формах; аналізувати, синтезувати, узагальнювати дані. Підвищується рівень інтелектуальності дітей, зміцнюється віра у власні сили, здібності, стимулюється розвиток креативності. Ці якості необхідні для самоствердження учнів початкових класів [3, с. 45-46].

Надзвичайно ефективними є уроки математики, забезпечені мультимедійною підтримкою. За допомогою мультимедійних презентацій реалізуються різні форми навчально-пізнавальної діяльності: фронтальна, індивідуальна, групова. Найпоширенішою є фронтальна робота, коли організовується усний рахунок та ілюструється навчальний матеріал слайдами.

Таким чином, інформаційно-комунікаційні технології в НУШ відкривають вчителю на уроках математики нові можливості при їх проведенні, дозволяючи зробити уроки різноманітнішими за формами, уникнути шаблонності, підвищити інтерес учнів до навчання, відкриває нові організаційні форми навчання та урізноманітнює методи організації пізнавальної діяльності.

Залучення школярів до різноманітних форм роботи з використанням ІТ при вивченні математичних тем, дозволяє розширити їх навчальні можливості й сприяє вдосконаленню знань, умінь і здібностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Структура ІКТ-компетентності вчителів. Рекомендації ЮНЕСКО. Організацією Об’єднаних Націй із питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО). UNESCO та Майкрософт, 2011 р. 100 с.
2. Биков В. Ю., Овчарук О. В. Оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів та педагогів в умовах євроінтеграційних процесів в освіті, та інші. К. : Педагогічна думка. 2017. 160с.
3. Биков В. Ю., Спірін О. М., Овчарук О. В. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. Рекомендації. К. : Атіка, 2010. 88с.

РОЗВИТОК СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Повшик Б. В.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет*

імені академіка Степана Дем'янчука»

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Сьогодні ефективність початкової освіти залежить від реалізації компетентнісного підходу. На зміну теоретичним урокам приходять компетентнісно орієнтовані, які дають можливість цілісно сприймати тему, формують системне мислення, позитивно емоційне ставлення до пізнання [7, с. 292]

Новим для початкового навчання є виділення у Новій українській школі такого предметного результату, як освоєння доступних способів вивчення природи та суспільства, у тому числі найдавнішого способу навчання – спостереження. Спостереження – це цілеспрямоване, потребує достатню кількість часу спосіб, що дозволяє повністю розглядати об'єкт навколишнього світу, помітити відбуваються у ньому зміни, встановити їх причини, і навіть вимоги протікання. У процесі спостереження в учнів проявляється велике зацікавлення природою. У результаті спостереження діти вчать бачити, помічати, пояснювати явища природи. Спостереження в процесі природничо-наукової підготовки молодших школярів це найважливіший метод пізнання природи, за допомогою якого учні готуються до найбільш складним науковим дослідженням – постановці та проведенню дослідів. У зв'язку з проведенням перевірочних робіт комплексні спостереження за об'єктами та явищами природи стали актуальними. Тут треба вчителю давати учням поняття погода, клімат, циклон, антициклон, види хмар, різні опади. Н. Бібік вважає, що вчителі недооцінюють значення спостереження та проводять їх формально, не дотримуючись вимог, що висуваються до цього виду діяльності [1].

Метою природничо-наукової освіти в сучасній школі є формування в учнів системи природничих знань і вміння використовувати ці знання в індивідуальній соціалізації та творчій самореалізації через навчальні предмети, створення природничо-наукової картини світу думки, формувати в учнів екологічне мислення та поведінку, виховання демократичного громадянського суспільства [4].

Природничо-наукова здатність учнів початкових класів є різновидом особистісного утворення, що характеризує здатність учнів розв'язувати суспільно та особистісно значущі практичні та пізнавальні завдання, пов'язані з природними реальними об'єктами у сфері взаємовідносин «людина-природа» [3, с. 75].

У структурі природничо-наукової компетентності О. Грошовенко виділив такі складові:

- розвивати в учнів мотивацію (бажання берегти навколишню природу), спостережливість, допитливість і творчі здібності мислити і діяти екологічно дружньо;

- знання об'єктів природи, їх різноманітності та неживої і живої природи, самої живої природи, взаємозв'язку природи і людини;

- методи навчання та природоохоронної діяльності, які набувають учні у формі інтелектуальних і практичних умінь і навичок;

- досвід природознавчої діяльності: уміння застосовувати набуті знання та способи діяльності в подібних і нових навчальних і життєвих ситуаціях;

- емоційно-ціннісне ставлення до навколишньої природи та себе [3, с. 75].

Зміст науково-освітньої частини Державного стандарту початкової освіти передбачає активізацію науково-дослідницької діяльності учнів, виконання пошукових завдань під час екскурсій, малих проєктів у класі та поза ним [4].

Для навчальних цілей спостереження поділяються на основні, повторні та підсумкові [2, с. 101]. Метою попередніх спостережень є формування загального враження про об'єкт, формування попередніх уявлень про його найбільш характерні ознаки.

При повторних спостереженнях поповнюються перші враження, уточнюються, поглиблюються і закріплюються знання про досліджуваний предмет. Вони дають змогу виявити нові особливості будови, поведінки та пристосувань рослин і тварин. Остаточне спостереження має на меті узагальнити дані попередніх спостережень і окреслити перспективу.

Вчені виділяють такі основні напрямки організації фенологічного спостереження дітей: використання самостійних робочих систем, використання інтелектуальних карт, використання нових форм організації класу та різноманітних педагогічних і наочних технічних засобів для забезпечення активного пізнання; розвиток спостережливості під час екскурсій та збереження природи календаря [2, с.189].

З метою врахування вікових особливостей дітей молодшого шкільного віку та специфіки природного матеріалу рекомендується використовувати різні форми і методи організації фенологічних спостережень.

За методикою організації діяльності дітей Л. Фесюкова та О. Григор'єва розрізняють позитивну роботу, групову та індивідуальну форми роботи. До першої підгрупи належать групові (фронтальні) заняття, екскурсії, прогулянки на дошкільні майданчики, відпочинок на природі та пізнавальні конкурси відпочинку, уроки вшанування природи, екологічні акції (мандрівки екологічними стежками, вікторини тощо) [8, с. 112].

Для ознайомлення молодших школярів із змінами природної фенології можна використовувати спостереження за змінами погоди, спостереження за об'єктами живої та неживої природи, узагальнений діалог, сюжетно-рольові та навчальні ігри.

Отже, предметне природознавче вміння – це своєрідний досвід діяльності, засвоєний у процесі ознайомлення з навколишнім середовищем, який формується на основі сукупності понять, знань, умінь, навичок, ставлень і оціночних суджень щодо предметів і явищ навколишнього природного середовища. Природоосвітня

частина Загальнодержавних стандартів початкової освіти передбачає формування цієї здатності шляхом освоєння комплексних систем знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності людини та охорони навколишнього середовища. Спостереження необхідно проводити систематично з використанням різних методів і прийомів і є ефективним засобом формування специфічних здібностей молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібік Н. Компетентність і компетенції в результаті початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 2-4.
2. Горопаха Н.М. Методика ознайомлення дітей з природою: хрестоматія. Київ, 2012. 432 с.
3. Groshovenko O.P. Формування природничої компетентності у молодших школярів. *Педагогічні науки*. 2017. С. 74-79.
4. Державний стандарт початкової загальної освіти. Київ, 2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
5. Екологічне виховання дітей дошкільного віку / Л.М. Сімак, Л.М. Макарова, О.М. Кириленко, Н.А. Назарова. Херсон, 2005. 52 с.
6. Концепція екологічної освіти: Рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 20.12.2001 № 13/6-19. Київ, 2001. 8 с. URL: <http://www.edu.kiev.ua/>.
7. Хом'як О.А. Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів засобами інноваційних технологій навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Технології організаційно-управлінської та освітньої діяльності в початкових класах Нової української школи в умовах інтеграції України до Європейського Союзу* : монографія / авт. кол. : Красовська О.О., Максимчук Н.С., Міськова Н.М. та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовська. Рівне : видавець О. Зень. 2023. С. 287-323.
8. Фесюкова Л.Б., Григор'єва О.О. Пори року. Комплексні заняття. Харків, 2007. 208 с.

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ STEM-ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ «МИСТЕЦТВА» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Попач І. О.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янчука»*

Красовська О. О.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Запровадження STEM-навчання передбачає креативні та інноваційні підходи до виконання проєктів. Одночасне вивчення і практичне застосування науки та технології може допомогти створити безліч нових інноваційних проєктів. Мистецтво та архітектура – чудовий приклад такого співіснування.

В STEM-освіті проєкти характеризуються специфічними відмінностями, і це дозволяє стверджувати про виникнення таких видів проєкту, як STEM-проєкти. Опишемо головні властивості STEM-проєктів:

1. STEM-проєкт розробляється до конкретного педагогічного задуму. STEM-проєкт передбачає створення продукту науково-технічної індустрії або його прототипу на базі застосування знань з різних галузей науки (різних предметних дисциплін).

2. STEM-проєкт будується на основі технічних етапів, що передбачає певний алгоритм дій. Урок з розробки STEM-проєкту розпочинається з актуалізації знань різних предметних галузей, які необхідні для проєкту. Після проводиться інструктаж, а на підсумку уроку учні проєктують, створюють та тестують прототипи реальних продуктів.

3. STEM-проєкт може бути відтворений будь-яким педагогом, який впроваджує технологію STEM-освіти.

4. Технологія STEM-проєкта гарантує досягнення запланованих результатів – змодельованого або сконструйованого виробу реального світу [1, с. 95].

Розробка проходить в кілька етапів, які подібні до послідовності розробки стандартного проєкта, але, все таки, є певні свої особливості та відмінності.

До етапів розробки STEM-проєкта відносимо:

- постановка мети і завдань STEM-проєкту;
- розробка STEM-проєкту;
- конструювання або моделювання реального продукту сучасної індустрії або його прототипу;

- проведення тестування виготовленого виробу;
- обговорення результатів STEM-проєкту [2, с. 65].

Дослідно-проєктна діяльність – це один з ефективних засобів формування компетентностей, це розвиток умінь працювати в колективі, розподіляти відповідальність, аналізувати результати діяльності, почуватися членом команди, це формування навичок аналізу інформації, здатності до адекватної самооцінки.

Під час виконання навчальних проєктів учителі організують інтегровану дослідницьку, творчу діяльність учнів, спрямовану на отримання самостійних результатів під керівництвом учителя. Працюючи над проєктом, учні виконують невелику дослідницьку роботу з теми, яка їх цікавить. Учні займають активну позицію під час виконання проєктної роботи. Вони шукають інформацію, спілкуються з іншими людьми, навіть роблять аудіо- чи відеозаписи.

Учні можуть виконати свій власний проєкт – великий чи малий, простий чи складний. Проєктна робота повинна мати загальноосвітню цінність. Більшість сучасних шкільних програм вимагають, щоб викладання предметів сприяло розвитку в учнів ініціативи, незалежності, уяви, самодисципліни, уміння співпрацювати з іншими учнями та формуванню корисних дослідницьких навичок.

Основним технологічним компонентом STEM-освіти є технологія проєктного навчання, яка сприяє розвитку креативності учнів, їх самостійності, комунікативних навичок, критичного мислення, а також – дослідницьких умінь, які є проєктом нашого дослідження.

Отже, використання STEM-проєктів на уроках «Мистецтва» – це прекрасна можливість навчити школярів мислити та знаходити необхідний інформацію, вирішувати складні завдання, приймати рішення, організовувати співпрацю з іншими дітьми та вчителем. Учень вчиться створювати ідеї та втілювати їх у життя, презентувати результати власних досліджень. Упровадження STEM-проєктів на ранніх етапах навчання буде сприяти першим крокам наукової діяльності, творчому та інтелектуальному розвитку, навчить організовувати й контролювати проєкти, тим гарантуючи їх гармонійний розвиток.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балик Н. Підходи та особливості сучасної STEM-освіти. *Фізико-математична освіта*. 2017. № 2 (12). С. 26-30.
2. Хромчихіна О. STEM-проєкти для початкової школи. Харків : Основа, 2020. 95с.

ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я ЗАСОБАМИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Придюк М. А.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет*

імені академіка Степана Дем'янчука»
Хом'як О. А.
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Сьогодні в усіх українських школах здійснюється навчання молодших школярів на засадах компетентнісного підходу. Актуалізується питання формування здоров'язбережувальної компетентності особистості, оскільки викликає занепокоєння погіршення стану здоров'я молоді, надзвичайно низька тривалість життя українців, зростає смертність, особливо серед дітей. На цю ситуацію впливає багато факторів: навколишнє середовище, суспільство, політика, економіка, дорожньо-транспортні пригоди тощо. Важливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграє заклад загальної середньої освіти, який є єдиним соціальним інститутом, здатним розпочати просвітницьку і профілактичну роботу в цьому напрямі вже з початкової ланки. Надати учням базові знання, уміння та навички запобігання різноманітним небезпечним ситуаціям, що загрожують здоров'ю та життю, сформувати достатнє мислення та мотивацію щодо організації і ведення здорового способу життя, тим самим захищаючи себе від багатьох негативних факторів, популяризувати безперервність життя – пріоритетне завдання Нової української школи.

Охороні здоров'я молодших школярів приділяється величезна увага в сучасній освіті та закладах освіти. Ця проблема досі існує, і багато педагогів і психологів намагаються знайти шляхи її вирішення та підібрати дієві методи: І. Бех, Н. Бібік, О. Вакуленко, Л. Волкова, Г. Власюк, О. Дубогай, М. Зубалій, Н. Кравчук, С. Лапаєнко, В. Оржеховська, І. Петренко, О. Свириденко, А. Турчак, Н. Хоменко та інші.

Здоров'язберігаючі технології – це система заходів щодо охорони та зміцнення здоров'я учнів, що враховує найважливіші характеристики освітнього середовища та умови життя дитини, котрі впливають на здоров'я.

На думку Н. Кравчук, до здоров'язберігаючих технологій належить: «умови навчання дитини в школі (відсутність стресу, адекватність вимог, адекватність методик навчання та виховання); раціональна організація навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних вимог); відповідність навчального та фізичного навантаження віковим можливостям дитини; необхідний, достатній та раціонально організований руховий режим» [3, с. 20].

Н. Бібік відзначає: «Чудовим місцем відпочинку, відновлення та зміцнення здоров'я, а також навчальною базою природи можуть бути екологічні стежки. Здійснюючи природоохоронну та просвітницьку діяльність, учні одночасно насолоджуються красою та неповторністю листової мозаїки, різнобарв'ям та пересвистом пернатих. На природі під керівництвом вчителя діти виконують загальноорозвиваючі та спеціальні вправи підвищення працездатності, гостроти

зору, профілактики захворювань опорно-рухового апарату. Обов'язкові рухливі ігри, що знімають напругу, почуття тривоги, образи» [1, с. 87].

Для формуванні здоров'язбережувальної компетентності учнів початкових класів вчитель свідомо і важно здійснює вибір форм і методу навчання. Цьому сприяє інтегрований курс «Я досліджую світ», унікальністю якого є засвоєння, зокрема, аксіологічних знань, його практична спрямованість, тобто зміст курсу не зводиться до інформування молодших школярів з питань охорони здоров'я. Через практичну діяльність, багаторазове повторення, виконання вправ, більша частина інформації свідомо засвоюється для формування практичних здоров'язберігаючих умінь і навичок. Тому в основі навчальної програми має бути практичний підхід до навчання. Цінними в цьому аспекті будуть методи аналізу конкретних історій і ситуацій, моделювання життєвих ситуацій, ситуацій спільного вирішення проблем, виготовлення пам'яток, використання сюжетно-рольових ігор, вправ, тренінгів, практичних постановок, сценічних виступів, створення власної постановки тощо.

Загальновідомо, що в початкових класах навчання ще переважає ігрова діяльність. В. Сухомлинський про гру писав: «Дитина може мати справжнє розумове та емоційне життя лише тоді, коли вона живе у світі гри, музики, фантазії та творчості. Без цього вона, як зів'яла квітка» [5, с. 158]. За допомогою ігор діти можуть дізнаватися нове, відчувати нове в тій чи іншій ролі. Ігри допомагають зробити складний навчальний матеріал простим, веселим, сприяють глибокому почуттю задоволення, полегшують процес засвоєння знань. У грі діти мають право на помилку.

Сюжетно-рольові ігри, ігрові вправи мають велике значення для формування вмінь здорового способу життя. У рольових іграх відсутній опис дій і вчинків героїв, відсутня попередня підготовка. Молодші школярі «приміряють» обрані ролі, діючи від імені іншої людини, героя казки, історії тощо та моделюючи ситуації з реального життя. Рольові ігри дозволяють відпрацювати власні навички в майже реальних ситуаціях. Гравець «проживає» можливі емоції в ситуації і думає про найкращий варіант дій. Ефективність рольової гри як методу відпрацювання гігієнічної поведінки залежить від її здатності психічно підготувати учнів до відтворення знань у життєвих ситуаціях. Щоб рольова гра була успішною, вчителі повинні дотримуватися таких методичних вказівок:

- попросити учнів описати ситуацію, яку потрібно інсценувати;
- обрати персонажа і манеру його поведінки;
- обрати ініціативних учасників, які покажуть сценку перед класом;
- використовувати реквізит: капелюхи, візитки, костюми, маски – все, що можна зробити на місці або підготувати заздалегідь;
- після закінчення рольової гри, обговорити її результат;
- розподілити клас на малі групи та попросити їх розіграти один одному цю чи схожу ситуацію.

Навчальна програма інтегрованого курсу «Я досліджую світ» передбачає використання інтерактивних методів навчання, які значно розширюють, поглиблюють та доповнюють його. Серед них: робота в групах, парах, співбесіди,

«Мозковий штурм», реалізація проєктів, написання портфоліо, спільні плакати, виготовлення блокнотів, виготовлення буктрейлерів до ціннісно-орієнтованої літератури та методики розвитку критичного мислення. Ефективним є використання навчальних фільмів і навчальних мультфільмів для показу небезпечних ситуацій і шляхів їх вирішення.

Таким чином, в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» аналіз форм і методів навчання допомагає вирішити завдання підвищення ефективності ціннісного виховання в початковій школі, а поєднання традиційних і сучасних творчих форм і методів навчання – сприяють формуванню здоров'язберігаючих здібностей учнів молодших класів.

Ведіть здоровий спосіб життя та дотримуйтеся правил безпечної поведінки!

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібік Н. М., Вашуленко М. С., Мартиненко В. О та інші. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи: монографія: Київ. Педагогічна думка, 2014. 346 с.
2. Ващенко О. М. Організація навчально-виховного процесу з «Основ здоров'я» в 1-4 класах. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2010. 292 с.
3. Кравчук Н. П. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук Умань, 2017. 20 с.
4. Онопрієнко О. В. Інструментарій оцінювання результатів компетентісно орієнтованого навчання молодших школярів: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5-ти т. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 3. 670 с.

ПРЕЗЕНТАЦІЇ, ЕЛЕКТРОННІ ПОРТФОЛІО ТА БЛОГФОЛІО В ІНШОМОВНІЙ ОСВІТІ: МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ І КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Рідель Т. М.

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри іноземних мов

Сумського національного аграрного університету

Реалізація вимог, що висуваються ДСО (Державний стандарт освіти) до якості освіти на різних рівнях, не можлива без застосування інноваційних освітніх технологій. Інноваційні технології в освітньому процесі покликані розвивати пізнавальну і творчу активність учнів, сприяти підвищенню якості освіти та ефективності використання навчального часу, зменшити кількість часу, що витрачається учнями на репродуктивну діяльність. На важливість застосування інноваційних технологій у сучасній освіті звертають увагу багато вітчизняних і зарубіжних учених, бо використання інноваційних технологій дає змогу значно урізноманітнити зміст, методи і форми навчання. Ба більше, інноваційні технології надають учням необмежений обсяг інформації, який можна ефективно

використовувати як самостійну роботу [3, 6]. Особливо актуальним видається використання інноваційних технологій у навчанні іноземної мови.

Сучасні школярі та студенти є представниками покоління міленіалів («millennials»). Вони народилися і виростили в оточенні сучасних технологій, що призвело до зміни очікування студентами того, як викладачі повинні підносити матеріал [5, 7]. Одним із трендів сучасної освіти є дедалі більша інтеграція інноваційних освітніх технологій в освітній процес, однак це зовсім не означає, що будь-яке використання мультимедійних програм призведе до успішних результатів у навчанні. Навпаки, зараз, як ніколи раніше, вчителям і викладачам слід найретельніше підходити до вибору інноваційних освітніх технологій і дотримуватися принципів, що дадуть змогу впровадити ці технології найефективніше. Так, М. Міллер розглядає і звертає увагу на такі принципи, необхідні для використання інноваційних технологій.

1. *Сигнальний принцип (Signalling Principle)*. Згідно з цим принципом, слід візуально виділяти тільки найважливіші аспекти матеріалу.

2. *Принцип просторової близькості (Spatial Contiguity Principle)*. Цей принцип свідчить, що для кращого засвоєння матеріалу слід поміщати текст і зображення якомога ближче один до одного, а під час використання графіків поміщати текст там, де розміщені їхні найзначущі частини.

3. *Принцип часової близькості (Temporal Contiguity Principle)*. Згідно з цим принципом слід вводити описи та пояснення одночасно з демонстрацією графіків і зображень, бо навіть невеликі проміжки часу не приведуть до бажаного результату.

4. *Сегментний принцип (Segmenting Principle)*. Під час пояснення складного матеріалу або під час роботи зі студентами, які недостатньо добре знайомі з предметом, слід розбивати матеріал на коротші сегменти, а також дозволити студентам контролювати швидкість переходу від одного сегмента до іншого.

5. *Принцип попереднього тренування (Pretraining Principle)*. Якщо студенти не знайомі з термінологією, яка буде використовуватися в презентації, необхідно створити окремий модуль, спрямований на детальне пояснення основоположних концептів.

6. *Модальний принцип (Modality Principle)*. Студенти запам'ятовують матеріал краще, якщо графічні зображення підкріплюються аудіо супроводом, а не текстом, якщо тільки текст не містить технічні терміни або студенти не є носіями іншої мови [4, с. 155].

Крім презентацій, наступним нововведенням в освітньому процесі є електронне портфоліо. Так, портфоліо – це колекція робіт студента, відібрана ним самим або за допомогою викладача, що демонструє його прогрес у навчанні. Портфоліо надає можливість індивідуального оцінювання студентів і часто використовується в іншомовній освіті. Електронні портфоліо – це все та сама колекція робіт студента, однак ці роботи містять ще аудіо- та відеоматеріали, зібрані на одній електронній платформі. Створення електронних портфоліо також має відповідати певним правилам і вимагає виконання таких завдань [2].

1. Визначити мету, для якої створюється електронне портфоліо. Ця мета має бути спрямована на задоволення найважливіших освітніх потреб студентів.

2. Встановити, як буде використана інформація, що міститься в електронних портфоліо студентів.

3. Обрати тип електронного портфоліо: - портфоліо-колекція, яке може складатися з усіх робіт студента, з коментарями та спостереженнями викладача; - портфоліо-презентація, що міститиме в собі тільки найкращі роботи студента; - оцінювальне портфоліо, яке складається із системно відібраних робіт студента, з коментарями та спостереженнями викладача.

4. Співвіднести записи в портфоліо з видами діяльності на занятті. Це означає, що слід продумати, як звичні для студентів види діяльності можуть бути використані для ведення їхнього портфоліо.

5. Увести ведення портфоліо в обов'язковий вид діяльності студентів, поступово поповнюючи портфоліо впродовж, семестру, навчального року та ускладнюючи завдання.

6. Спланувати, як буде відстежуватися й оцінюватися прогрес студентів. У цьому випадку формальна оцінка не буде ефективним засобом оцінювання. Використання чек-листів, докладних рубрик і коментарів викладача дасть змогу найточніше охарактеризувати прогрес студентів.

7. Залучити студентів до процесу роботи над дизайном їхніх власних портфоліо відповідно до визначених критеріїв і рекомендацій.

8. Використовувати креативні способи моніторингу та оцінювання портфоліо студентів, наприклад:

- обирати кілька портфоліо щодня або щотижня і обговорювати їх з усіма студентами;

- надавати студентам час для оцінювання портфоліо один одного або просити студентів оцінити свої власні портфоліо.

Далі перейдемо до аналізу принципів використання відносно нового виду електронних портфоліо, що має назву блогфоліо (blogfolio), який набирає своєї популярності в іншомовній освіті. Блогфоліо – це інтерактивний онлайн блог, створений студентами з певною освітньою метою. Блоги найчастіше використовуються в іншомовному навчанні з метою поліпшення читання та письма іноземною мовою, збільшення залучення студентів до освітнього процесу, а також для надання можливості самовираження та розвитку креативності у студентів. Як і більш традиційні електронні портфоліо, блогфоліо має певні критерії, при дотриманні яких їх використання буде ефективним засобом для вивчення іноземної мови.

1. Одним із найважливіших критеріїв є вибір теми, на яку студенти вестимуть дискусію у своїх блогфоліо.

2. Далі, студентам необхідно надати ресурси, з використанням та аналізом яких вони зможуть покращити та розширити свої знання з обраної тематики блогфоліо.

3. Наступним кроком є поступове наповнення блогфоліо матеріалом, який студенти обрали на основі наданої їм інформації. На цьому етапі також слід заохочувати пошуки додаткової інформації та подання її в блзі.

4. На останньому етапі студенти мають не лише закінчити наповнення свого блогу, а й створити презентацію (у цьому разі кращим є використання хмарного сервісу Prezi) та на її основі записати власне відео, у якому розкриватиметься обрана для блогфоліо тема [1].

Таким чином, використання інноваційних технологій в освіті, зокрема у викладанні іноземних мов, дає змогу значно розширити та урізноманітнити види діяльності студентів, що, своєю чергою, позитивно впливає на результати освітнього процесу. Однак слід зазначити, що цього позитивного ефекту може бути досягнуто тільки за умови ретельного планування цілей, результатів і поточних видів діяльності, усі з яких мають бути спрямовані на задоволення освітніх потреб студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ananyeva, M. (2014). "Blogfolios" and their role in the development of research projects in an advanced academic literacy class for ESL students. Boston: Springer US.
2. Brown, J. D. (2013). New ways of classroom assessment. Alexandria, VA: Teachers of English to Speakers of Other Languages.
3. Camilleri, M. A., & Camilleri, A. C. (2017). Digital learning resources and ubiquitous technologies in education. *Technology, Knowledge and Learning*, 22 (1), 65-82.
4. Miller, M. D. (2014). Minds online: Teaching effectively with technology. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
5. Nikirk, M. (2012). Teaching millennial students. *Education Digest*, 77 (9), 41-44.
6. Stankić, R., Jovanović-Gavrilović, B., & Soldić-Aleksić, J. (2018). Information and communication technologies in education as a stimulus to economic development. *Ekonomski Horizonti*, 20 (1), 61-73.
7. Stewart, K. (2009). Lessons from teaching millennials. *College Teaching*, 57 (2), 111-117.

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Романюк І. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Міськова Н. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Ігрові технології – це ключ до розвитку креативності, критичного мислення та співпраці учнів у сучасному навчанні.

Девід Вільгон

Введення ігрових технологій в Нову українську школу є одним із способів покращення якості навчання та розвитку учнів. Використання ігор у навчальному процесі допомагає зробити його цікавішим, змінює підхід до навчання, активізує пізнавальну діяльність учнів. А використання ігрових технологій на уроках математики у початкових класах є одним із способів реалізації концепції Нової української школи. Це підхід, який дозволяє залучити учнів до активної пізнавальної діяльності, розвивати їх творчі здібності та критичне мислення.

Ігрові технології – це методи та засоби використання ігор у навчальному процесі з метою досягнення освітніх цілей та розвитку учнів. Вони можуть включати в себе різноманітні інтерактивні ігри, головоломки, симуляції, а також спеціалізовані програми та платформи, створені для покращення якості навчання та залучення учнів до активної навчальної діяльності.

Головна ідея ігрових технологій полягає в тому, щоб використовувати властивості ігор – захоплюючу, взаємодію, конкуренцію, графіку та аудіовізуальні ефекти – для покращення якості навчання та сприяння активному засвоєнню знань і навичок.

Основна мета математичних ігрових технологій – це зробити процес навчання математики більш цікавим, ефективним та зрозумілим для учнів. Вони можуть включати різноманітні види ігор:

До проблеми впровадження ігрових технологій навчання у своїх роботах звертали увагу такі педагоги: І. Іванов, Л. Коваль, Я. Коменський, Дж. Локк, А. Макаренко, Ж.-Ж. Руссо, Г. Спенсер, Г. Сковорода, В. Терський, К. Ушинський, Ф. Шиллер, Г. Щедровицький. Різні аспекти використання ігрових технологій у навчальному процесі досліджували Н. Бібік, Б. Друзь, Б. Нікітін, О. Савченко, Г. Селевко та інші. Крім того, значний внесок у теорію та методику математичних ігрових технологій зробили такі педагоги: Л. Коваль, С. Скворцова, М. Богданович.

На думку психологів гра – це вид діяльності, який виник історично, й полягає у відтворенні дітьми дій дорослих і стосунків між ними в особливій умовній формі. А педагоги вважають, що гра – вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення та засвоєння суспільного досвіду, в якому складається й удосконалюється самоврядування поведінкою [3, с. 14]. У дітей молодшого шкільного віку ефект гри ґрунтується на мимовільному запам'ятовуванні. Гра є тією самою діяльністю, яка створює емоційно-стимульовальну зацікавленість і сприяє мимовільному запам'ятовуванню.

Використання ігрових технологій позитивно впливає на мотивацію учнів до навчання математики. Грається – навчається! Завдяки цікавим іграм учні стають більш зацікавленими в процесі навчання, вони відчують успіх і задоволення від досягнення результатів. Це допомагає побудувати позитивне ставлення до

математики та зберегти інтерес до неї на тривалій час. І одним із основних завдань використання ігрових технологій на уроках математики є формування математичних навичок та вмій учнів. Граючись, діти вчаться розуміти математичні поняття, виконувати різні математичні операції, розв'язувати задачі. Вони отримують можливість застосовувати свої знання на практиці, виробляти навички самостійності та співпраці з іншими учнями.

Ігрові технології також допомагають розвивати творчість учнів. Граючись, діти вчаться шукати нестандартні рішення задач, виробляють навички аналізу та синтезу інформації, розвивають фантазію та уяву. Вони навчаються думати критично, аргументовано висловлювати свої думки та обговорювати різні точки зору. Використання ігрових технологій на уроках математики також сприяє підвищенню мотивації учнів до навчання. Граючись, діти отримують задоволення від процесу навчання, вони стають активними учасниками уроку, беруть на себе відповідальність за своє навчання. Це сприяє покращенню їх результатів та розвитку позитивного ставлення до математики [2, с. 78].

Однак, використання ігрових технологій на уроках математики вимагає від учителя додаткових знань та навичок. Він повинен бути готовим до використання різних ігрових форм та методик, вміти адаптувати їх до потреб конкретної групи учнів. Тому що одну і ту ж саму гру не можна використовувати надто часто, оскільки виникає небезпека втрати інтересу дітей до неї, бо зникає новизна. У цьому разі, лишаючи незмінними ігрові дії, в зміст треба вносити щось нове: ускладнювати правила, змінювати предмети, включати елементи змагання, починати гру з несподіваної лічилки або ігрового зачину. Важливо також вміти оцінювати результати гри, адекватно реагувати на помилки та недоліки учнів.

Ігрові технології багатопланові, і кожен з них у той чи інший спосіб сприяє виробленню певної навички. З огляду на це виокремлюють ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові та ділові навчальні ігри, комп'ютерні ділові ігри, ігри-подорожі, ігри-завдання, ігри-відгадки, ігри-розв'язування головоломок, ігри-бесіди тощо. Ігри можна проводити на різних етапах навчального процесу. Це і під час пояснення нового навчального матеріалу, і під час вивчення та закріплення навчального матеріалу, і під час повторення вивченого матеріалу (цей етап є одним з найбільш підходящих для використання дидактичних ігор) [3, с. 36].

Правильно організована гра збагачує процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує вольові якості дитини. Здійснення творчого розвитку на основі гри забезпечує впевненість у собі, своїх можливостях, розкутість дій, творчу сміливість, спокійне сприйняття можливої критики. Особливо доречні й навіть необхідні ігрові прийоми в навчанні молодших школярів, коли навчальна діяльність відбувається при слабко розвинених процесах сприйняття, пам'яті, уваги.

Отже, впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний процес є важливим кроком для кращого засвоєння знань, вдосконалення вмій та навичок. Використання ігрових технологій у навчальних закладах дасть можливість засвоювати знання не примусово, а зацікавити учнів у їх вивченні.

Таким чином, використання ігрових технологій на уроках математики у початкових класах в умовах реалізації концепції Нової української школи є ефективним засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів, розвитку їх творчих здібностей та позитивного ставлення до математики. Гра, як метод навчання на уроках математики організовує, розвиває учнів, розширює їхні пізнавальні можливості, виховує особистість. В. Сухомлинський писав: «... у грі розкривається перед дітьми світ, творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного дитячого розвитку».

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed.pdf>..
2. Лисенко С. А. Гра як метод активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи з математики. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 3. С. 405-412.
3. Сопівник Р. В. Система дидактичних ігор як засіб ефективності навчально-виховного процесу у сучасній початковій школі / Р. В. Сопівник, Л. О. Дубровська, В. Л. Дубровський // *Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 4. С. 111-114.
4. Сухомлинський В. О. Про виховання / В. О. Сухомлинський. К., 1985. 365 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Рославець Р. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики початкової освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

Юрчик В. Ю.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Волинського національного університету імені Лесі Українки*

Швидкоплинний розвиток суспільства, впровадження сучасних новітніх технологій в освітній процес потребують відповідних змін. Екологічна компетентність, якості підготовки вчителя початкової ланки освіти – одна з головних складових педагогічної діяльності фахівця.

Сучасна методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» ґрунтовно і послідовно переконує необхідність формування екологічної компетентності здобувачів початкової освіти. Тому важливо мати обґрунтовану систему їх здобуття у процесі навчання природничої освітньої галузі.

Задану функцію майбутній фахівець здобуває під час навчання у вищому навчальному закладі, який покликаний формувати у майбутнього спеціаліста якості інформаційно-знаннєвого і діяльнісного характеру, завдяки яким

формуються його професійні якості, набуваються знання, уміння, власні судження, необхідні для конкретного виду діяльності.

Проблема формування екологічного компетентнісного підходу молодших школярів у процесі навчання знайшла своє відображення у державних освітніх документах, як-от: в Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції наукової, науково-технічної та інноваційної політики в системі вищої освіти України, Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, Національній стратегії розвитку освіти в Україні.

Державний стандарт початкової освіти визначає екологічну компетентність як «особистісне утворення, що характеризує здатність школяра розв'язувати доступні соціальні та особистісно значущі практичні та пізнавальні проблемні задачі, пов'язані з реальними об'єктами природи у сфері відносин «людина – природа» [1, с. 2].

У зв'язку із реформування освітньої системи України особливої актуальності набуває проблема компетентнісного підходу у природничій освіті.

Мета – схарактеризувати зміст готовності майбутніх учителів до формування у здобувачів початкової освіти екологічної компетентності та показати наскільки ефективно це здійснюється в освітньому процесі на сучасному етапі.

Нова українська школа нині ставить перед молодшими школярами бути готовими до використання набутих знань у практичній діяльності шляхом впровадження навчальних засобів, нових форм та методів, які створюють уявлення про природничо-наукову картину світу і якими досягається виконання поставлених завдань.

Питання формування екологічної компетентності здобувачів початкової освіти аналізуються у наукових дослідженнях В.Вербицького, В.Маршицької, О.Пометун, Б.Гершунського, Б.Ельконіна, Н.Кузьміна. Значний внесок у запровадження екологічного компетентнісного підходу в освіту внесли науковці та сучасні українські вчені Н.Бібік, Т.Байбара, С.Бондар, О.Локшина, О.Пометун, І.Родигіна, О.Савченко та ін.

Ця проблема прослідковується і у наукових працях І.Андрусенко, Н.Борисенко, І.Жаркової, які висловлюють найрізноманітніші підходи до визначення змісту «екологічна компетентність», якими кшталтами та формами роботи найдоцільніше скористатися, щоб досягти бажаного результату. Вони зазначають, що екологічна компетентність молодшого школяра охоплює уявлення, знання, уміння і навички, ставлення до того чи іншого явища або факту, оцінних суджень та досвіду діяльності [2].

У збірнику тез наукових доповідей здобувачів вищої освіти відображено формування екологічної компетентності школяра, застосовуючи методіку реалізації нового змісту, що базується на сучасних загально методологічних принципах особистісно орієнтованого, компетентнісного, технологічного навчання й полягає у завданні вчителя навчити дитину вчитися та оперативно застосовувати набуті знання [2, с. 32].

Побувають різні судження науковців про поняття «екологічна компетентність». Однак, одностайної думки у їх висловлюваннях немає.

В. Луговий, О. Слюсаренко, Ж. Таланова в поняття «екологічний компетентнісний підхід» включають цілу систему понять і категорій в умовах сучасної освіти [3, с.6]. О. Пометун «екологічний компетентнісний підхід» тлумачить як спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових (базових, основних) і екологічних компетентностей особистості [3, с.226]. Г. Пустовіт – характеризує як результативно-цільову спрямованість освіти [3, с.87]. На особливу роль інтеграції змісту природничо-наукової освіти на основі законів природи вказує В. Ільченко [3, с.71].

Науковці вбачають у розглядуваному понятті, що це багатогранний, системний підхід здійснення процесу навчання, що це здатність спеціаліста розв'язувати будь-які питання, використовуючи не лише готову інформацію та здібності, а й інтенсивну участь розуму.

Екологічна компетентність спеціаліста – це системна інтегративна якість індивідуума, яка окреслюється сукупністю здатностей вирішувати проблеми і завдання різного рівня складності, що виникають у побуті і професійній діяльності, на основі сформованого ціннісного ставлення до природи, знань, освітнього і життєвого досвіду, індивідуальних здібностей, потреб і мотивів.

Отже, екологічний компетентнісний підхід реалізує не тільки мету і завдання початкової ланки освіти, дає школярам знання, але й створює можливість підготувати дитину до участі у суспільному житті країни, яка зможе творчо використати набуті знання на практиці.

Формування екологічної компетентності молодших школярів сприятиме розвитку самоосвіти, саморозвитку, спостережливості та дослідницьких умінь, розвитку екологічної культури і свідомості, критичного мислення та єдності інтелектуального та емоційного сприйняття природи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
2. Збірник тез наукових доповідей студентів Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. Том 1. Бердянськ : БДПУ, 2020. 189 с.
3. Компетентнісний підхід в освіті : теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квiт. 2014 р., Київ : [у 2 ч.]. Ч.1 / Нац. акад.пед. наук України; [редкол. : В.Г. Кремень, В.І. Луговий, О.І. Ляшенко та ін.] Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. 370 с.
4. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків : Вид. група «Основа», 2005. 96 с.

ВИКОРИСТАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Русін М. М.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Приватного вищого навчального закладу

*«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Міськова Н. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Для стимулювання процесів навчання необхідне більш ефективне освітнє середовище: освіта сьогодні стає ключовим чинником розвитку інноваційної економіки України. У цей час STEM-освіта є одним з головних трендів інноваційної освіти. Розвиток STEM освіти має вирішальне значення для розвитку сучасного інформаційного суспільства. Впровадження системи освіти STEM продиктовано вимогою «Нової української школи». В початкових класах застосування STEM відіграє важливу роль для формування творчого інженерного мислення на уроках предметів природничо-математичного циклу.

Теоретичні аспекти проблеми STEM-освіти були розглянуті у працях закордонних (George Lucas, Georgette Yakman, Jonathan W. Gerlach) та вітчизняних (І. Василяшко, С. Галата, О. Коршунова, Н. Морзе, О. Патрикеева й інші) учених. В Україні ще у 2016 р. ініційовано поширення та розвиток STEM-освіти.

Світ не стоїть на місці, в XXI столітті технології змінюють ринок праці, тому людина майбутнього повинна вміти самоорганізовуватись, самонавчатись, володіти основами ІТ-технологій, знати іноземні мови. Стрімко змінюються професії: одні відходять в минуле, з'являються нові і цей процес буде продовжуватись, тому вчитись протягом життя, опанувувати нові навички залишатиметься актуальним не одне десятиліття.

Основними ключовими компетентностями концепції «Нової української школи» є: спілкування державною та іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова грамотність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні й громадянські компетентності, підприємливість, загальнокультурна, екологічна грамотність і здорове життя [1, с. 14-16].

Яка технологія могла б максимально забезпечити розвиток та реалізацію цих компетентностей? Основою для їх успішного засвоєння є STEM-освіта, сутність якої виявляється у поєднанні міждисциплінарних практик, орієнтованих підходів до вивчення природничо-математичних дисциплін + дослідницько-проектна діяльність + інноваційні технології + мистецькі дисципліни + леґо-конструювання + співпраця + самореалізація.

Одним із напрямів інноваційного розвитку дослідницької роботи є система навчання STEM. У цій системі навчання гармонійно поєднано науку (S), технологію (T), інженерний підхід (E) та математику (M). Адвокати STEM-освіти зазначають, що завдяки цьому діти розвивають критичне мислення та технічну грамотність, навчаються вирішувати практичні задачі, працювати в команді, знайомляться з новітніми технологіями. стають винахідниками. Асоціації, що

виникають з концепцією STEM – це, насамперед, обдаровані діти; це поглиблене вивчення природничих дисциплін; це програми для учнів

STEM-технології активно досліджуються в освітньому просторі, поетапно йде обґрунтування розвитку окремих аспектів STEM-освіти у початкових класах. Її провідними принципами є інтеграція та дослідницько-проектна діяльність. Впровадження STEM-технологій передбачає інтегрований підхід до навчання, поєднання змісту різних предметів, що вивчаються з першого до четвертого класу навколо конкретної теми, яку обираємо ми, вчителі.

Інтегроване навчання використовує нову концепцію освіти так, щоб учні бачили зв'язок між різними предметами, могли реалізувати здобуті знання, мали можливість для практичного застосування цих знань у житті. Процес тематичного навчання починається з обрання теми, яка буде опрацьовуватися з дітьми.

Актуальним напрямом модернізації та інноваційного розвитку математичної компетентності є STEM-орієнтований підхід до навчання.

Застосування провідного принципу STEM-освіти – інтеграції дозволяє здійснювати модернізацію методологічних засад, змісту, обсягу навчального матеріалу предметів природничо-математичного циклу; технологізацію процесу навчання та формування навчальних компетентностей якісно нового рівня [2].

Метою математичної освітньої галузі є формування математичної та інших ключових компетентностей; розвиток мислення, здатності розпізнавати й моделювати процеси та ситуації з повсякденного життя, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів, а також здатності робити усвідомлений вибір.

Тому під час вивчення математики в початковій школі учні зосереджуються на досягненні таких результатів навчання:

- досліджують ситуації й визначають проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів;
- моделюють процеси й ситуації, розробляють стратегії (плани) дій для розв'язування різноманітних задач;
- критично оцінюють дані, процес і результат розв'язання навчальних і практичних задач;
- застосовують досвід математичної діяльності для пізнання навколишнього світу. Саме тому сьогодні для України є важливим та пріоритетним розвиток STEM-освіти, яка підтримується та здійснюється через усі види освіти: формальну, неформальну, інформальну – на базі онлайн-платформ, медіапродуктів, STEM-центрів, -лабораторій, віртуальних STEM-центрів, через нестандартні методичні STEM-прийоми: екскурсії, квести, конкурси-змагання, фестивалі, хакатони, практикуми тощо. Особливо актуальним і важливим є використання таких технологій для формування математичної компетентності молодших школярів, бо Одним із ключових завдань початкового рівня освіти є навчання учнів досліджувати навколишній світ за допомогою зібраних самостійно або іншими даних [3, с. 54-55].

Навички критичного мислення та глибокі наукові знання, отримані в результаті навчання зі STEAM, дозволяють дитині бути новатором. STEM-освіта

– це творчий світогляд дитини, де вона не лише готується до дорослого життя, а й повноцінно його реалізує.

Таким чином, застосування STEM-технологій в умовах НУШ дасть можливість для учня розвиватися як практичний науковець, який не просто отримує знання у школі, а й уміє використовувати їх у повсякденному житті, змінюючи довкілля на краще; як дослідник, який сприймає світ цілісно завдяки інтегрованому підходу до навчання, уміє правильно, а головне самостійно, робити спостереження, проводити досліди, експерименти, створювати проекти, задовольняючи свою природну допитливість. Дослідницька компетентність є важливим підґрунтям для навчання у середній та старшій школі. Такий учень зможе узагальнювати та виокремлювати суттєві ознаки, аналізувати, порівнювати, робити висновки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коршунова О. В. , Гущина Н. І., Василяшко І. П., Патрикеева О. О. STEM-освіта. Професійний розвиток педагога: зб. спецкурсів. Київ: Вид. дім «Освіта», 2018. 80 с.
2. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Педагогічний пошук. 2017. № 2. С. 3-6.
3. Кириленко С., Кіян О. Проблема підготовки вчителя у системі STEM-освіти: розвиток та формування його професійної компетентності. STEM-освіта: стан 14 Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції впровадження та перспективи розвитку: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 9-10 листопада 2017 р., м. Київ. Київ: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017. 160 с.

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «МИСТЕЦТВО» УМОВАХ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Свирида К. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Красовська О. О.

*доктор педагогічних наук, професор
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Актуальним є питання про формування творчої особистості дитини в умовах компетентнісного навчання в середовищі Нової української школи. Питання компетентнісного підходу розкривають у власних дослідженнях українські науковці В. Андрущенко, Л. Банашко, В. Захарченко, С. Калашнікова,

В. Кремень, Б. Кришук, В. Луговий, С. Мартиненко, О. Севастьянова, А. Ставицький, Ю. Рашкевич, Ж. Таланова, С. Тафінцева.

Компетенція (від. лат. *competencia* – коло питань, з якими людина добре обізнана, володіє знаннями і досвідом) – це інтегрований результат опанування змістом загальної середньої освіти, який виражається в готовності учня використовувати засвоєні знання, уміння, навички, а також способи діяльності у конкретних життєвих ситуаціях для розв'язання практичних і теоретичних задач [3, с.34].

Компетенція є інтегральним результатом взаємодії компонентів:

- *мотиваційного*, що виражає глибоку зацікавленість у даному виді діяльності, наявність особистісних смислів розв'язувати конкретну задачу;

- *цільового*, пов'язаного з умінням визначати особисті цілі, співвідносні з власними смислами; складанням особистих проєктів та планів; усвідомленим конструюванням конкретних дій, вчинків, які забезпечать досягнення бажаного результату діяльності;

- *орієнтаційного*, що передбачає урахування зовнішніх умов діяльності (усвідомлення загальної основи діяльності; знання про коло реальних об'єктів; знання, уміння і навички, які стосуються цього кола) і внутрішніх (суб'єктивний досвід, наявні знання, предметні і міжпредметні вміння, навички, способи діяльності, психологічні особливості тощо);

- *функціонального*, що передбачає здатність використовувати знання, уміння, способи діяльності та інформаційну грамотність як базис для формування власних можливих варіантів дії, прийняття рішень, застосування нових форм взаємодії;

- *контрольного*, що передбачає наявність чітких вимірювачів процесу і результатів діяльності, закріплення правильних способів діяльності, удосконалення дій відповідно до визначеної і прийнятої цілі;

- *оцінного*, пов'язаного із здатністю до самоаналізу; адекватного самооцінювання своєї позиції, конкретного знання, необхідності чи непотрібності його для своєї діяльності, а також методу його здобування чи використання [3, с.35].

Ці компоненти в структурі загальної компетентності учня початкових класів тісно взаємопов'язані. Визначаємо, що *мистецько-творча компетентність* – це здатність до використання специфічного мистецького тезаурусу, який відображає систему знань про цілісність художньої культури та видову специфіку мистецтва в початковому курсі шкільної мистецької освіти; вміння розуміти, інтерпретувати, емоційно оцінювати твори мистецтва та естетичні явища на основі власних світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій; до збагачення художньо-естетичного досвіду через опанування творчими вміннями з метою мистецького самовдосконалення та саморозвитку особистості. Складниками мистецько-творчої компетентності є : музична, образотворча, мистецько-синтетична [2, с. 95].

Мистецько-творча компетентність учня початкових класів характеризується здатністю володіти системою знань про цілісність художньої культури та видову

й жанрову специфіку мистецтва в обсязі, необхідному для здійснення художньо-творчої діяльності; володіти знаннями з мистецтва, змістом специфічного мистецького тезаурусу, художньо-образної мови видів мистецтва; знати творчість найвідоміших вітчизняних та зарубіжних діячів культури і мистецтва; зразки музичного, образотворчого, хореографічного, театрального, екранного світового та українського національного мистецтва; володіти знаннями з історії світового та вітчизняного мистецтва, українознавства, розуміти місце й роль українського національного мистецтва у просторі загальнолюдських цінностей.

Мистецько-творча компетентність початкових класів Нової української школи визначається вміннями розуміти, інтерпретувати, емоційно оцінювати твори мистецтва, естетичні явища на основі засвоєних знань, світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій; використовувати художньо-образні засоби різних видів мистецтва: образотворчого (лінію, форму, об'єм, простір, композицію, колір), музичного (мелодію, ритм, гармонію, темп, лад, тембр, регістр), хореографічного, театрального, екранного (міміку, жести, костюми, декорації, музичний супровід) з метою втілення художнього образу в різних видах і жанрах мистецтва; використовувати художні техніки, технології, матеріали, прийоми творення різних видів мистецтва; імпровізування, хоровий, ансамблевий та сольний спів, пластичне інтонування, гру на музичних інструментах, рухи під музику, етюди з метою набуття свободи вираження у творчій діяльності.

Мистецько-творча компетентність учня початкових класів Нової української школи свідчить про вміння висловлювати власне емоційно-естетичне ставлення до творів мистецтва на основі осмислення змісту художніх образів, аналізу, інтерпретації; використовувати художньо-образну мову різних видів мистецтва, специфічний мистецький тезаурус в усному мовленні з метою висловлювання власного емоційно-естетичного ставлення до творів мистецтва; володіння навичками ведення діалогу за змістом художнього твору. Вона виявляється через здатність особистості дитини до збагачення особистісного художньо-естетичного досвіду через опанування мистецькими знаннями, творчими вміннями та навичками з метою духовного самовдосконалення та саморозвитку особистості; відчувати відповідальність за збереження, примноження культурної спадщини та виховання поваги до національного мистецтва.

У новій редакції Державного стандарту початкової освіти культурну компетентність визначено такою, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне, синтетичні види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості. Введення дитини молодшого шкільного віку у світ мистецтва передбачає: розвиток здатності емоційно-чуттєво сприймати об'єкти і явища довкілля; забезпечення умов для самовираження в процесі мистецької діяльності [1, с. 12].

Державний стандарт початкової освіти спрямовує зусилля батьків, педагогів, психологів на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої особливості, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного

життєвого шляху дитини, забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини в шкільні роки. На думку О. Шевнюк, одна з обов'язкових освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти – мистецька засвідчує, що належний і оптимальний рівень соціально-особистісного розвитку дитини може бути забезпечений за допомогою формування в неї чуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвитку творчих здібностей, формування художньо-продуктивних навичок [4].

Результатом оволодіння дитиною різними видами творчої, мистецької діяльності є сформоване емоційно-ціннісне ставлення до процесу і продуктів творчої діяльності, позитивна мотивація досягнень; здатність орієнтуватися в розмаїтті властивостей предметів, розуміти різні способи створення художніх образів, виявляти інтерес до об'єктів, явищ і форм художньо-продуктивної діяльності, а також оволодіння навичками творчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 Урядовий кур'єр. 2018. № 38. 43 с.
2. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Харків, 2006. 256 с.
3. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ. Освіта України, 2008. 274 с.
4. Шевнюк О.Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя: теорія і практика. Київ. НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2003. 232 с.

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ, ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сидорук Н. М.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Міськова Н. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

З прийняттям нової парадигми освіти та поширенням педагогічних досліджень, об'єктом яких є оновлені форми навчання, розвиток науки управління в цілому, значно актуалізується проблема впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес початкової школи. Учені переконливо доводять, що прискорення темпу життя, великий потік знань, що

впливає на сучасну людину, потребує від неї вміння швидко знаходити необхідне рішення, використовуючи для цього пошукові методи, користуючись великою кількістю різноманітних джерел інформації. У зв'язку з цим, серед традиційних форм та методик навчання, у педагогічній практиці все частіше використовуються інноваційні технології.

Дослідниками проблем педагогічної інноватики: О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова та інші намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як прогресивне, позитивне, корисне, передове та сучасне. Вони розкривають загальні засади педагогічної інноваційної діяльності, знайомляться з новітніми підходами до організації навчання.

Під інноваційними технологіями навчання ми розуміємо нові, оригінальні технології (методи, засоби, способи) створення, передавання і збереження навчальних матеріалів, інших інформаційних ресурсів освітнього призначення, а також технології організації і супроводу навчального процесу (традиційного, електронного, дистанційного, мобільного) за допомогою телекомунікаційного зв'язку і комп'ютерних мереж, що цілеспрямовано, систематично й послідовно впроваджуються в освітню практику.

Сучасні інноваційні технології побудовані на основі особистісно-орієнтованого педагогічного процесу, активізації та інтенсифікації діяльності, підвищення ефективності управління та організації навчального процесу [1].

Урок математики із застосуванням інноваційних технологій – це якісно новий тип уроку, на якому учитель узгоджує методику вивчення нового матеріалу з методикою застосування новітніх технологій, зберігаючи наступність по відношенню до традиційних педагогічних технологій.

Перелік основних сучасних інноваційних технологій, які можна застосовувати у викладанні математики:

1. Особистісно зорієнтовані педагогічні технології;
2. Технології інтерактивного навчання;
3. Проектні технології;
4. Інформаційні технології;
5. Інтерактивні технології;
6. Технології модульно-рейтингового навчання;
7. Ігрові технології.

Перевагами застосування інноваційних технологій на уроках математики є:

- Іntenсифікація самостійної роботи учнів.
- Зростання обсягу виконаних на уроках завдань.
- Індивідуалізація навчання (особистісно зорієнтований та диференційований підхід).
- Підвищення мотивації та пізнавальної активності за рахунок різноманітності форм роботи, можливості включення ігрового моменту.
- Роль учителя в такому навчанні – індивідуальна допомога учням.

Доцільно на уроках математики в початкових класах використовувати інноваційні технології разом із традиційними, що дозволяє урізноманітнити діяльність учнів, а саме:

- навчає здобувати знання самостійно;
- акумулює вміння користуватися здобутими знаннями для рішення нових завдань;
- сприяє набуттю комунікативних навичок і умінь (тобто умінь працювати в різноманітних групах, виконуючи різні соціальні завдання і ролі);
- надає можливість широких людських контактів в знайомстві з різними точками зору на одну проблему;
- навчає користуватися дослідницькими методами: збирати інформацію, факти, уміти їх аналізувати з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки;
- надає можливість висловлювати свої власні думки [2].

Сучасні інноваційні технології побудовані на основі особистісно-зорієнтованого педагогічного процесу, активізації та інтенсифікації діяльності, підвищення ефективності управління та організації освітнього процесу.

Під особистісно-зорієнтованими технологіями розуміється виховання, яке орієнтоване на дитину, і шукає шляхи, як найкращим чином задовольнити пізнавальні потреби особистості, вирішити проблеми її розвитку і підтримки. Роль вчителя, і ширше – всієї педагогіки – не формувати особистість, а допомогти їй у процесі формування. Навчання на засадах особистісно-зорієнтованого підходу передбачає мотиваційне забезпечення навчальної діяльності учнів, формування в них позитивної навчальної мотивації (позитивної емоційної інтедифії навчання), тобто генетичного прагнення особистості до самореалізації, творчої самоактивності, наполегливості і бажання оволодіти відповідними вміннями, навичками, досвідом, цінностями й ставленням на певному рівні.

Особистісно-зорієнтований підхід у навчанні математики полягає у залученні учнів до активної самостійної навчальної діяльності, навчанні їх самостійно здобувати знання. До засобів, які володіють високим розвиваючим потенціалом, можна віднести проблемні ситуації, задачі з життєво-практичним матеріалом, експерименти, дидактичні (рольові ігри), активні та інтерактивні технології. Наприклад, при вивченні тем у 4 класі «Таблиці додавання й віднімання числа n », «Задачі на одночасний рух двох тіл в різних напрямках» можна використовувати такі особистісно-зорієнтовані технології як «Мікрофон», «Коло ідей».

Значна кількість основних методичних інновацій у математиці пов'язана сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає досить часто використання наочних прикладів та демонстрації певних процесів, що практично не можливо (або займає багато часу підготовки – побудова на дошці фігури) без використання демонстраційного екрану [3].

Різні аспекти проведення уроку математики з використанням нових інформаційних технологій, гармонійне поєднання традиційної системи навчання із сучасними інформаційними технологіями обговорюються багатьма вчителями-предметниками. Адже впровадження і систематичне використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі школи суттєво посилює

можливості активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів і вчителів, а також допомагає інтенсифікувати увесь навчальний процес.

Таким чином, інноваційні технології навчання математики сприяють творчому засвоєнню знань. При цьому навчальний процес характеризується високою інтенсивністю, супроводжується підвищеним інтересом, одержані знання відрізняються глибиною та міцністю.

ЛІТЕРАТУРА

4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. К: Академвидав, 2004. с. 23.
5. Ігнатенко М. Сучасні освітні технології. *Математика в школі*. 2013. № 4. С.2-6.
6. Руденко Н. Інтерактивне навчання на уроках математики в початковій школі. *Початкова школа*. 2015. № 12. С. 45.

ІНФОГРАФІКА ЯК ЗАСІБ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В НУШ

Скрипка О. Ю.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»*

Петрусь О. В.

*кандидат філологічних наук,
викладач КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»*

Англійська мова є однією з найбільш поширених мов у світі і має статус міжнародної мови спілкування. Знання англійської мови дає змогу учням українських шкіл спілкуватися з людьми з різних країн та культур, відкриваючи для них нові освітні можливості.

Діти легше вивчають мови на ранньому етапі свого розвитку. Молодший шкільний вік є оптимальним періодом для засвоєння іноземної мови, оскільки дитячий мозок має більшу гнучкість і здатність адаптуватися до нової інформації.

Сучасним школярам властиве кліпове мислення. Кліпове мислення (англ. «clip thinking») – звичка сприймати інформацію за допомогою коротких, яскравих образів, що втілені у форматі постеру, відеокліпу. Тому постала потреба у використанні нових засобів для покращення вивчення англійської мови у початкових класах.

Використання візуалізації в освітньому просторі є предметом окремих досліджень науковців, методистів, педагогів, зокрема О.Г. Ноздрачової [2, с.7-8], І.І. Голуб, Н.М. Токар, О.В. Гончар тощо.

Метою даного дослідження є визначення особливості використання інфографіки на уроках англійської мови в Новій українській школі з метою

візуалізації навчального матеріалу та підвищення якості вивчення іноземної мови молодшими школярами.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1]. Візуалізація є потужним інструментом на уроках англійської мови в НУШ і допомагає зробити навчання більш ефективним, захоплюючим та сприяє кращому засвоєнню мови сучасними учнями, яким з раннього віку притаманне «кліпове мислення».

Суть «кліпового мислення» полягає в здатності людини швидко переключатися між різними за змістом фрагментами інформації та швидко її обробляти. Кліпове мислення характеризується короткою тривалістю, візуальною орієнтацією, має лаконічний та зрозумілий зміст, високу швидкість інформаційного потоку. Тому для того, щоб учням було цікаво вивчати іноземну мову, педагогам слід обирати нові підходи до навчання. Одним з таких підходів є інфографіка як засіб візуалізації навчального матеріалу.

Інфографіка (інформаційна графіка) – це графічне візуальне подання даних або знань, що призначене для швидкого, чіткого і комплексного відображення матеріалу [3, с. 21]. Інфографіка створюється як аналітичний конструктор за допомогою сучасних інформаційних засобів та комп'ютерних програм. Інфографіка на уроках англійської мови допомагає учневі швидко засвоювати нові лексичні одиниці та граматичні структури з опорою на зображення, що містить невеликий обсяг інформації і сприймається як цілісний образ.

Як творчий метод навчання в школі інфографіка стала відома нещодавно. Вона дозволяє представити великий обсяг відомостей у структурованому вигляді. Застосування засобів візуальної комунікації дає подвійний ефект: управління та стимуляцію розумової діяльності учня і, не менш важливий, – розвиток когнітивних здібностей, формування практичних інформаційних навичок. Використання інфографіки на уроках англійської мови в НУШ допомагає зробити процес навчання цікавішим, ефективнішим і більш зрозумілим для учнів.

Рис. 1 Інтелект-карта

Одним із прикладів інфографіки є інтелект-карти. Їх використовують для представлення чи активізації лексичних чи граматичних одиниць. Також можна запропонувати учням створити подібну інтелект карту відповідно до заданої теми. Такі інтелект-карти можна використовувати багаторазово на різних етапах вивчення тематичного блоку – для ознайомлення з мовними одиницями, їх закріпленням (доповнення чи складання речень, виконання тренувальних вправ тощо), а також для розвитку усного зв'язного мовлення як мовні опори.

Ефективним варіантом використання інфографіки для вивчення англійської мови є створення чи використання готових «хмар слів». Хмара слів – це візуальне відтворення списку слів, категорій чи міток на єдиному спільному зображенні. За допомогою хмар слів можна візуалізувати базову лексику з певної теми. Тематична «хмара» може бути запропонована вчителем для подальшої роботи над розвитком комунікативної компетентності молодших школярів, або створена учнями самостійно. Наприклад, вчитель може запропонувати учням написати слова-асоціації відповідно до заданої теми чи малюнка.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Сойко І. М.

*кандидат педагогічних наук, доцент
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука*

Інформаційне суспільство створює нову систему цінностей, в якій людині необхідно володіти знаннями, вміннями й навичками, тобто бути компетентною. Сучасна особистість має бути не просто компетентною, вона має розбиратися в інформаційних потоках, володіти новими технологіями, здійснювати самоосвіту, добирати й застосовувати нові знання, мати такі якості, як всебічне мислення, комунікабельність, мобільність.

Зростання соціальної ролі молоді людини, її активне творче самовиявлення зумовлюють необхідність формування комунікативно компетентної мовної особистості, здатної вміло користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях, зберігати й примножувати цінності та ідеали народу. Зазначена ідея є в Законі України «Про освіту» [3], Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)» [5], Державному стандарті початкової освіти (2018р.) [2], Концепції Нової української школи [4], Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [7].

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що вимоги до обов'язкових результатів навчання розроблено на основі компетентнісного підходу до навчання, в основу якого покладено ключові компетентності, визначені Законом України «Про освіту» з урахуванням Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради ЄС для освіти впродовж життя. До них належать:

1) вільне володіння державною мовою. У процесі навчання на першому освітньому рівні ця компетентність виявляється передусім через уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко й аргументовано пояснювати факти, а також через любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовияву, готовність уживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами. Формування цієї компетентності передбачає, що здобувачі освіти активно використовують рідну мову в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади [6, с. 11].

Одне з актуальних завдань сучасної школи – пошук оптимальних шляхів зацікавлення учнів навчанням, підвищення їх розумової активності, спонукання до творчості, виховання школяра як життєво й соціально компетентну

особистість, здатну здійснювати самостійний вибір і приймати відповідні рішення в різноманітних життєвих ситуаціях, вироблення вмінь практичного і творчого застосування здобутих знань.

Сучасна концепція національної освіти ставить перед учителем чітку вимогу: сприяти формуванню національно-мовної особистості, яка характеризується свідомим ставленням до мови, розвиненим мовленням, мисленням, інтелектом та володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами мови її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетентності. Недостатня сформованість комунікативних умінь та навичок учнів, мотивації навчання зумовлюють посилення актуальності питання формування комунікативної компетентності [4].

Це означає, що вчитель має орієнтуватися на використання педагогічних технологій, за допомогою яких не просто б поповнювалися знання й уміння, а й розвивалися такі якості учня як пізнавальна активність, самостійність засвоєння знань, уміння творчо мислити, контролювати власне висловлювання тощо.

Проблемою формування комунікативної компетентності розглядалась багатьма відомими вченими: Н. Бібік, А. Богуш, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Я. Кодлюк, І. Осадченко, О. Савченко, М. Стельмахович.

Комунікативна компетенція передбачає володіння мовленнєвими вміннями й навичками, необхідними для спілкування, сукупність знань про норми й правила ведення природної комунікації. Формуючи компетентну особистість, учитель повинен: закласти міцний фундамент – збагатити знаннями; дати обтяжний словниковий запас; навчити вільно висловлювати думки; виробити вміння аналізувати, синтезувати, класифікувати події й оцінювати їх, маючи при цьому власну думку; навчити орієнтуватися у великому потоці інформації, вибирати з нього основне.

Сьогоднішній учень – продукт інформаційного середовища, тому й не просто його зацікавити художнім твором, розкрити йому багатство слова, неповторність і красу рідної мови, прищепити любов до понять, що асоціюються з образом Батьківщини, допомогти зрозуміти важливість комунікативних умінь і навичок.

Аналізуючи мовлення учнів, які навчаються в початковій школі, варто зазначити, що воно, як правило, безпосереднє, стисле, мимовільне, діалогічне. Йому притаманне повторення тих самих фраз, використання окремих слів – назв предметів замість формулювання речень. Спілкування школярів цього віку характеризується великою кількістю рухів та жестів. Молодші школярі далеко не завжди можуть висловити свої думки, почуття, передати словами те, що відчують. Вони ще не вміють лаконічно, точно побудувати свою розповідь. Часто переходять з однієї теми на іншу. У процесі спілкування не надають належного значення емоційності. Учні молодшого шкільного віку ще не володіють навичками самоконтролю.

Важливим для формування комунікативної компетентності у молодших школярів є досвід творчої діяльності. Набувається він при складанні власних оповідань, віршів, казок, легенд, описів, етюдів, есе. Такі висловлювання учнів

потребують самостійності у визначенні змісту і доборі мовних засобів. Вони не повинні будуватися на основі всебічно підготовленого мовного матеріалу, що добирається вчителем на основі його власного бачення змісту [1, с. 25-30].

У процесі формування комунікативної компетентності варто враховувати, що в учнів початкової школи переважає наочно-образна форма пам'яті. Вони швидше запам'ятовують конкретні відомості, події, предмети, факти, ніж словесний матеріал. У їх пам'яті краще зберігається те, що задіяне в процесі активної навчальної діяльності, з чим пов'язані їхні інтереси і потреби. Не менш важливим є врахування специфічних властивостей уваги, яка тісно пов'язана з емоціями, почуттями, інтересами школярів. Її основними особливостями є слабкість довільної та високий рівень мимовільної. Молодші школярі не можуть зосереджуватись на нецікавому, незрозумілому для них, легко відволікаються, швидко стомлюються.

Головним чинником підтримки їхньої уваги є інтерес, який можна, забезпечити яскравою наочною ігровими прийомами, нестандартними завданнями, цікавими доступними текстами різних типів, стилів і жанрів, інтерактивними формами організації навчальної діяльності. Усього періоду молодшого шкільного віку в учнів відбуваються якісні зміни, які необхідно враховувати під час формування комунікативної компетентності.

Таким чином, формування комунікативної компетентності учня, його здатності до ефективного спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів, творчого розвитку в комунікативній взаємодії. Від якості, глибини й обсягу знань, якими оволодіває учень на уроках української мови в школі, його сформованої комунікативної компетентності значною мірою залежить сучасний стан і майбутній розвиток нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головань М. Комунікативна компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23-30.
2. Державний стандарт початкової освіти (2018). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 23.08.2023).
3. Закон України «Про освіту» (2017р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 23.08.2023).
4. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/.../nova-ukrayinska-shkola> (дата звернення: 23.08.2023).
5. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93> (дата звернення: 23.08.2023).
6. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 23.08.2023).
7. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). К.: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА І ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сухолейстер М. Ю.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Нова українська школа (Концептуальні засади реформування загальноосвітньої школи), видана МОН, спрямована на створення школи, де реалізовується індивідуалізація навчального процесу, забезпечується неперервність освіти впродовж життя, освіта зорієнтована на розвиток особистості. Формування ключових компетентностей є нагальною потребою сучасної освіти. У концепції Нової української школи (НУШ) передбачено докорінне реформування загальної середньої освіти. Ключова зміна для учнів стосується нових підходів до навчання та змісту освіти. Передусім школа має давати школярам не лише знання, а й уміння їх застосовувати в різних життєвих ситуаціях.

Різні аспекти компетентнісного підходу в процесі навчання учнів вивчали Б. Андрієвський, Л. Калініна, Л. Онищук, О. Саган, О. Стебна, В. Шарко, І. Валуєва, С. Якименко та ін. Проте, актуальним є питання інтерактивних технологій у формуванні ключових компетентностей молодших школярів Нової української школи.

Н. Ничкало дає детальний і всебічний аналіз основних концепцій і звертає увагу на чітке визначення зазначеної мети перспективних філософсько-педагогічних, організаційних і фінансових положень:

1) прийняття нових державних стандартів загальної середньої освіти, які були розроблені враховувати компетентності, необхідні для успішної самореалізації особистості;

2) запровадження принципів педагогіки партнерства, заснованої на співпраці учень-учитель-батьки;

3) підвищення мотивації викладача шляхом підвищення оплати, надання академічної свободи та стимулювання професійного розвитку;

4) впровадження дитино-центричного принципу (орієнтованість на потреби учня);

- 5) удосконалення процесу виховання;
- 6) створення нової структури школи, яка дозволить опанувати новий зміст освіти та набути ряд ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості;
- 7) децентралізація та ефективне управління загальною середньою освітою, що сприятиме а реальна автономія школи;
- 8) справедливий розподіл державних коштів, що сприятиме рівному доступу всіх дітей до якісної освіти;
- 9) створення сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології навчання учнів, вчителів і батьків;
- 10) створення необхідних умов для навчання учнів безпосередньо за місцем проживання, зокрема в сільській місцевості, або забезпечення регулярного підвозу до шкіл [7, с. 89].

В Концептуальних засадах Нової української школи зазначені певні навчальні підходи стосовно формування компетентностей молодших школярів. Треба широко використовувати інтерактивні методи навчання (ігри, громадські та дослідницькі проекти, експерименти, групові завдання тощо). Учні повинні залучатися до командної діяльності, що сприяє їх соціалізації та успішному засвоєнню соціального досвіду. У Новій школі частка проектної, командної, групової діяльності в освітньому процесі повинна збільшитися. Треба враховувати різноманітні варіанти освітнього простору в класі. Освітній простір Нової української школи треба враховувати у процесі ефективного формування компетентностей молодших школярів завдяки інтерактивним технологіям [6, с. 69].

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес здійснюється за умов постійної, активної взаємодії усіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання у співпраці), де і учень, і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. У той час як традиційні стратегії викладання покладаються на те, що вчитель надає знання, з інтерактивним навчанням вчителі роблять свій внесок у процес навчання. Інтерактивне навчання як сучасний педагогічний підхід сприяє різноманітному та захоплюючому навчальному досвіду, який не обмежується теоретичними концепціями, а більше акцентує увагу на застосуванні в реальному житті.

Інтерактивне навчання може відбуватися різними способами та за допомогою різних інструментів, включаючи, але не обмежуючись інтерактивними дисплеями, онлайн-платформами, інтерактивними іграми або груповими заходами. Ці форми навчання особливо ефективні для розвитку важливих навичок молодших школярів. У минулому навчання інтенсивно зосереджувалося на запам'ятовуванні фактів і цифр. Сучасні педагогічні стратегії, визнаючи важливість цих необхідних навичок у класі, перейшли до більш значущого досвіду навчання.

Важливим засобом формування ключових компетентностей молодших

школярів є використання сучасних інтерактивних технологій, які забезпечують активну діяльність учнів у процесі опанування навчальним матеріалом, навчають їх формулювати власну думку і правильно висловлювати її, моделювати різні соціальні ситуації, розвивати навички самостійної роботи тощо. До них можна віднести: «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Обери позицію», «Акваріум», «Дерево рішень», «Сінквейн», «Колесо фортуни», «Колесо ідей», «Інтелект-карти» тощо [4, с. 83].

Таким чином, учні можуть зосередитися на змісті уроку за допомогою сучасних інтерактивних технологій, наприклад, завершивши урок на інтерактивному дисплеї, підтримуючи та залучаючи молодших школярів, не заважаючи. Крім того, слід також пам'ятати, що інтерактивне навчання, якщо його правильно спроектовано та реалізовано, може задовольнити різні стилі навчання та полегшить усім учням почуватися комфортно в класі.

Попри всі труднощі та значні витрати, реформу освіти періодично проводить кожна розвинена країна. Навіть розвинена країна зазнає серйозних змін в ідеології та економіці. Зважаючи на це, наша країна пережила колосальні зміни в економічній, соціально-політичній, культурній, геополітичній, ментальній сферах. Війна в Україні змусила перейти на дистанційну форму навчання. В таких умовах треба враховувати різні можливості інтерактивних технологій у процесі навчання молодших школярів. Інтерактивні технології є основа і засіб формування ключових компетентностей молодших школярів в умовах Нової української школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://surl.li/aidiz> (дата звернення: 21.08.2023).
2. Калініна Л.М. Управління новою українською школою. Порівняльна характеристика концептуальних змін. Директор школи. 2017. Т. 1. С. 12-21.
3. Онищук Л.А. Нова українська школа: реалії і перспективи. Український педагогічний журнал. 2018. Т. 1. №. 13. С. 47-53.
4. Полонська Т.К. Формування ключових компетентностей учнів молодшого шкільного віку в контексті Концепції Нової української школи. *Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації в освіті: сучасні підходи до професійного розвитку вчителів іноземних мов»*. 27–28 вересня 2019 р. Ніжинський держ. пед. ун-т імені Миколи Гоголя. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. С. 83-85.
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <http://surl.li/kkksz> (дата звернення: 21.08.2023)
6. Mezentseva, Olena (2018). New ukrainian school and waldorf education. Український педагогічний журнал. 4 (16). р. 69-76.
7. Nyckalo N. New Ukrainian School: the Present and the View to the Future. Labor et Educatio. 2017. № 5. С. 89-106.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФІЛАКТИКИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Терновик Н. А.

*проректор з організаційно-виховної роботи,
соціальних питань й розвитку,
кандидат психологічних наук,
професор кафедри психології*

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Психологічне здоров'я є втіленням соціального, емоційного та духовного благополуччя, оскільки є потенційною передумовою забезпечення потреб щодо активного способу життя, досягнення власних цілей, адекватної та оптимальної взаємодії з людьми, соціальним та іншим оточенням. Структурно-функціональна організація психологічного здоров'я є точкою відліку оптимальності й успішності адаптації особи до реальних умов її існування, коли не завдяки обставинам, а інколи всупереч їм вдається не лише пристосуватися, а й реалізувати власний потенціал і зберегти позитивний емоційний стан.

Відповідно, питання, яке стосується допомоги молодим людям в оволодінні техніками та стратегіями поведінки в конфліктних ситуаціях, ведення здорового способу життя, підвищення стресостійкості, які сприяють запобіганню та зменшенню ризику розвитку емоційного вигорання, залишається актуальним і затребуваним у часі. У цьому контексті профілактика виступає як один із основних напрямів запобігання емоційному вигоранню та умовою підтримки психологічного здоров'я, зокрема, у студентської молоді, ураховуючи високу ймовірність загрози виникнення емоційного виснаження в умовах навчально-виховного середовища.

Так, «вигорання» як феномен викликав інтерес і досліджувався відомими вітчизняними й зарубіжними вченими, серед яких – В. Бойко, Д. Брайт, Н. Водоп'янова, Н. Гришина, Ф. Джонс, Е. Зеєр, К. Кондо, К. Маслач, Є. Махер, Р. Мільруд, В. Орел, А. Пайнс, К. Роджерс, Г. Робертс, Г. Сельє, П. Торнтон, Т. Форманюк, Г. Фрейденбергер. Феноменальному аналізу поняття емоційного вигорання присвятили наукові доробки І. Брецько, Н. Маляр-Газда, К. Маслах, М. Павлюк, Б. Пельман, М. Скугаревська, Е. Хартман, Й. Чанг. Психологічні особливості й чинники емоційного вигорання студентів стали предметом дослідження вчених: Т. Вашека, А. Грись, Т. Зайчикова, І. Кондратенко, А. Мудрик, В. Носенко, З. Рахматі, Б. Столікер, О. Столярчук, Х. Янг. Специфіку профілактики й корекції емоційного вигорання вивчали В. Борщенко, Н. Водоп'янова, М. Гагарін, А. Ейпей, Н. Коляденко, Г. Лемко, Г. Сельє, Л. Хімчук.

Синдром емоційного вигорання впливає на всі аспекти життя особистості, призводячи до втрати здоров'я, психологічних і соціальних розладів. Синдром емоційного вигорання хоча й може загрожувати кожному, проте передусім створює ризик для тих осіб, діяльність котрих передбачає тривалий стрес у сфері міжособистісного спілкування. В основному мова йде про представників соціономічних професій і студентської молоді зокрема, беручи до уваги той факт,

що етап фахового навчання зумовлює напруження під час майбутньої професійної самореалізації та появу переживання низки психологічних феноменів, пов'язаних із віковими особливостями молоді й входженням до нового академічного середовища.

Психологічну природу емоційного вигорання почали вивчати відносно недавно. Змістовно й термінологічно існує багато означень цього поняття. В основному дослідники торкаються проблеми емоційного вигорання, розглядаючи її з причини виникнення стресових ситуацій на виробництві, трактуючи при цьому емоційне вигорання як складне багатоаспектне явище. Цей факт, відповідно, і спричинює поліаспектність у наповненні категоріально-понятійного змісту такого поняття, як емоційне вигорання, а також неоднозначну визначеність його місця в системі психологічних понять [2].

Варто зауважити, що знаковим фактором, який визначає успішність і благополучність молодих осіб у навчанні, спілкуванні й саморозвитку, є психологічне здоров'я. Саме воно робить особистість самодостатньою. Проте студентська пора характеризується надмірним психоемоційним і фізичним навантаженням, зокрема, під час семестрового контролю, складання іспитів. Останнє в поєднанні з невмінням розподіляти власні ресурси може призвести до появи в молодих осіб емоційного вигорання. Ідеться про стан, який заважає ефективно виконувати діяльність і спілкуватися з людьми.

До появи внутрішніх і міжособистісних конфліктів призводить передусім низька психологічна культура студентів, як наслідок, особистісна дисгармонія, тривога, фрустрація, негаразди в навчанні, неладно в особистому житті, неякісно в оволодінні професією. Відповідно, у цій ситуації, як зауважує І. Кондратенко, важливо вміти вчасно помітити появу його симптомів і будувати власну діяльність і спілкування так, аби максимально знизити ризик емоційного вигорання [6].

На думку О. Сергєєнкової та О. Столярчука, емоційне вигорання варто розглядати як процес поступової втрати студентом емоційної, фізичної й когнітивної енергії, що проявляється в симптомах фізичної втоми, розумового та емоційного виснаження, зниження задоволення від виконання навчальної діяльності [4].

Розглянуті й проаналізовані теоретичні положення, практичні висновки до проблеми емоційного вигорання та її вирішення підкреслюють гостру необхідність у визначенні того, що саме є основою для внутрішньої рівноваги особистості, як саме здійснюється регуляція її поведінки та як можна допомогти, зокрема, молодим особам на етапі фахового навчання уникнути емоційного виснаження й зберегти особисте психологічне здоров'я.

Результати проведеної методики «Діагностика емоційного «вигорання» особистості» вказують, що найменш сформованою в досліджуваних студентів є фаза напруження, а найбільш сформована – фаза резистенції. Щодо визначення рівня сформованості окремих симптомів емоційного вигорання в наших респондентів, то отримані результати демонструють таке: до найменш сформованих симптомів емоційного вигорання ввійшли такі, як психосоматичні

та психоемоційні порушення, неадекватне вибіркове емоційне реагування, деперсоналізація, «загнаність у кут»; найбільш сформованими в респондентів є такі симптоми «вигорання», як емоційний дефіцит, переживання психотравмуючих обставин, емоційний дефіцит, емоційна відчуженість; на стадії формування передусім перебувають симптоми: незадоволеність собою, емоційно-моральна дезорієнтація, тривога й депресія, редукція професійних обов'язків.

Одним із основних напрямів запобігання емоційному вигоранню є профілактика. Запобігання та зменшенню ризику розвитку емоційного вигорання в студентів сприятимуть, на думку зарубіжної дослідниці Н. Водоп'янової, відповідні техніки в стратегії, а саме: організація для студентів і викладачів спеціалізованих тренінгів, орієнтованих на розпізнавання симптомів «вигорання» та боротьбу з ними; розроблення програми підтримки студентів на основі проведення консультацій щодо запобігання нездоров'ю, пов'язаному зі стресом; демонстрація підтримки студентів у зв'язку з технологічними змінами; надання можливості більш гнучкого графіку навчання; проведення семінарів з керування конфліктами та розвитку навичок спілкування між студентами; відкритість каналів комунікації між викладачем і студентом; проведення внутрішніх заходів, спрямованих на підвищення рівня привабливості навчання в певному навчально-виховному закладі; оптимізація системи стимулювання та мотивації студентів, зокрема планування подальшої професійної діяльності й установа зв'язків між нею та навчальною діяльністю [3].

Отже, ризик «емоційного вигорання» в студентській молоді може бути зменшений шляхом дотримання розглянутих рекомендацій, які уможливають уникнення емоційного виснаження та зумовлюють збереження особистого психологічного здоров'я сучасного студента.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вашек Т.В. Детермінанти емоційного вигорання студентів-психологів в процесі навчання. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка Національної АПН України. Київ, 2011. Т. XIII. Ч. 6. С. 47-55.
2. Галецька І., Сосновський Т. Психологічне здоров'я. Психологія здоров'я: теорія і практика. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2006. С. 89–122. ГАБІТУС 138 Випуск 12. Том 2. 2020
3. Жогно Ю.П. Психологічні особливості емоційного вигорання педагогів : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. Одеса, 2009. 21 с.
4. Кизим Г.С. Прояв емоційного вигорання у практичних психологів. Проблеми екстремальної та кризової психології. 2013. Вип. 14. Ч. II. С. 116-123.
5. Коляденко Н.В. Навчальна програма дисципліни «Стратегії подолання професійного вигорання соціальних працівників» (для бакалаврів). Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 12 с.
6. Лаврова М.Г. Теоретичний аналіз сучасних поглядів на поняття «емоційне вигорання». Вісник Одеського національного університету. Серія «Психологія». 2014. Т. 19. Вип. 2. С. 194-202.
7. Лемко Г., Косюч М. Шляхи запобігання емоційного вигорання у студентів: соціально-педагогічний аспект. Обрії. 2013. № 1 (36). С. 75-78.

ПСИХОЛОГІЯ СТРЕСУ ТА НАПРУЖЕННЯ

Тетеря Н. І.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Яцюрик А. О.

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янука»*

Після Ганса Сельє дослідником, що вивчав психологію стресу був Лазарус, який у 1970 р. припустив, що стресова реакція людини залежить від того, як вона вміє сприймати та оцінювати (свідомо чи несвідомо) значення небезпечного, загрожуючого явища [4]. Більш того, інтенсивність стресового досвіду, на думку Лазаруса, визначається головним чином тим, наскільки людина відчуває, що зможе подолати ту чи іншу усвідомлену ним загрозу. Якщо ж людина не впевнена у собі, то її захисні здібності стають марними та придушеними [4].

Теорія Лазаруса дістала широкої підтримки дослідників. Слідом за ним багато вчених відійшли від однобокого підходу до розуміння сутності стресу тільки як тиску оточуючого середовища, або як набору фізіологічних реакцій. Так Кокс та його колеги запропонували розглядати стрес, як частину складної та динамічної системи транзакцій між індивідом та його природним оточенням [4].

Для глибокого розуміння психологічного функціонування організму в складних умовах, вітчизняні дослідники почали використовувати інший термін – «психічна напруженість» [1; 2; 3].

Специфіка психічної напруженості полягає в тому, що вона відображається в діяльності, яка детермінована мотивами. Мотиваційна сфера, взаємодіючи з афективною, спричиняє появу сильних емоційних переживань, які відповідно також грають велику роль у психічній напруженості. Завдяки цьому у психологічній структурі психічної напруженості дослідник Наєнко Н. І. [3] надала особливої ролі мотиваційним і емоційним компонентам, а психічну напруженість розділила на два види: операційну й емоційну [2].

Операційна напруженість виникає в результаті домінування процесуального мотиву, коли актуалізована потреба в активному ставленні до завдання, у діяльності як такої. У результаті сам процес діяльності забезпечує безперервне збудження і стимулює людину до її продовження [2].

Емоційна напруженість виникає в результаті домінування мотиву самоствердження, коли з'являється потреба в актуалізації своїх можливостей, у визнанні, престижі, самоповазі. Такий вид напруженості характеризується інтенсивним емоційним переживанням, оцінювальним ставленням до умов його перебігу [2].

Особливістю операційної напруженості є злиття мотиву з ціллю, здійснення мобілізуючого впливу та збереження працездатності, тоді як при емоційному помітним є різке незбігання цілі з мотивом діяльності, що дезорганізує сам процес діяльності та супроводжується різкими емоційними реакціями [2; 3].

Дослідники, аналізуючи психічну напруженість і розмежовуючи її з поняттям «стрес», зупинились на критерії характеристики ступеня вираженості цих станів. Психічна напруженість – це неспецифічна реакція організму й особистості у відповідь на вплив складної ситуації, яка залежить не тільки від характеру факторів складності, але й від ступеня чутливості до них організму, а також індивідуальних особливостей відображення ситуації. Стрес визначають як крайній ступінь психічної напруженості, що дезорганізує діяльність, на відміну від стану напруженості, який дає змогу підвищено й адекватно функціонувати організму [2].

Підсумовуючи поняття «стрес», доцільно його розглядати як реакцію організму, яка виражається у стані напруженості, пригніченості та виникає у людини під натиском екстремального впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зайчикова Т. В. Діагностика та профілактика синдрому «професійного вигорання» у вчителів : Методичні рекомендації. Київ-Рівне. 2003. 24 с.
2. Паньковець В. Л. Проблема професійного стресу менеджерів освітніх організацій. *Актуальні проблеми психології. Том 1.: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія: Зб. наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України.* [За ред. Максименка С.Д., Карамушки Л.М.] Київ : Міленіум. 2003. Ч. 9. С. 126-129.
3. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. Освіти. [За наук. ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки, Т. В. Зайчикової]. Київ : Міленіум. 2004. 264 с.
4. Lazarus, R. S. Patterns of adjusment. New York : McGraw-Hill. 1976. pp. 67-71.

ЛІДЕР УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ КЕРІВНИК КОМАНДИ ОДНОДУМЦІВ

Тимчук О.С.

педагог-організатор

*Рівненського академічного ліцею «Престиж»
імені Лілії Котовської РМР*

«Ким є справжній лідер? Якими рисами характеру він володіє? Яка його роль у роботі команди?» Ці та багато інших питань, що стосуються особистості лідера, є надзвичайно актуальними у наш час. Дослідженням питання лідерства присвячені роботи низки вітчизняних учених, зокрема І. А. Зяюна, Т. В. Гури, С. А. Калашнік, В. Є. Михайличенко, Н. В. Підбуцької, О. О. Нестулі, С. І. Нестулі, О. Г. Романовського, О. С. Пономарьова, Г. В. Попової та ін. Лідерство досить

часто ототожнюють з поняттям менеджменту, однак ми розуміємо, що лідер може бути водночас і менеджером, однак не кожен менеджер здатний бути лідером свого колективу. У закладах освіти ми досить часто стикаємося з проблемою, коли в учнівському колективі може бути формальний та неформальний лідери. Формальний лідер може обиратися, скажімо, за порадою класного керівника, однак не мати авторитету серед однолітків, тому й не може повною мірою виконувати свої функції.

Одним із завдань педагогів у сучасній школі є виокремлення учнів, які мають лідерські якості, та формавання повноцінного лідера колективу через систему занять.

Розпочинаючи роботу з активними та амбітними учнями варто в першу чергу розтлумачити саме поняття «Лідера». Важливо, щоб на початку учні висловили власні думки. Для цього можна використати наступну вправу.

Усіх учасників потрібно об'єднати у три групи. Для того, щоб це зробити випадковим чином, учасники повинні розрахуватися на «перший-третій». Перші номери утворюють першу групу, другі – другу і, відповідно, треті – третю. Учасники кожної групи отримують ватман та маркери і повинні описати та презентувати свої думки щодо певної тези. Група 1 – «Лідер. Ким він є?», група 2 – «Що робить?», група 3 – «Яка його роль?». Вислухавши представника кожної групи, варто підсумувати отриману інформацію. Пізніше – подати дефініції.

О. Г. Романовський та В. Є. Михайличенко визначають *лідерство* як «здатність впливати на інших людей у напрямку досягнення визначеної мети» [9, с. 514].

Н. В. Мараховська під поняттям «лідер» розуміє особистість з потенціалом, який цінний для групи і завдяки якому вона може впливати на інших людей [4, с. 15].

Отож, лідер – це людина з якостями керівника, яка має знання та вміння, необхідні для керівництва групою, щоб остання охоче досягала своїх цілей.

Функції лідера виникають із потреб робочих груп. Розглянемо 3 ділянки потреб:

1. Завдання. Реалізація спільного завдання.
2. Команда. Утримування єдності команди.
3. Одиниця. Індивідуальні потреби членів команди.

Розглянемо 7 основних рис, якими повинен володіти кожний лідер (за твердженням Джона Еріка Адаїра – британського академіка, який є теоретиком лідерства та автором понад сорока книг (перекладених на вісімнадцять мов) про ділове, військове та інше керівництво):

1. Ентузіазм
2. Чесність
3. Твердість (у прийнятті рішень)
4. Справедливість
5. Сердечність
6. Покірність
7. Впевненість у собі [1]

Варто також звернути увагу на 5 рис особистості лідера, які допомагають успішно виконувати свої функції:

1. *Здатність впливати на групу* – викликає бажання групи досягти цілей, виконати завдання.

2. *Здатність до командування* – прийняття рішень щодо наступних дій у міру розвитку ситуації та їх послідовного виконання.

3. *Спокій* – здатність контролювати емоції у складних або стресових ситуаціях.

4. *Залучення (відповідальність)* – докладання зусиль та виявлення рішучості під час виконання завдань та досягнення цілей.

Здорове судження – здатність систематично оцінювати та використовувати наявні ресурси та інформацію способом, що відповідає здоровому глузду, та забезпечувати досягнення очікуваних результатів.

При врегулюванні суперечливих питань, лідер повинен уміти знаходити консенсус. Це можливо лише за умови врахування думки всіх членів команди та зближення розбіжних поглядів. Працюючи з лідерми, варто провести вправи «Так, і...», «Так, але...».

Вправа «Так, і...». Учні сідають в коло. Тренер пропонує розглянути ситуацію – «всі ми плануємо поїхати на кілька днів на відпочинок. Але немає розробленого маршруту.» Завдання першого учня запропонувати початковий пункт (наприклад у Львів). Кожен наступний висловлює свою думку, але починає її словами «Так, і...». Наприклад, наступний учень скаже «Так, і потім в Карпати», «Так, і в Карпатах піднятися витягом на гору», «Так, і з Карпат поїхати у Чернівці» і т.д. Висловитися мають всі учасники групи.

На протигагу цій ситуації, одразу можна розглянути «Так, але...». Ситуація та ж сама. Перший учень пропонує початковий пункт, але кожен наступний має почати свою репліку словами «Так, але...». Приклад побудови комунікату в даній ситуації – «Пропоную поїхати у Львів», «Так, але я хочу у Карпати», «Так, але я б хотів поїхати у Кам'янець Подільський», «Так, але вважаю, що краще відправитися у печери на Тернопільщині» і т.д.

Підводячи підсумок даних вправ, звертаємо увагу учнів, що у першій ситуації ми, враховуючи думки та побажання кожного, фактично побудували чудовий маршрут для цікавої та яскравої поїздки, оскільки будуть враховані вподобання кожного. Натомість у другій ситуації учасники взагалі не дійшли згоди, так як кожен стояв на своєму.

Отже, відшукати консенсус ми можемо лише тоді, коли не заперечуємо думки та пропозиції одне одного, а тільки доповнюємо своїм власним баченням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адаїр Джон. Психологія лідерства. К., 2007. 352 с.
2. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія: Навч. посіб. 6-те вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2007. 309 с.
3. Куча С. Школа для майбутніх лідерів. *Шкільний світ*. 2006. Лютий. №8.

4. Мараховська Н. В. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2009. 22 с.
5. Мітлош А.В. Психологічний аналіз лідерської обдарованості членів молодіжних громадських об'єднань: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Київ, 2007. 20 с.
6. Нестуля О. О., Нестуля С. І. Основи лідерства. Наукові концепції (середина ХХ – початок ХХІ ст.): навч. посіб. Полтава: ПУЕТ, 2016. 375 с.
7. Пономарьов О. С. Феномен лідерства у контексті суспільних проблем. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2015. № 4. С. 11-19.
8. Романовський О.Г. Типологія лідерства. Х: ХДПУ, 2000. 532 с.
9. Романовський О. Г., Михайличенко В. Є. Філософія досягнення успіху Психологічний аспект: підручник. Харків: НТУ «ХП», 2007. 592 с.
10. Шевченко Н. Майбутнє належить лідерам. *Шкільний світ*. 2008. Січень. №4.

СИСТЕМА MOODLE ЯК БАЗИС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Токарєва І. А.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри інженерно-авіаційного забезпечення
Харківського національного університету Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба*

На сучасному етапі інформаційної революції та швидкого технологічного розвитку важливо адаптувати освітній процес у вищих навчальних закладах до нових вимог суспільства і ринку праці. Однією з актуальних тенденцій сьогодення є зростання попиту на гнучкі та доступні освітні програми, зокрема дистанційно, що дозволяють студентам самостійно визначати темп і місце навчання. Ефективне керування дистанційним освітнім процесом можливе завдяки невідпинному розвитку інформаційних технологій.

Moodle – інтерактивне середовище яке дозволяє не лише давати студентам необхідний контент, контролювати активність, час їх роботи в системі, а і забезпечує зворотній зв'язок між студентами та викладачем. У цьому контексті система Moodle як базис дистанційного навчання є одним з ключових інструментів, який відкриває величезні можливості для користувачів без прив'язки до просторових та часових обмежень.

Система Moodle набула широкого розповсюдження завдяки своїм можливостям сприяти ефективній організації, взаємодії та оптимізації навчального процесу. Вона надає можливість використання різноманітних інструментів для навчання та оцінювання, сприяючи активній співпраці між викладачами та студентами. Зростаючий інтерес до використання системи Moodle у вищих навчальних закладах обумовлює потребу глибокого розуміння її можливостей та оцінки переваг і недоліків, а також дослідження її впровадження в освітній процес.

В роботі проаналізовано можливості щодо створення, редагування та організації навчального контенту в системі Moodle на прикладі курсу «Екологія», який входить до циклу дисциплін природничо-наукової підготовки і викладається на другому курсі студентам всіх спеціальностей і форм навчання Інституту цивільної авіації ХНУПС.

Важливим фактором є можливість створювати різноманітний навчальний контент, такий як лекції, тести, відеоуроки, аудіо-матеріали тощо. Крім того, система дозволяє імпортувати матеріали з різних форматів, що полегшує процес перенесення наявних навчальних матеріалів у віртуальне середовище. Однак головною перевагою є можливість редагування контенту навіть після його публікації. Це означає, що викладачі можуть легко змінювати матеріали курсу, додавати нову інформацію або видаляти застарілі дані, адаптувати контент до потреб та запитів студентів відповідно до нових робочих програм навчальних дисциплін.

Як відомо, система Moodle дозволяє якісно структурувати навчальний процес шляхом створення модулів та розділів або підрозділів для курсу. Викладачі можуть легко організувати матеріали за темами, тижнями чи модулями, що полегшує навігацію та забезпечує послідовність навчання. За потреби можна систематизувати завдання окремо за видами, наприклад, лекції, тести, відео. Все це відкриває необмежені можливості при створенні нового курсу. Наприклад, у курсі «Екологія» було вирішено структурувати матеріал за змістовими модулями і кожен з них наповнювати необхідним контентом. А саме:

1. Сучасна екологія.
 - 1.1 Предмет і об'єкт екології
 - 1.2 Біосфера
 - 1.3 Техносфера
2. Техноекологія. Екологічний менеджмент
 - 2.1 Техноекологія
 - 2.2 Стратегія сталого розвитку
 - 2.3 Екологічний менеджмент.

Moodle дозволяє створювати інтерактивні завдання та тести, які допомагають перевіряти розуміння та засвоєння навчального матеріалу студентами. Використання форумів і чатів сприяє активній взаємодії між студентами та викладачами, обговоренню питань та обміну думками. У курсі «Екологія» ці інтерактивні можливості можуть включати обговорення актуальних проблем екології, спільне розв'язання завдань чи створення групових проєктів.

Важливою перевагою електронного курсу в Moodle є те, що система створює і зберігає інформацію щодо дій кожного студента: здані ним роботи, тести, отримані бали, коментарі викладача, повідомлення на форумі. Однак, освітнє середовище Moodle не передбачає відеозв'язку всередині системи. Таким чином, ідентифікація студента не можлива, що не гарантує самостійність виконання завдань, отже необхідне використання додаткових інформаційних технологій, наприклад, Zoom.

Загалом, аналіз можливостей створення, редагування та організації навчального контенту в системі Moodle на прикладі курсу «Екологія»

демонструє, що ця платформа може зробити навчання більш доступним, гнучким та інтерактивним, сприяючи поглибленому засвоєнню матеріалу та активній взаємодії між всіма учасниками навчального процесу. Отже, система Moodle повною мірою відповідає вимогам дистанційного навчання у вищих навчальних закладах і сприяє покращенню якості освітнього процесу та підготовки студентів до викликів сьогодення.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ОСВІТЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Тремба Д. С.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Красовська О. О.

*доктор педагогічних наук, професор
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Формування мислення людини завжди знаходило своє відображення у дослідженнях провідних науковців минулого і сучасності, ми розглядаємо мислення у розумінні професійно-художньої діяльності, а саме мистецтвознавчого мислення та його особливостей в процесі вивчення основ формоутворення. Мистецька освіта дітей молодшого шкільного віку неможлива без формування критичного мислення. Дослідженню проблеми розвитку критичного мислення присвячені праці таких науковців, як М. Ліпмана, Ж. Піаже, Д. Халперна, А. Кроуфорда, Дж. Брунера, Д. Дьюї, Л. Виготського. Серед українських вчених вивченням даного феномену займаються О. Пометун, С. Терно, Н. Вукіна, А. Тягло, О. Белкіна-Ковальчук, Л. Пироженко, О. Чуба. У працях вітчизняних дослідників питання критичного мислення розглядається в плані впровадження даної технології в освітній процес для його покращення і ефективності.

Освітня технологія розвитку критичного мислення в процесі навчання дитини – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають учнів до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань. Ця технологія допомагає готувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати інших. Сучасна освітня технологія розвитку критичного мислення розв'язує такі завдання:

- освітньої мотивації: підвищення інтересу до процесу навчання та активного сприйняття навчального матеріалу;

- інформаційної грамотності: розвиток здатності до самостійної аналітичної та оцінювальної роботи з інформацією будь-якої складності;

- культури письма: формування навичок написання текстів різних жанрів;

- соціальної компетентності: формування комунікативних навичок та відповідальності за знання [1, с. 219-224].

Критичне мислення – складне й багаторівневе явище. Мислити критично означає вільно використовувати розумові стратегії та операції високого рівня для формулювання обґрунтованих висновків і оцінок, прийняття рішень. З педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленневих операцій, що характеризується здатністю людини :

- аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;

- бачити проблеми, ставити запитання;

- висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;

- робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його [1].

Основні характеристики та принципи критичного мислення [5].

Самостійність – ніхто не може мислити за людину, висловлювати її думки, переконання, ідеї, тощо. Мислення стає критичним, тільки якщо носить індивідуальний характер.

Постановка проблеми – її розв’язання стимулює. Початок розв’язання проблеми – це збирання інформації, бо роздумувати «на порожньому місці» фактично неможливо.

Прийняття рішення – закінчення процесу, яке дозволить оптимально розв’язати поставлену проблему.

Чітка аргументація – необхідно усвідомлювати, що часто одна і та ж проблема може мати декілька розв’язань, тому необхідно підкріпити прийняте людиною рішення вагомими, переконливими власними аргументами, які б доводили, що вибране рішення є найкращим, оптимальним.

Соціальність – людина живе в соціумі, тому доводити свою позицію вона повинна в спілкуванні, в цей час вона поглиблює свою позицію або може щось змінити в ній.

Критичне мислення учнів початкових класів – це здатність до самостійного, творчого ставлення до навчального матеріалу та інформації, яку вони отримують з різних джерел. Критичне мислення учнів початкових класів характеризується певними ознаками, кожна з яких має свої вияви [3].

Незалежність мислення, відносна самостійність думок, що включає:

- прагнення самостійно осмислювати навчальну та іншу інформацію;

- активне висловлення власних думок щодо питань, які виникають на уроці;

- відсутність страху не погодитись з класом, учителем.

Отірність до нав’ювання думок, зразків поведінки, вимог інших, що включає:

- вміння помічати помилкові судження інших учнів;

- вміння обстоювати власну думку;

- прагнення до розуміння причин тих чи інших тверджень, вимог, висновків.

Критичне ставлення до себе, виявлення власних помилок та адекватне ставлення до них, що включає:

- бачення власних помилок;
- вміння адекватно оцінювати свої знання, якість вирішення навчальних завдань;

- уважне сприймання зауважень вчителя, товаришів щодо помилок і недоліків.

Пошукова спрямованість мислення, прагнення до знаходження кращих варіантів вирішення навчальних завдань, що включає:

- наявність розумної частини сумнівів щодо будь-яких «єдино вірних» рішень, висновків у процесі навчання;

- намагання самому розібратися у правильності тих чи інших тверджень, висновків, рішень;

- прагнення знаходити кращі варіанти розв'язання навчальних завдань, внести щось своє.

Вміння брати участь у діалоговій взаємодії, що включає:

- намагання аргументовано висловлювати свої думки;

- повага до думок і пропозицій партнерів;

- вміння співпрацювати з іншими для знаходження спільного рішення.

Неможливо навчити учнів мислити критично з першого уроку. Це мислення формується поступово, воно є результатом щоденної кропіткої роботи вчителя і учнів з уроку в урок, з року в рік. Не можна виділити чіткий алгоритм дій учителя з формування критичного мислення в учнів. Але можна виділити певні умови, створення яких здатне спонукати і стимулювати учнів до такого мислення [4].

Етапи критичного мислення.

1. Сприйняття інформації (доцільно використовувати різні джерела інформації).

2. Аналіз висновків – інформації.

3. Зіставлення їх із протилежними точками зору.

4. Розроблення системи доказів на підтримку відповідної точки зору.

5. Прийняття рішення, яке ґрунтується на доказах.

Упровадження методів критичного мислення на уроках «Мистецтва» в середовищі Нової української школи – це передумова активної творчої та пізнавальної діяльності учнів: нестандартна, цікава, творча робота, яка пробуджує інтерес до знань і сприяє емоційному, духовному та інтелектуальному розвитку школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белкіна-Ковальчук О. В. Роль критичного мислення в сучасній освіті // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2018. Випуск 52. С. 219-224. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mitimpt_52_53.

2. Ліпман М. Критичне мислення: чим воно може бути?. *Постметодика*. 2005. № 2 (60). С. 33-41.

3. Сойко І. М. Впровадження інноваційних педагогічних технологій навчання мовно-літературної освітньої галузі в початкових класах Нової української школи. Технології організаційно-управлінської та освітньої діяльності в початкових класах Нової української

школи в умовах інтеграції України до Європейського Союзу. Монографія / за заг. ред. О. О. Красовська. Рівне : видавець О. Зень, 2023. С. 136-176.

4. Пометун О.І., Сущенко І.М. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи. Київ: Освіта, 2017. 96 с.

5. Технологія розвитку критичного мислення INSERT. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://vигivska0804.blogspot.com/2016/01/insert.html>.

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Пастухов О. О.

*здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти
медичного факультету № 1
Одеського національного медичного університету*

Уварова О. О.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри суспільних наук
Одеського національного медичного університету*

Професійна ідентичність полягає у ставленні людини до конкретної професії, усвідомленні себе як фахівця, наданні оцінці професійному оточенню, в якому проходить професійна діяльність [3]. Починаючи з 1-го курсу навчання у ЗВО, здобувач проходить професійне орієнтування, отримує інформацію про професію і формує своє власне уявлення про неї. Цей процес має проходити під керівництвом фахівців в обраній справі. Професійна діяльність стає успішною в умовах, коли відбувається повна ідентифікація з обраною професією [1].

Психологічні та педагогічні аспекти поняття «професійна ідентичність» висвітлено низкою наукових робіт [4; 7].

Необхідність формування професійної ідентичності в медичній сфері відома з часів давньогрецького лікаря Гіппократа: він сформулював так звану «клятву Гіппократа», яка стала символом приєднання випускників до лікарської професії. У багатьох медичних ЗВО можна побачити текст цієї клятви, яка закликає до моральності, гідності, самовдосконалення та символізує собою тяглість традицій у здобутті професії лікаря.

Але час, як і клятва, змінюється і серед великого обсягу інформації в сучасному світі періоду глобалізації загострюється необхідність формування іміджу лікаря та дотримання відповідної професійної етики, які в сукупності створюють облік сфери медичних послуг на національному та міжнародних ринках. Сьогодні в Україні, завершуючи навчання у ЗВО, здобувачі дають присягу у вигляді Клятви лікаря, текст якої прийнято Указом Президента України № 349 від 15 червня 1992 р. [9] Урочиста присяга дає можливість усвідомити свою причетність до професії.

Зараз ринок медичних послуг України знаходиться у процесі трансформації в умовах послідовних медичних реформ задля прогресивної системи західного типу [2]. На ефективність її функціонування впливають зовнішні фактори, зокрема її імідж. Для його дотримання, треба розвивати професійне ком'юніті у суспільній культурі, яке допоможе медичним фахівцям самоідентифікуватися до певної соціальної групи з властивими моральними та професійними принципа. Цю самоідентифікацію необхідно розпочинати на етапі здобуття вищої медичної освіти.

Професійна підготовка фахівця у сутності має формування системи знань, вмінь та навичок, а також високих особистісних якостей; мета – формування особливої професійної ментальності – «буття фахівця» [6] Період здобуття вищої освіти грає особливу роль у процесі професіогенезу особистості лікаря, тому дуже важливим є формування відчуття належності до професії з 1-го курсу, коли до «клятви Гіппократа» ще далеко.

На формування професійної ідентичності впливають такі чинники: об'єктивні (зовнішні), що пов'язані з вимогами професійної діяльності; суб'єктивні (особистісні, внутрішні), поєднанні з самосвідомістю, самоактуалізацією, рефлексивністю, компетентністю, творчістю [8].

До зовнішніх чинників можна віднести навколишнє середовище, зокрема, медіа простір та традиції в університеті. Внутрішні фактори залежать від зовнішніх і дотичні до «Я-концепції».

Найвідомішими зовнішніми факторами щодо формування професійної ідентичності є спеціальний медичний одяг. Усі студенти вищих медичних закладів повинні бути одягнені в медичний халат і медичну шапочку в межах вищого медичного закладу та інших закладів охорони здоров'я. Це не тільки дисциплінує студентів щодо професійної ідентифікації, а ще й надає звичку завжди дотримуватися правил безпеки та гігієни при праці з пацієнтами. Також за межами закладів охорони здоров'я здобувачі вищої медичної освіти та медичні фахівці повинні знімати медичний одяг, що позитивно впливає на баланс між особистим життям та працею з точки зору психології.

Розвиток соціального маркетингу через розвиток національної та міжнародної кіноіндустрії та медіа простіру позитивно впливає на поступову кількість абітурієнтів до медичних закладів та довіру суспільства до медичних фахівців. Університетський сайт та сторінки у соцмережах також дають змогу ототожнювати себе з медичною спільнотою, дізнаватися про події в стінах свого навчального закладу.

Здобувачі вивчають «Медичну деонтологію» – дисципліну, яка покликана ознайомити з моральними принципами поведінки лікаря, його обов'язками, вимогами до зовнішнього вигляду та стилем комунікації. Курс «Історії медицини» також є базою для формування професійної ідентичності та іміджевих характеристик.

Практичними порадами для закладів вищої медичної освіти серед інших можуть бути: проведення тренінгів розвитку професійної ідентичності; організація командної роботи під час занять; проблемні наукові групи та наукові

гуртки на кафедрах; відпрацювання навичок спілкування під час організації університетських заходів; мастер-класи, відкриті лекції викладачів та запрошених фахівців; освітні компоненти щодо історії світової та вітчизняної медицини, етики та деонтології, комунікації, іміджології; активна популяризація професії на сторінках соцмереж тощо. Зформована професійна ідентичність стане базою для професійної адаптації та подальшого становлення спеціаліста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрушко Я. С. Професійна ідентичність особистості як психологічний феномен. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2013. Вип. 19. С. 104-110.
2. Барзилович А. Д. Моніторинг ефективності регулювання ринку медичних послуг. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 23. С. 124-130.
3. Гаврилук Н. М. Генезис психолого-педагогічного поняття «професійна ідентичність». *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2020. № 1 (19). С. 18-24.
4. Клибанівська Т. М. Професійна ідентичність: теоретичний аспект. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020 р. Т. 2. № 1. С. 52-56.
5. Кравчук О., Остащук І. Клятва Гіппократа – професійна присяга. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Вип. 44. С. 60–70.
6. Лазуренко О. О., Сміла Н. В. Особливості професійного становлення лікаря в умовах неперервної професійної освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Психологія»*. 2022. Вип. 2. С. 65-68.
7. Лящ О. П. Професійна ідентичність як чинник самоздійснення особистості. *Габітус*. 2020. Вип. 14. С. 189-193.
8. Саблук А., Біда О. Формування професійної ідентичності майбутніх молодших спеціалістів сестринської справи. *Педагогічний часопис Волині*. № 4(11). 2018. С. 137-140.
9. Указ Президента України № 349 від 15 червня 1992 р. «Про Клятву лікаря». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/349/92#Text>

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ НУШ

Федорчук О. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Найбільш прийнятним та ефективним у роботі з молодшими школярами з особливими освітніми потребами в НУШ, зокрема під час вивчення мистецьких дисциплін, вчителі вважають використання елементів арт-терапевтичних методик.

Арт-технологія є інноваційною освітньою технологією, але вона ще не набула широкого визнання та поширення в Україні. Впровадження арт-технологій в освітній процес НУШ все ще перебуває на стадії становлення, найчастіше їх використовують з дітьми молодшого шкільного віку. Однак досвід використання арт-технологій вже зараз починає вивляти свої переваги в роботі зі школярами. Творча діяльність, що лежить в основі арт-технології, підвищує інтерес учнів до навчання, забезпечує їхню успішність, пробуджує бажання зрозуміти себе і своє оточення, допомагає дітям усвідомити власний емоційний стан. Унікальність арт-технології полягає в тому, що вона базується на досягненнях як мистецтва, так і науки.

Застосування арт-технологій є універсальним і може бути використано для вирішення широкого спектру освітніх завдань. Педагоги, які володіють цими техніками, можуть розкрити творчий потенціал дітей, розвивати індивідуальну активність і спонукати дітей до усвідомлення власної унікальності.

Зрозуміло, що для цього вчителям необхідно урізноманітнити методи та прийоми навчання з метою підтримки стійкого пізнавального інтересу, оволодіння розумовими операціями, розвитку емоційної чутливості та розвитку індивідуальних творчих здібностей та уподобань кожного учня. Відповідно до функцій, які покладаються на вчителя, а саме сприяння вчителю в забезпеченні особистісно-орієнтованого, індивідуалізованого підходу до навчально-виховного процесу, тобто організаційна, виховна, розвивальна, діагностична, прогностична та консультативна функції, безпосередньо пов'язані з наданням освітніх послуг, модель його діяльності може бути узагальнена в певні етапи [4].

Нові освітні концепції НУШ вимагають системного та активного підходу до навчання. Сучасне викладання немислиме без впровадження інноваційних технологій. Серед різноманітних технологій вчителі обирають ті, які допомагають їм реалізувати свої навчальні та розвивальні завдання в конкретному класі, враховуючи вікові та психологічні особливості дітей.

У перші роки життя закладаються основи для подальшої освіти, формуються соціальні навички та формується особистість. Давно доведено, що хороші результати досягаються тоді, коли учні самі повністю залучені до всіх видів діяльності. Використання мистецтва і технологій в роботі допомагає розвивати всі ці якості.

Використання арт-технологій у початковій школі є найбільш ефективним, оскільки прагнення до спонтанної художньо-творчої діяльності в молодшому шкільному віці сильніше, ніж у підлітковому. Крім того, педагоги, психологи та фізіологи помітили, що перші роки навчання в школі є найскладнішими для учнів і вимагають певної підготовки, як фізіологічної, так і соціальної.

Усі науковці згадують про використання мистецтва як засобу формування особистісних цінностей. Це пояснюється тим, що мистецтво відіграє важливу

роль у формуванні художньо-естетичних смаків, уподобань та ідеалів у дитячій культурі. Мистецтво охоплює естетичні, гуманістичні, пізнавальні та моральні цінності і впливає на духовне становлення учнів в НУШ.

В Новій українській школі навчаються діти з особливими освітніми потребами, а саме: порушенням слуху та мовлення; порушенням зору; розумовою відсталістю; частковим порушенням опорно-рухового апарату.

Діти з такими порушеннями та їхні батьки обирають навчання в школах, де індивідуальний підхід забезпечують вчителі-предметники, асистенти інклюзії, практичні психологи, які працюють з такими дітьми в корекційних класах (дві години на тиждень на одного учня), соціальні педагоги, логопеди та дефектологи. Арт-терапія є ефективним методом реінтеграції та соціальної інтеграції таких дітей [3].

Метою арт-терапії є гармонізація розвитку особистості через самовираження та самопізнання за допомогою художніх технік, таких як малювання, ліплення з пластиліну, глини та тканини, музика, фотографія, кіно, книги та навчання акторській майстерності.

Завдяки своїй міждисциплінарній природі арт-терапія може мати не тільки терапевтичний або корекційний вплив на психофізичний стан дитини, але й виконувати первинну освітню функцію:

- корекційну;
- психотерапію;
- діагностику;
- розвиток.

Суть арт-терапії полягає в тому, що дитина втілює свої почуття на папері, в малюнках або в створенні казок. Вона звільняється від страхів, бар'єрів, негативних емоцій, замкнутості та неадекватності [2, с. 44-46].

Арт-технологія – це спосіб використання невербальної мови мистецтва для особистісного зростання, що дозволяє контактувати з глибинними аспектами духовного життя, внутрішньою реальністю, що складається з думок, почуттів, уявлень і життєвого досвіду. Арт-технологія ґрунтується на тому, що художні образи через творче самовираження допомагають людині зрозуміти себе і зробити своє життя щасливішим.

Цілями арт-технології є:

- реалізація та розвиток творчих здібностей;
- підвищення самооцінки та самосвідомості;
- розвиток емоційного та морального потенціалу;
- розвиток здатності вирішувати внутрішні та колективні проблеми;
- розвиток здатності виражати емоції.

Існує багато видів арт-терапії. Найпоширенішими видами арт-терапії для дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі НУШ є наступні напрямки:

- Кольоротерапія;
- Музична терапія;
- Пісочна терапія;

- Ігрова терапія;
- Казкотерапія;
- Маскотерапія;
- Лялькотерапія;
- Акватерапія [1, с. 22-25].

Таким чином, арт-терапія може бути застосована до арт-об'єктів як корекційно-розвивальний інструмент у роботі з дітьми з порушеннями особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі НУШ. Арт-терапія може застосовуватися під час уроків для максимального розкриття творчого потенціалу дитини та пошуку творчих засобів вираження, які найкраще відповідають її здібностям та потребам.

Елементи арт-терапії пропонуються використовувати не лише на уроках мистецьких дисциплін, а й на інших навчальних предметах, що надає унікальну можливість підвищити ефективність інклюзивної освіти та допомогти учням набутти ключових компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовк, О.А. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами методами арт-терапії. Дитина з особливими потребами. Київ. 2020, С. 22-25.
2. Вознесенська О., Мова Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога : Використання арт-технологій в освіті. Київ: Шк. світ, 2007. 120 с.
3. Коваль Л.В., Компанець Н.М., Лапін А.В., Квітка Н.О., Луценко І.В. Особлива дитина в інклюзивному дошкільному навчальному закладі. Київ: 2018. 367с. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/711769/>.
4. Нікішина Л.Т. Адаптована програма з арт-терапії для дітей з обмеженими можливостями. URL: <http://corr.ks.ua>.

ПРИРОДА ЯК ЗАСІБ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Харковець А. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Мельничук Л. Б.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Сучасні екологічні проблеми, які щоразу постають перед людством, зумовили актуальність виховання у молодого покоління любові та поваги до природи та її ресурсів; необхідність формування екологічної культури, починаючи з дошкільного віку, адже нові світоглядні орієнтири і завдання актуалізували проблему ставлення дитини до природи, корекції ціннісних орієнтацій і утвердження гуманістичних соціально-моральних позицій щодо використання природи суспільством. Відтак, одним з пріоритетних завдань сучасних закладів дошкільної освіти є виховання молодого покоління в душі дбайливого, бережливого ставлення до природи, здатності вирішувати питання раціонального природокористування, захисту і відтворення природних багатств землі.

Старший дошкільний вік є сензитивним періодом для усвідомлення дитиною моральних якостей, морального виховання особистості. Таким чином, дослідження природи як засобу морального виховання дітей старшого дошкільного віку є актуальним, оскільки воно сприяє формуванню екологічної свідомості, соціальної емпатії, моральних цінностей та забезпечує їхній фізичний та емоційний розвиток.

Проблема морального виховання дітей дошкільного віку була предметом наукових розвідок таких учених, як І. Бех, Н. Гавриш, О. Запорожець, В. Ліщук, Т. Садова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Н. Химич, О. Панченко та ін.

Моральне виховання дітей старшого дошкільного віку – це процес формування моральних цінностей, принципів та навичок у дітей з метою розвитку їх моральних уявлень та становлення їхньої моральної поведінки. Цей етап виховання є важливим для встановлення основних моральних принципів, які будуть впливати на дитину упродовж її життя [2].

Природа є потужним засобом розвитку моральних уявлень та формування моральних цінностей у дітей старшого дошкільного віку. Взаємодія з природою надає дітям унікального досвіду, який сприяє їхньому фізичному, емоційному та соціальному розвитку, а також моральному вихованню дітей дошкільного віку [4].

У процесі спілкування з природою діти дошкільного віку долучаються до першоджерел культури свого народу, особливостей бережного ставлення до природних багатств рідного краю. За допомогою краси природи, яка відображена в народному фольклорі, пропаганди культурних надбань формується уявлення про національну історію та культуру свого народу, що є засобом морального виховання дітей дошкільного віку.

Видатний педагог В. Сухомлинський активно пропагував використання природи як засобу морального виховання дітей. Він підкреслював важливість безпосереднього контакту дітей з природою та використання природних об'єктів в освітньому процесі. У своїх працях В. Сухомлинський описував різноманітні способи використання природи у моральному вихованні дітей. Він пропонував проводити уроки під відкритим небом, вивчати рослинний та тваринний світ у їхньому природному середовищі, спостерігати за природними явищами, розвивати увагу та спостережливість дітей. Ми погоджуємось з думкою В. Сухомлинського, що спостереження за природою допомагає розвивати в дітях

любов, почуття дружби, турботи та взаємодопомоги. Вони вчаться сприймати природу як свою другу батьківщину, цінувати красу та дивовижність життя, проявляти повагу до всього живого [2].

У свою чергу В. Фокіна – відома дослідниця в галузі педагогіки та морального виховання дітей також розглядає природу як важливий засіб морального виховання дітей. Вона стверджує, що взаємодія з природою сприяє розвитку естетичного сприйняття у дошкільників, адже вони навчаються сприймати природу як джерело краси, гармонії та емоційного задоволення. Це розвиває їхню здатність цінувати та дбати про красу оточуючого світу. Спостереження за природою допомагає дітям розуміти та співчувати потребам інших живих істот. Вони навчаються бачити та розуміти світові інтереси, страждання та потреби тварин, рослин та навколишнього середовища [5].

Природа як засіб морального виховання дітей старшого дошкільного віку має декілька важливих аспектів.

1. Відчуття природи. Взаємодія з природою допомагає дітям розуміти своє місце в світі та відчувати себе частиною природного середовища, розвиває відчуття приналежності до природи та розуміння, що вони несуть відповідальність за її збереження.

2. Розвиток спостережливості та уважності. Природа спонукає дітей до спостереження і детального аналізу довкілля. Вони набувають вмінь помічати маленькі деталі, взаємозв'язки та закономірності в природі, що сприяє розвитку їх спостережливості та уважності.

3. Виховання поваги та дбайливості. Взаємодія з природою вчить дітей поважати і цінувати красу і різноманіття природного світу. Вони навчаються бути дбайливими до рослин, тварин та оточуючого середовища.

4. Навчання в природі. Природа стає вчителем для дітей, яка надає безліч уроків та навчає важливим моральним принципам. Вони можуть вивчати цикли життя, взаємодію в екосистемах, взаємодопомогу та взаємозалежність у природі, що сприяє розумінню та усвідомленню моральних цінностей.

5. Сприяння екологічній свідомості. Взаємодія з природою сприяє формуванню екологічної свідомості у дітей дошкільного віку. Вони навчаються усвідомлювати вплив своїх дій на природне середовище, що сприяє розвитку екологічної відповідальності [1; 3].

Таким чином, природа має великий потенціал як засіб морального виховання дітей старшого дошкільного віку. Взаємодія з природою сприяє формуванню естетичного сприйняття, емпатії, екологічної свідомості та ціннісних орієнтацій у дітей. Природа надає можливість дітям розуміти гармонію та красу оточуючого світу, вчить їх цінувати природу як цінне джерело життя та виховує у них почуття поваги до всього живого. Спостереження за природою допомагає розвивати у дітей емпатію та співчуття, адже вони навчаються розуміти потреби живої природи. Взаємодія з природою сприяє фізичному розвитку дітей, вони отримують можливість активного руху, дослідження та експериментування, що сприяє розвитку координації рухів та загальної фізичної сили. Використання природи в моральному вихованні дітей старшого дошкільного віку сприяє

формуванню в них етичних цінностей, відповідальності та громадянської свідомості.

Отже, природа має важливе значення у процесі морального виховання дітей старшого дошкільного віку, оскільки вона сприяє розвитку їхньої естетичної, емоційної та соціальної сфери, формує в них ціннісні орієнтації та допомагає стати свідомими та відповідальними громадянами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Моральність особистості: стратегія становлення. Київ: УЗМН, 1991. 167 с.
2. Галуз'як В. М. Ідеї морального виховання в теоретичній спадщині В. Сухомлинського. URL: <http://library.vspu.net/handle/123456789/1141>.
3. Каменєва Н.Г., Кондратьєва Н.Н., Каменєва Л.А. Світ природи і дитина. Методика екологічного виховання дошкільників: навчальний посібник для педагогічних училищ за спеціальністю «Дошкільна освіта». вид. 2-е, перероб., доп. Київ : Дитинство-прес, 2003. 345 с.
4. Природа у вихованні дітей дошкільного віку. URL: <http://studcon.org/pryroda-u-vyhovanni-ditey-doshkilnogo-viku?page=2>.
5. Фокіна В.Г. Екологічне виховання – це виховання моральності, духовності та інтелекту. *Дошкільне виховання*. 2005. №7, С. 11-14.

ЗАСТОСУВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» ЯК ЗАСОБУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Огарь Л. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Освітній процес початкової школи вимагає від сучасного учня спрямованість інтересу на широке коло предметів і дій, різних за змістом і функцією; виділення зовнішніх якостей предметів, пізнання внутрішніх зв'язків і відношень, самостійної постановки пізнавальних задач і спроб розв'язати їх. Все це можливо завдяки дидактичним іграм, які виступають провідним засобом у формуванні пізнавальної діяльності молодших школярів.

Проблему формування пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку в освітньому процесі досліджували такі зарубіжні і вітчизняні педагоги та науковці, як Е. Баффі, Дж. Брунер, Е. Говен, К. Кімборльд, Б. Роум, Х. Хеден, Н.

Бібік, В. Вербицька, О. Савченко, В. Сухомлинський та інші. У своїх роботах вони акцентують увагу на засобах та умовах активізації навчальної діяльності, розвитку навчального інтересу, мотивації до активності і самостійності молодших школярів.

Наукові доробки Л. Артемової, А. Вербицького, П. Підкасистого, О. Янковської пов'язані з різними аспектами поліпшення ефективності активізації пізнавальної діяльності в освітньому процесі початкової школи за допомогою ігор або їх комплексів. У роботах науковців доведено, потенційні можливості та ефективність педагогічної ігрової технології, які характеризуються сукупністю взаємопов'язаних умов, що забезпечують її функціонування.

Головними умовами ефективного застосування дидактичних ігор у роботі з дітьми О. Савченко називає такі умови:

- створення ігрового середовища;
- органічне включення гри в навчальний процес,
- врахування вікових особливостей школярів;
- емоційне ставлення самого педагога до ігрової діяльності (емоційне стимулювання);
- створення емоційного настрою самих дітей (якщо діти стомлені, гра не викличе інтересу);
- результат гри [1].

Необхідною умовою застосування гри є також баланс між вільною самостійною грою та іншими видами діяльності. Дотримання такого балансу є одним з основних компонентів розвитку пізнавальної діяльності дітей молодшого шкільного віку.

На нашу думку, необхідною умовою для здійснення ігрової діяльності є наявність знань та умінь молодших школярів.

На думку науковців С. Ладивір, А. Сорокіної, В. Нечаєвої, організація ігрової діяльності молодших школярів потребує створення ігрового середовища, яке б забезпечувало вільний вибір гри дитиною, зміну її змісту, оформлення, співвідношення окремих елементів гри між собою та іншими предметами. Для проведення ігор сучасне предметно-розвивальне середовище повинно бути забезпечене комплектами для настільних та будівельних ігор, комплектами обладнання для уроків природознавчого змісту. Усе обладнання має бути зручним та легко трансформуватися.

Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання, вбачає в них можливість ефективної організації взаємодії педагога та учнів, продуктивну форму спілкування з елементами змагання, безпосередності, непідробного інтересу. Дидактичні ігри на уроках «Я досліджую світ» сприяють формуванню предметних компетенцій, вирішують певні дидактичні завдання: вивчення нового матеріалу або повторення і закріплення пройденого. Під час виконання вправ «Відгадай, хто я?», «Мудрі сови», «Інфокарусель» та інших у молодших школярів формуються уміння виконувати завдання на основі компромісного вибору, що в свою чергу, сприяє розвитку соціальної компетентності [3, с. 298]. Ці аргументи

можна вважати достатньою підставою для більш широкого використання гри в процесі навчання на уроках «Я досліджую світ».

Добираючи дидактичні ігри для дітей педагог повинен враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей; особливості дитячого колективу; складність завдань, які ставляться на занятті, інтересами і побажаннями дітей; матеріальне забезпечення педагогічного процесу. Створюючи ігрову ситуацію відповідно до змісту проблеми, педагог має чітко спланувати діяльність учнів, спрямувати її на досягнення поставленої мети.

Коли визначено завдання, вчитель надає йому ігрового змісту, окреслюючи ігрові дії. Ігровий зміст спонукає учнів до гри. А коли виникає особиста зацікавленість, то з'являється і активність, і творчі думки, і дії, і хвилювання за себе, команду, весь колектив [2].

Відхід від традиційної побудови уроку і введення ігрового сюжету привертають увагу всього класу. У грі діти потрапляють у ситуації, що дозволяють їм критично оцінювати свої знання в активній дії, приводити ці знання в систему. Пояснення вчителями ходу гри повинні бути лаконічними і конкретними. Учитель, плануючи дидактичну гру, повинен продумати організацію дітей, послідовність ігрових дій, зміст, тривалість гри, контроль і оцінку це дає величезну перевагу педагогам.

Дидактичні ігри на уроках «Я досліджую світ» конструюються по-різному. В одних випадках у них наявні всі елементи рольової гри: сюжет, роль, дія, ігрове правило; в інших – тільки окремі складові. Ігри з використанням контуру того чи іншого об'єкта дозволяють, виробляти в учнів спостережливість, уміння виділяти об'єкт із ряду інших, дати йому коротку характеристику. Так, при вивченні карти півкуль учитель пропонує за контурами визначати материки й океани, потім показати їх на карті. При повторенні окремих матеріалів, пов'язаних із природою України, учитель може запропонувати за контурами визначити звірів і птахів, запитати, де вони зустрічаються, дати їм коротку характеристику.

Для дітей 3-4 класів, коли відбувається пробудження інтересу і любові до природи, пізнання її через конкретні об'єкти та явища, доцільно використовувати експериментально-дослідницькі ігри. Саме вони, впливаючи на емоційно-чуттєву сферу дитини, можуть викликати в неї бажання спілкуватися і взаємодіяти з довкіллям. Так, у дослідницьких іграх головним є предмет дослідження, над яким діти експериментують, досліджують, спостерігають за змінами. Така гра може відбуватися у формі подорожі стежинами рідного краю, екскурсії до місць корисних копалин, географічні ігри – подорожі. Дослідницькі ігри використовуються найчастіше з метою перевірки або закріплення навчального матеріалу, поглиблення та розширення знань.

Рольові дії в іграх природознавчого змісту головним чином зосереджено навколо норм ставлень між людиною і природою, норм і правил екологічної поведінки. У грі дитина ніби потрапляє у сферу взаємовідносин людини з природою. Норми і правила, що лежать в основі цих взаємовідносин, стають через гру джерелом формування природознавчої компетентності учнів. Дії під час

рольових та імітаційних ігор зосереджені навколо активізації пізнавальної діяльності.

Отже, ігрова діяльність дає змогу широко охопити всі види діяльності дитини, оскільки акумулює в собі пізнавальну, ігрову та творчу діяльність, охоплює всі аспекти життєдіяльності дітей у школі і вдома. Вважаємо, що активне впровадження ігрової діяльності у сучасних школах буде перспективним найближчим часом, що є потребою суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
2. Хитяєва Л. П. Цікаві завдання з природознавства для початкової школи. Харків: «Ранок», 2008. 160 с.
3. Хом'як О.А. Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів засобами інноваційних технологій навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Технології організаційно-управлінської та освітньої діяльності в початкових класах Нової української школи в умовах інтеграції України до Європейського Союзу*: монографія / авт. кол. : Красовська О.О., Максимчук Н.С., Міськова Н.М. та ін. ; за заг. ред. О. О. Красовська. Рівне: видавець О. Зень. 2023. С. 287-323.

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Чемерик І. О.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Сучасному школяреві належить стати активним учасником соціального і духовного розвитку країни, що потребуватиме від нього самостійності в процесі оволодіння новими знаннями і вміннями в школі, у закладі вищої освіти та протягом усього життя. Формування дослідницьких умінь молодших школярів – одне із найважливіших завдань сучасної освітньої практики в рамках Концепції «Нова українська школа». Дослідницька активність сприяє становленню суб'єктної позиції дитини в пізнанні навколишнього світу. Слід підкреслити, що при створенні передумов для цілеспрямованого розвитку дослідницької активності дітей відбувається розвиток мислення, становлення пізнавальних

інтересів, розвиток продуктивної і творчої діяльності, розширення взаємодії дітей з навколишнім світом [1].

Початкова школа покликана здійснити повноцінний процес формування дослідницьких умінь у молодших школярів. Значимість дослідницької діяльності для розвитку творчих здібностей і умінь в школярів стимулює широке поширення та впровадження в освітню практику різних форм проєктної та дослідницької діяльності учнів.

Основою для успішної реалізації ключових компетентностей концепції «Нова українська школа» є технологія STEM-освіти, сутність якої виявляється у поєднанні міждисциплінарних практик, особистісно орієнтованих підходів до вивчення природничо-математичних дисциплін, дослідницько-проєктної діяльності, інноваційних технологій, мистецьких дисциплін, леґо-конструювання, співпраці, самореалізації. У цій системі навчання гармонійно поєднано науку, технології, інженерний підхід, математику, мистецтво [2].

Проблема формування дослідницьких умінь висвітлювалася у наукових дослідженнях С. Величко, І. Войтовича, С. Гайдука, Ю. Галатюка, А. Давиденка, Ю. Жука, М. Остапчука. Ними зроблений значний внесок у розвиток шкільної освіти. У фундаментальних працях таких учених, як Т. Байбара, Н. Бібік, В. Бондар, А. Гладкова, Н. Голуб, Я. Кодлюк, В. Паламарчук, О. Савченко, Н. Семенова та ін. досліджувалася проблема організації та здійснення науково-дослідницької діяльності з молодшими школярами.

На сьогодні STEM-освіта набуває широкого впровадження на державному рівні. Теоретичний дискурс проблеми STEM-освіти висвітлено в працях зарубіжних учених Georgette Yakman, George Lucas. Розкриттю теоретичних основ впровадження такої освіти присвячені праці вітчизняних науковців, зокрема В. Величка, О. Данилової, С. Галата, О. Патрикєєвої, О. Лозової, С. Горбенко, Н. Гончарової, О. Коршунова та інших.

Система STEM-освіти готує учнів до життя в реальному швидкозмінному світі, вчить реагувати на зміни, бути творчою особистістю, спонукає до всебічного розвитку. Впровадження STEM-технологій в навчальний процес може допомогти учням розвинути найважливіші характеристики, притаманні в майбутньому компетентним фахівцям:

- здатність щодо розуміння проблеми;
- вміння визначати якомога більше аспектів проблеми та їхню актуальність;
- здатність щодо формулювання дослідницьких питань та окреслення шляхів їх вирішення;
- гнучкість (здатність щодо розуміння нових іншої позиції; стійкість у відстоюванні власної точки зору);
- оригінальність;
- здатність щодо структурування ідеї;
- здатність щодо абстрагування та аналізу;
- здатність щодо конкретизації та синтезу.

Одним з принципів впровадження STEM-технологій є продуктивна мотивація молодших школярів до здійснення проектної, дослідницької діяльності, участі в різноманітних конкурсах.

Також до переваг STEM-освіти відносять:

1. Зосередження на практичних питаннях і проблемах. Учні набувають уміння знаходити шляхи вирішення проблем шляхом спроб і помилок, а не теорії.

2. STEM-освіта – це творчий простір, в якому учні не лише задовольняють власні потреби, а й готуються до дорослого життя в суспільстві та роблять свідомий вибір майбутньої професійної діяльності.

3. На відміну від класичної освіти, STEM-навчання надає учням автономію: процес навчання менше залежить від взаємин учень-вчитель, тому прогрес буде мати об'єктивну оцінку. Завдяки цій автономії учні опановують вміння бути самостійними, приймати власні рішення та брати на себе відповідальність.

4. На STEM-уроках не лише викладається теоретичний матеріал, а й закріплюються знання через практичне застосування та виконання різноманітних завдань, які є настільки цікавими, що їх складність не лякає учнів.

5. На STEM-уроках поступово формується основа для розуміння учнями принципів будови та функціонування різних систем і процесів управління в природі, техніці та суспільстві та усвідомлення їх єдності. Завдання STEM-освіти загалом, і кожного STEM-уроку зокрема, спрямовані на формування таких компетенцій і вмінь:

- розуміння концепцій, операцій і взаємозв'язків;
- навички акуратного виконання операцій;
- здатність розуміти, формулювати і вирішувати проблеми;
- логічне мислення, рефлексія, уміння пояснювати й аргументувати;
- здатність розглядати предмет як корисний і цінний;
- віра в свою ефективність.

В процесі навчання за STEM-технологією формується особливий вид мислення – STEM-thinking (навички критичного мислення, проектний підхід до розв'язання проблеми, експериментальні засади опанування знань, різнобічний погляд на явища, який передбачає «не ставити крапку у вивченні»).

У початкових класах розвиток STEM-thinking відбувається за напрямками:

1. Навички користуватися джерелами, не обмежуючись лише одним джерелом. Для критичного мислення не існує єдиної авторитетної думки, яка не підлягає перевірці та переосмисленню.

2. Компаративістичні навички (компаративізм – порівняльний, порівняльно-історичний методи, які застосовують під час вивчення споріднених предметів і явищ). За нескладним алгоритмом школярі навчаються порівнювати, зіставляти предмети, явища (художні твори, агрегатні стани води, відмінювання закінчень, властивості арифметичних дій тощо).

3. Світ навколо нас є складною системою зв'язків і взаємовпливів, тому усвідомлення взаємопроникності явищ та цілісності світу – один із наріжних каменів світогляду особистості. Щоб зрозуміти принцип STEM-навчання, варто

бачити не просто явище, а розуміти, які математичні, фізичні, географічні, хімічні закономірності спричинили його виникнення.

Отже, STEM-освіта вирішує низку основних завдань сучасної школи – створити умови для різнобічного розвитку молодого покоління, забезпечити активізацію і розвиток інтелекту, інтуїції, творчого мислення, рефлексії, аналітико-синтетичних умінь та навичок з урахуванням можливостей кожної дитини. До того ж формування дослідницьких умінь на основі STEM-підходу дозволяє виконувати запит держави і соціального замовлення на майбутніх висококваліфікованих фахівців технічної галузі, дозволяє підвищити інтерес сучасної молоді до інженерних спеціальностей, значно поліпшити якість навчання і підготувати учнів до реального життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція «Нова українська школа». (2016). URL: <http://surl.li/jjoij>
2. Красовська О.О, Міськова Н.М., Хом'як О.А., Кирилович О.Ф. Інтегрований підхід до використання технологій STEM та STREAM-освіти на уроках «Математики», «Я досліджую світ», «Мистецтва», «Літературного читання» у початковій школі. *Дослідження інновацій та перспективи розвитку науки і техніки у XXI столітті* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 10 листопада 2022 р., м. Рівне. – Львів – Торунь: Liha-Pres, 2022. С. 130-134.

ВИХОВАННЯ В ДІТЕЙ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ЖИТТЯ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

Чубик О. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Хом'як О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

*Діти повинні жити у світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії,
творчості.*

Василь Сухомлинський

Розвиток суспільства, зміни, що супроводжують усі сфери життя людини, інтеграційні процеси в освіті та педагогічній практиці вимагають вдосконалення умов навчання і виховання нового покоління.

Аналіз реального життя дітей з функціональними обмеженнями засвідчує, що на сьогодні переважна їх більшість продовжує традиційно перебувати в досить замкнутому просторі сім'ї, медичних установ або інтернатних закладів, у кращому випадку – денного перебування в центрах соціально-психологічної реабілітації. Відповідно, ставлення до себе, навколишнього світу та процесу пошуку свого місця в цьому світі формується під впливом незначної групи оточуючих людей (переважно рідних, які обтяжені клопотами по утриманню такої дитини). У таких умовах дитина з функціональними обмеженнями не має можливостей для повноцінної самореалізації, через що існує загроза спотвореного сприйняття довкілля, небажання спілкуватися та пізнавати цей світ, а іноді й до втрати сенсу життя та взагалі відсутності бажання жити [5].

З огляду на це особливої актуальності набуває питання формування системи цінностей, на основі яких будується ставлення дитини з функціональними обмеженнями до світу, оточуючих її людей, самої себе та власного життя. Особистісний розвиток таких дітей має особливий характер і проходить через загартування не лише дитячої душі, а й тіла, що, у свою чергу, потребує більшої уваги, адже ті функціональні обмеження, що стримують розвиток таких дітей, автоматично гальмують і процес засвоєння цінностей, деформуючи їх крізь призму вад та існуючого у суспільстві ставлення до людей з ними [4].

Суспільство зацікавлене в тому, щоб люди, що в ньому виховуються, мали змогу активно і цілеспрямовано пізнавати закони дійсності, знаходити нові форми задоволення своїх потреб, що постійно змінюються. Але ж підлаштуватися під мінливий світ в умовах сучасності зможе лише креативна, творча особистість. Багато вчених розглядають творчість як вроджену властивість людини, що може проявитися за наявності «сприятливих умов» у дитини вже в 6-7 років. І якщо почати вчасно і ефективно її розвивати, людина в майбутньому обов'язково досягне успіху [3].

Питання впливу арт-терапії на дітей досліджують Г. Батищева, О. Вознесенська, Н. Волкова, В. Газолишин, Н. Ещенко, О. Пилипенко, Н. Полякова, Н. Простакова, О. Пинчук, А. Чуприков, Т. Яценко та ін.

Яскравою зіркою вітчизняної філософії є, безперечно, Г. Сковорода, який вважав, що «людина, перш за все, повинна зрозуміти своє «моральне ядро», «своє вічне серце» [2]. Під поняттям «серце» він розумів «внутрішню людину», яку розкривав крізь невидиму призму природи психічного життя, коренем якої є шлях до «дійсної людини», що веде через «преображення душі в духа, а духа – в серце» [2].

Діти з особливими потребами – це діти, яка мають освітні, комунікативні, медичні, психологічні, побутові, соціальні потреби, пов'язані зі стійким розладом здоров'я, які відрізняються від потреб більшості її однолітків.

Зцілення за допомогою різних видів мистецтва ще не всіма педагогами, батьками взято на озброєння і даремно. Дивно, коли занурюючись у світ творення

і творіння краси, діти не тільки емоційно радіють, але й стимулюють захисні і відновлюють функції організму. Це їх гормон радості, поле діяльності, що проносяться видимі результати. Щоб почати творити, можна самостійно або після консультації з фахівцем визначитися з видом арт-терапії. Зазвичай в якості допоміжного засобу при загальній терапії одужання рекомендують:

1. Малювання. Олівці, фломастери і маркери підійдуть для гіперактивних дітей. Акварель, гуаш, акрилові фарби – для дітей, які перенесли стреси і глибокі психологічні травми.

2. Роботу з різними матеріалами з ліплення (глина, віск, пластилін) та скульптура.

3. Мистецтво створення фігур з паперу (орігами, колаж) .

4. Музика, спів, вокал.

5. Танці, пластика, художня гімнастика.

6. Кіно і відео.

7. Казкотерапія [3].

У процесі соціалізації дітей з особливими потребами у більшості випадків використовують індивідуальну і групову форми арт-терапії. Більшість арт-терапевтів надає перевагу груповій арт-терапії, адже саме групова робота з дітьми з вадами розвитку дозволяє розвивати ціннісні соціальні навички, дозволяє опанувати нові ролі, а також спостерігати, як рольова поведінка впливає на взаємини з навколишніми, підвищує самооцінку і призводить до зміцнення особистої ідентичності. У системі соціальної допомоги дітям з особливими потребами використовуються різні види арт-терапії: терапія засобами зображувальної діяльності (малюнок, ліпка); музична терапія; імаготерапія; кінезітерапія (особливо, психогімнастика та корекційна ритміка); танцювальна терапія; казкотерапія.

Терапія засобами зображуваної дійсності спрямована на розв'язанням у символічній формі конфліктної травмуючої ситуації у міжособистісних взаєминах, підвищення самооцінки дитини з обмеженнями у розвитку, усунення тривожності та страхів тощо.

Позитивний ефект у процесі соціальної інтеграції дитини з обмеженими функціональними можливостями мають різні види музичної терапії (рецептивний, активний, інтегративний), метою яких є моделювання позитивного емоційного стану, катарсис, вихід з психотравмуючої дитину ситуації шляхом сприймання музики, звільнення дитини від негативних переживань.

З вище вказаного можна дійти висновку, що під час використання методів арт-терапії створюються сприятливі можливості для самовираження дітей, які мають різноманітні проблеми, підвищується їх інтерес до навколишньої дійсності. При цьому відбувається не тільки здійснення процесу навчання і виховання, а й процес соціалізації таких дітей. Результат вбачається не в гарному виконанні самої роботи, а в тому, що дитина в кінці заняття починає посміхатися. Переваги використання елементів арт-терапевтичних методик у роботі з молодшими школярами, які мають особливі освітні потреби у тому, що практично кожна дитина (незалежно від свого віку) може брати участь в арт-

терапевтичній діяльності; вони є засобом переважно невербального спілкування, потужним засобом при спробі в налагодженні контактів; викликають позитивні емоції, допомагають подолати апатію і безініціативність, сформувати більш активну життєву позицію. Потрібно схвалювати дитину у всіх її творчих починаннях, які допомагають цілісному і красивому сприйняттю цього світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сварник М. Інклюзивна освіта в Україні : попередній аналіз ситуації. *Інклюзивна освіта*. Збірник матеріалів проекту. Київ : 2013. 25 с
2. Сковорода Г. Пізнай в собі людину. [пер. М. Кашуба; пер. поезії В. Войтович]. Львів : Світ, 1995. 528 с.
3. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна і мистецька: навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с
4. Третяк О. П. Виховання ціннісного ставлення до людини у молодших школярів у навчально-виховному процесі : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія та методика виховання»; Інститут проблем виховання НАПН України. Київ, 2014. 20 с
5. Хіля А. В. Організація навчально-виховного процесу початкової школи в умовах інклюзивної освіти: законодавчий аспект. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського*: збірник наукових праць. Вип. 1.43 (93). Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2013. Т. 1. С. 219-223.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУЛИ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Яницька О. Ю.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
проректор з навчально-методичної роботи та гуманітарної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Іванюта О. В.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Більшість дослідників розглядають цілепокладання, як інтелектуально-діяльнісну характеристику особистості, яка проявляється у створенні моделі бажаного результату, подальшому прагненні та праці, спрямованій на його досягнення. Однак, у дослідженнях існує велика відстань між філософсько-методологічним трактуванням цілепокладання та чітким визначенням місця цього феномену у складі цілісного інтелектуально-діяльнісного акту суб'єкта. Мета

надає життю людини змісту, задає певний напрямок руху, забезпечує можливості особистісної і професійної самореалізації суб'єкта. Більшість здобувачів вищої освіти мають невисокі показники за критерієм «цілепокладання». Наявність цих тенденцій і обумовило наше звернення до цієї проблематики.

У психології мислення проблемі цілепокладання присвячено ряд досліджень. Психологічна модель цілепокладання передбачає два етапи: перший – формування цілі; другий – її досягнення. Саме тому у психологічну модель включаються особистісні фактори, які забезпечують функціонування мети діяльності суб'єкта, а також фактори мотиваційні, які спрямовані на досягнення мети. Цей процес передбачає отримання змісту та формування особистісного ставлення до нього. Особистісні відносини визначають ступінь присвоєння цілі та впливають на її ефективність.

Таким чином, ставлення до цілі проявляється в оціночній активності суб'єкта. Саме тому психологічна модель включає етап діяльносної (апріорної) оцінки цілі. При цьому оцінюється широке коло умов прийняття цілі: ставлення до наявної мотивації, до установок та цінностей особистості. Апріорне оцінювання носить різний характер та залежить від психологічного захисту критичності, тощо – і є фактором суб'єктивізації цілі. За цих умов вимоги перетворюються у реальну ціль індивіда і тому саме стають важливим компонентом структури цілепокладання мотиваційного аспекту. У дослідженні Телегіної доведено залежність вибору цілі від мотиву та рівня домагання, який складається на цій основі. Мотив та ціль визначають вектор діяльності цілепокладання. Цілепокладання, як предмет психологічного аналізу, вивчається у зв'язку із дослідженням його мотиваційних основ та регуляції, інтелектуальної активності, особистісних характеристик суб'єкта. Для психолого-педагогічного аналізу важливим є визнання того, що постановка цілей складає сутність процесу цілепокладання.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень показує, що цілі і мотиви утворюють ієрархічні системи, у яких незначні елементи, з певних обставин, починають набувати головного значення. Це може приводити до соціальних протиріч. У дослідженнях Помиткіної Л. [1, с. 531-536] аналізується постановка та реалізація життєвих цілей здобувачів вищої освіти у найважливіших сферах життя: професійному самовизначенні, виборі шлюбного партнера, визначенні власної життєвої позиції. Дослідником зроблено важливий висновок щодо необхідності підготовки студентської молоді до постановки та реалізації життєвих цілей, що може досягатися шляхом впровадження у практику ЗВО заходів, спрямованих на прийняття студентами стратегічних життєвих рішень.

Проблема постановки і досягнення цілей висвітлена у працях Помиткіної [1, с. 531-536], Бега І. Д. [2, с. 68-76], Долгих Л. М. [3, с. 164-175]. У дослідженнях доведено, що стратегія постановки цілей започатковується у підлітковому та юнацькому віці, що мотивує молодь на досягнення та готує її до прийняття відповідальних життєвих рішень. Дія – (важливий компонент діяльності) це процес, який підпорядкований усвідомленій меті. Завдяки діям, які визначаються стратегічними та тактичними цілями і відбувається здійснення діяльності. Роль загальної цілі виконує усвідомлений мотив.

У процесі діяльності значимість мотивацій змінюється під впливом успіхів та невдач. Від мотивів залежить характер перетворень механізмів цілепокладання яке не обмежується лише мотиваційною сферою. Воно включає також потребнісну сферу. Таким чином, класифікація потреб може бути використана як критерій класифікації цілей, які виникають на основі цих потреб.

В психології виділяється чотири основних компоненти у структурі потреб: наявний стан, бажаний стан, переживання невизначеності між ними, переживання намагання перевести наявне в бажане. Ціль зберігає всі чотири компоненти потреби. Тому в дослідженнях розвитку цілепокладання у період юності вчені традиційно розглядають мету у потребувально-мотиваційній структурі у співвідношенні з дією. Таким чином, цілі, разом з мотивами, виступають як визначальним, так і регулюючим аспектом діяльності, тобто надають їй особистісного характеру. Постановка цілі передбачає пізнання обставин діяльності та визначення засобів її досягнення. Це, у свою чергу, відображається в плануванні діяльності та прийнятті рішення. Тобто, після того, як поставлена ціль та складено план її реалізації, починається діяльність, яка складається із дій та включає операції.

Досягнення поставленої цілі – є критерієм ефективності діяльності. Саме тому цілепокладання визначає формування готовності, яку необхідно враховувати при професійній підготовці студентів. Для ефективної підготовки студентів вищих навчальних закладів до професійної «управлінської» діяльності важливо включити в навчальні плани додаткові заняття (семінари, тренінги, майстер-класи) з використанням технологій, які сприяють розвитку навичок цілепокладання. У психолого-педагогічних дослідженнях відзначається роль здібностей до цілепокладання. Саме здібності сприяють реалізації цілей.

Важливою є роль здібностей до цілепокладання. Це складна синтетична особливість особистості, яка визначає її придатність до діяльності. І має три ознаки: приналежність до індивідуально-психологічних якостей; вплив на якість та успішність виконання діяльності; складність своєї структури, яка не зводиться лише до знань та умінь у людини.

Аналіз досліджень щодо ролі здібностей у цілепокладанні дає підґрунтя розглядати останнє не лише як процес чи діяльність, а й як здібність, яка розвивається за певних умов.

На основі вище проаналізованого очевидно, що для вивчення глибини міркувань щодо майбутнього доцільно використовувати методику, спрямовану на вивчення протяжності та конкретності планів. З метою дослідження структурованості завтрашнього дня доцільно використовувати методику виявлення ставлення до планування власного життя. Важливим моментом в цілепокладанні є дослідження домінантних орієнтацій. З цією метою доцільно використовувати Самоактуалізаційний тест (САТ). Він дозволить дослідити рівень самоактуалізації особистості. Студентам можна пропонувати опитувальник, який складається зі 108 суджень САТ і має дві базові шкали: шкалу орієнтації в часі та шкалу підтримки. Перша визначає зорієнтованість людина на сьогоднішній день. Друга – наявність у людини особистісної мети, чутливість

до впливів навколишнього середовища. Самоактуалізована особистість незалежна у поглядах від впливів оточуючих та живе і реалізує себе у сьогоденні. При діагностиці цілепокладання доцільними будуть і методики визначення рівня мотивації досягнень.

Здійснений аналіз психологічних аспектів цілепокладання переконливо доводить, що його зміст включає постановку суб'єктом цілей (усвідомлення орієнтирів дій) нової цільової перспективи у індивіда, що становить перспективу розвитку його діяльності і розвитку його як особистості. Тому під час дослідження важливо розглядати часову перспективу в структурі цілепокладання.

Після того, як студент постановив ціль та склав план її реалізації – починається діяльність, яка складається з дій та операцій. У більшості досліджень визначено зміст цілепокладання, який включає постановку суб'єктом цілей (усвідомлених орієнтирів дій), нової цільової перспективи індивіда, що визначає стратегію розвитку його діяльності та особистості. Реалізації цілей сприяють здібності, які визначають психологічну готовність здобувачів вищої освіти до діяльності, насамперед, до навчання та праці.

Цілепокладання – творчий процес, тому важливою є творча мисленнева діяльність суб'єкта. В якості форми творчого мислення виступає діалектичне мислення. Саме на цих положеннях і може будуватися добір методики дослідження особливостей цілепокладання у юнацтва: дослідження глибини та структурованості майбутнього у часі, а також виявлення рівня мотивації досягнень. Перспективним напрямком дослідження є використання обґрунтованих дослідницьких методів, спрямованих на виявлення особливостей цілепокладаючої активності у студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Помиткіна Л. Цілепокладання як основа прийняття студентами стратегічних життєвих рішень. Проблеми сучасної психології, 2019, 531-539. Взятий з <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2013-20%р>.
2. Бех І. Д., Павелків Р. В. Ціннісна система як критерій особистісного виміру. Українська психологія: сучасний потенціал: матеріали Четвертих Костюківських читань. 1996. с. 68-76.
3. Долгих Л. М. Гендерні особливості кар'єрних стратегій студентської молоді. Проблеми загальної та педагогічної психології. 2006. 8(7). с. 169-175.

ІНТЕГРАЦІЯ АРТПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНІК В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Яковишина Т. В.

кандидат педагогічних наук, доцент,

*доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету*

Новий підхід у навчанні дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в початковій школі орієнтується на інклюзивність, індивідуалізацію та

застосування сучасних методів та технологій, зокрема артпедагогічних технік. Ось деякі ключові аспекти такого підходу [1].

Інклюзивність: новий підхід акцентує на інклюзивному навчанні, що означає, що всі діти, незалежно від їхніх освітніх потреб, вивчаються разом у звичайних класах. Інклюзивне навчання створює сприятливе середовище для соціалізації та взаємодії між дітьми з різними потребами.

Індивідуалізація: основою нового підходу є індивідуальний підхід до кожної дитини з ООП. Кожен учень має свої унікальні потреби та можливості, і вчителі повинні розробляти індивідуальні навчальні плани та підходи для кожної дитини.

Мультиmodalність: використання різних навчальних методів і матеріалів для сприймання інформації. Це може включати в себе візуальні, аудіальні, кінестетичні та інші методи навчання для відповіді на різні потреби дітей.

Технології: використання сучасних технологій, таких як планшети, комп'ютери, програми для індивідуалізованого навчання, може сприяти навчанню дітей з ООП, забезпечуючи доступ до багатьох навчальних ресурсів.

Умотивовані вчителі і підтримка: школи повинні мати команду психолого-педагогічного супроводу, які забезпечують підтримку для дітей з ООП, сприяють розвитку їх потенціалу та вирішенню навчальних та психологічних проблем.

Партнерство з батьками: важлива взаємодія з батьками дітей з ООП. Батьки можуть бути цінними партнерами у розробці й впровадженні індивідуальних навчальних планів і забезпеченні успіху своєї дитини.

Адаптована оцінка: врахування особливостей дітей з ООП при оцінці їхньої успішності. Це може включати в себе альтернативні методи оцінки та ретельний аналіз навчальних досягнень.

Цей новий підхід в початковій школі забезпечує більш рівні можливості для дітей з ООП і допомагає їм досягати свого потенціалу в навчанні та соціалізації. Він сприяє створенню більш інклюзивного та справедливого освітнього середовища для всіх дітей.

Артпедагогічні техніки в початковій школі є важливою складовою освітнього процесу, оскільки вони сприяють розвитку дитячої творчості, вираженню емоцій та фантазії. Такі техніки стимулюють розвиток моторики, сприяють соціальній і культурній інтеграції дітей, розвивають комунікативні навички та підтримують процес навчання. Ось деякі артпедагогічні техніки, які можуть бути використані в початковій школі [2].

Малювання і розфарбовування: ця техніка допомагає розвивати дитячу моторику, креативність і уяву. Вчитель може використовувати різноманітні матеріали, від кольорових олівців і фарб до кольорового паперу та глини.

Ліплення: використання глини або пластиліну для створення скульптур сприяє розвитку моторики та творчих здібностей дітей.

Театр і рольові ігри: рольові ігри дозволяють дітям відчувати себе в ролі інших персонажів, що сприяє розвитку комунікаційних навичок, емпатії і фантазії.

Музика і спів: заняття музикою та співом сприяють розвитку музичних та ритмічних навичок, а також допомагають виражати емоції.

Вишивка і вишивальна справа: ця техніка сприяє розвитку дрібної моторики та терпимості, а також може бути корисною для вивчення геометричних фігур і кольорів.

Ігри з використанням аплікацій і вирізання: Діти можуть створювати композиції з різних матеріалів, таких як папір, фетр, тканини, що сприяє розвитку фантазії і моторики.

Фотографія і відеозйомка: залучення дітей до фотографії і відеозйомки допомагає їм сприймати світ навколо, розвиває образне мислення і творчість.

Інтерактивні мистецькі проекти: робота над спільними мистецькими проектами, такими як малюнок на стіні школи або створення мистецьких інсталяцій, сприяє спільноті та розвитку соціальних навичок.

Артпедагогічні техніки можна інтегрувати в різні предмети навчання, сприяючи таким чином комплексному розвитку дітей і роблячи навчання більш цікавим і захопливим. Важливо створити сприятливу атмосферу для творчості та експериментування, де діти можуть виражати себе і розвивати свої здібності через мистецтво [2].

Застосування артпедагогічних технік у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) може бути дуже корисним, оскільки мистецтво може стати засобом вираження і самовираження для цих дітей. Нижче наведено деякі способи використання артпедагогічних технік у роботі з дітьми з ООП.

Стимуляція комунікації: мистецтво може слугувати засобом спілкування для дітей, які мають проблеми з мовленням. Вони можуть використовувати малювання, міміку, жестову мову або інші форми виразу, щоб висловити свої думки і почуття.

Розвиток моторики: діти з різними видами ООП можуть потребувати додаткового розвитку моторики. Малювання, ліплення та інші мистецькі активності можуть допомогти в цьому процесі.

Сприяння самовираженню: для багатьох дітей з ООП мистецтво є способом виразити свої емоції та думки. Вони можуть створювати твори мистецтва, які відображають їхні почуття і досвід.

Розвиток сприймання та аналізу: через обговорення і аналіз своїх мистецьких творінь, діти можуть розвивати навички сприймання і аналізу інформації.

Підтримка саморегуляції і стресостійкості: мистецтво може допомогти дітям вчитися краще контролювати свої емоції та реагувати на стресові ситуації.

Інклюзивність і спільні проекти: мистецькі проекти можуть створити можливість для дітей з ООП спільно працювати зі своїми здоровими ровесниками, що сприяє інклюзивному навчанню та соціалізації.

Розвиток креативності та уяви: мистецтво сприяє розвитку творчого мислення і уяви, що може бути особливо корисним для дітей з ООП.

Індивідуальний підхід: важливо враховувати індивідуальні потреби і можливості кожної дитини з ООП при використанні артпедагогічних технік. Деякі діти можуть потребувати більше підтримки, інші – більше свободи для самовираження.

Загалом, артпедагогічні техніки можуть бути дуже ефективним інструментом для розвитку дітей з ООП і сприяти їхньому взаєморозумінню та розвитку. Важливо пам'ятати, що індивідуальний підхід та підтримка грають ключову роль у цьому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сорока О. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапевтичних технологій: теоретико-методичні основи. Тернопіль: Астон, 2015. 350 с.
2. Яковишина Т. Переваги застосування артпедагогіки в інклюзивному навчанні. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції *«Професійний розвиток педагога у високосмисловому полі сучасної освіти»*. Рівне: РДГУ. 2021. С. 205-210.

**ІННОВАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКИ
І ТЕХНІКИ У XXI СТОЛІТТІ**

Збірник тез наукових доповідей учасників
Міжнародної науково-практичної конференції до 30-річчя
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

19 жовтня 2023 р.
м. Рівне

Частина I

Тези наукових доповідей учасників конференції надруковано в авторській редакції.
Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір,
точність наведених фактів, цитат та інших відомостей.

Умовно-друк. арк. 17,5
Тираж 100

Віддруковано з готового оригінал-макета

Редакційно-видавничий центр
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
33027, м. Рівне, вул. ім. академіка Степана Дем'янчука, 4
mail@megu.edu.ua
Технічний редактор: Руслана Гришун